

UPA

= STRATEGIC AFFAIRS =

March 2023

Vol. 4 No: 1

ISSN: 2718-0182

ULUSLARARASI
POLİTİKA AKADEMİSİ

UPA Strategic Affairs is the academic journal published by
UPA (<http://politikaakademisi.org>)

Owner/Editor-in-chief: Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Deniz TANSİ

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Eren Alper YILMAZ

<http://politikaakademisi.org/upa-strategic-affairs/>

UPA STRATEGIC AFFAIRS

UPA Strategic Affairs is an open access, peer-reviewed online (electronic) international academic journal that is published twice a year.

UPA Strategic Affairs is established in 2020 by the founders of UPA (Uluslararası Politika Akademisi-International Political Academy), a well-known foreign policy initiative in Turkey that was initiated in 2012.

UPA Strategic Affairs is solely established for academic purposes and does not collect article processing or submission charges from contributors.

UPA Strategic Affairs' publication languages are Turkish, English, and French.

UPA Strategic Affairs is currently indexed with Türkiye Kaynakçası, ASOS index, DergiPark, DRJI, CiteFactor, Index Copernicus, and EuroPub.

ISSN: 2718-0182

Aims and Scope:

UPA Strategic Affairs encourages all Social Sciences scholars, students, and researchers to send their scientific articles for publication.

UPA Strategic Affairs aims to appeal to a wide scholarly audience by welcoming all Social Sciences works without a geographic or topic-based limitation.

UPA Strategic Affairs publishes theoretical, methodological, and research-based articles in addition to original op-eds and book reviews.

UPA Strategic Affairs' publication languages are Turkish, English, and French.

UPA Strategic Affairs follows academic ethic procedures proposed by ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) and COPE (Committee on Publication Ethics). This applies to editors, authors, and referees.

All published articles are archived in the UPA website (<http://politikaakademisi.org/archive/>).

Editorial Board:

Owner/Editor-in-chief: Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ (Istanbul Kent University, TURKEY)

Editor-in-chief: Assoc. Prof. Deniz TANSİ (Yeditepe University, TURKEY)

Editor-in-chief: Assoc Prof. Eren Alper YILMAZ (Aydin Adnan Menderes University, TURKEY)

Editors: (in alphabetical order)

- Tülin AVCU (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Yağmur BAHRAM (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Güney Ferhat BATI (Cyprus American University, TRNC)
- Temmuz Yiğit BEZMEZ (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Onur BİGAÇ (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Serdar ÇUKUR (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Yusuf ERTUĞRAL (EUROPolitika, TURKEY)
- Ayşe KAŞIKIRIK (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Ali İzzet KEÇECİ (EUROPolitika, TURKEY)
- Gülçin Sağır KESKİN (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Nisa MAMMADOVA (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Oğuzhan MANİOĞLU (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Kıvanç SAĞIR (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Berkay TEMEL (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)
- Ercan TUTAR (Istanbul Kent University, TURKEY)
- İsa USLU (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)

Editorial & Advisory Board: (in alphabetical order)

Prof. Mensur AKGÜN (Istanbul Kultur University, TURKEY)

Prof. Tayyar ARI (Uludag University, TURKEY)

Prof. Aykut ARIKAN (Turkish-German University, TURKEY)

Prof. Süha ATATÜRE (Istanbul Gedik University, TURKEY)

Prof. Sedat AYBAR (Bahcesehir University, TURKEY)

Prof. İsmail Melih BAŞ (Istanbul Arel University, TURKEY)

Prof. Mesut Hakkı CAŞIN (Yeditepe University, TURKEY)

Prof. Cristiana CRISTUREANU (Christian University Dimitrie Cantemir, ROMANIA)

- Prof. Haydar ÇAKMAK (Ankara Hacı Bayram Veli University, TURKEY)
- Prof. Şaban Halis ÇALIŞ (Selcuk University, TURKEY)
- Prof. Sefa ÇETİN (Maltepe University, TURKEY)
- Prof. Hasret ÇOMAK (Istanbul Kent University, TURKEY)
- Prof. Okechukwu Lawrence EMEAGWALI (Girne American University, TRNC)
- Prof. Fahri ERENEL (Istinye University, TURKEY)
- Prof. Ghadir GOLKARIAN (Near East University, TRNC)
- Prof. Armağan GÖZKAMAN (Beykent University, TURKEY)
- Prof. Michelangelo GUIDA (Istanbul 29 Mayıs University, TURKEY)
- Prof. Hüseyin GÜL (Suleyman Demirel University, TURKEY)
- Prof. Burak GÜLBOY (Istanbul University, TURKEY)
- Prof. Jeffrey HAYNES (London Metropolitan University, UNITED KINGDOM)
- Prof. Russel HIRST (University of Tennessee, Knoxville, USA)
- Prof. Hüseyin IŞIKSAL (Near East University, TRNC)
- Prof. Masamichi IWASAKA (Hokkai-Gakuen University, JAPAN)
- Prof. Hüsamettin İNAÇ (Kutahya Dumlupınar University, TURKEY)
- Prof. Ulvi KESER (Girne American University, TRNC)
- Prof. Timuçin KODAMAN (Suleyman Demirel University, TURKEY)
- Prof. Krzysztof MOTYKA (John Paul II Catholic University of Lublin, POLAND)
- Prof. H. Tarık OĞUZLU (Istanbul Aydın University, TURKEY)
- Prof. Uğur ÖZGÖKER (Istanbul Arel University, TURKEY)
- Prof. Herbert REGINBOGIN (The Catholic University of America, USA)
- Prof. Adnan ŞİŞMAN (Istanbul Gedik University, TURKEY)
- Prof. Ahmet TALİMCİLER (Bakircay University, TURKEY)
- Prof. Ali Vahit TURHAN (Beykent University, TURKEY)

Prof. Hasan ÜNAL (Maltepe University, TURKEY)

Prof. Levent ÜRER (Istanbul Aydın University, TURKEY)

Assoc. Prof. Gürol BABA (Social Sciences University of Ankara, TURKEY)

Assoc. Prof. Ahmet İlkay CEYHAN (Istanbul Kent University, TURKEY)

Assoc. Prof. Nikos CHRISTOFIS (Shaanxi Normal University, CHINA)

Assoc. Prof. Yusuf ÇINAR (Bitlis Eren University, TURKEY)

Assoc. Prof. Ali Oğuz DİRİÖZ (TOBB University of Economics and Technology, TURKEY)

Assoc. Prof. Ayşegül DOĞRUCAN (Akdeniz University, TURKEY)

Assoc. Prof. Giray FİDAN (Ankara Hacı Bayram Veli University, TURKEY)

Assoc. Prof. Oğuzhan GÖKSEL (Marmara University, TURKEY)

Assoc. Prof. Faruk KALAY (Aydın Adnan Menderes University, TURKEY)

Assoc. Prof. Hakan Mehmet KİRİŞ (Suleyman Demirel University, TURKEY)

Assoc. Prof. Ariel González LEVAGGI (Pontifical Catholic University of Argentina, ARGENTINA)

Assoc. Prof. Oytun MEÇİK (Eskisehir Osmangazi University, TURKEY)

Assoc. Prof. Ainur NOGAYEVA (Erzincan Binali Yildirim University, TURKEY)

Assoc. Prof. Murat ÖNSOY (Hacettepe University, TURKEY)

Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ (Istanbul Kent University, TURKEY)

Assoc. Prof. Cenk ÖZGEN (Giresun University, TURKEY)

Assoc. Prof. Armağan ÖZTÜRK (Artvin Coruh University, TURKEY)

Assoc. Prof. Beata PISKORSKA (John Paul II Catholic University of Lublin, POLAND)

Assoc. Prof. Deniz TANSİ (Yeditepe University, TURKEY)

Assoc. Prof. Veronika TSIBENKO (Southern Federal University, RUSSIA)

Assoc. Prof. Göktürk TÜYSÜZOĞLU (Giresun University, TURKEY)

Assoc. Prof. Şebnem UDUM (Hacettepe University, TURKEY)

Assoc. Prof. Eren Alper YILMAZ (Aydın Adnan Menderes University, TURKEY)

Assoc. Prof. Dilek YİĞİT (Republic of Türkiye Ministry of Treasury and Finance, TURKEY)

Assoc. Prof. Sinan ZEYNELOĞLU (Istanbul Kent University, TURKEY)

Dr. Hacı Mehmet BOYRAZ (SETA, TURKEY)

Dr. Begüm BURAK (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)

Dr. Ahmet CEYLAN (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)

Dr. Matthew S. COHEN (Northeastern University, USA)

Dr. Aurélien DENIZEAU (ILERI, FRANCE)

Dr. Maxime GAUIN (ADA University, AZERBAIJAN)

Dr. Cansu Arısoy GEDİK (Istanbul Kent University, TURKEY)

Dr. Ayşe Deniz Ünan GÖKTAN (Kadir Has University, TURKEY)

Dr. Enver GÜLSEVEN (Girne American University, TRNC)

Dr. Gamze HELVACIKÖYLÜ (Uluslararası Politika Akademisi, TURKEY)

Dr. Volkan İPEK (Yeditepe University, TURKEY)

Dr. Elnur İSMAYIL (Medeniyet University, TURKEY)

Dr. Mustafa KARAHÖYÜK (Beykent University, TURKEY)

Dr. Furkan KAYA (Yeditepe University, TURKEY)

Dr. Elif Çağlı KAYNAK (Istanbul Kent University, TURKEY)

Dr. Sina KISACIK (Cyprus Science University, TRNC)

Dr. Özker KOCADAL (Cyprus International University, TRNC)

Dr. Ayhan KOÇ (Erzincan Binali Yildirim University, TURKEY)

Dr. Sezgin MERCAN (Baskent University, TURKEY)

Dr. Songül MİFTAKHOV (Istanbul Gedik University, TURKEY)

Dr. Ahmet ÖZCAN (Istanbul Gedik University, TURKEY)

Dr. Gaye ÖZKASAP (Istanbul Kent University, TURKEY)

Dr. Barzan Jawhar SADEQ (Salahaddin University-Erbil, IRAQ)

Dr. Elsevar SALMANOV (Republic of Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs, AZERBAIJAN)

Dr. Selim SEZER (Istanbul Gedik University, TURKEY)

Dr. Monique SOCHACZEWSKI (State University of Rio de Janeiro, BRAZIL)

Dr. Nikolaos STELYA (Cyprus News Agency, CYPRUS)

Dr. Hasibe ŞAHOĞLU (Girne American University, TRNC)

Dr. Keisuke WAKIZAKA (Istanbul Gelisim University, TURKEY)

Dr. Matthew WEISS (College of Southern Nevada, USA)

Dr. Michael WUTRICH (University of Kansas, USA)

Dr. Ayşe YARAR (Suleyman Demirel University, TURKEY)

Dr. Melek YURDAKUL (Istinye University, TURKEY)

Dr. Mustafa Murat YURTBİLİR (Australian National University, AUSTRALIA)

Instructions for Authors:

UPA Strategic Affairs accepts articles with the condition of having maximum 20 % similarity score from Turnitin or iThenticate program.

Length limit for articles is 20,000 words; inclusive of the Abstract, References (Bibliography), and Footnotes. There is no other specific page limit for articles.

UPA Strategic Affairs encourages authors to use American style spelling.

Authors should submit their full articles to upastrategicaffairs@gmail.com or ozanormeci@gmail.com.

Articles should comply with the format rules.

Articles are going through blind review process by two different scholars. Only articles having 2/2 acceptance are published in *UPA Strategic Affairs*. In case of “minor revision” decisions, editors of the journal are given chance to decide. Articles having one approval and one rejection will be sent to a third referee.

Contributors should sign a licensing agreement before the publication of their articles.

Format:

Margins: All margins should be 2.5 cm (1 inch).

Main title: Main title should be Times New Roman in size 14 pt font with all capital letters, centered, and bold format.

Author names: Author names should be added below the main title (align text right) without academic titles with Times New Roman in size 12 pt. Academic titles and affiliated institutions should be mentioned below as the first footnote and with an e-mail address.

Abstract: Begin your chapter with an Abstract part that summarizes the content of the chapter in 100 to 250 words. Abstract should be written in Times New Roman in size 12 pt.

Keywords: Maximum 5 Keywords to be written after the Abstract. Keywords should be Times New Roman in size 12 pt and in Italics.

Alignment: Alignment should be justified. First lines should not start from inside.

Font: Use Times New Roman font in size 12 pt with 1.5-line spacing. Use 0 pt before and 6 pt after each paragraph in writing.

Subheadings: Each article should have Introduction and Conclusion parts. Introduction and Conclusion parts should not be numbered. The number of subheadings should not exceed 20. Subheadings should be numbered as 1., 2., 3.; 1.1., 1.2., 1.3.; 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3. etc. Subheadings should be written in size 12 pt with bold letters with only first letters as capital.

Double-quote: Double-quote (“...”) should be used for emphasized words or quoted sentences. In using double-quote, Italics should be used for the text in quote.

Italics: Journal, book, and newspaper names should be written in Italics both in running text and at the Bibliography part. Foreign words also should be written in Italics in running text.

Tables and Graphics: Tables and Graphics should be numbered as Table I, Graphic II etc. with Roman letters, Bold, and Times New Roman in size 12 pt. Table and Graphic number should be written above. A definition should be made after Table of Graphic number with Times New Roman in size 12 pt and in Italics.

Referencing:

Chicago style footnote system is used for referencing.

Footnotes should be written with Times New Roman in size 10 pt and with “align text left” style.

References should be indicated within the text by a footnote and then explained in detail at the bottom of the page.

Footnotes should be placed at the end of the relevant sentence (after the full stop) with superscript Arabic numerals.

Footnotes can be inserted in Microsoft Word by clicking on “Insert Footnote” from the References tab.

Each footnote ends with a full stop.

Page referencing should be “p.” for single pages and “pp.” for multiple pages.

Books:

Standard Bibliography: Author last name, Author first name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher.

Standard Footnote first use: Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher, pp. 12-13.

Standard Footnote second use: Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, pp. 12-13.

Standard Footnote consecutive use: *ibid.*, pp. 12-13.

Multiple Authors Bibliography: Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher.

Multiple Authors Footnote first use: Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name (Publication year), *The Name of the Book*, Place of publication: Publisher, pp. 1-4.

Multiple Authors Footnote second use: Author first name Author last name et al. (Publication year), *The Name of the Book*, pp. 1-4.

Multiple Authors Footnote consecutive use: *ibid.*, pp. 1-4.

Articles:

Standard Bibliography: Author last name, Author first name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, pp. 10-32 (full article).

Article Footnote first use: Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, p. 7 (cited page only).

Article Footnote second use: Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, p. 7 (cited page only).

Article Footnote consecutive use: *ibid.*, p. 7.

Multiple Authors Bibliography: Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name & Author last name, Author first name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, pp. 10-32 (full article).

Multiple Authors Footnote first use: Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name & Author first name Author last name (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, Vol. 3, No: 5, p. 7 (cited page only).

Multiple Authors Footnote second use: Author first name Author last name et al. (Publication year), “The Name of the article”, *The Name of the Journal*, p. 7 (cited page only).

Multiple Authors Footnote consecutive use: *ibid.*, p. 7.

Newspapers:

Editorial: *The New York Times Editorial* (2015), “The name of the article”, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 5.

Untitled: *Los Angeles Tribune* (2012), “The name of the article/news”, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 13.

Written by a specific columnist/reporter (Bibliography): Last name of the reporter/columnist, First name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 3.

Written by a specific columnist/reporter (Footnote): Full name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), p. 3.

Written by a specific columnist/reporter (Footnote) second use: Full name of the reporter/columnist (Publication year), “The name of the article/news”, p. 3.

Newspapers Footnote consecutive use: *ibid.*

Internet archives: Full name of the reporter/columnist/*journal* (Year of publication), “The name of article/news”, *The Name of the Newspaper*, 23.07.2010 (exact date of publication), Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www> (full URL).

Institutions & Organizations:

Name of the Institution, “The name of the page”, 23.07.2012 (Page last modified), Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www>. (full URL).

Movies:

Director’s full name (Production year), “The Name of the Movie”.

Youtube:

“Video title”, Date of Accession: DD/MM/YYYY from <http://www>. (full URL).

Contact

E-mail: upastrategicaffairs@gmail.com / ozanormeci@gmail.com / dtansi@gmail.com / alpery@adu.edu.tr

LinkedIn: <https://tr.linkedin.com/in/uluslararası%C4%B1-politika-akademisi-178246184>

Twitter: <https://twitter.com/UPAkademisi>

UPA

= STRATEGIC AFFAIRS =

Dear readers,

UPA Strategic Affairs continues to develop with its small team of editors and referees. We are already indexed in some major international databases including DRJI, CiteFactor, and Index Copernicus in addition to some Turkish indexes. We will continue to make progress and get included into new academic indexes in the coming months/years not only in Türkiye, but also on the international stage. Our fundamental aim is to create a new and dynamic international academic journal and a democratic platform focusing on Political Science and International Relations studies related to Türkiye. We are very hopeful that our journal will be a respected a publication and will get into best academic indexes in the coming years.

Unfortunately, Türkiye has been passing through very difficult days due to the devastating effects of the terrible earthquakes that hit both Türkiye and Syria on February 6, 2023. Türkiye not only lost ten thousands of its citizens, but also had to face with the disastrous economic outcome related to the disaster. In order to relocate hundred thousands of victims, Türkiye had to make transition into online education for the 2022-2023 Spring term. Despite these problems, we will never give up carrying the torch of science and we will continue to make scientific publications.

Our new issue (March 2023) offers 8 original scientific articles. These pieces are written by young and skilled academics. Despite of economic and political difficulties Turkey has, we will continue to provide a solid academic platform for young academic and researchers.

Lastly, I would like to inform you that our next issue (September 2023) will be a special edition on Turkish Foreign Policy. I hope there will be very original and interesting pieces in this edition as well. We are hoping that all important experts and young scholars of Turkish Foreign Policy will show interest in the next issue of the *UPA Strategic Affairs*.

Please enjoy our new issue.

Assoc. Prof. Ozan ÖRMECİ
UPA Strategic Affairs Owner/Editor-in-chief
Istanbul, March 2023

TABLE OF CONTENTS

Foreword.....	1
Table of Contents.....	3
<i>Uluslararası Alanda Artan Yapan Zekâ Rekabeti ve Türkiye’de Sürdürülen Yapay Zekâ Çalışmaları</i>	
Cumhur Kartal YILDIZ.....	4
<i>Covid-19 Pandemisi Döneminde Kamu Spotlarının Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi</i>	
Golnaz ASADİ TARAKÇI.....	23
<i>A Causal Comparative Research: Build Back Better (B3W) and Global Gateway Projects from a Geoeconomic Perspective</i>	
Necmettin MUTLU.....	48
<i>Dönüştürü Öğrenme Kuramıyla Siber Uzayda Rusya ve NATO Rekabeti: Soğuk Savaş’tan Siber Savaş’a Geçiş Mi?</i>	
Ahmet Emre KÖKER.....	84
<i>Kısa Amerika Tarihi Işığında Amerikan Siyasi Sistemine Bakış</i>	
Oğuzhan MANİOĞLU.....	108
<i>Denizcilik Politikalarının Ağ Yönetimi Yaklaşımıyla Kamu Politikası Açısından Değerlendirilmesi: AB Örneği</i>	
Eda TUTAK.....	129
<i>Türkiye’deki Siyasi Partilerin Diasporadaki Vatandaşlara Yönelik Seçim Faaliyetleri ve Diasporadaki Türk Vatandaşlarının Oy Tercihleri</i>	
Ahmet CEYLAN & Leman İNCEDERE & İsa USLU.....	160
<i>Özel Gereksinimli Öğrencilere Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlanmasının Önemi</i>	
Burcu PAKALIN & Kadir ERMAN & Seda GÜL.....	192

ULUSLARARASI ALANDA ARTAN YAPAY ZEKÂ REKABETİ VE TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEN YAPAY ZEKÂ ÇALIŞMALARI

Cumhur Kartal YILDIZ¹

Öz: İnsanlığın yaşadığı günümüz Dijital Çağı'nda, teknolojik gelişimin ve inovatif faaliyetlerin süreklilik arz etmesiyle birlikte, dünyada yapay zekâ olgusu son derece önemli bir hale gelmiştir. Teknolojik gelişime büyük önem veren ve uluslararası politik/ekonomik konjonktürde sıklıkla birbirleriyle güç mücadelelerinde bulunan Amerika Birleşik Devletleri ile Çin Halk Cumhuriyeti de, küresel açıdan yapay zekâ konusunda rekabet halinde olan öncü ülkelerdir. Ayrıca yapay zekâ olgusunun önemini kavrayan Türkiye ve Rusya gibi pek çok ülke de, bu alana yönelik olarak büyük ekonomik yatırımlar yaparak, çeşitli teknolojik-bilimsel çalışmalar gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla, bütün bu olgular, uluslararası alanda yapay zekâ rekabetinin ortaya çıktığını somut bir biçimde gözler önüne sermektedir. Çalışmada, uluslararası alanda artan yapay zekâ rekabetiyle birlikte ortaya çıkan bu durumun Türkiye-Rusya özelinde yapay zekâ entegreli savunma sanayi teknolojilerine yansımaları analiz edilecek ve Türkiye'de sürdürülen yapay zekâ çalışmaları siyaset üstü ulusal bir perspektiften incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Teknolojik gelişim, Uluslararası yapay zekâ rekabeti, Yapay zekâ entegreli savunma sanayi teknolojileri, Uluslararası politik ekonomi, Türkiye-Rusya ilişkileri.*

Article Category: Political Science

Date of Submission: 26.11.2022

Date of Acceptance: 21.12.2022

---

¹ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası Politika Akademisi (UPA) yazarı.
Email: cumhurskartalyildiz@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-2343-6523.

INCREASING ARTIFICIAL INTELLIGENCE COMPETITION IN THE INTERNATIONAL ARENA AND ONGOING ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES IN TURKEY

Abstract: In today's Digital Age, with the continuity of technological development and innovative activities, the phenomenon of artificial intelligence has become extremely important in the world. The United States of America and the People's Republic of China, which attach great importance to technological development and are often in power struggles with each other in the international political/economic conjuncture, are also the leading countries competing in the field of artificial intelligence from a global perspective. In addition, many countries such as Türkiye and Russian Federation, which understand the importance of the phenomenon of artificial intelligence, carry out various technological scientific studies by making large economic investments in this field. Therefore, all these facts concretely reveal the emergence of artificial intelligence competition in the international arena. In the study, the reflections of this situation, which has emerged with the increasing artificial intelligence competition in the international arena, on the artificial intelligence integrated defense industry technologies in Turkish-Russian relations will be analyzed and the artificial intelligence studies carried out in Türkiye will be examined from a supra-political perspective.

Keywords: *Technological development, International artificial intelligence competition, Artificial intelligence integrated defense industry technologies, International political economy, Turkish-Russian relations.*

Giriş

Dünyada 2010’lu yılların başlarında “4. Sanayi Devrimi” veya “Endüstri 4.0” ile birlikte ortaya çıkan endüstri ve sanayi sektörlerinin teknolojiyle tamamen uyumlu hale getirilmesi fikri, süratle gelişimini sürdürmektedir. Bu tam uyumlaştırma fikri, hayata geçirdiği sınırsız kolaylıkların yanı sıra, 20. yüzyılın ortalarında gün yüzüne çıkan yapay zekâ olgusunu da günümüzde son derece önemli bir hale getirmiştir. Ayrıca, bu fikir, süreç içerisinde meydana getirdiği “Dijital Dönüşüm” ile birlikte, yapay zekânın büyük bir gelişim göstermesine de öncülük etmiştir.

Bu bağlamda, insan hayatını kolaylaştırmak amacıyla, önceden hedeflenen her türlü iş, faaliyet ve görevleri yerine getirebilmek için kendini geliştirebilen teknolojik sistemlere veya makinelere “yapay zekâ” adı verilmektedir. Yapay zekâ, en yalın ifadeyle; “İnsan zekâsını taklit eden ve edinilen bilgiye göre yinelemeli olarak kendini geliştirebilen sistemler veya makineler anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, insan gibi düşünebilen ve karar verebilen makine, yazılım ya da program geliştirme olarak tanımlanabilir.”²

Yapay zekâ teknolojileri, günümüz itibarıyla, dünyada birçok alan ve sektörde oldukça yaygın şekilde kullanılmaktadır. İletişim, haberleşme, üretim, ticaret, bankacılık, sağlık hizmetleri, siber güvenlik, havacılık ve en önemlisi de savunma sanayi gibi pek çok alanda insanlığın kullanımında veya denetiminde olan yapay zekâ, son dönemde uluslararası düzlemde de önemli bir rekabet faktörü haline gelmiştir. Küresel gayrisafi milli hâsılanın 2030’da yapay zekâyâ dayalı teknolojiler sayesinde yüzde 16 artması öngörülürken, bu teknolojilerin sunacağı fırsatlardan yararlanmak isteyen ülkeler, yapay zekâ alanına milyar dolarlık yatırımlar gerçekleştirmektedirler.³ İçinde yaşadığımız dönem itibarıyla, insanlığın, yenilikçi fikirlere teknolojiyi olabildiğince entegre etmesiyle birlikte, uluslararası anlamda, her alanda yapay zekâ yatırımları hızla artış göstermektedir. Dünya genelinde son derece önemli hale gelen yapay zekâ çalışmaları konusunda, pek çok ülke, geleceğe dönük yol haritaları oluşturarak, planlama, gelişim ve hedef stratejileri belirlemektedir. Bu çalışmada, uluslararası alanda hızla artan yapay zekâ rekabetiyle birlikte ortaya çıkan bu durumun Rusya-Türkiye özelinde savunma sanayi teknolojilerine yansımaları analiz edilecek ve Türkiye’de sürdürülen yapay zekâ çalışmaları ele alınacaktır.

² Pınar Zarif Tapkan (2022), “Yapay Zeka ve Gençlerin Dijital Dönüşüm Süreci”, *Journal of Communication, Sociology and History Studies*, Cilt 2, Sayı: 1, s. 24.

³ Bahattin Gönültaş (2019), “Yapay Zekada Ülkelerin Stratejik Hamleleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.11.2019, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekada-ulkelerin-stratejik-hamleleri/1653383>.

1. Uluslararası Alanda Artan Yapay Zekâ Rekabeti

Yapay zekâ çalışmaları ve yatırımları konusunda, dünyada, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin Halk Cumhuriyeti (Çin), tüm diğer siyasi ve ekonomik alanlarda olduğu gibi rekabet halinde olan öncü ülkelerdir. Ayrıca, Rusya, Türkiye, Japonya, Güney Kore, İngiltere (Birleşik Krallık), Almanya, Finlandiya, İtalya, İsveç, Polonya, Kanada, Malezya, İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri, Hindistan, Tayvan, Singapur ve Meksika gibi pek çok ülke, yapay zekâ çalışmaları konusunda ulusal kalkınma stratejileri oluşturarak ve milyarlarca dolarlık büyük ekonomik yatırımlar yaparak, önemli teknolojik-bilimsel çalışmalar gerçekleştirmektedirler.⁴ Özellikle Rusya, Türkiye, Almanya, Fransa, İngiltere, İsrail, Finlandiya, Hindistan, Güney Kore ve Japonya gibi ülkeler, son dönemde yapay zekâ alanında oldukça kritik hamleler ve teknolojik atılımlar gerçekleştirmektedirler.⁵ Dolayısıyla, bu kritik hamleleri planlayarak bazılarını gerçekleştiren ve ileriye dönük stratejik teknoloji hedefleri belirleyen bu ülkeler de, uluslararası yapay zekâ rekabetinde söz sahibi olmaya başlamaktadırlar.

Yapay zekâ teknolojileri alanında son dönemde öne çıkan ülkelerden biri olan Çin, 2030 yılında bu alanda 1,4 trilyon dolarlık büyük bir endüstri kurmayı hedeflemektedir.⁶ Çin, gelecekteki iktisadi konjonktürde büyük paya sahip olacağını düşündüğü yapay zekâ teknolojileri konusunda, bütün alanlarda sınır tanımaksızın araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri ve teknolojik bilimsel çalışmalar gerçekleştirmektedir. Çin, insanlığın rasyonelitesine ait özellikler olan düşünme, karar verme ve harekete geçme gibi süreçlerde yapay zekâyı olabildiğince kullanarak, ulusal güvenlik başta olmak üzere, istihbari, adli, iktisadi ve kamusal alanların büyük bir bölümünde teknolojik entegrasyonu sağlamayı amaçlamaktadır. Çin'in yargılamalarda yüzde 97 oranında doğru karar verebilen ve tamamen yapay zekâyı sahip olan bir savcı geliştirmesi de, bu amacın açık ve somut kanıtlarındandır.⁷ Çin, geliştirdiği yapay zekâ teknolojilerinin, savunma ve sağlık gibi diğer kilit stratejik alan ve sektörlerde kullanılması için de çeşitli çalışmalar yürütmektedir.⁸ Çin, ayrıca bölgesel bir

---

⁴ A.g.e.

⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, "Ulusal Yapay Zeka Stratejisi 2021-2025", Son Güncellenme: 01.10.2022, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://cbddo.gov.tr/uyzs>.

⁶ Bahattin Gönültaş (2019), "Yapay Zekada Ülkelerin Stratejik Hamleleri", *Anadolu Ajansı*, 23.11.2019, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekada-ulkelerin-stratejik-hamleleri/1653383>.

⁷ *Hürriyet* (2021), "Çin'den Yapay Zeka Atağı: Savcı Gibi Çalışıp Suçlamalara Karar Verecek", 27.12.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/cinden-yapay-zeka-atagi-savci-gibi-calisip-suclamalara-karar-verecek-41969252>.

⁸ A.g.e.

güç olmaktan ziyade, küresel bir güç olabilme düşüncesiyle, öncelikle dünya teknoloji ve yapay zekâ liderliğini ABD'den devralma yolunda kritik adımlar atmaktadır.

Çin'in uluslararası politikada en önemli rakibi olan ABD'de ise, “*Küresel Amerikan liderliği*”nin sürdürülebilirliği açısından, yapay zekâ teknolojileri, diğer bütün gelişim faktörlerinden üstün görülmektedir.⁹ ABD, teknoloji kullanımının askeri anlamda sağladığı taktik-stratejik üstünlük, sağlık hizmetlerinde yapay zekâ kullanımının yarattığı avantajlar ve yapay zekânın ekonomik yönden sunduğu birçok fırsat nedeniyle, dünyada “*süper güç*” tekeline koruyabilme düşüncesiyle, yapay zekâ teknolojileri araştırma-geliştirme faaliyetlerine son derece önem veren bir diğer öncü ülkedir.

Bu dönemde, ülkeler arasında, yapay zekâ alanında adeta bir teknolojik gelişim savaşı yaşandığı ifade edilebilir. Yapay zekâ alanında dünya çapında lider ülke kabul edilen ABD'nin bu unvanı, Çin'in çalışmaları karşısında, son dönemde ciddi derecede sorgulanmaktadır.¹⁰ Ancak ABD, dünyada, bu alanda, halen lider konumda bulunmaktadır.¹¹ Yapay zekâ teknolojileri konusunda bu döneme kadar zirvede bulunan ABD, küresel açıdan en önemli rakiplerinden Çin'e liderliğini kaptırmamak amacıyla, son yıllarda bu alandaki çalışmalarını yoğunlaştırma kararı almıştır. Bu doğrultuda, ABD'nin önceki Başkanı Donald Trump, 2019 yılında “*Amerikan Yapay Zekâ Girişimi*”ni başlatmıştır.¹² Ayrıca, bu girişimle birlikte, ABD'de “*Yapay zekâ kaynaklarının serbest bırakılması*”, “*Yapay zekâ işgücünün kurulması*” ve “*Uluslararası temaslarla teknolojik gelişimin sağlanması*” gibi kapsayıcı planlamalar öne çıkarılmıştır.¹³ Dolayısıyla, ABD'de, yapay zekâ teknolojilerinin farklı alanlara kanalize edilerek ve yenilikçi çalışmaların daha kapsamlı bir hale getirilerek, küresel teknoloji liderliğinin sürdürülmesi hedeflenmektedir. Ancak bu noktada, Çin de, yapay zekâ deney ve çalışmalarının yoğunluğu, yatırım ölçeklerinin devasa büyüklüğü ve bilimsel-teknolojik alana verdiği yüksek önemle birlikte, dünya çapında dikkatleri üzerine

⁹ TASAM (2019), “*Amerikan Yapay Zekâ Girişimi*”, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51384/amerikan_yapay_zeka_girisimi.

¹⁰ BBC Türkçe (2021), “*Yapay Zeka: ‘Çin Dünyayı Domine Edecek, ABD'nin Rekabet Şansı Yok’ Diyen Pentagon Yetkilisi İstifa Etti*”, 11.10.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58866243>.

¹¹ Abdulkadir Günyol (2021), “*Yapay Zeka Yarışında ABD'nin Liderliği Devam Ederken Çin Aradaki Açığı Hızla Kapatıyor*”, *Anadolu Ajansı*, 27.01.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-yarisinda-abdnin-liderligi-devam-ederken-cin-aradaki-acigi-hizla-kapatiyor/2124308>.

¹² TASAM (2019), “*Amerikan Yapay Zekâ Girişimi*”, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51384/amerikan_yapay_zeka_girisimi.

¹³ A.g.e.

çekmektedir.¹⁴ Ayrıca son dönemde bu uluslararası rekabette Türkiye, Almanya, Fransa İtalya, İsveç, Kanada, Finlandiya, İngiltere (Birleşik Krallık), İsrail, Hindistan, Güney Kore ve Japonya gibi ülkeler de, gerçekleştirdikleri yatırım ve geliştirdikleri üst düzey yapay zekâ teknolojileriyle küresel açıdan söz sahibi olmaya başlamaktadırlar.¹⁵¹⁶

Tarihsel süreçte bilim ve teknolojiye verdiği önemle bilinen Rusya da, yapay zekâ konusunda diğer rakiplerine oranla geride kalmamıştır ve bu alanda oldukça iddialı bir konumda bulunmaktadır. Hatta Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 2017 yılında sarf ettiği “*Yapay zekâ sadece Rusya'nın değil, tüm insanlığın geleceğidir (...) Büyük fırsatlar var, aynı zamanda bugün öngörülmesi zor olan tehditler de var (...) Bu alanda kim lider olursa, dünyanın hükümdarı o olacaktır.*” sözleri, Rusya'nın bu alandaki iddialı konumunu destekler ve yapay zekânın önemini vurgular bir nitelik taşımaktadır.¹⁷ Ayrıca bu ifadeler, yapay zekânın uluslararası ilişkiler ve uluslararası savunma sanayileri düzlemini, günümüzde olduğu gibi gelecekte de, ne denli değiştirip dönüştürebileceğinin, önemli sinyallerini vermektedir.

2. Uluslararası Yapay Zekâ Rekabetinin Savunma Sanayi Teknolojilerine Yansımaları

Yapay zekânın savunma ve silah sanayilerine adapte edilerek, askeri ve stratejik açılardan kullanımının olabildiğince yaygınlaştırılması da, uluslararası anlamda ortaya çıkan teknolojik gelişim rekabetinin en önemli etkenleri arasında yer almaktadır. “*Her nasıl olursa olsun, askeri teknoloji sürekli halde yayılmıştır. Her düşman bir diğerine yenilikleri taşımıştır. Nihayetinde taşlarla başlayan macera, daha gelişmiş silahlara ve bununla bağlantılı daha gelişmiş toplumsal sistemlere evrilmiştir.*”¹⁸ Dolayısıyla, günümüzde, ülkelerin savaş ve savunma stratejilerinde, sayıca askeri üstünlükten ziyade, savunma sanayi silahları ve teknolojileri üstünlüğü kilit faktör haline gelmiştir. Bu minvalde, Rusya'nın son dönemde savunma temelli askeri yatırımlarını süratle artıran bir ülke olduğu, Stockholm Uluslararası

¹⁴ Bahattin Gönültaş (2019), “Yapay Zekada Ülkelerin Stratejik Hamleleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.11.2019, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekada-ulkelerin-stratejik-hamleleri/1653383>.

¹⁵ Sevgi Ceren Akkoyun (2022), “Türkiye’deki Yapay Zeka Ekosistemi Büyümeye Devam Ediyor”, *Anadolu Ajansı*, 29.01.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyedeki-yapay-zeka-ekosistemi-buyumeye-devam-ediyor/2488653>.

¹⁶ Bahattin Gönültaş (2019), “Yapay Zekada Ülkelerin Stratejik Hamleleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.11.2019, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekada-ulkelerin-stratejik-hamleleri/1653383>.

¹⁷ Emine Çelik (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Yapay Zeka İzleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.03.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-ukrayna-savasinda-yapay-zeka-izleri/2543138>.

¹⁸ Özgün Kabacaoglu (2020), “Teknolojinin Savaşı Dönüştürmesinde Yeni Bir Aşama: Robotik Savaş”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 2, s. 293.

Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) 2021 yılı raporlarına yansımış durumdadır.¹⁹ Raporu doğrulayan Rusya yönetimi, söz konusu harcamaların büyük bir bölümünün yapay zekâ entegreli savunma sanayisine ve ordu modernizasyonuna yapılan yatırımlar olduğunu açıklamıştır.²⁰

Bu doğrultuda, Rusya, 2021 yılında Belarus (Beyaz Rusya) ile ortaklaşa düzenlediği “*Zapad (Batı)-2021*” isimli askeri-stratejik tatbikatta, yapay zekâ teknolojili olarak ürettiği “*Platforma-M*” adlı piyade robotunu sahaya çıkarmıştır. Geliştirilme çalışmalarına 2015 yılında başlanan Platforma-M, paletli minyatür bir tankı anımsatan ve operatör tarafından hedefe yönlendirilebilen yapay zekâ destekli bir piyade savaş robotudur. 1,5 kilometrelik alanda etkin olabilen Platforma-M, 800 kilogram ağırlığındadır. Rus askeri yetkililerin iddialarına göre, yapay zekâ entegreli Platforma-M savaş robotu, ayrıca “*tam otonom*” bir savunma aracı olarak da faaliyet gösterebilmektedir. Rus yetkililerin ifadelerine göre, robot, üzerindeki yapay zekâ algoritmaları sayesinde, sahaya çıktığında dost-düşman ayrımını kendisi yaparak, operatöre (yönlendiricisine) sormadan düşman askeri gördüğünde de ateş açabilmektedir. Piyade robotun üzerinde, zırhlı araçlara karşı kullanılabilen 4 adet roketatar ve 7.62 milimetre çapında mermi atabilen “*AK-47/Kalaşnikof*” marka otomatik bir silah bulunmaktadır.²¹

---

¹⁹ Emine Çelik (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Yapay Zeka İzleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.03.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-ukrayna-savasinda-yapay-zeka-izleri/2543138>.

²⁰ A.g.e.

²¹ *Independent Türkçe* (2021), “Rusya Sahaya Akıllı Askeri Robot Sürdü”, 14.09.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.indyurk.com/node/411386/d%C3%BCnya/rusya-sahaya-ak%C4%B1ll%C4%B1-askeri-robot-s%C3%BCrd%C3%BC>.

Grafik I: Rusya Tarafından Geliştirilen Yapay Zekâ Entegreli Platforma-M Akıllı Piyade Robotu

Savunma sanayisini yapay zekâ ile olabildiğince entegre etmeyi başaran Rusya, ayrıca “tam otonom” silahlar geliştirme noktasında da, ABD başta olmak üzere Çin, İngiltere, Güney Kore ve İsrail gibi ülkelerle askeri/teknolojik rekabetini sürdürmektedir.²² Yapay zekâ sayesinde düşman unsurları algılayarak, yönlendiricisinden komut almaksızın otomatik bir biçimde öldürme yeteneğine sahip olan bu tam otonom silahların üretiminin ülkeler arasında yaygınlaşması sebebiyle, insan hakları bağlamında, Uluslararası Ceza Hukuku, Savaş Hukuku ve İnsancıl Hukuk dallarında günümüzde ciddi tartışmalar yaşanmaktadır.^{23,24} Ülkelerin tam otonom silah kullanımının kısıtlanması veya yasaklanması konusu, uluslararası sivil toplumun baskısıyla, 2021 yılının Aralık ayında Birleşmiş Milletler (BM) Silah Konvansiyonu’nda gündeme getirilmiştir.

²² Sertaç Aktan (2019), “BM ‘Katil Robotlar’ İçin Uluslararası Yasal Düzenlemelerde İlerleme Sağlayamadı”, *Euronews*, 22.11.2019, Erişim Tarihi: 03.10.2022, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2019/11/22/bm-katil-robotlar-icin-uluslararasi-yasal-duzenlemelerde-ilerleme-saglayamadi>.

²³ Sertaç Aksan (2022), “Uluslararası Hukukun Yeni Çıkmazı: Otonom Silahlar”, *TRT Haber*, 12.08.2022, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/uluslararasi-hukukun-yeni-cikmazi-otonom-silahlar-700957.html>.

²⁴ İsmail Ataş (2022), “Otonom Silah Sistemlerinin İnsancıl Hukukun Temel İlkelerine Göre Uygunluğunun Sağlanmasında Anlamlı İnsan Kontrolünün Etkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı: 1, s. 782.

Ancak ABD, Rusya ve İsrail gibi tam otonom silah üreten bazı ülkelerin direnmesiyle, uluslararası sivil toplum baskısı henüz herhangi bir sonuç getirmemiştir.²⁵ 2022 yılı Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı'nda da, Rusya tarafından geliştirilen tam otonom silahların kullanıldığı medyaya yansımış durumdadır. Rus yetkililer, havada tam otonom özelliklere sahip olan “*Lancet*” ve “*KUB-E*” adı verilen kamikaze insansız hava araçlarını, Libya ve Suriye’de olduğu gibi, Ukrayna’da da kullandıklarını doğrulamaktadırlar.²⁶ Buna karşılık olarak, Ukrayna tarafı da, Rus işgaline direnmek amacıyla “*Baykar Bayraktar TB 2*” adlı Türkiye yapımı silahlı insansız hava araçlarını (SİHA) kullanmaktadır. Bu noktada, Baykar Bayraktar TB 2’nin, silahlı insansız hava araçlarının üstün teknolojili yapay zekâ donanımına sahip olduğu halde, -hedef imhası sırasında operatöründen (yönlendiricisinden) komut alması sebebiyle- insanlık için tehlike arz eden tam otonom silahlar sınıfında yer almaması da, Türkiye açısından onur ve gurur verici bir durum olarak nitelendirilebilir.²⁷

Rusya’nın tam otonom kamikaze insansız hava araçlarına karşı, uluslararası normlara ve hukuk kurallarına uygun bir durumda bulunan Türkiye yapımı yarı otonom SİHA Bayraktar TB 2, günümüz itibarıyla, devam eden Ukrayna-Rusya Savaşı’nda şu ana kadar oldukça başarılı bir sınav vermektedir. Bu durum, geçtiğimiz aylarda Almanya basınında da gündem konusu olmuştur. Almanya’nın önde gelen dergilerinden olan *Focus*, resmi internet sitesinde yayınladığı bir analizde, “*Ukrayna Ordusu tarafından kullanılan Bayraktar TB 2 SİHA’larının, Putin dahil tüm dünyadaki müşterilere ilham verdiğini*” belirtmiştir. Ayrıca, analizde, “*Ukrayna Savaşı, Türkiye’nin şu anda dünyanın sunabileceği en iyiler arasında yer alan bir silah sistemi geliştirdiğini açıkça ortaya koyuyor*” ifadelerine de yer verilmiştir.²⁸

---

²⁵ *Millet Gazetesi* (2021), “Katil Robotlar Konusunda Anlaşma Sağlanamadı”, 20.12.2021, Erişim Tarihi: 15.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.milletgazetesi.gr/bilim-teknoloji/katil-robotlar-konusunda-anlasma-saglanamadi>.

²⁶ Emine Çelik (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Yapay Zeka İzleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.03.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-ukrayna-savasinda-yapay-zeka-izleri/2543138>.

²⁷ *A.g.e.*

²⁸ *CNN Türk* (2022), “Türk SİHA’larına Övgü: Putin Dahil Herkese İlham Verdi!”, 17.08.2022, Erişim Tarihi: 14.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/turk-sihalarina-ovgu-putin-dahil-herkese-ilham-verdi?page=1>.

Grafik II: Türkiye'nin ürettiği Bayraktar TB-2 Silahlı İnsansız Hava Aracı

Ancak Rusya'nın da, yapay zekâ destekli ölümcül otonom silahlar geliştirme noktasında gün geçtikçe büyük ilerlemeler kaydettiği görülmektedir. Bunların dışında, Rusya'da, yapay zekânın farklı alanlarda değerlendirilmesi için de çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda, Rusya'da, alışveriş merkezleri ve müze gibi yerlerde basit işlerde çalıştırılmak üzere tasarlanan insansı hiper gerçekçi robot “Robo C-2”, 2022 yılı başında kamuoyuna tanıtılmıştır.²⁹ Bu tasarım, yapay zekânın ayrıca vasıfsız işgücü olarak kullanılabilceğini de açık ve somut bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

Tüm bu örneklerden de görüldüğü üzere, Rusya da, -günümüzde- Çin, ABD ve Türkiye gibi yapay zekâ teknolojilerine yoğun biçimde önem veren rekabetçi bir ülke konumundadır. Dolayısıyla, bütün bu somut olgulardan hareketle, ABD ile Çin arasında genel anlamda yaşanan yapay zekâ rekabetinin bir benzerinin, özellikle Ukrayna-Rusya Savaşı'nda kullanılan yapay zekâ destekli hava savunma sistemleri (İHA'lar, SİHA'lar) ve üretilen çeşitli savunma sanayi teknolojileri özelinde Rusya ile Türkiye arasında da yaşandığı belirtilebilir.

3. Türkiye'nin Ürettiği Yapay Zekâ Entegreli Savunma Sistemlerinin Uluslararası Rekabette Yansımaları

Türkiye de, son yıllarda geliştirdiği hava ve kara savunma sistemleriyle uluslararası yapay zekâ rekabetinde söz sahibi bir ülke konumundadır. Özellikle son dönemde savunma sanayisine büyük yatırımlar gerçekleştiren Türkiye, ürettiği ve geliştirdiği yapay zekâyâ sahip

²⁹ *Sputnik Türkiye* (2022), “Rus Şirketin Ürettiği İnsansı Robotlar AVM’lerde Çalışacak”, 12.01.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://sputniknews.com.tr/20220112/rus-sirketin-urettigi--insansi-robotlar-avmlerde-calısacak-1052668562.html>.

askeri-stratejik teknolojilerle uluslararası alanda adından sıkça söz ettirmektedir. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi (ECRF) kıdemli üyesi Alman diplomat Dr. Ulrike Franke, medyaya yansıyan açıklamalarında, “*Son yıllarda Türkiye’ye uygulanan çeşitli yaptırımlar ve ambargoların Ankara’nın yeni nesil silahların geliştirilmesine ağırlık vermesindeki itici güç olduğunu*” belirtmiş ve “*SİHA’ların geliştirilmesinde dört ülkenin başı çektiğini ve bunların ABD, İsrail, Çin ve Türkiye olduğunu*” dile getirmiştir. Franke, ayrıca, “*Türkiye’nin küresel İHA piyasasında önemli bir oyuncu haline geldiğini*” söylemiş ve “*Türkiye orta düzeyli bir gücün zekâsını ve parasını ortaya koyduğunda son derece gelişmiş SİHA’lar üretebileceğini gösterdi*” şeklinde yorumlarda bulunmuştur.³⁰ Batılı diplomatın açıklamalarından da anlaşılacağı üzere, Türkiye, son dönemde, yapay zekâ destekli uluslararası hava savunma sistemleri rekabetinde söz sahibi olan öncü bir ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’nin ürettiği yapay zekâ entegreli insansız hava savunma araçlarının, günümüzde Ukrayna, Katar, Tunus ve Azerbaycan gibi birçok ülkeye ihracatı da gerçekleştirilmektedir.³¹³²

Ayrıca Baykar Bayraktar TB 2 gibi birçok önemli savunma sanayisi aracı, Türkiye ve bu teknolojileri kullanan ülkeler özelinde savaşların seyrini ciddi derecede etkilemektedir. Örneğin, 2020 Dağlık Karabağ Savaşı’nda Azerbaycan’ın Ermenistan’a karşı elde ettiği büyük zaferde Türkiye’nin ürettiği Baykar Bayraktar TB 2 gibi SİHA’ların ve savunma araçlarının kilit rol oynaması, bu durumun önemli bir göstergesi niteliğindedir.³³

Ayrıca Rusya’nın ürettiği Platforma-M adlı piyade robotu ile beraber değerlendirildiğinde, Türkiye’nin ürettiği yapay zekâ entegreli ve uzaktan kumandalı “*Koralp silah kuleleri*”, ilerleyen dönemde büyük bir savunma sanayi kazanımı olacaktır. Çünkü bu teknolojik savunma aracı da, uluslararası normlara ve hukuk kurallarına son derece uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, bütün bu savunma sanayisi teknolojileri göz önüne alındığında, Türkiye’nin tam otonom silahlar geliştirebilme potansiyeline sahip bir ülke olduğu da ifade edilebilir. Ancak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin otonom silahlar konusundaki olumsuz tutumu nedeniyle ve uluslararası hukuk prensipleri gereğince, Türkiye’nin tam

³⁰ *Yeni Akit* (2021), “Türkiye’nin Yapay Zekâlı Otonom SİHA’ları Batı’nın Korkulu Rüyası Oldu”, 09.06.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiyenin-yapay-zekali-otonom-sihaları-batinin-korkulu-ruyası-oldu-1547436.html>.

³¹ *Haber7.com* (2022), “Dr. Ulrike Franke: Türkiye’nin İHA Çalışmaları Avrupa İçin Utanç Verici”, 28.05.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://ekonomi.haber7.com/guncel/haber/3104973-dr-ulrike-franke-turkiyenin-ih-calismalari-avrupa-icin-utanca-verici>.

³² Göksel Yıldırım (2022), “Milli İHA’lar İhracat Rekoruna Koşuyor”, *Anadolu Ajansı*, 01.09.2022, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/milli-ihalar-ihracat-rekoruna-ucuyor/2674004>.

³³ İrem Köker (2022), “Dağlık Karabağ: İHA ve SİHA’ların Rolü Ne Oldu, Azerbaycan’a Nasıl Avantaj Sağladı?”, *BBC Türkçe*, 12.11.2020, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54917938>.

otonom potansiyelini şimdilik yeterince iyi kullanmadığı belirtilebilir. Ayrıca nükleer silah kullanımının İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya’da yarattığı felaketin ardından küresel anlamda bıraktığı travmatik sosyo-psikolojik etki de, günümüzde uluslararası toplumun tam otonom silahlara bakışını son derece olumsuz yönde etkilemektedir.

Yapay zekâ destekli uzaktan kumanda edilebilen Koralp silah kulesi, yönlendiricisi olan personele en iyi görüntüleri sağlayan, düşman unsurları doğru algılayan ve yönlendiricisine danışmadan hedefe ateş açmayan oldukça iyi bir savunma sanayi aracıdır.³⁴ Rusya’nın ürettiği Platforma-M adlı piyade robotunun tam otonom olarak kullanılabilme özelliğinden dolayı, hata payı göz önüne alınarak operasyonel anlamda yanılabilirliği düşünüldüğünde, Türkiye üretimi “Koralp” son derece avantajlı bir konumdadır. Bu minvalde, tam otonom silahların görüntü işleme teknolojileri henüz yeterince gelişmediği için hedef alma sırasında yanılma paylarının yüksek olduğu da dünya savunma sanayi teknolojileri düzleminde açıkça bilinmektedir.³⁵ Rus üretimi Platforma-M, üzerindeki roketatar donanımı yönüyle avantajlıdır. Ancak, bu durumda Koralp silah kuleleri de sonraki süreçte yeniden dizayn edilebilir. Ayrıca 1 tona yakın ağırlığı, Platforma-M piyade robotunun hız ve manevra kabiliyetini sahada olumsuz yönde etkileyebilecektir. 2021 yılı itibarıyla dual ve 20 milimetre stiliyle iki farklı modelde tasarlanan Koralp silah kuleleri, ayrıca diğer konvansiyonel silah sistemleriyle kıyaslandığında, atış başarı oranı, sürdürülebilirlik ve lojistik faktörlerinde de birçok üstünlüğü bünyesinde barındırmaktadır.³⁶

---

³⁴ Mustafa Çalkaya (2021), “Yapay Zeka Destekli ‘Koralp’ İle Harekat Alanında Hata Riski Azalıyor”, *Anadolu Ajansı*, 20.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-destekli-koralp-ile-harekat-alaninda-hata-riski-azaliyor-/2340899>.

³⁵ Onur Erem (2022), “Kargu-2: BM Raporuna Giren İlk Otonom SİHA Hakkında Neler Bliniyor?”, *BBC Türkçe*, 24.06.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57586692>.

³⁶ Mustafa Çalkaya (2021), “Yapay Zeka Destekli ‘Koralp’ İle Harekat Alanında Hata Riski Azalıyor”, *Anadolu Ajansı*, 20.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-destekli-koralp-ile-harekat-alaninda-hata-riski-azaliyor-/2340899>.

Grafik III: Yapay Zekâ Destekli Uzaktan Kumanda Edilebilen Koralp Silah Kulesi

Koralp silah kuleleri, diğer eşdeğer savunma araçlarına göre oldukça hafif ve hızlı bir silah sistemidir.³⁷ Ayrıca, Grafik III'te görülen minyatür tanktan, hafif tanklara ve 4x4 taşıtlara kadar çoğu araca uyarlanabilen Koralp silah kulesi, Platforma-M piyade robotuna oranla daha kullanışlı ve modüler bir yapıya sahiptir.³⁸ Dolayısıyla, uluslararası yapay zekâ ve teknoloji rekabeti açısından değerlendirildiğinde, geliştirilen bütün bu savunma araçları Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal ve askeri açıdan büyük bir başarısı olarak nitelendirilebilir. Türkiye'nin geliştirdiği yapay zekâ entegreli savunma araçlarıyla Azerbaycan ve Ukrayna gibi dünya genelinde mağdur durumda bulunan devletlerin en büyük destekçisi konumunda bir ülke olduğu da, uluslararası ilişkiler ve uluslararası teknolojileri düzleminde net biçimde ifade edilebilir.

4. Türkiye'de Sürdürülen Yapay Zekâ Çalışmaları

Türkiye de, son dönemde yürüttüğü yapay zekâ çalışmaları ve gerçekleştirdiği yatırımlarıyla bu alanda gelişmeyi hedefleyen ve gün geçtikçe ilerleme kaydeden bir ülkedir. Bu doğrultuda, 2009-2019 yılları arasında, Türkiye'de 3,4 milyar dolarlık yapay zekâ yatırımı gerçekleştirilmiştir.³⁹ Türkiye Yapay Zekâ İnisyatifi'nin (TRAI) "*Girişimler Haritası*"

³⁷ Mustafa Çalkaya (2021), "Yapay Zeka Destekli 'Koralp' İle Harekat Alanında Hata Riski Azalıyor", *Anadolu Ajansı*, 20.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-destekli-koralp-ile-harekat-alaninda-hata-riski-azaliyor-/2340899>.

³⁸ A.g.e.

³⁹ *Bloomberg HT* (2019), "Türkiye Yapay Zekaya 3.4 Milyar Dolar Yatırım Yaptı", 24.12.2019, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bloomberght.com/turkiye-yapay-zekaya-34-milyar-dolar-yatirim-yapti-2242619>.

verilerine göre, bu alanda faaliyet göstermeye başlayan “*Start-up*” işletmelerin sayısının 2017 yılından itibaren gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir.⁴⁰ Ocak 2022 itibarıyla bu alandaki girişim sayısı 226’ya ulaşmıştır. “*Türkiye’de faaliyet gösteren yapay zekâ girişimlerinden 64’ü görüntü işleme, 43’ü makine öğrenmesi, 37’si öngörü ve veri analitiği, 20’si chatbotlar ve diyalogsal yapay zekâ, 19’u doğal dil işleme, 9’u optimizasyon, 9’u robotik süreç otomasyonu, 9’u otonom araçlar, 6’sı arama motoru ve arama asistanı, 5’i akıllı platformlar ve 5’i de, nesnelere interneti üzerine çalışmalar*” gerçekleştirmektedir.⁴¹ Ayrıca, Türkiye’nin ilk Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi de, 2021 yılı Ağustos ayında Kocaeli Bilişim Vadisi’nde açıklanmıştır. Bu stratejik planlama doğrultusunda, Türkiye Cumhuriyeti, yapay zekâ konusunda, 6 stratejik öncelik ve 24 hedef belirlemiştir.

Bu 6 stratejik öncelik kapsamında; “*Türkiye’de yapay zekâ alanında istihdamın artırılması, yapısal dönüşümün ve işgücü dönüşümünün hızlandırılması, uluslararası alanda iş birliklerinin güçlendirilmesi, yapay zekâ konusunda sosyoekonomik uyumu hızlandıracak düzenlemelerin hayata geçirilmesi, kaliteli verilere ve teknik altyapıya erişimin sağlanması, araştırma, girişimcilik ve yenilikçilik faktörlerinin desteklenmesi*” gibi maddeler yer almaktadır. Türkiye’nin yapay zekâ konusunda belirlediği hedefler içerisinde ise; “*İstihdamın bu alanda en az 50.000 kişiye çıkarılması, merkezi ve yerel yönetim kamu kurum-kuruluşlarında bu alandaki istihdamın en az 1.000 kişi olması, yapay zekânın gayrisafi yurtiçi hâsılaya (GSYİH) katkısının yüzde 5 dolaylarına çıkarılması ve lisansüstü düzeyde bu alana dönük mezun sayısının en az 10.000 kişiye yükseltilmesi*” gibi amaçlar ön plana çıkmaktadır.⁴²

Ek olarak, Türkiye’nin açıkladığı stratejik amaçlarla, son yıllarda yapay zekâ konusunda uluslararası alanda söz sahibi bir ülke olmayı hedeflediği de açık ve net bir şekilde görülmektedir. Ulusal strateji bağlamında açıklanan “*Uluslararası kuruluşların güvenilir ve sorumlu yapay zekâyla sınır ötesi veri paylaşımı alanındaki düzenleme çalışmalarına ve standartlaşma süreçlerine aktif olarak katkı verilmesi*” amacı da, Türkiye’nin bu konuma

---

⁴⁰ Sevgi Ceren Akkoyun (2022), “Türkiye’deki Yapay Zeka Ekosistemi Büyümeye Devam Ediyor”, *Anadolu Ajansı*, 29.01.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyedeki-yapay-zeka-ekosistemi-buyumeye-devam-ediyor/2488653>.

⁴¹ A.g.e.

⁴² Şahin Oktay & Şengül Azbay (2021), “Türkiye’nin İlk Ulusal Yapay Zeka Stratejisi Açıklandı”, *Anadolu Ajansı*, 24.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyenin-ilk-ulusal-yapay-zeka-stratejisi-aciklandi/2344314>.

yükselme hedefine ciddi bir örnek oluşturmaktadır.⁴³ Diğer bir yönden, Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi'ne göre, Türkiye, gelecek planlamasında, uluslararası yapay zekâ endekslerindeki sıralamalarda ilk 20 ülke arasında yer almayı hedeflemektedir.⁴⁴ Dolayısıyla, yapay zekâ teknolojilerinin gelecekte küresel ölçekte büyük bir potansiyel barındırdığını Türkiye de ulusal ve uluslararası açıdan fark etmektedir. Bu doğrultuda, yapay zekâ alanında, ulusal zeminde yapılacak olan tüm yatırım, girişim ve araştırma-geliştirme faaliyetleri, gelecekte yeniden şekillenecek olan küresel dünya düzeninde Türkiye açısından önemli bir artı değer teşkil edecektir.

Sonuç

Günümüzde tüm uluslar açısından yapay zekâ olgusu son derece önemli bir hale gelmiştir. Bu çalışmada ele alınan uluslararası alanda artan yapay zekâ rekabeti ve yapay zekâ teknolojilerinin savunma sanayilerine yansımaları, bu önemi açıkça gözler önüne sermektedir. Ayrıca, yapay zekâ, iletişim başta olmak üzere, savunma, sağlık, eğitim, bilişim, ticaret, endüstri, pazarlama, otomotiv ve insan kaynakları gibi birçok farklı sosyoekonomik alana etki edebilmektedir. Birçok farklı sosyoekonomik alan ve disiplinle etkileşim içerisinde olabilmesi de, yapay zekânın dünya genelinde önemini ve değerini daha çok artıran bir başka özelliğidir.

ABD ve Çin, yapay zekâ alanında küresel düzlemde birbirleriyle rekabet halinde olan öncü ülkelerdir. Bu rekabetin temel nedeni ise, iki ülkenin iktisadi büyüklüklerinin ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin kendilerinde yarattığı gücün karşılığı sonucunda oluşan uluslararası politik-ekonomik ve askeri-stratejik hedeflerdir. Bu olgudan hareketle, katma değeri yüksek olan yapay zekâ yatırımlarının, ABD ve Çin örneklerinde görüldüğü üzere, diğer dünya ülkelerine de ekonomik getirilerinin azımsanamaz derecede büyük ölçülerde olacağını bilinmesi gerekir. Küresel gayrisafi milli hâsılının 2030 yılında yapay zekâya dayalı teknolojiler sayesinde yüzde 16 oranında artacağı öngörüsü de, bu alandaki büyük ekonomik potansiyeli doğrular bir niteliktedir.

Dolayısıyla, yapay zekâ, uluslararası alanda, ülkelerin hem siyasal-stratejik hedefleri açısından güçlerini artırırken, hem de iktisadi büyüme ve kalkınmaları açısından yüksek katma değerler yaratmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin, ABD ve Çin örneklerinde olduğu

---

⁴³ Şahin Oktay & Şengül Azbay (2021), "Türkiye'nin İlk Ulusal Yapay Zeka Stratejisi Açıklandı", *Anadolu Ajansı*, 24.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyenin-ilk-ulusal-yapay-zeka-stratejisi-aciklandi/2344314>.

⁴⁴ A.g.e.

gibi, diğer dünya ülkelerine de ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda birikimsel artı değerler sağlayabilmesi sebebiyle, uluslararası yönden stratejik önemi her geçen gün artmaktadır.

Rusya da, dünya genelinde ezeli rakibi ABD ve güçlü müttefiki Çin gibi yapay zekâ araştırma-geliştirme faaliyetlerine üst düzeyde önem veren bir ülkedir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in yapay zekâ olgusunun geleceği ile ilgili açıklamaları, ülkenin ulusal stratejik hedefleri perspektifinden bu teknolojiye verilen yüksek önemi göstermektedir. Ayrıca, bu durum, Rusya'nın Ukrayna'da yüzde yüz yapay zekâyâ sahip olan tam otonom savunma sistemlerini kullanmasıyla somut ve net bir biçimde ispat edilmiştir. Rusya'nın yapay zekâ entegreli savunma sanayi teknolojilerine yaptığı büyük yatırımlar ve geliştirdiği çeşitli silah sistemleri de, bu alana verdiği üst düzey önemi açıkça kanıtlar bir niteliktedir.

Türkiye özelinde de, yapay zekâ ekosistemi büyümeye devam etmekte ve son dönemde yapay zekâ teknolojilerine yönelik Ar-Ge faaliyetleri hızlı bir biçimde artış göstermektedir. Bu çalışmalar, yapay zekâ entegreli savunma araçlarıyla Türkiye'ye ilk meyvelerini vermektedir. Bu çalışmada değinildiği üzere, Türkiye, geliştirdiği teknolojilerle, savunma sanayi alanında Rusya ve diğer ülkelerle rekabet halinde olan öncü bir ülke konumuna gelmiştir. Dolayısıyla, bu durum Türk savunma sanayisi açısından değerlendirildiğinde, Bayraktar TB-2 Silahlı İnsansız Hava Araçları ve Koralp Silah Kuleleri gibi başarılı birçok yapay zekâ entegreli teknolojilerle örneklendirilebilir.

Bu olguların yanı sıra, Türkiye'de yapay zekâ teknolojilerinin değişik alanlarda kullanılması için de farklı ve kapsamlı Ar-Ge faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, Türkiye'de yapay zekâ çalışmaları, mutlaka siyaset ve hükümetler üstü milli bir perspektiften değerlendirilmelidir. Günümüz konjonktüründe, dünya ülkeleri, sosyoekonomik, siyasi ve askeri-stratejik gelişimin sağlanması minvalinde, yapay zekâ teknolojilerini ciddi bir alternatif olarak görmektedirler. Bu küresel olguya bağlı bir şekilde, Türkiye'de de, yapay zekâ olgusunun mutlaka siyaset, hükümet ve partiler üstü bir anlayış çerçevesinde ve ulusal bilinçle ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, Sevgi Ceren (2022), “Türkiye’deki Yapay Zekâ Ekosistemi Büyümeye Devam Ediyor”, *Anadolu Ajansı*, 29.01.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyedeki-yapay-zekâ-ekosistemi-buyumeye-devam-ediyor/2488653>.
- Aksan, Sertaç (2022), “Uluslararası Hukukun Yeni Çıkmazı: Otonom Silahlar”, *TRT Haber*, 12.08.2022, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/uluslararasi-hukukun-yeni-cikmazi-otonom-silahlar-700957.html>.
- Aktan, Sertaç (2019), “BM ‘Katil Robotlar’ İçin Uluslararası Yasal Düzenlemelerde İlerleme Sağlayamadı”, *Euronews*, 22.11.2019, Erişim Tarihi: 03.10.2022, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2019/11/22/bm-katil-robotlar-icin-uluslararasi-yasal-duzenlemelerde-ilerleme-saglayamadi>.
- Ataş, İsmail (2022), “Otonom Silah Sistemlerinin İnsancıl Hukukun Temel İlkelerine Göre Uygunluğunun Sağlanmasında Anlamlı İnsan Kontrolünün Etkisi”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı: 1, ss. 767-809.
- *BBC Türkçe* (2021), “Yapay Zekâ: ‘Çin Dünyayı Domine Edecek, ABD’nin Rekabet Şansı Yok” Diyen Pentagon Yetkilisi İstifa Etti”, 11.10.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58866243>.
- *Bloomberg HT* (2019), “Türkiye Yapay Zekâya 3.4 Milyar Dolar Yatırım Yaptı”, 24.12.2019, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bloomberght.com/turkiye-yapay-zekâya-34-milyar-dolar-yatirim-yapti-2242619>.
- *CNN Türk* (2022), “Türk SİHA’larına Övgü: Putin Dahil Herkese İlham Verdi!”, 17.08.2022, Erişim Tarihi: 14.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/turk-sihalarina-ovgu-putin-dahil-herkese-ilham-verdi?page=1>.
- Çalkaya, Mustafa (2021), “Yapay Zekâ Destekli ‘Koralp’ İle Harekat Alanında Hata Riski Azalıyor”, *Anadolu Ajansı*, 20.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekâ-destekli-koralp-ile-harekat-alaninda-hata-riski-azaliyor-/2340899>.

- Çelik, Emine (2022), “Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Yapay Zekâ İzleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.03.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-ukrayna-savasinda-yapay-zekâ-izleri/2543138>.
- Erem, Onur (2022), “Kargu-2: BM Raporuna Giren İlk Otonom SİHA Hakkında Neler Bliniyor?”, *BBC Türkçe*, 24.06.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57586692>.
- Gönültaş, Bahattin (2019), “Yapay Zekâda Ülkelerin Stratejik Hamleleri”, *Anadolu Ajansı*, 23.11.2019, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekâda-ulkelerin-stratejik-hamleleri/1653383>.
- Günyol, Abdulkadir (2021), “Yapay Zekâ Yarışında ABD’nin Liderliği Devam Ederken Çin Aradaki Açığı Hızla Kapatıyor”, *Anadolu Ajansı*, 27.01.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zekâ-yarisinda-abdnin-liderligi-devam-ederken-cin-aradaki-acigi-hizla-kapatiyor/2124308>.
- *Haber7.com* (2022), “Dr. Ulrike Franke: Türkiye’nin İHA Çalışmaları Avrupa İçin Utanç Verici”, 28.05.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://ekonomi.haber7.com/guncel/haber/3104973-dr-ulrike-franke-turkiyenin-ihacalismalari-avrupa-icin-utanc-verici>.
- *Hürriyet* (2021), “Çin’den Yapay Zekâ Atağı: Savcı Gibi Çalışıp Suçlamalara Karar Verecek”, 27.12.2021, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/cinden-yapay-zekâ-atagi-savci-gibi-calisip-suclamalara-karar-verecek-41969252>.
- *Independent Türkçe* (2021), “Rusya Sahaya Akıllı Askeri Robot Sürdü”, 14.09.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.indyrturk.com/node/411386/d%C3%BCnya/rusya-sahaya-ak%C4%B1ll%C4%B1-askeri-robot-s%C3%BCrd%C3%BC>.
- Kabacaoğlu, Özgün (2020), “Teknolojinin Savaşı Dönüştürmesinde Yeni Bir Aşama: Robotik Savaş”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı: 2, ss. 291-305.

- Köker, İrem (2022), “Dağlık Karabağ: İHA ve SİHA’ların Rolü Ne Oldu, Azerbaycan’a Nasıl Avantaj Sağladı?”, *BBC Türkçe*, 12.11.2020, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54917938>.
- *Millet Gazetesi* (2021), “Katil Robotlar Konusunda Anlaşma Sağlanamadı”, 20.12.2021, Erişim Tarihi: 15.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.milletgazetesi.gr/bilim-teknoloji/katil-robotlar-konusunda-anlasma-saglanamadi>.
- Oktay, Şahin & Azbay, Şengül (2021), “Türkiye’nin İlk Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi Açıklandı”, *Anadolu Ajansı*, 24.08.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyenin-ilk-ulusal-yapay-zekâ-stratejisi-aciklandi/2344314>.
- *Sputnik Türkiye* (2022), “Rus Şirketin Ürettiği İnsansı Robotlar AVM’lerde Çalışacak”, 12.01.2022, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: <https://sputniknews.com.tr/20220112/rus-sirketin-urettigi--insansi-robotlar-avmlerde-calisacak-1052668562.html>.
- Tapkan, Pınar Zarif (2022), “Yapay Zekâ ve Gençlerin Dijital Dönüşüm Süreci”, *Journal of Communication, Sociology and History Studies*, Cilt 2, Sayı: 1, ss. 23-29.
- TASAM (2019), “Amerikan Yapay Zekâ Girişimi”, Erişim Tarihi: 02.10.2022, Erişim Adresi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51384/amerikan_yapay_zekâ_girisimi.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, “Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025”, Son Güncellenme: 01.10.2022, Erişim Tarihi: 01.10.2022, Erişim Adresi: <https://cbddo.gov.tr/uyzs>.
- *Yeni Akit* (2021), “Türkiye’nin Yapay Zekâlı Otonom SİHA’ları Batı’nın Korkulu Rüyası Oldu”, 09.06.2021, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiyenin-yapay-zekâli-otonom-sihaları-batının-korkulu-ruyası-oldu-1547436.html>.
- Yıldırım, Göksel (2022), “Milli İHA’lar İhracat Rekoruna Koşuyor”, *Anadolu Ajansı*, 01.09.2022, Erişim Tarihi: 04.10.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/milli-ihalar-ihracat-rekoruna-ucuyor/2674004>.

COVID-19 PANDEMİSİ DÖNEMİNDE KAMU SPOTLARININ TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Golnaz ASADI TARAKCI¹

Öz: Bu çalışmada, Covid-19 pandemisi döneminde kamu spotlarının tüketici davranışlarını nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla yola çıkılmıştır. Bu amaca ulaşmak için ise, Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üstü tüketicilerden toplam 402 kişiden gerekli bilgiler toplanmıştır. Tüketicilerin kamu spotlarına karşı davranışlarını analiz etmek amacıyla, araştırmada, anket yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan ankette, tüketicilerin demografik özellikleri ile ilgili 6 soru, Covid-19 aşısı olmayı etkileyen faktörler ile ilgili 5 soru, Covid-19 aşısı yaptıрма temalı kamu spotlarından beklentiler ile ilgili 4 soru ve Covid-19 aşısı yaptıрма temalı kamu spotu algısına yönelik ifadeler ile ilgili 20 soru olmak üzere toplamda 35 soru yer almaktadır. Çalışma sonunda, elde edilen verilerin normal dağılım gösterip veya göstermediğini belirlemek için, Kolmogorow-Smirnov testi yapılmıştır. Yapılan analize göre, araştırma verileri normal dağılımı göstermektedir. Dolayısıyla, verilerin analizinde parametrik analizlerden regresyon analizi ve person korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, kullanılan anketin güvenilirliği Cronbach Alfa yöntemi ile değerlendirilmiştir. Cronbach Alfa değerinin yüksek oluşu (0,92), araştırmada kullanılan anketin güvenilirliğini kanıtlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre, aşı olmayı etkileyen faktörlerin kamu spotu algısını pozitif yönde etkilediği, aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu ve kamu spotundan beklentilerin kamu spotu algısını pozitif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal pazarlama, Kamu spotu reklamları, İlişkisel pazarlama, Covid-19.

Article Category: Marketing

Date of Submission: 03.12.2022

Date of Acceptance: 22.12.2022

---

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü.
Email: asadi.golnaz@gmail.com.
ORCID: 0000-0003-3815-7508.

ANALYSE OF THE EFFECT OF PUBLIC SPOTS ON CONSUMER BEHAVIOR DURING THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD

Abstract: In this study, it was set out to determine how public service ads affect consumer behavior during the Covid-19 pandemic period. In order to achieve this aim, necessary information was collected from a total of 402 people aged 18 and over living in Turkey. In order to analyse the attitudes of the consumers towards the public service announcements, the survey method was used in the research. In the survey, there are 6 questions about the demographic characteristics of the consumers, 5 questions about the factors affecting the Covid-19 vaccination, 4 questions about the expectations from the Covid-19 vaccination-themed public spots, and 20 questions about the perception of the Covid-19 vaccination-themed public service announcement. There are 35 questions in total. The Kolmogorow-Smirnov test was used to determine whether the data obtained in the study showed normal distribution or not. According to the analysis, the research data shows a normal distribution. Therefore, regression analysis, independent groups t-test analysis, one-way analysis of variance (ANOVA), and person correlation analyzes were used in the analysis of the data. In addition, the reliability of the questionnaire used in the study was evaluated with the Cronbach Alpha method. The high Cronbach Alpha value (0,92) obtained proved the reliability of the questionnaire used in the research. According to the results of the study, it has been revealed that the factors affecting vaccination have a positive effect on the perception of public service ads, there is a positive relationship between the factors affecting the vaccination and the expectations from the public service advertisement, and the expectations from the public spot affect the perception of the public service advertisement positively.

Keywords: *Social marketing, Public service ads, Relationship marketing, Covid-19.*

Giriş

Her geçen gün gelişmekte olan sosyal pazarlama kavramı, kuruluşların ve işletmelerin sadece kâr amaçlı değil, diğer sosyal paydaşlarına ve özellikle toplumun faydasına yönelik ürünün sunulmasının öneminin altını çizmektedir. Sosyal pazarlama, geleneksel pazarlamadan farklı olarak, bir düşünceyi veya davranışı benimsetmeye yöneliktir.² Sosyal pazarlamanın –genellikle- amacı, toplumsal refahı sağlamakla birlikte, bunun seviyesini artırmak için eğitim, sağlık, çevre bilinci vb. gibi farklı konularda fikir ve davranışlarda olumlu yönde değişim yaratmaktır. Kamu Spotu Reklamları (KSR) da, sosyal pazarlama araçlarından biri olarak insanları etkilemek ve davranış değişikliği sağlamak amacı ile yapılan çalışmalardır. Bu reklamlar, çoğunlukla televizyon ve radyo gibi kamu iletişim araçlarında toplumun karşısına çıkmaktadır. Kamu spotlarını diğer reklamlardan ayıran özelliklerin başında, kâr amacıyla yapılmamakta olması, hatta tam tersine, kamu kurum ve kuruluşları ile kâr amacı gütmeyen kurumlar tarafından toplumu bilgilendirmek ve yönlendirmek adına yapılmaktadır.

Kamu spotu reklamlarında toplumun geneli düşünülerek hareket edildiğinden, bu doğrultuda toplumsal sorunlara çözüm bulmak hedeflenmektedir. Bu amaç ve hedeflerin ne kadar gerçekleştiğinin reklamları yapanlar tarafından ve reklamlara maruz kalanlar (hedef kitle) tarafından bilinmesi, yapılan KSR çalışmalarının ne derece başarılı olduğunun göstermektedir. Yapılan her reklam çalışması gibi, kamu spotu reklamları da, hem KSR sahibi kuruluşları, hem de medya araçlarının her biri için belirli maliyetler oluşmaktadır. Yapılan tüm bu masraflara katlanmanın amacı, topluma belirli düşünce ve alışkanlıkları benimsetmek, onları belli konularda eğitmek ve bilinç oluşturmak gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktır.

Son yılların en önemli konusu olan Covid-19 pandemisi ve bunun aşısı ile ilgili kamu spotlarına yönelik literatürde az kaynağın yer aldığı bir gerçekliktir. Literatürdeki bu boşluğu doldurmak amacıyla yapılan bu çalışma, ülkemizde hazırlanan kamu spotu reklamlarının Covid-19 aşısını yaptırmaya yönelik tüketicilerin davranışına etkisinin ne olduğunu öğrenebilmek ve Covid-19 pandemisi döneminde kişilerin kamu spotlarından beklentilerini belirlemek açısından önem arz etmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

---

² Gül Bayraktaroğlu & Burcu İler (2007), “Sosyal Pazarlama: Engeller ve Öneriler”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 7, Sayı: 1, s. 120.

Pazarlama, evrensel bir bilim dalı olmakla birlikte, uygulamaya baktığımızda kişiden kişiye ve işletmeden işletmeye değişkenlik göstermektedir. Günlük hayatta neredeyse her yerde önümüze çıkan pazarlama kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Pazarlama, İşletme boyutunun yanı sıra, toplumsal bir boyuta da sahiptir ve işletmenin etrafı ile olan ilişkilerini de içeren bir kavram olarak bilinmektedir. Pazarlamacılar, pazarlar, pazarlanan mal ve hizmetler, pazarlamanın toplumsal boyutunu oluşturmaktadır. Pazarlamacı ise, farklı mal ve hizmetleri pazarlayan büyük veya küçük ölçekli işletme yöneticileri, farklı toplumsal görüşleri sunan politikacıları ve tarihi ve doğal değerleri tanıtan turizmcileri kapsamaktadır. Pazarlanan mal ve hizmetler ise, tüketim ürünleri, farklı siyasi görüşler ve çeşitli mal ve hizmetleri kapsamaktadır.³

Pazar şartlarında yaşanan gelişmeler, teknolojik değişimler ve bunlar ile birlikte gelen yapısal değişimler, küreselleşme ve tüketicinin eskiye kıyasla daha fazla bilinçlenmesi karşısında pazarlamanın yeni arayışlar içine girmesine yol açmıştır. Böylelikle, pazarlama yaklaşımı daha da ileriye taşınmıştır. Bu doğrultuda da, pazarlama için kritik önem taşıyan yeni kavramlar oluşmuş; toplumsal pazarlama, ilişkisel pazarlama ve sosyal pazarlama gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.⁴

Toplumsal pazarlamada, işletmeler, hedef alınan pazarlama ihtiyaçlarını ve çıkarlarını belirleyip, beklenen tüketici tatminini rakiplerinden daha etkili bir şekilde sunarken, tüketicinin ve toplumun refahını koruyarak daha da artıracak şekilde yapmaktadır. Toplumsal pazarlama anlayışı, ayrıca, kurumların pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirirken kâr amacına ek olarak ahlaki ve sosyal düşünceler üzerinde durmaları gerekliliğini baz almaktadır. Toplumsal pazarlama anlayışına göre; kurumlar, müşteri istek ve ihtiyaçlarını karşılarken, kâr elde etmek ve topluma yönelik sorumluluklarını yerine getirme niteliğini taşımalıdır.⁵ Toplumsal pazarlama anlayışının modern pazarlama anlayışının da ötesinde olduğunu ve kurumun sosyal sorumluluk anlayışını da ifade ettiğini söylenebilir. Toplumsal pazarlama anlayışı çerçevesinde, “*bir kurum tüketici ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli çalışmalar yürütürken, aynı zamanda sosyal sorumluluk bilinci içerisinde hareket etmelidir*” görüşü ön plana çıkmaktadır.

³ Ahmet Hamdi İslamoğlu (2002), *Pazarlama İlkeleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, s. 12.

⁴ Remzi Altunışık vd. (2001), *Modern Pazarlama*, Adapazarı: Değişim Yayınları, s. 18.

⁵ Anusorn Singhapakdi vd. (1994), “A Cross-Cultural Study of Moral Philosophies, Ethical Perceptions and Judgements: A Comparison of American and Thai Marketers”, *International Marketing Review*, Cilt 11, Sayı: 6, ss. 65-78.

İlişkisel pazarlama anlayışı ise, tüketici ve üretici arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin yapısını, karakteri ve özellikleri detayında değerlendirmeler yapma yöntemiyle ele almaktadır. İlişkisel pazarlama anlayışına göre, üretici ve tüketici arasında istek ve ihtiyaca dayalı ürün almak ya da satmak şeklinde gelişen değiş-tokuş anlayışından daha farklı olarak, tüketicinin bağlılığını kazanmak ve müşteri sadakati elde etmek için farklı girişimlerin yürütüldüğü bir anlayış ön plana çıkmaktadır.⁶ İlişkisel pazarlamada asıl amaç, yeni müşteriler bulmaktan ziyade, mevcut olan müşterileri elde tutmak ve bu kişilerle olan ilişkileri geliştirmek üzerine yoğunlaşmaktadır. Nitekim bu yaklaşımda, tedarikçi ve müşteriler arasında, uzun vadeli ve karşılıklı etkileşim halinde olunan bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki, beraberinde uzun vadeli kârlılığı getirmektedir.⁷ İlişkisel pazarlamada, kurumların özellikle bazı sektörlerde bireysel müşterilerini adlarıyla bile belirlemesi, kurumun müşterileri ile birebir birçok işlemi kapsayacak bir ilişki yaratması söz konusu olup, bu ilişkiyi müşterilerin ve kurumun yararına yönetmek amaçlanır.⁸

Sosyal pazarlama anlayışı, pazarlama prensip ve tekniklerinin, hedef kitlenin gönüllü olarak kabul ettiği, reddettiği veya vazgeçtiği davranışları üzerinde kapasitesi yaratmak için kullanılmasıdır.⁹ Sosyal pazarlamanın asıl hedefi, sorunlu davranışları değiştirmektir. Sosyal pazarlama, insanları sosyal konulara karşı yönlendirmek, etkilemek ve ikna etmek için güçlü bir araç ve aynı zamanda sosyal değişimi başarmak için etkili bir yöntemdir.¹⁰ Sosyal pazarlamanın diğer bir amacı ise, toplumun gerçek ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet vermek ve toplumun genel refah düzeyini yükseltmektir. Ekonomik faaliyet gösteren işletmelerin öncelikle kârlarını düşünceleri olağandır; fakat bunun yanında, sosyal sorumluluklarını da yerine getirmeleri gerekmektedir. Aksi halde, toplum, bu davranışlardan olumsuz etkilenecektir. Bu etkilerin önüne

---

⁶ Evrim Pelin Kurban (2002), “Küresel Rekabet Aracı Olarak Müşteri İlişkileri Yönetimi ve Halkla İlişkilerin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 80.

⁷ Evert Gummesson (1994), “Making Relationship Marketing Operational”, *International Journal of Service Industry Management*, Cilt 5, Sayı: 5, s. 20.

⁸ Nezihe Figen Ersoy (2002), “Finansal Hizmetlerde Müşteri İlişkileri Yönetimi Kavramı”, *Pazarlama Dünyası Dergisi*, Cilt 3, Sayı: 3, s. 4.

⁹ Philip Kotler vd. (2002), *Marketing Moves: A New Approach to Profits, Growth, and Renewal*, Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, s. 5.

¹⁰ Bilsen Bilgili (2002), “Sosyal Pazarlama ve Çevresel Pazarlama Açısından Ambalaj-Çevre İlişkileri :Ambalaj Materyallerinin Çevre Kirliliğine Etkisi Üzerine Erzurum’da Bir Alan Araştırması”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 8.

geçilmesi için, işletmeler, sosyal pazarlama çalışmaları vasıtasıyla müşterilerini tatmin ederek, sosyal sorumluluklarını da yerine getirmiş olurlar.¹¹

Bugüne kadar yapılan sosyal pazarlama faaliyetlerine baktığımızda, bu çalışmaların öncelikle sağlık sektöründe yapılan kampanyalarla başladığı görünmektedir. Günümüzde de en çok sağlıkla ilgili konularda kampanyaların yürütüldüğü söylenebilmektedir. Sağlıklı beslenme, obeziteyi önlemek, kalp sağlığı, sigara ve alkol tüketimine karşı yapılan kampanyalar, AIDS/HIV ve başka bulaşıcı hastalık virüslerinden korunma ve son zamanlarda yayılmasını önlemek amacıyla Covid-19 tedbirleri ve aşı kampanyaları gibi örneklerden bahsedilebilir. Günümüzde yaşanan farklı alanlardaki sorunlar nedeniyle, sosyal pazarlama kampanyaları, giderek daha geniş bir alana yayılmıştır. Nitekim, sosyal pazarlama faaliyetleri; savaşlardan dolayı artan göç ve göçmen sorunları, kimyasal atıkların su kaynaklarına etkileri hakkında bilinç yaratılması, küresel ısınmadan kaynaklı olarak azalan su kaynaklarının bilinçli kullanılması, göğüs kanserinin erken teşhis edilmesi ve tedavi süreci, madde bağımlılığı, kadınların ekonomik özgürlüğüne ulaşmaları için yapılan çalışmalar, kadına karşı şiddetin engellenmesi, engelli bireylerin daha kolay bir yaşamlarının olması için yapılan faaliyetler ve hayvan haklarının savunulması gibi konuları da kapsamaktadır. Bunların yanı sıra, sosyal pazarlama faaliyetleri, eskiden beri var olan bazı sorunlara yeniden dikkat çekmek amacıyla da yapılmaktadır. Örnek olarak, bebeklerin mama yerine anne sütüyle beslenmesi, kız çocuklarının okula gönderilmesi, trafikte alkollü araç kullanılmaması ve bulaşıcı hastalıkları önlemek için toplumun aşılınması gibi konulardan söz edilebilir.

Türkiye’de sosyal pazarlama yaklaşımına baktığımızda, bu yaklaşım, 1980’li yıllardan sonra kullanılmaya başlanmış ve ilk başlarda sosyal amaçlı reklamcılık örnekleriyle öne çıkmıştır. İlerleyen yıllarda ise, bu kavramı tam olarak anlatan sosyal kampanyalar ile devam etmiştir. Genel olarak sosyal pazarlamaya baktığımızda, sosyal iletişim ve sosyal reklam ile iç içe olduğu görülmektedir. Aslında toplum yararına olan ve sosyal değişim sağlamak için yapılan kampanyalar, ilk olarak sosyal reklam şeklinde, daha sonra ise sosyal haberleşme şeklinde gelişerek sosyal pazarlamaya dönüşmeye başlamıştır. Yapılan bu çalışmalarda, pazarlama

---

¹¹ İsmet Füsün Sezer (1999), “Sosyal Pazarlama Kavramı ve Türkiye Uygulamaları”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı: 14, s. 55; Burak Toker (2007), “İşletmelerde Sosyal Pazarlama Faaliyetlerinin Performansa ve Marka Bilinirliğine Etkileri Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 37.

karması unsurları, pazarlama araştırması ile birlikte kullanılmıştır. Sosyal pazarlamaya karşı tutum ve kampanyalara yönelik araştırmalar, sosyal pazarlamaya karşı tutumun olumlu olduğunu, genelde kampanyalara inanıldığını ve bu kampanyaların desteklendiğini göstermektedir.

Sosyal pazarlamada olduğu gibi, sosyal pazarlamanın yöntemi olarak kamu spotu da toplumsal problemlerin çözümüne yönelik kamu ve toplum yararını hedeflemektedir. Özel kuruluşların pazarlama ve reklam yaparak maddi ve manevi fayda sağlama amacı, sosyal pazarlama ve kamu spotu kavramlarında zamanla kamu yararına dönüşmektedir. Sosyal pazarlama kavramı açısından kamu spotu da pazarlama kampanyası misyonu doğrultusunda sınırları belirlenen iletişim kanalları içinde vuku bulmaktadır.¹²

Kamu spotu kavramı üzerinde dünyada ve Türkiye’de farklı tanımlar üzerine durulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde her türlü yayın üzerinde denetleme ve kontrol yetkisine sahip olan Federal İletişim Komisyonu (FCC), kamu spotuna ilişkin federal, eyalet ya da yerel yönetimlerin programlarını, faaliyetlerini veya kâr amacı gütmeyen kuruluşların hizmetlerini tanıtan reklamlar olarak tanımlamaktadır.¹³

Kamu spotu kavramına ülkemiz açısından bakıldığında ise, kamu spotlarına ilişkin Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 2012 yılında yürürlüğe giren Kamu Spotları Yönergesi’ne göre, kamu spotları “*kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarında hazırlanan veya hazırlatılan ve Üst Kurul tarafından yayınlanmasında kamu yararı olduğuna karar verilen bilgilendirici ve eğitici nitelikteki film ve sesler ile alt bantlar*” olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Yine aynı tarihte RTÜK Üst Kurulu’nun yürürlüğe giren yönergede, kamu spotunun tanımına, kamu spotlarının gösterime girmesi için hazırlanan film,

---

¹² Birgül Bilgiç (2016), “Türkiye’de Kamu Spotu Oluşum Süreci ve Yayın Politikaları”, *İletişim Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, ss. 31-39.

¹³ FCC (2017), “FCC. Appendix B: Standardized Television Disclosure Form. WVPT: Public Media”, Erişim Tarihi: 24.11.2021, Erişim Adresi: <https://docs.fcc.gov/public/attachments/FCC-22-68A1.docx>, s. 28.

¹⁴ RTÜK, “Kamu Spotları Yönergesi”, Erişim Tarihi: 25.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.rtuk.gov.tr/kamu-spotlari-yonergesi/3795>.

sesler ile alt bantlarının hazırlanış ilkelerine ve yayınlanması istenilen kamu spotu ile ilgili nasıl başvuru yapılması gerektiği gibi bilgilere yer verilmektedir.¹⁵

Sosyal pazarlama kampanyaları, kamu spotlarını sağlamak istedikleri sonuçlara ulaşmak için kullandıkları iletişim kanallarından biri olarak görmektedirler. Sosyal reklamlar da, kamu spotu gibi kamuya yarar sağlamayı amaçlamaktadır; ancak onları kamu spotlarından ayıran en önemli özelliklerden biri, kamu spotlarının radyo ve televizyonda yayınlanmasının belirli yasa ve yönergelerle düzenlenmesidir. Sonuç olarak, hazırlanan kamu spotlarının yayınlanmasına dair karar RTÜK tarafından verilecektir. Böylece, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları, hazırlanan kamu spotunu RTÜK'e onaylattırdıktan sonra, kendi sosyal pazarlama faaliyetlerinin bir parçası haline getirebilmektedir.¹⁶

Türkiye'de kamu spotlarında verilen mesajın odak noktasının daha çok teşvik olduğu görülse de, kamu spotları, -genel olarak- ikna etmek, bilgi vermek, farkındalık yaratmak ve davranış değişikliği yaratmak amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, kamu spotlarının hedef kitle üzerindeki etkisinin çoğu zaman duygusal olduğu gözlemlenmekte, verilen mesajlar genelde gerçek örneklerden alınarak yapılmakta ve spotlarda kullanılan dış ses genelde erkek sesi olarak görülmektedir. Kadının sesi ise, genellikle hislere hitap eden bağış ve sosyal sorumluluk konulu duygusal odaklı mesajlarda tercih edilmektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik yapılan kamu spotları çoğu zaman animasyon temalı iken, gençlere yönelik kamu spotları daha güçlü ses ve daha fazla görsel efektlerle yapılmaktadır.

Türkiye'de medya ve sosyal medyanın aktif kullanımının yanı sıra, yayınlanan kamu spotlarıyla da halkın koronavirüs (Covid-19) sürecine ilişkin bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından salgının ülkede ilk görüldüğü tarih, yani 11 Mart 2020'den günümüze kadar 86 adet kamu spotu yayınlanmıştır.¹⁷ Yayınlanan kamu spotlarının içeriğine baktığımızda; mesajın veriliş şekli, amacı, odağı, ünlü kullanımı, uzman kullanımı, müzik kullanımı ve dış ses kullanımıyla, bu kamu spotlarının bireyleri bilinçlendirmeyi

---

¹⁵ Zahide Şahin Kubat (2015), "Sosyal İçerikli Reklam Kampanyaları: Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Kamu Spotu Uygulaması", Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı, ss. 48-49.

¹⁶ Birgül Bilgiç (2016), "Türkiye'de Kamu Spotu Oluşum Süreci ve Yayın Politikaları", *İletişim Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, ss. 38-39.

¹⁷ T.C. Sağlık Bakanlığı, "COVID-19 Bilgilendirme Platformu", Erişim Tarihi: 24.11.2021, Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66174/kamu-spotlari.html>.

hedefleyerek yayımlandığı görülmektedir. Mesajın amacı, bilgi verme/farkındalık oluşturma ve ikna etme/davranış değişikliği alt başlıklarını içermektedir. Mesajın odağı başlığı altında, teşvik edici ve önleyici alt başlıkları yer almaktadır. Buna göre, teşvik edici mesajlar yeni bir davranış geliştirme, yeni bir hareket şekli benimseme, yeni bir bilgi öğrenme ve bir hedefi başarma gibi daha olumlu unsurlara odaklıyken, önleyici mesajlar daha çok güvenlik, zarardan korunma, tehlikeden kaçınma gibi olumsuz unsurlardan uzaklaşma vurgusu yapmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken konu ise, teşvik edici ikna kampanyalarının önleyici kampanyalara nazaran daha başarılı olmasıdır.¹⁸

Pandemi sürecinde koronavirüs (Covid-19) hakkında yayınlanan birçok kamu spotunda farklı sloganlar da kullanılmıştır. Örneğin, “Koronavirüs Alacağınız Tedbirlerden Daha Güçlü Değildir”, “Toplum Sağlığı Önceliğimizdir”, “Birlikte Yeneceğiz”, “Sigarayı Bırakmanın Tam Zamanı”, “Riski Görün”, “Minnettarız”, “Maske Tak”, “Tedbiri Elden Bırakmayalım”, “Maske, Mesafe”, “Sağlığımız İçin Kolları Sıvıyoruz”, “Evde Kal Evde Hayat Var” ve “Aşı Hayat Kurtarır” gibi sloganlar yer almaktadır. Bu spotlara Sağlık Bakanlığı’nın internet sitesi, Youtube kanalı ve Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca’nın sosyal medya hesabı üzerinden erişilebilir.

Kamu spotlarının tüketici davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan literatür taramasında, yapılan ilk çalışmaların genelde teorik olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan bazı araştırmalar kısaca aşağıda gösterilmiştir. Agostinelli ve Grubbe (2002), alkol tüketimine karşı yalın kamu spotlarının etkilerini detaylandırma olabirlik modelinden yararlanarak araştırmışlardır. Yaptıkları araştırma sonucunda elde edilen sonuca göre, kamu spotlarının doğrudan alkol tüketimini azaltma yönünde etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, bu spotların, -dolaylı olarak- alkol tüketimini özendiren reklamların etkilerini dengeleme şeklinde etkiye sahip oldukları sonucuna varılmıştır.¹⁹

---

¹⁸ Meltem Yetkin Özbük & Yağmur Öz (2017), “Türkiye’de Yayınlanmış Olan Kamu Spotlarının İçerik Analizi Yöntemi ile İncelenmesi”, *Business and Economics Research Journal*, Cilt 8, Sayı: 3, s. 579; James Price Dillard vd. (2007), “The Relationship Between the Perceived and Actual Effectiveness of Persuasive Messages: A Meta-Analysis With Implications for Formative Campaign Research”, *Journal of Communication*, Cilt 57, Sayı: 4, s. 622; Leslie B. Snyder & Mark A. Hamilton (2002), “A Meta-Analysis of U.S. Health Campaign Effects on Behavior: Emphasize Enforcement, Exposure, and New Information, and Beware the Secular Trend”, içinde (editör: R. Hornik) *Public Health Communication: Evidence for Behavioral Change*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, ss. 357-384.

¹⁹ Gina Agostinelli & Joel William Grube (2002), “Alcohol Counter-Advertising and the Media: A Review of Recent Research”, *Alcohol Research & Health*, Cilt 26, Sayı: 1, ss. 15-21.

Martiniuk vd. (2010), epilepsi hastalığına yönelik yapılan bilgilendirme içerikli kamu spotlarını incelemişlerdir. Bu çalışmada, çok aşamalı regresyon yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırmaya, ilkokul eğitimindeki 9-11 yaş aralığında 803 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların 406'sının epilepsi rahatsızlığı hakkındaki kamu spotlarını gördükleri ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırma bulgularına göre, kamu spotunun bilgilendirme ve bilinçlendirme etkisinin yüksek olduğu ortaya çıkmış ve yayından kaldırılmış bir kamu spotunun bile unutulmadığı ve kamu spotundan gerekli temel bilginin alındığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁰

Duğan ve Şahin, 2016 yılında Sağlık Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarının organ bağıışı ile ilgili hazırladıkları kamu spotlarının öğrenciler üzerinde “*izlenilirlik, tanınırlık, çağrışım, beğenilirlik, farkındalık ve tutum değişimi*” düzeylerini ortaya koymak amacıyla Uşak Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nden öğrencilerle bir araştırma yürütmüşlerdir. Yapılan çalışmada elde edilen bilgilere göre, katılımcıların çoğunun organ bağıışı kamu spotlarından haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, yayınlanan kamu spotu reklamları, insanların davranışları üzerinde etki yaratmamıştır. Dolayısıyla, yapılan kamu spotlarının farkındalık yaratmadığı ve davranış değişikliğine neden olmadığı görülmektedir.²¹

Bütün ve Selçuk tarafından 2018 yılında yapılan bir araştırmada ise, kamu spotlarının etkinliği incelenmiştir. Bu araştırma, RTÜK tarafından 2018 yılında yayınlanan kamu spotları içinden seçilerek yapılmıştır. Araştırmanın temel amacı, incelemeye alınan kamu spotlarının hedef kitle üzerinde beklenen düşünce ve davranış değişikliğini ne kadar gerçekleştirdiğinin saptanmasıdır. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar kapsamında, kamu spotlarının bazı düşünceleri değiştirmede etkili olduğu görülmekte, ancak bazı konularda da yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre, kamu spotlarının hazırlanma aşamasında görsel efektler, kurgu, müzik, seslendirme, anlaşılabilirlik ve vurgulayıcı mesajlar gibi konuların üzerinde daha özenle çalışılması gerektiği vurgulanmıştır.²²

2. Araştırmanın Yöntemi

²⁰ Alexandra L. C. Martiniuk vd. (2010), “Evaluation the Effect of Television Public Service Announcement About Epilepsy”, *Advance Access Publication*, Cilt 25, Sayı: 6 , ss. 1050-1060.

²¹ Özlem Duğan & Emine Şahin (2016), “Examination of creating Awareness Level of Organ Donation Public Service Announcement on Colleague Students”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı: 28, ss. 121-147.

²² Mehmet Bütün vd. (2018), “Kamu Spotlarının Etkililiği Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt 11, Sayı: 2, ss. 273-291.

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve kapsamı, araştırmanın ana kütlesi ve örnekleme, veri toplama aracı, anketin uygulanması, veriler toplanması, verilerin analizi ve araştırmanın hipotezlerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Sosyal pazarlama, toplumsal olaylarda asıl amacının insanlara yarar sağlamak olması ile bilinmektedir. Sosyal pazarlama, kâr amacı gütmeyen dernekler, vakıflar, sendikalar, hayır kurumları gibi örgütler tarafından daha çok kullanılmakla birlikte, pazarlama yöntemlerinin sosyal bir sonucu olarak, bir fikre veya davranışa ulaştırılması ihtiyacından hareketle gündeme gelmektedir.²³ Bu bağlamda, toplumsal problemleri çözmek için kamu spotu reklamları bir araç olarak kullanılmaktadır. Yapılan literatür taramasında, sosyal pazarlama kapsamında bazı kampanya ve reklamlar üzerinde çalışmalara rastlanmıştır. Bu durum, üç açıdan önemlidir.

İlk olarak, bunların sosyal katkısı önemlidir. Günümüzde, kamu spotları, diğer firmaların yaptıkları reklamlardan daha çok yayınlanmaktadır. Kamu spotlarının sosyal amaç ile yapılan reklamlar olduğu göz önünde bulundurulunca, medyada yer alan bu reklamlara karşı tutum ve eğilimlerin ölçülmesinin de önemli bir konu olduğu gözardı edilemez. Daha önce de bahsedildiği gibi, kamu spotlarının asıl amaçları, toplumu bilgilendirmek, onları bilinçlendirmek ve uyarıda bulunmaktır. Yapılan her reklam çalışması gibi, kamu spotlarının da parasal ve zaman maliyetleri bulunmaktadır. Aynı zamanda, bu maliyetler dışında sosyal maliyetler de söz konusudur. İnsanlar, bu kamu spotlarını izlemek için bir zaman ayırmaktadırlar. Ayrıca, spotlardaki ele alınan konular hakkındaki duyarlılıkları artı ya da eksi yönde etkilenmektedir. İkinci olarak, Türkiye’de yoğun olarak yapılan kamu spotlarının toplum ve özellikle hedef kitle açısından nasıl karşılandığı konusunda fazla bir veri olmaması konusu vardır. Bu nedenle, yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular ile bu konuda önemli ipuçlarına ulaşılması beklenmektedir. Üçüncü olarak da, Türkiye’de bu alanda bilimsel anlamda teorik bir boşluğun olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmayla, bu boşluğun doldurulmasına dair ciddi bir katkıda bulunulacağı tahmin edilmektedir.

---

²³ Şükrü Ufuk Nayman (2008), “Sosyal İçerikli Reklam Kampanyalarının Grafik Tasarım İlkeleri Bakımından Analizi ve Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s. 16.

Bu araştırmanın temel amacı, Covid-19 pandemi döneminde kamu spotlarının tüketici davranışları üzerindeki etkisinin değerlendirmesidir. Yapılan araştırmada, sosyal pazarlama, kamu spotu reklamları ve bunların teorik altyapıları hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Bunların yanı sıra, kamu spotlarının sosyal pazarlama araçlarından biri olarak ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı ve buna karşı hedef kitlenin nasıl bir tutum ve eğilim içerisinde olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, örnek olarak son yılların en önemli konusu olan Covid-19 (koronavirüs) salgını ve bu salgınla mücadele etmek hususunda büyük bir etkisi olan aşı yaptırmaya teşvik için yapılan kamu spotları üzerinde çalışılmıştır.

Kamu spotlu reklamlarında sigarayı bırakmak, kanser ve AIDS/HIV ile mücadele gibi insan sağlığını yakından ilgilendiren önemli konulara sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Bu konulardan birisi de, son yılların en büyük sağlık konusu olan Covid-19 hastalığıdır. Covid-19 virüsü, 2019 yılının son aylarında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkmış, ülkemizde Mart 2020'den itibaren etkilerini göstermeye başlamış ve hızla tüm dünyaya yayılarak insan sağlığını tehdit eden küresel bir krize dönüşmüştür. Bu salgınla mücadele sürecinde, bütün ülkeler, insanların korumak ve doğru şekilde bilgilendirmek amacıyla birçok girişimde bulundular. Bu bağlamda, insanların davranış biçimlerini değiştirmeyi ve toplumsal problemlere dikkat çekmeyi amaçlayan kamu spotu reklamları daha da önem kazandı.

Bu araştırmada, günümüzde insanları etkisi altına alan Covid-19 (koronavirüs) salgınına karşı tedbirlerin alınması ve yayılmasını önlenmek amacı ile yayınlanan aşı konulu kamu spotlarının tüketicilerin davranışlarını ne derecede etkilediğinin veya değiştirdiğinin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın Covid-19 ve aşı ile alakalı olarak yurttaşlarda farkındalık oluşturmak ve bilgilendirme yapmak için yayınladığı kamu spotları araştırmaya dahil edilmiştir. Covid-19 ve aşı ile ilgili çeşitli kamu spotları incelenmiş, sonrasında bu kamu spotlarının bireyleri davranışları açısından nasıl bir değişime yönelttiği araştırılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmacı tarafından bir anket hazırlanmış ve elde edilen veriler kapsamında hipotezler belirlenerek, ankette kişilerin aşı olma kararlarının nelerden etkilendiklerini belirlemek amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini, Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üstü tüketiciler oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre, Türkiye’nin 2021 yılında nüfusu 84.680.273 kişi olarak belirlenmiştir.²⁴ Bu nüfusun yaklaşık 60 milyonu 18 ve üzeri yaş grubundadır. Bu bilgiler ışığında, örneklem büyüklüğünü belirleme yöntemlerinden olan Cochran (1977) formülü yardımıyla örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Elde edilen sonuca göre, 384 tüketici örnekleme oluşturulmuştur. Ancak araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla 402 tüketici rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş ve anket formu internet yoluyla bu tüketicilere ulaştırılmıştır.

2.2.1. Veri Toplama Aracı

Yaptığımız bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üstü tüketicilerin kamu spotlarına karşı davranışlarını tespit etmek amacı ile, araştırmada gerekli verileri toplamak için araştırma yöntemlerinden anket yöntemi kullanıldı. Kullanılan ankette, ilk olarak tüketicilerin demografik özellikleri hakkında 6 soru, Covid-19 aşısı olmayı etkileyen faktörler ile ilgili düşünceyi belirten 5 soru, Covid-19 aşısı yaptırma temalı kamu spotlarından beklentiler içeriği ile ilgili ifadelere katılma derecesini belirten 4 soru ve Covid-19 aşısı yaptırma temalı kamu spotu algısına yönelik ifadeler katılma derecesini belirten 20 soru sorulmuş, toplamda ise 35 soru yer almıştır. Hazırlanan ankette, istenilen amaca doğrultusunda olması için 5’li Likert ölçeğinden yararlanılmıştır.

2.2.2. Anket Uygulama ve Veri Toplama

Hazırlanan anketin uygulaması, 2021 yılının Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir. Anket, anket kapsamına giren Türkiye’de ikamet eden kişilere internet üzerinden uygulanmıştır. Toplamda 402 anket yanıtlanarak ve bu sayının tamamı değerlendirilerek, yüzde yüz oranında bir sonuca ulaşılmıştır.

2.2.3. Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek amacı ile, verilere Kolmogorow-Smirnov testi yapılmıştır. Yapılan analize göre, araştırma verileri normal dağılım göstermektedir. Dolayısıyla, verilerin analizinde parametrik analizlerden regresyon analizi ve person korelasyon analizlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, kullandığımız anketin

²⁴ TÜİK, “Türkiye nüfusu”, Erişim Tarihi:25.11.2021, Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552>.

güvenilirliği “Cronbach Alfa” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların analizinde ise, “Statistical Package For Social Science 22.0” paket programından yararlanılmıştır.

2.2.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma problemi göz önüne alınarak, araştırma hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H1: *Aşı olmayı etkileyen faktörler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir.*

H2: *Aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler arasında pozitif yönlü ilişki vardır.*

H3: *Kamu spotundan beklentiler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir.*

2.2.5. Araştırmanın Bulguları

Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra, öncelikli olarak, anket katılımcılarının demografik özelliklerinin yüzde dağılımları belirlenmiş, sonrasında Güvenilirlik Analizi, Normallik Analizi ve Araştırma Hipotezlerinin Analizleri gerçekleştirilmiştir.

2.2.6. Örneklem Bilgileri

Çalışmanın örneklem grubuna ait bilgileri görmek için, anketin ilk kısmında tüketicilere ait bazı demografik özelliklere yer verilmiştir. Bu değişkenler; tüketicinin cinsiyeti, eğitim düzeyi, aylık geliri, yaşı, medeni durumu ve aşı olma durumudur. Elde edilen verilere göre, tüketicilerin demografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo I’de verilmektedir.

Tablo I: Tüketicilerin Demografik Özellikler (Frekans ve Yüzde) Dağılımı

Özellik	F	%	Özellik	F	%
<i>Cinsiyet</i>			<i>Yaş</i>		
Kadın	268	66,7	18-20 Yaş	26	6,5
Erkek	134	33,3	21-25 Yaş	128	31,8
<i>Eğitim Düzeyi</i>			26-30 Yaş	81	20,1
Lise	50	12,4	31-35 Yaş	58	14,4
Ön Lisans	69	17,2	36-40 Yaş	58	14,4

Lisans	135	33,6	41-45 Yaş	31	7,7
Yüksek Lisans	115	28,6	46 ve Üstü Yaş	20	5,0
Doktora ve Üstü	33	8,2	Medeni Durum		
Aylık Gelir			Evli	144	35,8
2.800 TL ve Altı	113	28,1	Bekar	258	64,2
2.801-4.300 TL	49	12,2	Aşı Olma Durumu		
4.301-6.500 TL	68	16,9	Evet	348	86,6
6.501-9.500 TL	92	22,9	Yakın zamanda aşı olacağım	12	3,0
9.501 TL ve Üstü	80	19,9	Şimdilik aşı yaptırmak istemiyorum	42	10,4

Yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgulara göre; katılımcı sayısı toplamda 402 kişi olarak belirlenmiş olup, tüketicilerin 268'i kadın iken, 134'ü erkek olarak görülmektedir. Özetle, bireylerin cinsiyetlerine göre frekans dağılımına bakıldığında, kadın tüketicilerin oranı % 66,7 ve erkek tüketicilerin oranı % 33,3 olarak tespit edilmiştir. Ankete katılan bireylerin eğitim düzeylerine baktığımızda, çoğunluğun lisans (üniversite) ve üzerinde eğitime sahip olduğunu görmekteyiz. Bulgulara göre; tüketicilerin % 12,4'ünün Lise, % 17,2'sinin Ön Lisans, % 33,6'sının Lisans, % 28,6'sının Yüksek Lisans ve % 8,2'sinin Doktora ve üstü eğitime sahip oldukları görülmektedir. Ankete katılan bireylerin 113'ü 2.800 TL ve altı, 49'u 2.801-4.300 TL arası, 68'i 4.301-6.500 TL arası, 92'si 6.501-9.500 TL arası ve 80 kişi ise 9.501 TL ve üzerinde gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Ankete katılan bireylerin yaş gruplarına göre frekans dağılımlarına baktığımızda ise; en büyük yığılma % 31,8 ile 21-25 yaş grubu ve en az yığılma da % 5 ile 46 ve üstü yaş grubunun sahip olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, evli tüketicilerin oranı % 35,8 ve bekar tüketicilerin oranı % 64,2 olarak tespit edilmiştir. Ankete katılan bireylerin aşı olma durumlarının frekans dağılımlarına göre; tüketicilerin % 86,6'sının aşı olduğu, % 3'ünün yakın zamanda aşı olacağı ve % 10,4'ünün de aşı yaptırmak istemediği tespit edilmiştir.

2.2.7. Güvenilirlik Analizi

Tüketicilerden elde edilen veriler, SPSS 22 programında analiz edilmiştir. Elde edilen sonuca göre, Cronbach Alfa değeri 0,92 olarak belirlenerek, yapılan anket çalışmasının yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu kanıtlamıştır.

Tablo II: Güvenilirlik Analizi

İfade Sayısı	Cronbach_Alfa Değeri
29	0,923

2.2.8. Normallik Analizi

Çalışmanın bu bölümünde, anketten elde edilen bulguların normal dağılımda olup olmadığını saptamak için, normallik analizi yapılarak, parametrik veya non-parametrik analizlerden hangisinin kullanılacağına karar verilmiştir. Çalışmada kullanılan anketin normal dağılıma uygunluk analizinde, Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına bakılmıştır. Bu test sonuçlarına bakıldığında, anketin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olduğundan dolayı, kullanılan anketin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Tablo III: Anketin Normallik Analizi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov		
	İstatistik	df	Anlamlılık
Anket	0,018	402	0,211

Toplanan verilerin normal dağılıma uygun olduğu hususunda parametrik analizlerden yararlanılmıştır. Bu sebeple, hipotezlerin analizinde parametrik analizlere başvurulmuş, Regresyon Analizi, t-test Analizi, ANOVA Analizi ve Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

2.2.9. Araştırma Hipotezlerinin Analizi

Çalışmanın 1. Hipotezi: *Aşı olmayı etkileyen faktörler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir.*

Bu hipotezde, aşı olmayı etkileyen faktörler değişkeninin kamu spotu algısı değişkenini etkileme durumu test edilmiştir. Yapılan analizi sonuçları alttaki tabloda verilmiştir.

Tablo IV: Aşı Olmayı Etkileyen Faktörler İle Kamu Spotu Algısı

	St. Edilmemiş Katsayılar		St,Beta Katsayı	t	Sig.
	B	Std.Hata	Beta_		
Aşı olmayı etkileyen faktörler	0,250	0,353	-	6,594	0.000
Kamu spotu algısı	0,122	1,031	0,038	4,356	0.000
R	0,594				
R Kare	0,353				
F	190.352				
Anlamlılık(Sig.)	0.000				

Regresyon Analizinde bağımlı değişken aşı olmayı etkileyen faktörler, bağımsız değişken ise kamu spotu algısıdır. R kare değerine bakılarak, aşı olmayı etkileyen faktörler değişkeninin kamu spotu algısı değişkenini % 35 oranında açıkladığı görülmektedir. Ayrıca, F değerinin (F = 190,353, Sig.<0,05) istatistiksel açıdan anlamlı olduğu; yani bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişimi belirlediği, bu sayede modelin kullanılmasının uygun olduğu görülmektedir. Buradan elde edilen sonuca göre, aşı olmayı etkileyen faktörler (Beta= 0,038; Sig= 0,000) anlamlı olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, kamu spotu algısında aşı olmayı etkileyen faktörlerin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Burada Sig. değerinin 0,05'ten küçük olmasından ötürü, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre, aşı olmayı etkileyen faktörler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir iddiası doğrulanarak, H1 kabul edilmiştir.

Çalışmanın 2. Hipotezi: *Aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler arasında pozitif yönlü ilişki vardır.*

Bu hipotezde, aşı olmayı etkileyen faktörler değişkeni ile kamu spotundan beklentiler değişkeni arasındaki ilişki test edilmiştir.

Tablo V: Aşı Olmayı Etkileyen Faktörler İle Kamu Spotundan Beklentiler Pearson Analizi

	Aşı olmayı etkileyen faktörler	Kamu spotundan beklentiler
Aşı olmayı etkileyen faktörler	Pearson Korelasyonu	1
	İki Yönlü Anlamlılık(Sig.)	0,346
	N	-
Kamu spotundan beklentiler	Pearson Korelasyonu	0,346
	İki Yönlü Anlamlılık(Sig.)	0.000
	N	402

Yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda, aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler değişkenlerinin arasında korelasyon katsayısı 0,346 olup, aralarında pozitif doğrusal ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sig. değeri= 0.000 < 0,05 olduğu için, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler arasında pozitif yönlü ilişki vardır iddiası onaylanarak H2 kabul edilmiştir.

Çalışmanın 3. Hipotezi: *Kamu spotundan beklentiler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir.*

Bu hipotezde, kamu spotundan beklentiler değişkeni, kamu spotu algısı değişkenini etkileme durumu test edilmiştir.

Tablo VI: Kamu Spotundan Beklentiler İle Kamu Spotu Algısı Regresyon Analizi

	St.Edilmemiş Katsayılar		St.Beta Katsayı	t	Sig.
	B	Std. Hata	Beta		
Kamu spotundan beklentiler	0,592	0,853	-	14,544	0.000
Kamu spotu algısı	0,326	0,634	0,041	9,245	0.000
R	0,923				
R Kare	0,853				
F	183.284				
Anlamlılık(Sig.)	0.000				

Bu bölümde, bağımlı değişken kamu spotundan beklentiler, bağımsız değişken ise kamu spotu algısıdır. R kare değerine göre, kamu spotundan beklentiler değişkeninin kamu spotu algısı değişkenini % 85 oranında açıkladığı ve F değerinin (F = 183.284, Sig.<0,05) istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tablodaki analiz sonuçlarına göre, kamu spotundan beklentiler (Beta= 0.041; Sig= 0.000), anlamlı bulunmuş ve bunun sonucunda kamu spotu algısında kamu spotundan beklentiler önemli rol oynadığı söylenebilir. Burada Sig. değeri 0,05'ten küçük olduğu için, bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, kamu spotundan beklentiler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir iddiası onaylanarak H3 kabul edilmiştir.

Sonuç

Günümüzde, hem dünyada, hem de ülkemizde toplumsal sorunların varlığı gün geçtikçe artmakta ve her geçen gün bu sorunların çeşitleri ve boyutları değişerek ortaya çıkmaktadırlar. Gelişmekte olan dünyada, gün geçtikçe sosyal ihtiyaçlar artmakta ve devletler de bu ihtiyaçları karşılamakta bazen yetersiz kalmaktadırlar. Bu sorunlara ilişkin olarak, bazı insanlar, kâr amacı gütmeyen kurumlar, devletler ve ticari firmalar söz konusu toplumsal sorunlara yönelik fayda geliştirebilmek için çeşitli faaliyetler yapmaktadırlar. Kurumsal sosyal sorumluk, bir kurumun

ekonomik ve yasal sorumluluklarından ziyade, uzun vadeli bir hedef çizerek toplumun geneli için faydalı girişimler göstermesi sorumluluğudur. Bu sorumluluk doğrultusunda, sosyal pazarlama faaliyetleri aracılığıyla, firmalar, kurum ve kuruluşlar toplumsal yarar sağlamak, çözüm bulmak veya yardımda bulunmak hedefi ile birçok sosyal girişimde bulunmaktadır.

Kamu spotları, kamu hizmeti yayıncılığı çerçevesinde değerlendirildiğinde, asıl amacının izlenme oranının olmadığı, aksine toplumun eğitimi, olaylardan haberdar etme ve ulusal birliğin korunması için yapıldığı görülmektedir. Yani kamu spotları, birbirinden farklı ortak vasıfları taşıyan seyirci kitlelerinin ihtiyaçlarını ve problemlerini göz önünde bulundurarak ve seyircilere en fazla seçeneği en kaliteli düzeyde sunarak, onları nesnel veriler ışığında bilgilendirmeye çalışmaktadır.

Bilindiği gibi, kamu spotları, toplumu ilgilendiren ve yayınlanmasında toplumsal yarar bulunan reklam türlerini kapsamaktadır. Halkı bilinçlendirmeyi hedefleyen bu reklamlar, insanlara sigara içmeyi bıraktırmayı, organ bağış yapmayı, trafik kurallarına uymayı, salgın dönemlerinde aşılınmayı vb. gibi birçok yararlı bilgiyi bu spotlarla iletmektedir ve bu sayede insanları doğru yönlendirmeye çalışmaktadır. Yapılan bu çalışmada, bireylerin davranış ve tutumları göz önünde bulundurulmaktadır. Bu kapsamda akademik literatüre baktığımızda, tutum kavramının üç boyutan oluştuğunu görmekteyiz. Bunlar; duygu, düşünce ve eylem boytu olarak ayrılmaktadır. Yaptığımız çalışma, bireylerin kamu spotu reklamlarına karşı ne tür duygular hissettikleri, bu yayınlar hakkında ne düşündükleri, kamu spotlarını izledikten sonra davranışlarının nasıl değiştiği ve bunlardan ne kadar etkilendiğini tespit etmek için oluşturulmuştur. Araştırmaya ilk olarak sosyal pazarlama ve kamu spotu reklamları hakkında genel bir literatür taraması ile başlanmıştır. Daha sonra, çalışmanın ana temasını oluşturan kamu spotuna yönelik tutumu incelemek amacı ile ülkemizde yayınlanan kamu spotları içerisinde son zamanların en önemli konularından biri olan Covid-19 pandemi döneminde yapılan kamu spotları üzerinde çalışılmaya karar verilmiştir. Ülkemizde ilk Covid-19 vakasının ortaya çıktığı 11 Mart 2020 tarihinden sonra, 14 Mart 2020 tarihinden itibaren T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından koronavirüs (Covid-19) pandemisi ile alakalı hazırlanan ve yayınlanan kamu spotu reklamlarının tüketici davranış üzerindeki etkisi açısından incelenmiştir. Bu çalışmada, Covid-19 ve aşı temalı kamu spotları incelenmeye alınmıştır ve bunun üzerine bir anket oluşturulmuştur. Hazırlanan anket, çevrimiçi bağlantı aracılığıyla bireylere gönderilmiştir. Bu amaca ulaşmak için, Türkiye’de

yaşayan 18 yaş ve üstü tüketicilerden toplam 402 kişiden gerekli bilgiler toplanmıştır. İlk olarak, katılımcılara demografik özellikleri hakkında sorular sorulmuş, devamında genel tutum, duygular ve davranış niyeti olmak üzere tüketici davranışını ölçen sorular yöneltilmiştir. Yapılan anket çalışması ile, bireylerin bu kamu spotlarından sonra aşı yaptırmaya karşı nasıl bir tutum sergiledikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar, çeşitli istatistiksel testlere tabi tutularak, kamu spotlarının tüketici davranışına etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, anket çalışmasına katılan 402 kişinin % 66,7'si kadın katılımcı ve % 33,3'ü erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Eğitim düzeylerine baktığımızda, katılımcıların % 12,4'ünün Lise, % 17,2'sinin Ön Lisans, % 33,6'sının Lisans, % 28,6'sının Yüksek Lisans ve % 8,2'sinin Doktora ve üstü eğitime sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ankete katılan bireylere yaş gruplarına göre bakıldığında ise, en büyük yığılma % 31,8 ile 21-25 yaş grubunda ve en az yığılmada % 5 ile 46 ve üstü yaş grubundadır. Medeni durumlarına göre 402 katılımcıdan 144 ü evliyken, diğer 258'i bekar olarak gözükmektedir. Aylık gelir durumlarına göre en büyük yığılmanın % 28,1 ile 2.800 TL ve altı grubunda ve en az yığılmanın ise % 12,2 ile 2.801-4.300 TL grubunda olduğu gözlemlenmiştir. Ankete katılan bireylerin aşı olma durumlarına göre, katılımcıların % 86,6'sının aşı olduğu, % 3'ünün yakın zamanda aşı olacağı ve % 10,4'ünün aşı yaptırmak istemediği tespit edilmiştir. Bu demografik değerler doğrultusunda ise hipotez analizleri yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; aşı olmayı etkileyen faktörler değişkeninin kamu spotu algısı değişkenini % 35 oranında açıkladığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre, kamu spotu algısında aşı olmayı etkileyen faktörlerin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Burada değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre, çalışmanın 1. hipotezi olan aşı olmayı etkileyen faktörler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir iddiası kabul edilmiştir.

Yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda, aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler değişkenlerinin arasında korelasyon katsayısı 0,346 çıkmıştır ve sonuç olarak aralarında pozitif doğrusal ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın 2. hipotezi olan aşı olmayı etkileyen faktörler ile kamu spotundan beklentiler arasında pozitif yönlü ilişki vardır iddiası da kabul edilmiştir.

Çalışmanın başka bir sonucuna göre, kamu spotundan beklentiler değişkeninin kamu spotu algısı değişkenini % 85 oranında açıkladığı görülmektedir. Yani, kamu spotu algısında kamu spotundan beklentilerin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Burada, çalışmanın 3. hipotezi olan kamu spotundan beklentiler kamu spotu algısını pozitif yönde etkilemektedir iddiası da kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Agostinelli, Gina & Grube, Joel William (2002), “Alcohol Counter-Advertising and the Media: A Review of Recent Research”, *Alcohol Research & Health*, Cilt 26, Sayı: 1, ss. 15-21.
- Altunışık, Remzi & Özdemir, Şuayıp & Torlak, Ömer (2001), *Modern Pazarlama*, Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Bayraktaroğlu, Gül & İter, Burcu (2007), “Sosyal Pazarlama: Engeller ve Öneriler”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 7, Sayı: 1, ss. 117-132.
- Bilgiç, Birgül (2016), “Türkiye’de Kamu Spotu Oluşum Süreci ve Yayın Politikaları”, *İletişim Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, ss. 25-61.
- Bilgili, Bilsen (2002), “Sosyal Pazarlama ve Çevresel Pazarlama Açısından Ambalaj-Çevre İlişkileri: Ambalaj Materyallerinin Çevre Kirliliğine Etkisi Üzerine Erzurum’da Bir Alan Araştırması”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bütün, Mehmet & Selçuk, Murat & Akadal, Emre & Gülseçen, Sevinç (2018), “Kamu Spotlarının Etkililiği Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim*, Cilt 11, Sayı: 2, ss. 273-291.
- Cochran, William Gemmill (1977), “Sampling Techniques”, 3rd ed., New York: John Wiley & Sons.
- Dillard, James Price & Weber, Kirsten M. & Vail, Renata G. (2007), “The Relationship Between the Perceived and Actual Effectiveness of Persuasive Messages: A Meta-Analysis With Implications for Formative Campaign Research”, *Journal of Communication*, Cilt 57, Sayı: 4, ss. 613-631.
- Ersoy, Nezihe Figen (2002), “Finansal Hizmetlerde Müşteri İlişkileri Yönetimi Kavramı”, *Pazarlama Dünyası Dergisi*, Cilt 3, Sayı: 3, ss. 1-10.

- FCC (2017), “FCC. Appendix B: Standardized Television Disclosure Form. WVPT: Public Media”, Erişim Tarihi: 24.11.2021, Erişim Adresi: <https://docs.fcc.gov/public/attachments/FCC-22-68A1.docx>.
- Gummesson, Evert (1994), “Making Relationship Marketing Operational”, *International Journal of Service Industry Management*, Cilt 5, Sayı: 5, ss. 5-20.
- İslamoğlu, Ahmet Hamdi (2002), *Pazarlama İlkeleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kamu Spotları (2021), Erişim Tarihi: 26.11. 2021, Erişim Adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66174/kamuspotlari.html>.
- Kotler, Philip & Jain, Dipak Chand & Maesincee, Suvit (2002), *Marketing Moves: A New Approach to Profits, Growth, and Renewal*, Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Kubat, Zahide Şahin (2015), “Sosyal İçerikli Reklam Kampanyaları: Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Kamu Spotu Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı.
- Kurban, Evrim Pelin (2002), “Küresel Rekabet Aracı Olarak Müşteri İlişkileri Yönetimi ve Halkla İlişkilerin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Martiniuk, Alexandra L. C. & Secco, Mary & Yake, Laura & Speecley, Kathy N. (2010), “Evaluation the Effect of Television Public Service Announcement About Epilepsy”, *Advance Access Publication*, Cilt 25, Sayı: 6, ss. 1050-1060.
- Mercan, Hüseyin (2015), “Sosyal Pazarlama Aracı Olarak Kamu Spotu Reklamları ve Bunlara Karşı Tutum ve Eğilimlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı.
- Nayman, Şükrü Ufuk (2008), “Sosyal İçerikli Reklam Kampanyalarının Grafik Tasarım İlkeleri Bakımından Analizi ve Eğitsel Açından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- RTÜK, “Kamu Spotları Yönergesi”, Erişim Tarihi: 25.11.2021, Erişim Adresi: <https://www.rtuk.gov.tr/kamu-spotlari-yonergesi/3795>.
- Sezer, İsmet Füsün (1999), “Sosyal Pazarlama Kavramı ve Türkiye Uygulamaları”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı: 14, ss. 55-63.
- Singhapakdi, Anusorn & Vitell, Scott J. & Leelakulthanit, Orose (1994), “A Cross-Cultural Study of Moral Philosophies, Ethical Perceptions and Judgements: A Comparison of American and Thai Marketers”, *International Marketing Review*, Cilt 11, Sayı: 6, ss. 65-78.
- Snyder, Leslie B. & Hamilton, Mark A. (2002), “A Meta-Analysis of U.S. Health Campaign Effects on Behavior: Emphasize Enforcement, Exposure, and New Information, and Beware the Secular Trend”, içinde (editör: R. Hornik) *Public Health Communication: Evidence for Behavioral Change*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, ss. 357-384.
- Toker, Burak (2007), “İşletmelerde Sosyal Pazarlama Faaliyetlerinin Performansa ve Marka Bilinirliğine Etkileri Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetkin Özbük, Meltem & Öz, Yağmur (2017), “Türkiye’de Yayınlanmış Olan Kamu Spotlarının İçerik Analizi Yöntemi ile İncelenmesi”, *Business and Economics Research Journal*, Cilt 8, Sayı: 3, ss. 575-589.

A CAUSAL COMPARATIVE RESEARCH: BUILD BACK BETTER (B3W) AND GLOBAL GATEWAY (GG) PROJECTS FROM A GEOECONOMIC PERSPECTIVE

Necmettin MUTLU¹

Abstract: The aim of this study is to examine the Build Back Better and the Global Gateway projects from a geoeconomic perspective. In the causal comparison study conducted as a quantitative method in the research, the geoeconomic analysis units created by Robert D. Blackwill and Jennifer M. Harris in their work “War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft” were used. In the first stage, the literature of the Belt and Road Initiative was examined in the context of the Build Back Better and Global Gateway projects; all primary sources were scanned and the question of whether the Belt and Road Initiative is a result of geoeconomic growth was focused on. In the second stage, the competitiveness of the B3W and GG projects with the Belt and Road Initiative was mentioned with the analysis units used in the comparison. In the conclusion section, the results of the comparison made in line with the geoeconomic analysis units are presented.

Keywords: *Geoeconomic perspective, Belt and Road Initiative, Build Back Better project, Global Gateway project.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 15.12.2022

Date of Acceptance: 29.01.2023

---

¹ Istanbul Nişantaşı University, Faculty of Economics, Administrative, and Social Sciences, Dr. Faculty Member.
Email: necmettin.mutlu@nisantasi.edu.tr.

NEDENSEL KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA: JEOEKONOMİK PERSPEKTİFTEN BUILD BACK BETTER (B3W) VE GLOBAL GATEWAY (GG) PROJELERİ

Öz: Bu çalışmanın amacı, Build Back Better ve Global Gateway projelerini jeoekonomik perspektiften incelemektir. Araştırmada, nicel yöntem olarak yürütülen nedensel karşılaştırma çalışmasında Robert D. Blackwill ve Jennifer M. Harris'in "War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft" eserlerinde yarattıkları jeoekonomik analiz birimleri kullanılmıştır. İlk aşamada, Kuşak ve Yol Girişimi'ne ait literatür Build Back Better ve Global Gateway projeleri bağlamında incelenmiş; birincil kaynakların tamamı taranarak Kuşak ve Yol Girişimi'nin jeoekonomik büyümesinin bir sonucu olup olmadığı sorusuna odaklanılmıştır. İkinci aşamada, karşılaştırmada kullanılan analiz birimleriyle B3W ve GG projelerinin Kuşak ve Yol Girişimi ile rekabet edebilirliğine değinilmiştir. Sonuç bölümünde ise, jeoekonomik analiz birimleri doğrultusunda yapılan karşılaştırmanın sonuçları sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Jeoekonomik perspektif, Kuşak ve Yol Girişimi, Build Back Better projesi, Global Gateway projesi.*

Introduction

The Belt and Road Initiative (BRI), also known as the New Silk Road, announced by Chinese President Xi Jinping at the end of 2013, has caused intense discussions with large investments.² As the Han dynasty's pursuit of alliance in the West due to the Hun pressure in history paved the way for the historical Silk Road; in the Indo-Pacific, it has been stated that the policy of containment of China has triggered China for alternative globalization projects. The desire to break the siege through alliances such as the Hunnic oppression has been coupled with China's increasing global competitiveness.³ Since 2013, a huge enterprise network has emerged with its strengths and weaknesses. Belt and Road countries reached a trade volume of 7 trillion yuan in the first 6 months of 2022.

The BRI initially started as a network of infrastructure investments in Eurasia. Afterwards, it became a huge project that followed investments in space and poles. In this respect, it has been subjected to criticism of white elephant projects and debt-trap diplomacy with heavy financial burden.⁴ It is known that, with the Covid-19 pandemic, BRI financing has decreased from \$75 billion to \$4 billion.⁵

Hillary Clinton in 2011 had an initiative called the “*U.S. Silk Road Project*”, which included encouraging Afghanistan to regional integration.⁶ Even before that, Turkey has an initiative that includes the customs union of the Turkish Republics, which it called “*Caravansary*” in 2008.⁷ The U.S.-China foreign trade deficit, which began with China's membership in the World Trade Organization (WTO), paved the way for the formation of the Pacific bloc after the global financial crisis that began in 2008. In 2017, with the rise of China to the position of the country receiving the most direct investment, additional customs duties on aluminum and steel exports to China were introduced. With the ongoing competition of the Digital Silk

---

² Lucas Gualberto do Nascimento (2020), “The Beijing Consensus and The New Silk Road in Africa: Chinese Investments in New Disputes of Hegemony”, *Conjuntura Internacional*, 17 (1), p. 28.

³ Taner Sabancı (2018), “Yeni İpek Yolu Projesi: Tarihi Olanla Benzerlikleri ve Hakkındaki Bazı Çalışmaların Kısa Bir Değerlendirmesi”, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), p. 83.

⁴ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West's Uphill Task”, *Survival*, 63 (4), August 2021, p. 81.

⁵ *Ibid.*, p. 83.

⁶ Nicola Contessi (2012), “The New Silk Road Diplomacy: China's Central Asian Foreign Policy Since The Cold War”, *Central Asian Survey*, 31 (1), p. 75.

⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye'nin Çok Taraflı Ulaştırma Politikası”, Date of Accession: 06.09.2022 from https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-tarafli-ulastirma-politikasi.tr.mfa.

Road⁸ (5G Investments) with Huawei sanctions, the BRI project, as will be stated in a moment, has created a new field of competition.

1. Belt and Road Initiative (BRI)

In the last 10 years, road, energy transmission lines, port and infrastructure projects, railway projects, and logistics facility projects have been built on the land route referred to as the ‘Belt’ and the sea route referred to as the ‘Road’. In the China-Mongolia-Russia, China-Central Asia-West Asia (Turkey is located in this corridor, which is also known as the ‘middle corridor’), the China-Indochina Peninsula, the New Eurasian Land Bridge, the Bangladesh-China-India-Myanmar, and the China-Pakistan Economic Corridor more than one hundred sixty countries and international organizations have signed 195 management agreements between China.⁹ The United Nations (UN), G20, and Asia Pacific Economic Cooperation (APEC) are involved in the BRI. The line consisting of sea routes; it starts from the shores of the cities of Sonya, Guangzhou, Wuhan, Quanzhou through the South China Sea and reaches Colombo and Malaysia in Sri Lanka. It passes through the South Indian Sea and proceeds with the Arabian Ocean to the interior of Pakistan and Iraq. Following the port of Djibouti and the southern coast of Iraq, it reaches the ports of Southern Europe via the Red Sea and the Mediterranean Sea.¹⁰

The initial cost of the BRI which is expected to affect more than 60 countries and more than four billion people has been announced as \$900 billion. For its completion, an astronomical figure approaching \$8 trillion has been expressed. In the projects financed by the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) in different continents, 82 industrial zones were established. Host countries have generated more than \$2 billion in tax revenue. 300,000 new jobs were created.¹¹

It is inevitable that such a large-scale project will bring a number of risks and opportunities. As a matter of fact, Sri Lanka Hambantota, Pakistan Gwadar Port, the oil pipeline built in Myanmar, Kenya Mombasa Port with the transfer of the operation to China; China’s takeover

---

⁸ R. K. Nichols et al. (2019), *Chinese UAS Proliferation along New Silk Road Sea/Land Routes: Unmanned Aircraft Systems in the Cyber Domain*, New Prairie Press, p. 535.

⁹ Charlie Campbell (2017), “The New Silk Road”, *TIME Magazine*, 190 (20), p. 50.

¹⁰ Hasan Siddiqui (2015), “Bridging Eurasia: The New Silk Road”, NATO Association of Canada, 19.06.2015, Date of Accession: 07.09.2022 from <https://natoassociation.ca/bridging-eurasia-the-new-silk-road/>.

¹¹ Asian Infrastructure Investment Bank, “Approved Projects”, Date of Accession: 06.09.2022 from <https://www.aiib.org/en/projects/list/index.html?status=Approved>.

of 15 terminals in eight countries has drawn criticism of the debt trap.¹² It is known that 1/3 of the countries involved in the BRI before the Covid-19 pandemic were in debt distress. In particular; East Africa, the Port of Djibouti, and the Panama Canal where China's military base is located have been the focus of opposing views. Agricultural and energy projects carried out in Kazakhstan, Turkmenistan, Tajikistan, Uzbekistan, and the ongoing demographic conflicts in East Turkistan have brought about discussions of Sinophobia.¹³

The BRI which at its total cost is 12 times greater than the Marshall Plan that rebuilt the post-war German economy, with its potential as the first initiative from Afro Eurasia to be presented and accepted into the international system and affecting 4.4 billion people and more than 100 countries, it brings with it opportunities.¹⁴ One of them is the goal of preventing the world's unsustainable total debt and the risk of war and conflict arising from development inequality between regions through the harmony of interests in theory. Accordingly; the refugee crisis, financial risks, crises based on nuclear conflict and the hot conflict zone, hunger, epidemics and famine can only be overcome by a new paradigm shift with a new order in opposition to the Anglo-American system.

As a matter of fact, opposition to hegemony will lead to a new competition. Barack Obama's return to Asia after the 2008 global crisis was the beginning of competition. Following the withdrawal of NATO forces from Afghanistan in 2011, Hillary Clinton encouraged Afghanistan to pursue regional integration policies. For this reason, she mentioned an economic cooperation consisting of Afghanistan, Pakistan, Turkmenistan, and India. The policy of containing China in the Hindi Pacific, which continues in the era of Donald Trump will be the scene of a new agenda in the Joe Biden era.

With the economic rise of China, regional-level cooperation has increased. Increased interdependence with international sanctions has led to increased geoeconomic research. The growing interest in geoeconomic research stems from the fact that globalization has changed the nature of conflicts. However, the units of geoeconomic analysis used need to be placed in a conceptual framework like geopolitical theories. The geoeconomic perspective used in this research emerged as a result of this problem.

---

¹² Deborah Brautigam (2020), "A critical look at Chinese 'debt-trap diplomacy': The rise of a meme", *Area Development and Policy*, 5 (1), p. 7.

¹³ Sébastien Peyrouse (2016), "Discussing China: sinophilia and sinophobia in Central Asia", *Journal of Eurasian Studies*, 7 (1), p. 20.

¹⁴ Helga Zepp-LaRouche (2016), "The Silk Road as the New Paradigm for All Mankind", *Executive Intelligence Review*, 43 (10), p. 7.

2. Geoeconomic Perspective and Analysis Units

2.1. Geoeconomic Perspective

The concept of geoeconomy has started to be used frequently with the development of regional collaborations and international sanctions as cases in international relations. Some views focus on the use of military and economic means to achieve geopolitical power¹⁵, while others examine it from a broader perspective, combining strategy and political economy.¹⁶ The history of economic tools used to achieve geopolitical goals in state administration also occupies an important place in the literature. Although there are no generally accepted definitions on geopolitics and geoeconomics, the boundaries in which it is separated attract attention.

In its most valid definition, “*geopolitics*” defines international politics with geographical variables, while “*geoeconomics*” deals with economic variables. But the areas where they unite and diverge to fully question and explain current issues such as cyber power remain the subject of research. In the causal comparison at the scale of the Belt and Road Initiative; I draw on Blackwill and Harris’ perspective in *War by Other Means Geoeconomics and Statecraft*.¹⁷ In examining U.S. foreign policy, Blackwill and Harris expand on the theoretical framework they summarize as the conduct of the geopolitical struggle through economic means. It also explains proactive Chinese foreign policy through these subcategories.¹⁸ Accordingly, geoeconomy is; “*The use of economic means to support and defend national interests and produce useful geopolitical outcomes, and the effects of the economic actions of other nations on a country's geopolitical goals.*”¹⁹

The authors cite the analysis of tools such as cyber power as the reason for the growing interest in geoeconomics, as distinct from the Marshall Plan, which was a Cold War-era instrument. Accordingly; in theory, seven economic instruments are suitable for geopolitical practice. These are “*trade policy, investment policy, economic and fiscal sanctions, cyber instruments, aid, fiscal and monetary policy, and energy-commodities*”.²⁰ In the content of the analysis units; as a trade policy, it focuses on incentive and prevention practices. Economic

---

¹⁵ Ondrej Svoboda (2020), “War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft”, *Croatian International Relations Review*, 26 (86), p. 184.

¹⁶ Vladimír Müller (2017), “War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft”, *Political Sciences / Politické Vedy*, 20 (4), p. 191.

¹⁷ Robert D. Blackwill & Jennifer M. Harris (2016), *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.

¹⁸ *Ibid.*, p. 19.

¹⁹ *Ibid.*, p. 20.

²⁰ *Ibid.*, p. 49.

sanctions are the advantages of countries arising from their economic competitiveness. Cyber tools focus on cyber security elements and global cyber attacks. Economic aid is military, development, and humanitarian aid. Fiscal and monetary policy is the management of financial capital. Energy and Commodities are energy supply and agreements, nuclear investments and energy sanctions.²¹

Although I use these headings in comparison research, I expand the content of the analysis according to the theoretical framework carried out. The importance of this research, which examines the projects in question with an analysis method suitable for geoeconomic perspective unlike geopolitics; it is due to the limited work on these projects that currently dominate the foreign policies of the U.S., China, and the EU with the increasing interest in the literature.

2.2. Purpose and Method

In this study, the main topics including the reflections of the BRI on the geoeconomic plane in international relations from the date of its announcement until today are mentioned. The relationship between the BRI of the Build Back Better (B3W) and Global Gateway (GG) projects, which currently shape the foreign policies of the U.S., the EU, and China and closely concern the remaining countries of the world has been resolved. In this framework, the purpose and method of study are structured as follows.

Purpose

With this study, it is aimed to reveal the relationship between the political transformations that have taken place since the announcement of the BRI with the B3W and GG projects from the geoeconomic perspective of Blackwill and Harris in the context of causal comparison. In line with this goal, the main breaking points since the launch of the BRI are also included. Thus, the sample of the study was determined as the projects carried out within the scope of B3W and GG. For the purpose, the following questions were sought to be answered in the geoeconomic analysis:

- Are the B3W and GG projects the result of the geoeconomic growth of the Belt and Road Initiative?
- Can the B3W and GG projects compete with the Belt and Road Initiative?

---

²¹ *Ibid.*, pp. 60-87.

Method

Comparisons were made with the units of analysis in accordance with the geoeconomic analysis method applied by Robert D Blackwill and Jennifer M. Harris in their book *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. B3W and GG projects were examined by content analysis method and text and discourse analysis was performed. New but limited research in secondary sources has been examined. In tertiary sources, news sources were scanned.

3. Findings

In 2021, at the G7 Summit, Joe Biden announced the Build Back Better (B3W) initiative as a competitor to the BRI. The initiative envisaged an investment move of \$40 trillion in undeveloped or underdeveloped countries, which are increasingly lacking due to the Covid-19 pandemic. The final declaration highlighted \$12 trillion in aid to these countries during the pandemic, promoting green growth, justice in the global tax system, and employment and investment through emissions reduction. It was also stated that, unlike China, the aid would be given unconditionally.

The Global Gateway (GG) project, announced by the European Union in 2021, foresees an investment of 300 billion Euros in digitalization, climate and energy, transport, health, education, and research in partner countries between 2021 and 2027, similar to the BRI. EU Commission President Ursula von der Leyen explained that the main focus of the project is to “close the global investment gap” worldwide. In addition, the EU-Africa Global Gateway Investment Package, climate resilience and disaster risk reduction, agri-food systems, renewable energy, biodiversity were announced as 150 billion Euros. In this section, these projects will be examined in detail.

3.1. Build Back Better Project (B3W)

In his speech at the G7 Summit in June 2021, Joe Biden announced the Build Back Better project to build infrastructure in developing countries. Referring to China’s Belt and Road (BRI) initiative, he suggested that there could be a fairer way to meet the needs of developing countries. He even said the move was a challenge to China’s geoeconomic power.²²

Unlike the Build Back Better plan, which also had major repercussions in U.S. domestic public opinion, competition with China was clearly defined. In a statement, the White House

---

²² James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 81.

stressed that Joe Biden met with the leaders of the G7 countries to “*discuss strategic competition with China*” and “*meet the need for infrastructure in low-middle-income countries*”.²³ The goals of creating 2.5 million new jobs in the first five years, combating climate change across borders and reducing child care costs were expressed in the plan. In the Build Back Better plan announced in the first months of the same year; the social spending package needed to care for children and the elderly, climate change, health care, and the financial support of middle-income households was also defined.²⁴ But the definition in the G7 communiqué is that “*a values-driven, high-standard, and transparent infrastructure partnership led by major democracies to help reduce the need for \$40+ trillion+ of infrastructure in the developing world*” differs from the plan unveiled for U.S. domestic public opinion. G7 countries’ data hubs and digital infrastructures such as sub-ocean cable network are included in the B3W plan.²⁵

It is stated that B3W will not be limited to the G7, but will also establish a partnership with other like-minded countries and will give importance to infrastructure investments in the developing world. In particular, four focal points are underlined. These are climate, health security, digital technology, and gender.²⁶

B3W focuses on attracting capital through investment attraction. This model is known to be a model that the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) has tried, but failed. Model; it is based on the promotion of local projects through the transfer of capital from institutional investment funds. However, it is tested to fail to attract capital in different local conditions due to corruption, political interference, and the lack of corporate governance capacity. Capital is more interested in government-guaranteed renovation projects rather than new infrastructure investment projects in different countries.²⁷ However, B3W financial institutions stand out as leading institutions. These are; Development Finance Corporation,

---

²³ The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”, 12.06.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>.

²⁴ Yunuen Trujillo (2022), “Build Back Better Plan Must Help Undocumented”, *National Catholic Reporter*, 58 (7), p. 20.

²⁵ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 82.

²⁶ The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”,

²⁷ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 84.

USAID, EXIM, Millennium Challenge Corporation, and U.S. Trade and Development Agency.²⁸

The 'Blue Dot Network', known as the early stage initiative of the B3W initiative, is a program that aims to impose certification requirements on global infrastructure initiatives and to give blue dots to beneficiaries of such certification.²⁹ The OECD report mentions that the 'Blue Dot Network' is *“the key to a green, inclusive and resilient recovery and better quality growth after Covid-19”*.³⁰ Special incentives have been provided to the Blue Dot Network to mobilize capital to invest abroad during the Donald Trump era.

The pursuit of global infrastructure initiatives is not new. In 2014, in order to eliminate the growth irregularity in the world, the global infrastructure center is planned to be established by 2018.³¹ The desire to follow global projects which are also closely related to U.S. domestic policy, with the aim of completing or renewing local infrastructure investments in the U.S. and creating business opportunities in the U.S.³² has progressed to the development of the 'Chinese investments robot'.³³

Chinese projects are too numerous and costly to follow, according to critics. In addition, it is not carried out transparently and has poor quality working standards. Therefore, it is not an alternative.³⁴ Accordingly, China is carrying out 2,631 projects with a cost of more than \$3.7 trillion. Only China knows all the projects fully. As a matter of fact, Southeast Asian countries also complain about the lack of sufficient information.³⁵

In 2019, Japan submitted a proposal to the G20 to introduce standards and the principle of quality in global infrastructure investments. This proposal was made on the basis that projects

²⁸ The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”.

²⁹ Steve Herman (2020), “US-Led Initiative Aims to Make Mark on Global Infrastructure Development”, *VOA News*, 31.01.2020, Date of Accession: 21.09.2022 from https://www.voanews.com/a/economy-business_us-led-initiative-aims-make-mark-global-infrastructure-development/6183503.html.

³⁰ OECD (2021), “Remarks by Mathias Cormann, Inaugural Meeting of the Blue Dot Network’s Executive Consultation Group”, 07.06.2021, Date of Accession: 10.09.2022 from <https://www.oecd.org/about/secretary-general/oecd-sg-remarks-at-blue-dot-network-meeting-7-june-2021.htm>.

³¹ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 84.

³² The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”.

³³ BU Global Development Policy Center, “China’s Overseas Development Finance: Geospatial Data for Analysis of Biodiversity and Indigenous Lands”, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.bu.edu/gdp/chinas-overseas-development-finance/>.

³⁴ Steve Holland & Guy Faulconbridge (2021), “G7 rivals China with grand infrastructure plan”, 13.06.2021, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.reuters.com/world/g7-counter-chinas-belt-road-with-infrastructure-project-senior-us-official-2021-06-12/>.

³⁵ *Radio Free Asia* (2021), “Asian Countries Welcome G7’s Answer to China’s One Belt, One Road Program”, 23.06.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.rfa.org/english/news/china/program-06232021151152.html>.

of cheap infrastructure investments in accordance with the concept of white elephants become expensive in the long run.³⁶ That is why, the principles of “*Value-Oriented, Financially, Environmentally and Socially Transparent and Sustainability*” are particularly explained in B3W principles.³⁷

While transparently informing to capital institutions about global infrastructure investments seems brilliant in theory, in practice it is stated that initiatives will not attract the expected attraction.³⁸ Focusing only on the quality of infrastructure investments may be lacking due to the need in poor countries. How B3W will manage its power, both to gain the confidence of capital and to directly execute expensive infrastructure investments, is a challenge. As explained in the B3W statement; developing dialogue with local administrations to identify real needs and mobilizing development financing.³⁹ Because competition based on regional cooperation is increasing. It is possible to see the trace of this in the quadripartite security dialogue (QUAD) infrastructure financing plan.⁴⁰

Other criticisms; “*The Great Reset*” and “*Rebuild a Better Thing*” initiatives are projects of “*promotion of world global governance*” by an unelected elite.⁴¹ But dominant U.S. economists have expressed support for the bill with tax reforms that guarantee a fair tax system and social spending such as childcare that will reduce inflationary pressures in the long run.⁴² Infrastructure modernization is planned in states with infrastructure in need of maintenance, such as New Jersey.⁴³ Infrastructures hit by natural disasters such as Puerto Rico, aging infrastructure states such as New Jersey, internet connectivity problems are included in the plan.⁴⁴ In this context, 4,000 new projects were planned to be pioneered. It was envisaged to create funds for repairs to more than 65,000 miles of highways and one thousand 500 bridges.

³⁶ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 85.

³⁷ The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”.

³⁸ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 87.

³⁹ The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”.

⁴⁰ James Crabtree (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, p. 88.

⁴¹ Kurt Williamsen (2021), “What Is Build Back Better Globalism”, *New American*, 37 (14), p. 11.

⁴² Nicole Goodkind (2021), “17 Nobel Prize-winning economists back Biden’s \$3.5 trillion Build Back Better plan”, *Fortune*, 21.09.2021, Date of Accession: 08.09.2022 from <https://fortune.com/2021/09/21/nobel-prize-winning-economists-back-joe-biden-build-back-better-plan/>.

⁴³ Martin Daks (2021), “Walls and Bridges: President Biden’s ‘Build Back Better’ Plan Could Hit the State’s Families in the Wallet”, *Njbiz*, 34 (15), p. 11.

⁴⁴ Maria Miranda (2021), “U.S. House Discusses Infrastructure for Territories Under Build Back Better Plan: Puerto Rico Gov Stresses Need for Disaster Resiliency Construction”, *Caribbean Business*, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://caribbeanbusiness.com/u-s-house-discusses-infrastructure-for-territories-under-build-back-better%E2%80%8Bplan/>.

The Build Back Better plan is a legal framework proposed by Biden between 2020 and 2021. It envisages equal opportunities in education, tax bracket justice, climate change, infrastructure modernization. B3W is proposed in 2021. However, it is understood that Build Back Better is connected with the global project presented by the U.S. to the world at the G7. Because similar to the fair infrastructure system proposed in the global B3W, the justice project in the tax system was also included in the Joe Biden plan in the U.S. In particular, increasing taxes on U.S. citizens with an annual income of more than \$400,000 has caused intense controversy.⁴⁵

In addition to fair infrastructure investments, regional cooperation should also be mentioned. Japan's revival of the Quadrilateral Security Dialogue (QUAD) between Japan, India, Australia, and the U.S. to counterbalance China's growing BRI geoeconomy during Shinzo Abe's premiership has set the stage for predictions that it will also be a regionally important partner and executive in the B3W initiative.⁴⁶ In the form in which the B3W initiative was first announced, it is important in this sense that the guest countries include India, Australia, and South Korea. The goal of offsetting China's growing influence in the Indochina Pacific has not changed since Hillary Clinton. For this purpose, it was announced in 2015 that \$110 billion of investment incentives would be provided to Asian countries during the Abe period. Partnership for "*Quality Infrastructure: Investing in Asia's Future Announcement*" (EPQI) is one of these initiatives.⁴⁷ An investment commitment of \$15.7 billion was made under the leadership of the Asian Development Bank which Japan founded.⁴⁸ Following these moves, Japan managed to convince countries at the G20 Summit in 2019 to introduce minimum quality standards for infrastructure projects carried out on a global scale specified in the objectives of Blue Dot Network.⁴⁹

The People's Republic of China's response to all these steps has not been delayed.⁵⁰ With a skillful rhetoric, Chinese Foreign Minister Wang Yi said that his country and the U.S. are

---

⁴⁵ Martin Daks (2021), "Walls and Bridges: President Biden's 'Build Back Better' Plan Could Hit the State's Families in the Wallet", p. 11.

⁴⁶ Jagannath Panda (2021), "Can Japan Take Forward the B3W Initiative Ahead?", AIES, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.aies.at/download/2021/AIES-Fokus-2021-15.pdf>, p. 1.

⁴⁷ Ministry of Foreign Affairs of Japan (2015), "Announcement of 'Partnership for Quality Infrastructure: Investment for Asia's Future'", May 2015, Date of Accession: 21.09.2022 from https://www.mofa.go.jp/policy/oda/page18_000076.html.

⁴⁸ Asian Development Bank (2022), "Fact Sheet: Asian Development Bank and Japan", July 2022, Date of Accession: 01.09.2022 from <https://www.adb.org/publications/japan-fact-sheet>.

⁴⁹ U.S. Department of State, "Blue Dot Network", Date of Accession: 20.10.2022 from <https://www.state.gov/blue-dot-network/>.

⁵⁰ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2021), "Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian's Regular Press Conference on June 15, 2021", 15.06.2021, Date of Accession: 25.10.2022 from

ready to work together in B3W.⁵¹ According to some views, defining and limiting B3W as an anti-Chinese project will allow anti-U.S. rhetoric to develop in low and middle-income countries that are in close contact with China.⁵² As a matter of fact, G7 countries such as Italy, Germany, India, South Korea, and Austria are wary of the B3W project as there are direct or indirect ties with China. Because B3W's logistics financing and concrete goals are unclear. Currently, the disadvantages of this continue. The ability to find the target of the claim of an alternative to a sophistic project such as BRI will vary according to the role that countries such as Japan, which have the potential to develop strategic alliances in the region where it is geographically located.⁵³

In addition, as can be seen from France's reaction in the AUKUS alliance, the strategic competition between the G7 countries is among the disadvantages of B3W.⁵⁴ Differences of opinion are likely among the participants of the G7 countries, such as Germany, which have had important partnerships with China in the BRI. With formations such as AUKUS and QUAD, it is often stated that the U.S. aims to prevent the BRI with regional-level NATO-like alliances. There is a consensus that what motivates B3W is concerns about the BRI. These concerns are debt-trap diplomacy, lack of transparency, poor quality infrastructure, and Chinese proliferation.

The Biden administration has not been hesitant to define the B3W communiqué in this context.⁵⁵ It was also seen as a good opportunity for the G7 countries to offer alternative opportunities because the Covid-19 pandemic revealed the inadequacy of infrastructure. However, there is no application in the financial model other than QUAD and Japan initiatives and alternative models continue to be discussed.⁵⁶ The Blue Dot Network project has attracted attention, but has not been made operational in practice.⁵⁷ In line with these developments, it is also stated that developing countries should allocate resources to meet their infrastructure financing by reforming their tax systems in addition to official

---

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2511_665403/202106/t20210615_9170765.html.

⁵¹ *Asia Financial* (2022), "China Willing to Work With US on Build Back Better World Plan", 28.02.2022, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.asiafinancial.com/willing-to-work-with-us-on-build-back-better-world-plan-china>.

⁵² Jagannath Panda (2021), "Can Japan Take Forward the B3W Initiative Ahead?", p. 2.

⁵³ *Ibid.*, p. 3.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 4.

⁵⁵ Matthew P. Goodman (2021), "U.S.-European Cooperation on China and the Broader Indo-Pacific", Center for Strategic and International Studies (CSIS), 20.07.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <http://www.jstor.org/stable/resrep37715>, p. 5.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 5.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 6.

development aid and foreign aid funds. That is because institutional investors such as pension funds, mutual funds, insurance companies, and government wealth funds manage a \$100 trillion budget, but only 1 % of them are spent on infrastructure investments.⁵⁸ Models and collaborations established to make B3W an alternative project to BRI. Although the Global Infrastructure Facility and the Global Infrastructure Hub New Partnership for Africa's Development are seen as promising initiatives, financing models continue to be discussed.

3.2. Global Gateway Project (GG)

Gateway as a concept

Before the Global Gateway project is explained, the concept of “gateway” should be explained. Because it has a wide accumulation on Europe's gateway and urban spatial designs. Research on the effect of production and industrial organizations on urban hierarchy in the world has also contributed to the accumulation of geopolitical concepts. Following the groundbreaking research of Castell and Harvey, the city began to be examined from the perspective of the organization of capitalist relations. With the effect of digitalization and globalization, the spatial perspective of cities has been linked to the world economy.⁵⁹ One of them, the “World City Theory”, is about the new relationships caused by change. In 1986, Friedman classified cities according to integration with the world capitalist system, functions assigned to him in the spatial division of labor, and structural changes. After these findings, Friedman classifies cities as “core” cities and “semi-peripheral” cities.⁶⁰

The European Spatial Development Perspective, adopted by the EU in Postdam in 1999, has been the first concept of promoting polycentrism in the European urban network. The concept of polycentrism means the promotion of new centres alternative to gateway cities outside of Northwest Europe, bordered by the cities of Birmingham, Paris, Milan, Hamburg, and Amsterdam. By 2025, 80 % of employment is expected to be in the service sector and 60-70 % in the knowledge production sectors. It is foreseen that this change will cause a spatial

---

⁵⁸ Jonathan E. Hillman & Erol Yayboke (2019), “The Higher Road Forging a U.S. Strategy for the Global Infrastructure Challenge”, CSIS, April 2019, Date of Accession: 01.11.2022 from https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190423_Hadley%20et%20al_HigherRoads_report_WEB.pdf, p. 32.

⁵⁹ John Friedmann (1986), “The world city hypothesis. World cities in a world system”, *Development and Change*, 17, p. 70.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 72.

change at least as important as the transition process from agriculture to manufacturing economy.⁶¹

One of the pioneering studies that contributed to the detection of this change is the German geographer Walter Christaller's study of central places in the territory of Southern Germany ("*Central Place Theory*"). Christaller describes the structuring of urban hierarchies, analyzing the capacity of a town and city to provide retail services to the surrounding rural areas.⁶² Along with Christaller's work, Peter Hall's transnational planning research is also important. Hall has found that London spatial planning is linked to international mobility. Friedman, on the other hand, develops the definition of the city and classifies the cities of the world.⁶³ The rising paradigm of European polycentricity in the 1990s after this theoretical progress and accumulation arises from the "*Polynet*" research, which examines the development of megacity regions of emerging European cities in the headings of social inequalities, environmental sustainability, regional cohesion, and economic development.⁶⁴

The Polynet research, which explores the effects that transform megacities, emerged as a research model that examines the restructuring of headquarter cities in North America and Europe.⁶⁵ The concept of "*gateway*", first defined in the Polynet research, examines how centralization and concentration in global megacity regions shape the urban services network. The concept of gateway is used to describe global megacities. Structural connections and physical virtual changes in gateway cities are examined. In the research, the international policy network to be established by examining spatial relations is mentioned.⁶⁶ While the concepts of passage and corridor were used to explain the geographical arrangements of cities in the pre-19th century period, they started to be used to define urban spatial organization with the effect of information and communication technologies in cities in the contemporary period. The relationship between the globalization effect and the concept of global gateway is

---

⁶¹ Peter Hall & Kathy Pain (2009), *The Polycentric Metropolis learning from mega- city regions in Europe*, New York: Routledge p. 4.

⁶² Arthur Getis & Judith Getis (1966), "Christaller's central place theory", *Journal of Geography*, 65 (5), p. 222.

⁶³ Peter Hall & Kathy Pain (2009), *The Polycentric Metropolis learning from mega- city regions in Europe*, p. 7.

⁶⁴ Ludovic Halbert et al. (1978), "European Polycentricity and Emerging Mega-City Regions: 'One Size Fits All' Policy?", *Built Environment*, 32 (2), p. 211.

⁶⁵ Kathy Pain (2011), "New Worlds" for "Old"? Twenty-First-Century Gateways and Corridors: Reflections on a European Spatial Perspective", *International Journal of Urban & Regional Research*, 35 (6), p. 1156.

⁶⁶ Keep.eu, "POLYNET - Sustainable Management of European Polycentric Mega-City Regions", Date of Accession: 21.09.2022 from <https://keep.eu/projects/1252/POLYNET-Sustainable-Manageme-EN/>.

remarkable. In other words, while pre-globalization cities are explained with the concepts of gateways and corridors, the concepts of global gateway begin to be used after globalization.⁶⁷

While the metaphors directed at spatial organizations in terms of cities sometimes explain commercial organizations and sometimes relational contexts in the historical process they belong to, the concepts of road, gateway, and corridor define a new process. In its simplest form, the focus of European policy is to identify how the concepts of cities and corridors have changed in the post-globalization world.⁶⁸ The question of what structural properties are the result of globalizing gateways or corridors which differs from the German geographer Walter Christaller's Theory of Central Places; it forms the basis of the European spatial strategy.⁶⁹ As a matter of fact, in the first half of the 20th century, urban systems connected by means of transportation are defined.⁷⁰

Currently, how to invest in regional megacities and metropolitan economies as regional gateways, especially in the aviation corridor⁷¹ is the subject of research. Because 200 megacities, 14 % of the world's population, account for more than 48 % of global gross domestic product. The idea of achieving global development by connecting the actors of metropolitan economies with global aviation networks and economic and social forces forms the infrastructure of the concepts of gateway and corridors.⁷² Accordingly, no matter how strong the social and human resources of a metropolis are, it will not be able to realize its net impact capacity if it does not have transport connections and destinations that will provide global economic connections and provide a source for the mobilization of the new economy.⁷³ Cities, which are the destination and logistics center of metropolitan economies, also affect non-transport sectors. Apart from this, recreational and entertainment-oriented cities and financial cities are also home to gateway economies.⁷⁴ Castells' concept of the 'space of flows', which Castells defines as the production of new cities that collectively

---

⁶⁷ Kathy Pain (2011), "New Worlds" for "Old"? Twenty-First-Century Gateways and Corridors: Reflections on a European Spatial Perspective", p. 1157.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 1155.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 1156.

⁷⁰ Charles F. J. Whebell, (1969), "Corridors: A theory of urban systems", *Annals of the Association of American Geographers*, 59 (1), p. 1.

⁷¹ Adie Tomer et al. (2012), "Global Gateways: International Aviation in Metropolitan America", 25.10.2012, Policy Briefing, Brookings Institute, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.brookings.edu/research/global-gateways-international-aviation-in-metropolitan-america/>.

⁷² *Ibid.*, p. 2.

⁷³ *Ibid.*, p. 3.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 4.

transform personal learning and power-people relations, supports this.⁷⁵ Graham and Marvin's research on how internationalizing capitalism shapes urban infrastructures and gateway cities with the elements of transportation, telecommunications, and energy is among the most important post-globalization researches.⁷⁶

In 1999, the Postdam Declaration outlined a comprehensive framework on the European spatial development strategy. It is reported that the economic and social integration of Europe may make baseless and unbalanced progress between regions and cities in the member states and that a development scale should be established against this. The spatial guideline for the geographical distribution of human capital was outlined. In geographic distribution, global gateways were identified as centers that needed to be well distributed.⁷⁷ The report of the Working Group on Spatial Vision for North West Europe, the other document of the European Spatial Strategy, records the definition and strengthening of global gateways and development corridors. The characteristics of gateway cities in Europe have been determined.⁷⁸ In the development index between 1995 and 2002, the connections between the low-performing central regions (Germany and the northwest) and the high-performing central regions (southeast and the UK) were defined as “*eurocorridors*”.⁷⁹

The ultimate purpose of conveying this theoretical and conceptual background is to emphasize that the reference to polycentrism and global gateways in European spatial development is not new. Since the beginning of the 20th century, the polycentrism laid by urban sociologists has been transferred as gateways to European spatial planning.⁸⁰

Global Gateway Project

The global gateway project, announced on December 1, 2021; “*Defined as strengthening smart, clean, secure connections in digitalization, energy and transport. In addition, it has been defined as the new European Strategy to establish health, education and research*

⁷⁵ Manuel Castells (2013), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Binyılın Sonu, Cilt III*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, p. 503.

⁷⁶ Stephen Graham & Simon Marvin (2001), *Splintering Urbanism networked infrastructures, technological mobilities and urban conditions*, New York & London: Routledge, p. 26.

⁷⁷ Avrupa Komisyonu ESDP *European Spatial Development Perspective Raporu* (1999), Luxembourg, p. 8.

⁷⁸ NWMA Spatial Vision Group (2000), *Spatial vision for the North Western Metropolitan Area (NWMA)*, University of the West of England, Bristol, p. 33.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 2.

⁸⁰ Simon Davoudi (2003), “Polycentricity in European spatial planning: from an analytical to a normative agenda”, *European Planning Studies*, 11 (8), p. 980.

systems worldwide.”⁸¹. They also highlighted climate change, health security, improving competitiveness and the global supply chain. The statement underlined sustainable and reliable connections for these goals. In the aforementioned titles, it was announced that an investment of up to 300 billion Euros will be mobilized with the private sector to overcome global challenges. By 2040, \$13 trillion is reported to be needed to close the global infrastructure gap.⁸² Ursula von der Leyen said in a statement that similar to the European spatial strategy described above, how the world is connected to be better rebuilt must be designed.⁸³ In Europe’s connection with the world, international standards were emphasized in the fields of digitalization, climate and energy, transport, health, education, and research.

In addition to the European Green Deal, the Next Generation EU program⁸⁴ focuses on an investment mechanism that will bring together development and financing institutions under the leadership of the European Investment Bank (EIB) and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). It aims to mobilize the private sector through the EU financial frameworks Instrument for Development and International Cooperation (NDICI), the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) III, Interreg, InvestEU, and the EU research and innovation programme Horizon Europe. The European Fund for Sustainable Development (EFSD+) and Horizon Europe (2021-2027) programmes will also be used.⁸⁵ It is reported that technical assistance will be provided at the same time for the sustainability, transparency, and reliability of the debt grants and loans to be given to the private sector.

One of the important points is the reference to the G7 Summit. It is underlined that the Global Gateway project is a contribution to a transparent infrastructure investment partnership based on values and standards in developing countries announced at the G7 Summit in June of the same year. It is clear that the EU is ready to work with similar working partners and will

---

⁸¹ European Commission (2021), “Global Gateway: up to €300 billion for the European Union’s strategy to boost sustainable links around the world”, Date of Accession: 13.09.2022 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6433.

⁸² Mark Furness & Niels Keijzer (2022), “Europe’s Global Gateway: A new geostrategic framework for development policy?”, Briefing Paper, No. 1/2022, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), Date of Accession: 10.12.2022 from <https://www.idos-research.de/en/briefing-paper/article/europes-global-gateway-a-new-geostrategic-framework-for-development-policy/>, p. 1.

⁸³ European Commission (2021), “Global Gateway: up to €300 billion for the European Union’s strategy to boost sustainable links around the world”,

⁸⁴ Zane Šime (2022), “Scoping the Ambassadorial Potential of the EU’s Global Gateway”, ENTER Policy Brief Series, Policy Brief No. 11 – May 2022, Date of Accession: 30.12.2022 from https://foreignpolicynewrealities.eu/wp-content/uploads/2022/12/Policy_Brief_No11_revised.pdf.

⁸⁵ Simone Tagliapietra (2022), “The Global Gateway: An Overview”, Wilson Center, August 2022, Date of Accession: 17.09.2022 from <https://www.wilsoncenter.org/publication/global-gateway-overview>.

mutually strengthen each other through the Build Back Better World initiative.⁸⁶ It is also emphasized that the Global Gateway is “*built on the 2018 EU-Asia Connectivity Strategy, the Interconnection Partnerships signed with Japan and India, fully aligned with the UN’s 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals (SDGs) and the Paris Agreement*”.⁸⁷

In many places, the main emphasis of the project is defined as “*creating sustainable connections and a new future for young people*” instead of the dependency relationship. A financing model is envisaged in which EU institutions, Member States, European financial institutions, governments in partner countries, civil society, the private sector, and European enterprises are commemorated together. The most important global challenges in the European Commission’s official fact sheet are; it is referred to as “*climate change, global health security, sustainable development, stronger supply chains*”.⁸⁸ In her State of the Union address, European Commission President Ursula von der Leyen stresses ‘connectivity not dependence’ to connect goods, people, and services worldwide.⁸⁹ It is announced that up to 300 billion Euros are foreseen until 2027 to accelerate the transition to green and digitalization in order to support infrastructure investments in the world. The areas of investment priorities consist of the following headings; transport, digitalisation, health, climate and energy, education, and research.⁹⁰ The main principles consist of the following headings: promoting democratic values and high standards, equal partnerships, green and clean infrastructures, security-oriented, good governance and transparency, accelerating private sector investment. These principles are interpreted by many analysts as the EU’s desire to differentiate itself from China.⁹¹

EU-Africa with a budget of 150 billion Euros announced in February: Global Gateway Investment Package – consists of 3 main headings. These are strategic transport corridors, digital infrastructure, and energy infrastructure. In strategic corridors; Africa’s Great Green Wall Initiative aims to increase climate resilience through greening. Accordingly, it is aimed

---

⁸⁶ European Commission (2021), “Global Gateway: up to €300 billion for the European Union’s strategy to boost sustainable links around the world”.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Stuart Lau & Hanne Cokelaere (2021), “EU launches ‘Global Gateway’ to counter China’s Belt and Road”, 15.09.2021, Date of Accession: 07.09.2022 from <https://www.politico.eu/article/eu-launches-global-gateway-to-counter-chinas-belt-and-road/>.

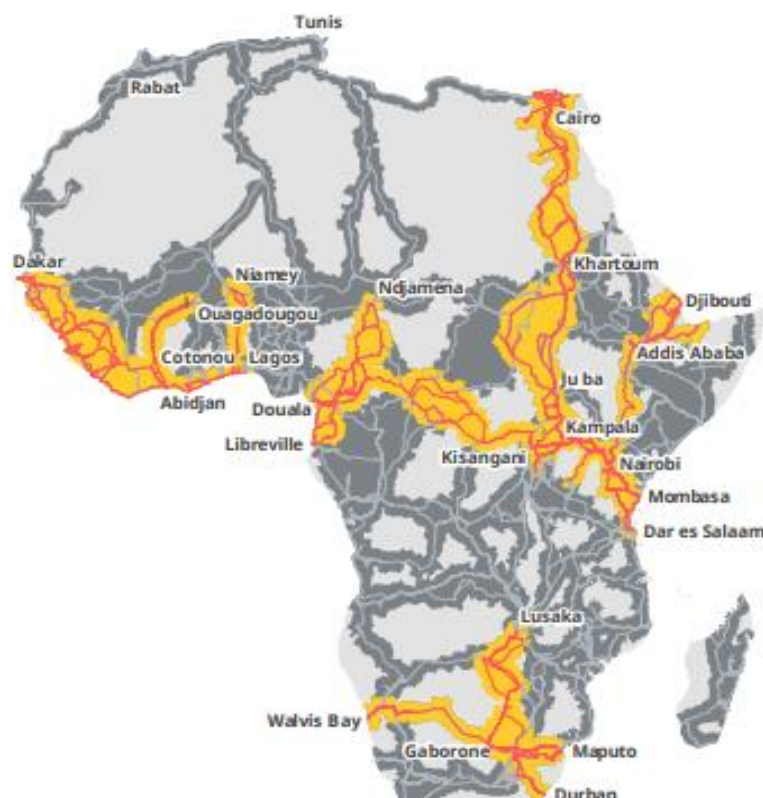
⁹⁰ European Commission (2021), “Global Gateway: up to €300 billion for the European Union’s strategy to boost sustainable links around the world”.

⁹¹ Maaïke Okano-Heijmans (2022), “Global Gateway: Positioning Europe For a Sustainable Future”, 23.02.2022, Date of Accession: 08.08.2022 from <https://www.clingendael.org/publication/global-gateway-positioning-europe-sustainable-future>.

to increase land productivity, food and nutrition security, support livelihoods, protect biodiversity and improve energy security through the greened African wall.⁹²

Figure I: *Global Gateway African Strategic Corridors*⁹³

Digital infrastructure consists of the following headings: strategic corridors, digital infrastructure, creating regional fiber optic backbones in Africa, Africa European digital innovation bridge, satellite-based connectivity in Africa (European secure satellite communications program), green data centers, secure digital connectivity in the Mediterranean basin. Digital data investments are a competitor to the investments of Huawei ZTE companies in Africa and with 5G investments.⁹⁴ Because the spread of Chinese technology use practices in Africa may lead to the spread of the use of the internet for surveillance and supervision in Africa. Announced “*EU-Africa: Global Gateway Investment Package Infrastructure*” aims to develop transport networks and multimodal transport in

⁹² European Commission (2022), “Factsheet: EU-Africa: Global Gateway Investment Package – Africa’s Great Green Wall Initiative”, Date of Accession: 14.09.2022 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_22_1121.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Marta Granados Hernandez (2022), “Global Gateway and the EU’s Digital Ambitions”, 19.05.2022, CSIS, Date of Accession: 24.08.2022 from <https://www.csis.org/blogs/development-dispatches/global-gateway-and-eu-digital-ambitions>.

strategic corridors identified in Africa. In addition, the international submarine fiber optic cable connection project called Euro Africa Gateway, which will connect Africa and Europe, is being developed. The same project also aims to develop fiber optic connections in sub-Saharan Africa. Accordingly, “*a secondary backup connection to the Ella Link cable connecting Brazil to Europe via the African continent*” is envisaged. Investment financing is defined to support startups and SMEs for the development of the digital innovation ecosystem in African countries. It is stated that “*300 million Africans live more than 50 km away from fiber or cable connection*” and that satellite-based connectivity will be developed in the European secure satellite communication program. With green data centers focused on privacy and data privacy, secure digital connection titles are also added in the Mediterranean basin.⁹⁵ With the EU Digital compass, it is aimed that African countries and other stakeholders align their internal management standards with the project.⁹⁶

Europe’s lag behind China in international standardization processes is also⁹⁷ seen as an obstacle to Europe’s digital expansion. Considering China’s progress in this regard, it can be said that the EU’s standardization strategy in the global gateway has a long way to go. In the title of energy infrastructure, three focal points are expressed in the Continental power system master plan. The first is “*a 200 km transmission line project between the Democratic Republic of the Congo and Zambia connecting the Zambia Electricity Supply Company Limited network and the Congo National Electricity Company network*” to be carried out with EU funds. The second is the 400 KV interconnection project that will connect the countries of East Africa and South Africa. The third is the Angola-Namibia connection (ANNA) project.⁹⁸ In addition, under the heading of sustainable food systems, it is aimed to produce a sustainable cocoa value chain in the Ivory Coast, which accounts for 67 % of EU cocoa imports. Under the heading of flexible food systems, it is aimed to integrate the food chain and the value chain in Senegal.⁹⁹ It is significant that Huawei has invested in ICT in

---

⁹⁵ European Commission (2022), “Factsheet: EU-Africa: Global Gateway Investment Package – Africa’s Great Green Wall Initiative”.

⁹⁶ Marta Granados Hernandez (2022), “Global Gateway and the EU’s Digital Ambitions”.

⁹⁷ Valentino Pop et al. (2021), “From Lightbulbs to 5G, China Battles West for Control of Vital Technology Standards”, *The Wall Street Journal*, 08.02.2021, Date of Accession: 19.07.2022 from <https://www.wsj.com/articles/from-lightbulbs-to-5g-china-battles-west-for-control-of-vital-technology-standards-11612722698>.

⁹⁸ European Commission (2022), “Factsheet: EU-Africa: Global Gateway Investment Package – Africa’s Great Green Wall Initiative”.

⁹⁹ *Ibid.*

Ivory Coast¹⁰⁰ and that Senegal also has a Chinese data center.¹⁰¹ Under the heading of health security, a budget of 1 billion Euros is foreseen with the specific target of “*Vaccine production and access to vaccines, medicines and health technologies*”. In the section of vocational skills and education, it is aimed to strengthen the digital skills and mobilization of young Africans. A budget of 40 million Euros has been determined under the title of investment in young enterprises in Africa. Education and research (science) diplomacy, on the other hand, is seen as a completely new strategy that reads international exchange, unlike other programs.¹⁰²

It is among the critical opinions that the total budget of 300 billion Euros against the stated budgets is far beyond the potential of the EU and that it has updated the 2020-2027 EU development package as a global gateway package. It seems clear that breaking the long-standing foreign trade deficit and cycle of dependence between African countries and the EU is an EU initiative to transform relations into mutual benefit. It can be said that the priorities of the Globale Gateway project are to make its asymmetrical trade relations with Africa sustainable and thus to offer an alternative to the Belt and Road Initiative, to ensure competition in international standardization processes and to expand EU technical-trade standards. But the view that the dispersed funding model will cause geopolitical uncertainty is important.¹⁰³

3.3. Comparison: Geoeconomic Analysis Units

In this section, a comparison is made with the geoeconomic analysis units applied by Robert D. Blackwill and Jennifer M. Harris in their *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft* work. Comparisons of the Build Back Better and Global Gateway projects in the context of their described activities will be examined.

Trade Policy

B3W's goal of attracting private sector capital to developing countries through investment appeal and GG's model of financing the private sector through debt grants and loans are very similar. Another similar aspect; B3W is the similarity between the Blue Dot Network project and GG's international standardization policy. It is seen that the goal of bringing an

---

¹⁰⁰ *Ecofin Agency* (2020), “Côte d’Ivoire reaches deal with Huawei to boost the ICT sector”, 09.10.2020, Date of Accession: 24.08.2022 from <https://www.ecofinagency.com/telecom/0910-41914-cote-d-ivoire-reaches-deal-with-huawei-to-boost-the-ict-sector>.

¹⁰¹ Marta Granados Hernandez (2022), “Global Gateway and the EU’s Digital Ambitions”.

¹⁰² Zane Šime (2022), “Scoping the Ambassadorial Potential of the EU’s Global Gateway”.

¹⁰³ Simone Tagliapietra (2022), “The Global Gateway: An Overview”.

international standard to the projects to be carried out in developing countries stands out as the quality of infrastructure investments. However, GG does not yet have an initiative such as Blue Dot Network. In fact, the complementary aspect of the GG to the Build Back Better initiative is clearly emphasized in the declaration texts. While the financing models pioneered by the U.S. Trade and Development Agency and the European Investment Bank are quite similar, the trade policy of the GG seems to be quite detailed. In other words, the fact that it expresses a desire to balance the dependency relationship between Ivory Coast and cocoa imports and food systems is an indication of this.

Investment Policy

While B3W's emphasis on investment policy is meeting \$40 trillion in needs in the developing world, led by the Covid-19 pandemic and major democracies, GG's goal of mobilizing up to 300 billion Euros in investment through sustainable and reliable connections overlaps. However, the criticism that the budget expressed by the GG is unrealistic is often expressed. While the U.S. aims to create job opportunities for Americans in this way, there is the opposing idea that the private sector cannot channel investments only through transparent information. In the B3W initiative, the focus of investments is climate, health security, digital technology and gender, while in the GG the topics of digitalization, climate and energy, transport, health, education, and research. Unlike the GG initiative, B3W's contribution to domestic policy is evaluated and it is aimed to generate 2.5 million new jobs. The emphasis on "*a fairer alternative to development*" in the B3W initiative and the emphasis on connectivity, not dependence, on sustainable reliable connections or dependency in the GG initiative are known to be references to BRI projects.

Moreover, while the GG initiative mentions the technical assistance to be made for the transparent and reliable execution of the debt grants and loans to be given to the private sector, it is not yet clear how it will be carried out. Apart from the theoretical objectives, the "*EU-Africa: Global Gateway Investment Package*" announced by the SSC for Africa is worth discussing. The package envisages a total digital investment of 300 million Euros with fiber connection investments between Africa and the European continent. In addition, an investment of 40 million Euros is foreseen for investments to be made in Senegal in food systems, health security, education, and research investments. In all these aspects, it is seen that the GG, where B3W makes more important references to domestic politics, attaches importance to African connections.

Economic and Financial Sanctions

B3W has made no secret of its anti-China sentiment. At the G7 Summit, it was clearly stated that there is a fair alternative to the needs of developing countries, a geostrategic competition with China and a geoeconomic challenge to China. GG makes a slightly smoother transition in that detail. While it says it is completing B3W, a clear challenge to the BRI is at a distance at the level of texts and discourse.

However, the announcement that the GG is “*fully aligned with the 2018 EU-Asia Connectivity Strategy, the Connectivity Partnerships signed with Japan and India, the UN’s 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals (SDGs) and the Paris Agreement*” reveals that it is an indirect balancing act for the BRI. Indeed, Japan is regionally leading the way in balancing the BRI. The steps taken immediately after the start of the Quadrilateral Security Dialogue (QUAD) between Japan, India, Australia, and the U.S. prove this. Because, together with QUAD, it has been widely stated by analysts that the U.S. has launched attempts to block the BRI with regional NATO-like alliances. In addition, the breaking of the long-standing foreign trade deficit and dependency relationship between Africa and Europe can be expressed as a geoeconomic move made in response to China’s influence in Africa as the focal point. While B3W’s open anti-China sentiment is understood to stem from the motivation for debt-trap diplomacy and lack of transparency in countries where BRI initiatives are conducted, it is also predicted to fuel anti-U.S. rhetoric in countries that are closely cooperating with China. The EU also has handicaps, as can be seen from France’s reactions to the AUKUS alliance and the close cooperation of Germany and China under the BRI. As a result, it can be said that the U.S.-China competition from the Huawei trade wars has come to concept form with B3W and the EU is also involved in the competition. Although it seems good in theory for the EU to get rid of its dependence on China by strengthening its supply chain, how it will revive in practice is a matter of debate.

Financial and Monetary Policy

In financial policy, B3W aims to mobilize the private sector with “*Development Finance Corporation, USAID, EXIM, Millennium Challenge Corporation and the U.S. Trade and Development Agency*”. The GG aims to mobilize the private sector with the European Investment Bank (EIB) and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). These two models are quite similar. The model in which the GG differs is the EU financial frameworks 2021-2027 plan. The EU has an important know-how with its civilian

R&D programs, which can be called the largest in the world. The U.S.'s linking the tax reforms in domestic policy, which it aims with the motto of justice in the tax system, with the B3W initiative with the goal of justice in the global tax system can be expressed as a search for legitimacy. In response to the statements that the Great Reset and B3W are a deterministic elitist movement, this discourse will have an important place. It is known that the BRI initiative started with private sector financing, but after the model failed, it switched to the public-private semi-financing model.

Energy and Commodities

Green growth climate change is the focus of B3W and GG. The European Green Deal and the Paris Agreement are the focal points of energy policy discourse. The main difference is, it is also included in the EU-Africa: Global Gateway Investment Package, which also has a budget of 150 billion Euros. GG aims to increase land productivity and climate resilience with the initiative called the big green wall in the strategic corridors it has defined in Africa. Supporting nutritional security and livelihoods and guaranteeing energy security through the green wall can be addressed in the heading of commodities. More importantly, the steps taken with the energy infrastructure stand out. The electricity transmission line projects established between Congo, Zambia, Angola, and Namibia are locomotive projects in the field of energy. It is noteworthy that GG's energy investments in Africa are planned with the BRI model.

Foreign Aids

In the title of aid, which is the first of the two most critical topics (aid and cyber security) due to the BRI antithesis, B3W's discourse on domestic politics stands out. Reducing child care costs, caring for the elderly, supporting the middle class, and improving U.S. transportation infrastructure (ranked 13th in the world) and social spending are evident here. There is also talk of reforming the tax system, but the uncertainty in B3W's global logistics plan persists here. Because the GG Initiative foresees 1 billion Euros in health security with the goal of accessing vaccines and 40 million Euros in vocational skills and training, and in supporting businesses. The topic of education and research diplomacy can be called the use of EU soft power in a different field from BRI and B3W. However, the EU's dominant weight in the world's total aid is known. However, the lack of any improvement in B3W and GG for Asian countries will significantly affect competitiveness. As a matter of fact, Japan, which is seen as an important stabilizer of the BRI, announced an incentive of \$110 billion to Asian

countries during the Shinzo Abe period within the scope of the EPQI announcement. The Asian Development Bank also has commitments of approximately \$16 billion.

Cyber Elements

In the field of cyber elements; The U.S. planned to establish a global infrastructure center in the early period. This center, it is an extension of the Blue Dot Network project that BRI has launched to compete with its low quality and closed standards. However, there is no discourse or definition in the B3W initiative beyond the emphasis on the strong digital infrastructure of the G7 countries. The cyber title of GG can be mentioned as the most detailed and planned defined title. Examples include sub-ocean fiber connections between Africa and Europe, locally planned fiber optic backbones, green data centers, and satellite communications links. As in the energy title, it would not be wrong to say that 5-G investments, which are the guarantors of China's strong connections in the African continent, are modeled. It is noteworthy that Senegal and Ivory Coast are mentioned as the leading center of ZTE's 5-G investments in the project as the place where the data center investment will be made.

There are two important points of the digital focus. First, the EU sees China's lagging behind in digital transformation competition as the reason for lagging behind in international standards. The second is the EU, in contrast to China's surveillance and surveillance practices, it believes that transparency and sustainability will be ensured with an exemplary digital infrastructure. It is possible to read this intention on the EU Digital Compass.

Table I: *Comparison at the level of geoeconomic analysis units*¹⁰⁴

Analysis Units / Projects	Belt and Road (BRI)	Build Back Better (B3W)	Global Gateway (GG)
Trade policy	Bilateral cooperation	Open Standards	Open Standards
Investment Policy	Public- Private Sector	Private	Private
Economic and	Interdependence	Anti – China	Indirect Policy

¹⁰⁴ Created by the author.

financial sanctions	model		
Financial and monetary policy	Asian Infrastructure Investment Bank	US	EU
Energy and commodities	Green Transformation	Green Transformation	Green Transformation
Foreign Aids	Infrastructure and Foreign Assistance	Domestic Policy - Infrastructure and Foreign Assistance	Infrastructure and External Assistance
Cyber elements	5-G Land and sea infrastructure	Blue Dot Network Global infrastructure hub G7 Countries' digital infrastructure capacity	Intercontinental Fiber optic connection

It is important to note that these projects are not only put forward by the U.S., the EU and China. In addition to India's Cotton Road, Kazakhstan's Road Program, Mongolia's Steppe Road projects, Japan and Taiwan have connection initiatives. Even before the Belt and Road Initiative, it is important to mention the Silk Road project developed by the U.S. to integrate Afghanistan into global trade and even Turkey's Caravanserai projects. All these plans have been tried to be implemented at the national level and have not reached the level of coordination at the Belt and Road initiative level.

Conclusion

The statement of the Build Back Better project clearly states that it is a challenge to China's geoeconomic growth. From this point of view, it can be said that the B3W project is a result of the geoeconomic growth of the Belt and Road Initiative, at least at the level of discourse. Previous U.S. initiatives expressed in this study prove this. According to Blackwill and Harris' analysis units used in this research (trade and investment policy, economic and

financial sanctions, monetary and fiscal policy, energy and commodities, foreign aid, and cyber elements), B3W appears to be a result of the growth of the Belt and Road Initiative.

The Global Gateway project does not present a clear challenge to the Belt and Road Initiative at the level of discourse. However, it seems to give more functional responses to the Belt and Road Initiative. The Global Gateway is seen as an extension of the B3W project. However, when its content and applications are taken into consideration, it is seen that its competitiveness is higher. B3W wants to ignite anti-China cooperation at the G7 level. Their discourse on domestic policy and the tax reform in domestic policy and the steps taken with the social expenditure package aim to carry them to foreign policy. But it is unclear at what level it will be reciprocated at the level of the field of cooperation.

GG's Team Europe approach and response to urgent needs will increase the level of competitiveness. Focusing only on unconventional health, education, and research infrastructures outside the fields of infrastructure, energy, digitalization, and climate gives a new level to geoeconomic competition. His experience in funding systems will allow him to develop cooperation with international organizations. However, cooperation at the local level has its drawbacks, as seen in Chinese diplomacy. The European Union will want to overcome China's post-funding problems with foreign aid. An important problem here is how to develop just conditions. Because many developing countries in the target geography of the GG are in debt trouble.

China has many concept projects in Asia, Europe, Africa, and America. The competition of GG and B3W with BRI depends on the development of cross-continental cooperation, not only in Africa. Energy transport, transport of commercial goods and infrastructure investments to Asia, the main geography of the BRI, are uncertain in the GG and B3W. Uncertainty in Asian policies will play an important role in the level of competition.

How to develop BRI competitor standards, which are expressed as the observance of human labor and environmental rights in investment projects, is one of the important problems in the field. It seems that the antithesis of the criticisms called debt-trap diplomacy cannot be carried out only with foreign aid. The finding of a financial and investment model that will not cause collection problems in the BRI competition will be the most important problem of the coming years. Building a market economy dominated by transparent standards to replace debt-trap diplomacy caused by clandestine auctions and corruption at home is a challenge.

It is seen that the GG will prioritize both commercial and strategic investments such as BRI. The strategic corridors defined by the GG in Africa and its investments in Ivory Coast and Senegal are both strategic and commercial projects, as seen in the China-Pakistan economic corridor and the port city of Sri Lanka. With India not participating in the BRI, the GG is likely to bring up potential projects. However, one of the most important handicaps of the EU will be the investment partnerships of Germany-China and the Balkan countries-China.

The objective of the GG to shape the digital economy and global standards with the EU Digital Compass is a response to the surveillance and supervision practices of the BRI and 5-G investments. Africa's digital transformation and global leadership in the digital economy will open up a significant space for GG in BRI competition. Because the digital economy will serve as a key to exporting EU standards to the world in order to shape global standards. The fact that EU data law is modeled by different countries in different geographies of the world can be seen as an example of this. But the EU is faced with a reality that tech giants like Google and Huawei are driving many fronts of digital transformation. The dominance of ZTE and Huawei in Africa shows that the 'Digital Silk Road' competition will surpass the physical Silk Road competition. The EU's concern about Africa is the potential for China's digital dominance to evolve into a new kind of digital authoritarianism. European officials have stated in many places that pure transport policies in Africa will only connect Chinese investments, and that digital diplomacy should be carried out in addition to transportation investments.

The decline of EU dominance in international technical standards will create a new field of competition. The new European standardisation strategy published in 2022 aims to reinforce the EU's diminishing influence. Europe will pursue an aggressive enforcement policy to shape digital standards on the ground. In the Globale Gateway project, it is possible to see the traces of this in intercontinental fiber optic connection projects.

The total budget of GG seems to be much more limited compared to the total budgets of B3W and BRI. But unlike GG and BRI, B3W aims to mobilize private sector capital. In June 2022, the Partnership for Global Infrastructure and Investment network (PGII), which is structured for this purpose, is aimed to be built with the Asian infrastructure investment bank model but with private funds. It is clear that this will be a challenging and new model. However, it is seen that B3W, like BRI, has the goal of stabilizing domestic policy through overseas investments and collaborations. Despite the debt economy concerns directed at the BRI, it is observed that it does not appear to be negative worldwide.

Another critical point from a geoeconomic perspective is the question of whether GG and B3W are complementary or competing projects. The practices carried out in the field will determine at which points the increasing demand for global infrastructure construction will complement or compete with each other. The meaning of these determinations is as follows. It is also possible to see GG and B3W competing in the future. Strategic local collaborations will affect geoeconomic competition at the level of nations and systems.

BIBLIOGRAPHY

- *Asia Financial* (2022), “China Willing to Work With US on Build Back Better World Plan”, 28.02.2022, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.asiafinancial.com/willing-to-work-with-us-on-build-back-better-world-plan-china>.
- Asian Development Bank (2022), “Fact Sheet: Asian Development Bank and Japan”, July 2022, Date of Accession: 01.09.2022 from <https://www.adb.org/publications/japan-fact-sheet>.
- *Avrupa Komisyonu ESDP European Spatial Development Perspective Raporu* (1999), Luxembourg.
- Blackwill, Robert D. & Harris, Jennifer M. (2016), *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*, Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press.
- Brautigam, Deborah (2020), “A critical look at Chinese ‘debt-trap diplomacy’: The rise of a meme”, *Area Development and Policy*, 5 (1), pp. 1-14.
- BU Global Development Policy Center, “China’s Overseas Development Finance: Geospatial Data for Analysis of Biodiversity and Indigenous Lands”, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.bu.edu/gdp/chinas-overseas-development-finance/>.
- Campbell, Charlie (2017), “The New Silk Road”, *TIME Magazine*, 190 (20), pp. 44-51.
- Castells, Manuel (2013), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Binyılın Sonu, Cilt III*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Contessi, Nicola (2012), “The New Silk Road Diplomacy: China’s Central Asian Foreign Policy Since The Cold War”, *Central Asian Survey*, 31 (1), pp. 99-100.
- Crabtree, James (2021), “Competing with the BRI: The West’s Uphill Task”, *Survival*, 63 (4), August 2021, pp. 81-88.
- Daks, Martin (2021), “Walls and Bridges: President Biden’s ‘Build Back Better’ Plan Could Hit the State’s Families in the Wallet”, *Njbiz*, 34 (15), pp. 11-16.
- Davoudi, Simon (2003), “Polycentricity in European spatial planning: from an analytical to a normative agenda”, *European Planning Studies*, 11 (8), pp. 979-999.

- Do Nascimento, Lucas Gualberto (2020), “The Beijing Consensus and The New Silk Road in Africa: Chinese Investments in New Disputes of Hegemony”, *Conjuntura Internacional*, 17 (1), pp. 27-38.
- *Ecofin Agency* (2020), “Côte d’Ivoire reaches deal with Huawei to boost the ICT sector”, 09.10.2020, Date of Accession: 24.08.2022 from <https://www.ecofinagency.com/telecom/0910-41914-cote-d-ivoire-reaches-deal-with-huawei-to-boost-the-ict-sector>.
- European Commission (2021), “Global Gateway: up to €300 billion for the European Union’s strategy to boost sustainable links around the world”, Date of Accession: 13.09.2022 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6433.
- European Commission (2022), “Factsheet: EU-Africa: Global Gateway Investment Package – Africa’s Great Green Wall Initiative”, Date of Accession: 14.09.2022 from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_22_1121.
- Friedmann, John (1986), “The world city hypothesis. World cities in a world system”, *Development and Change*, 17, pp. 69-83.
- Furness, Mark & Keijzer, Niels (2022), “Europe’s Global Gateway: A new geostrategic framework for development policy?”, Briefing Paper, No. 1/2022, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE), Date of Accession: 10.12.2022 from <https://www.idos-research.de/en/briefing-paper/article/europes-global-gateway-a-new-geostrategic-framework-for-development-policy/>.
- Getis, Arthur & Getis, Judith (1966), “Christaller’s central place theory”, *Journal of Geography*, 65 (5), pp. 220-226.
- Goodkind, Nicole (2021), “17 Nobel Prize–winning economists back Biden’s \$3.5 trillion Build Back Better plan”, *Fortune*, 21.09.2021, Date of Accession: 08.09.2022 from <https://fortune.com/2021/09/21/nobel-prize-winning-economists-back-joe-biden-build-back-better-plan/>.
- Goodman, Matthew P. (2021), “U.S.-European Cooperation on China and the Broader Indo-Pacific”, Center for Strategic and International Studies (CSIS), 20.07.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <http://www.jstor.org/stable/resrep37715>, pp. 1-8.
- Graham, Stephen & Simon, Marvin (2001), *Splintering Urbanism networked infrastructures, technological mobilities and urban conditions*, New York & London: Routledge.

- Halbert, Ludovic & Pain, Kathy & Thierstein, Alain (1978), “European Polycentricity and Emerging Mega-City Regions: 'One Size Fits All' Policy?”, *Built Environment*, 32 (2), pp. 206-218.
- Hall, Peter & Pain, Kathy (2009), *The Polycentric Metropolis learning from mega-city regions in Europe*, New York: Routledge.
- Herman, Steve (2020), “US-Led Initiative Aims to Make Mark on Global Infrastructure Development”, *VOA News*, 31.01.2020, Date of Accession: 21.09.2022 from https://www.voanews.com/a/economy-business_us-led-initiative-aims-make-mark-global-infrastructure-development/6183503.html.
- Hernandez, Marta Granados (2022), “Global Gateway and the EU’s Digital Ambitions”, 19.05.2022, CSIS, Date of Accession: 24.08.2022 from <https://www.csis.org/blogs/development-dispatches/global-gateway-and-eus-digital-ambitions>.
- Hillman, Jonathan E. & Yayboke, Erol (2019), “The Higher Road Forging a U.S. Strategy for the Global Infrastructure Challenge”, CSIS, April 2019, Date of Accession: 01.11.2022 from https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190423_Hadley%20et%20al_HigherRoads_report_WEB.pdf.
- Holland, Steve & Faulconbridge, Guy (2021), “G7 rivals China with grand infrastructure plan”, 13.06.2021, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://www.reuters.com/world/g7-counter-chinas-belt-road-with-infrastructure-project-senior-us-official-2021-06-12/>.
- Keep.eu, “POLYNET - Sustainable Management of European Polycentric Mega-City Regions”, Date of Accession: 21.09.2022 from <https://keep.eu/projects/1252/POLYNET-Sustainable-Manageme-EN/>.
- Lau, Stuart & Cokelaere, Hanne (2021), “EU launches ‘Global Gateway’ to counter China’s Belt and Road”, 15.09.2021, Date of Accession: 07.09.2022 from <https://www.politico.eu/article/eu-launches-global-gateway-to-counter-chinas-belt-and-road/>.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan (2015), “Announcement of ‘Partnership for Quality Infrastructure: Investment for Asia’s Future’”, May 2015, Date of Accession: 21.09.2022 from https://www.mofa.go.jp/policy/oda/page18_000076.html.
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (2021), “Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian’s Regular Press Conference on June 15, 2021”,

15.06.2021, Date of Accession: 25.10.2022 from

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/2511_665403/202106/t20210615_9170765.html.

- Miranda, Maria (2021), “U.S. House Discusses Infrastructure for Territories Under Build Back Better Plan: Puerto Rico Gov Stresses Need for Disaster Resiliency Construction”, *Caribbean Business*, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://caribbeanbusiness.com/u-s-house-discusses-infrastructure-for-territories-under-build-back-better%E2%80%8Bplan/>.
- Müller, Vladimir (2017), “War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft”, *Political Sciences / Politické Vedy*, 20 (4), pp. 190-193.
- Nichols, R. K. & Mumm, H. C. & Lonstein, W. D. & Carter, C. & Hood, J. P. (2019), *Chinese UAS Proliferation along New Silk Road Sea/Land Routes: Unmanned Aircraft Systems in the Cyber Domain*, New Prairie Press.
- NWMA Spatial Vision Group (2000), *Spatial vision for the North Western Metropolitan Area (NWMA)*, University of the West of England, Bristol.
- OECD (2021), “Remarks by Mathias Cormann, Inaugural Meeting of the Blue Dot Network’s Executive Consultation Group”, 07.06.2021, Date of Accession: 10.09.2022 from <https://www.oecd.org/about/secretary-general/oecd-sg-remarks-at-blue-dot-network-meeting-7-june-2021.htm>.
- Okano-Heijmans, Maaïke (2022), “Global Gateway: Positioning Europe For a Sustainable Future”, 23.02.2022, Date of Accession: 08.08.2022 from <https://www.clingendael.org/publication/global-gateway-positioning-europe-sustainable-future>.
- Pain, Kathy (2011), “New Worlds” for “Old”? Twenty-First-Century Gateways and Corridors: Reflections on a European Spatial Perspective”, *International Journal of Urban & Regional Research*, 35 (6), pp. 1154-1174.
- Panda, Jagannath (2021), “Can Japan Take Forward the B3W Initiative Ahead?”, AIES, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.aies.at/download/2021/AIES-Fokus-2021-15.pdf>, pp. 1-4.
- Peyrouse, Sébastien (2016), “Discussing China: sinophilia and sinophobia in Central Asia”, *Journal of Eurasian Studies*, 7 (1), pp. 14-23.
- Pop, Valentino & Hua, Sha & Michaels, Daniel (2021), “From Lightbulbs to 5G, China Battles West for Control of Vital Technology Standards”, *The Wall Street*

Journal, 08.02.2021, Date of Accession: 19.07.2022 from

<https://www.wsj.com/articles/from-lightbulbs-to-5g-china-battles-west-for-control-of-vital-technology-standards-11612722698>.

- *Radio Free Asia* (2021), “Asian Countries Welcome G7’s Answer to China’s One Belt, One Road Program”, 23.06.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.rfa.org/english/news/china/program-06232021151152.html>.
- Sabancı, Taner (2018), “Yeni İpek Yolu Projesi: Tarihi Olanla Benzerlikleri ve Hakkındaki Bazı Çalışmaların Kısa Bir Değerlendirmesi”, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), pp. 1-19.
- Siddiqui, Hasan (2015), “Bridging Eurasia: The New Silk Road”, NATO Association of Canada, 19.06.2015, Date of Accession: 07.09.2022 from <https://natoassociation.ca/bridging-eurasia-the-new-silk-road/>.
- Šime, Zane (2022), “Scoping the Ambassadorial Potential of the EU’s Global Gateway”, ENTER Policy Brief Series, Policy Brief No. 11 – May 2022, Date of Accession: 30.12.2022 from https://foreignpolicynewrealities.eu/wp-content/uploads/2022/12/Policy_Brief_No11_revised.pdf.
- Svoboda, Ondrej (2020), “War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft”, *Croatian International Relations Review*, 26 (86), pp. 183-186.
- Tagliapietra, Simone (2022), “The Global Gateway: An Overview”, Wilson Center, August 2022, Date of Accession: 17.09.2022 from <https://www.wilsoncenter.org/publication/global-gateway-overview>.
- The White House (2021), “Fact Sheet: President Biden and G7 Leaders Launch Build Back Better World (B3W) Partnership”, 12.06.2021, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>.
- Tomer, Adie & Puentes, Robert & Zachary, Neal (2012), “Global Gateways: International Aviation in Metropolitan America”, 25.10.2012, Policy Briefing, Brookings Institute, Date of Accession: 09.09.2022 from <https://www.brookings.edu/research/global-gateways-international-aviation-in-metropolitan-america/>.
- Trujillo, Yunuen (2022), “Build Back Better Plan Must Help Undocumented”, *National Catholic Reporter*, 58 (7), p. 20.

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye’nin Çok Taraflı Ulaştırma Politikası”, Date of Accession: 06.09.2022 from https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-tarafli-ulastirma-politikasi.tr.mfa.
- U.S. Department of State, “Blue Dot Network”, Date of Accession: 20.10.2022 from <https://www.state.gov/blue-dot-network/>.
- Whebell, Charles F. J. (1969), “Corridors: A theory of urban systems”, *Annals of the Association of American Geographers*, 59 (1), pp. 1-26.
- Williamsen, Kurt (2021), “What is Build Back Better Globalism”, *New American*, 37 (14), pp. 10-20.
- Zepp-LaRouche, Helga (2016), “The Silk Road as the New Paradigm for All Mankind”, *Executive Intelligence Review*, 43 (10), pp. 6-10.

DÖNÜŞTÜRÜCÜ ÖĞRENME KURAMIYLA SİBER UZAYDA RUSYA VE NATO REKABETİ: SOĞUK SAVAŞ'TAN SİBER SAVAŞ'A GEÇİŞ Mİ?

Ahmet Emre KÖKER¹

Özet: Çalışmada, dönüştürücü öğrenmenin ne olduğundan yola çıkılarak, siber uzay sürecinde Rusya'nın NATO'ya ve üye ülkelerine karşı tutumu eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerin sonucunda ortaya çıkan perspektif, bizi, yapıda dönüşüm olduğu, NATO'nun kurumsal kimliğini ve üyelerinin değerlerini korumaya çalıştığı, Rusya'nın siber uzayda çıkarlarını maksimize etmeye çalıştığı ve karşıt iki grup arasında artan oranda siber çatışmalar yaşandığı sonucuna götürmüştür. Makale, 21. yüzyıl siber ortamında Rusya-NATO rekabetini siber güvenlik stratejileri çerçevesinde inceleme esasına dayanmakta olup, gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalar için bir dayanak noktası sağlamayı amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda, çalışma, Rusya-NATO arasındaki yaşanan siber rekabeti "Siber Savaş Dönemi" şeklinde açıklayarak, askeri, siyasi, ekonomik, teknolojik ve kültürel bir ayrım yapmadan bütünsellik içinde iki karşıt gücün gayretlerine odaklanmaktadır. Bu gayretler çerçevesinde, söz konusu makale, siber uzayda güvenliği ve savunmayı sağlamaya yönelik politika üreten tüm kurum ve kişilerin birincil ve ikincil kaynaklarına odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Rusya, NATO, Siber güvenlik, Dönüştürücü öğrenme.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 15.01.2023

Date of Acceptance: 28.01.2023

---

¹ Dr, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, PTT A.Ş. Genel Müdürlüğü, Ankara, Turkey.
Email: a.emrekoker@hotmail.com / ahmetemrekoker@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-8032-4237.

RUSSIA AND NATO COMPETITION WITH TRANSFORMATIVE LEARNING THEORY: TRANSITION FROM COLD WAR TO CYBERWAR?

Abstract: In the study, starting from what transformative learning is, Russia's attitude towards NATO and its member countries in the cyberspace process has been analyzed from a critical point of view. The perspective that emerged as a result of the analyzes carried out led us to the conclusion that there has been a transformation in the structure, that NATO is trying to protect its corporate identity and the values of its members, that Russia is trying to maximize its interests in cyberspace, and that there are increasing cyber conflicts between the two opposing groups. The article is based on examining Russia-NATO competition in the 21st century cyber environment within the framework of cyber security strategies and aims to provide a basis for future studies. In line with this goal, the study explains the cyber rivalry between Russia and NATO as the "Cyber War Period" and focuses on the efforts of two opposing powers in a holistic manner without making any military, political, economic, technological, and cultural distinctions. Within the framework of these efforts, this article focuses on the primary and secondary resources of all institutions and individuals who produce policies to ensure security and defense in cyberspace.

Keywords: *Russia, NATO, Cyber security, Transformative learning.*

Giriş

Siber uzayda Rusya ve NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) arasında yaşanan gerilim, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'ndan farklı olarak, nispeten Soğuk Savaş dinamiklerine benzemektedir. Günümüzde yaşanan siber savaş dönemi, özü itibarıyla psikolojik bir yapıyı temsil etmekte, karşılıklı gerilim yaşatmakta ve her an saldırıya maruz kalma korkusunu içermektedir. Bu sebeple, içinde bulunulan dönem, konvansiyonel ve nükleer savaş araçlarından ziyade siber silahların kullanıldığı bir savaş türünü simgelemektedir.

Her savaş türü, bir sonraki savaş türünün nedeni ve sonucudur. Bu anlamda, aslında Soğuk Savaş da siber savaşın doğmasının bir nedenidir. SSCB'nin ekonomik ve teknolojik yapıdaki değişime ayak uyduramaması, bu savaşın bitmesine yol açmıştır. Bu sebep ise, aynı zamanda siber savaşın başlangıcı olan internetin doğuşu, gelişimi ve yükselişini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, nasıl Birinci ve İkinci Dünya Savaşı tamamen birbirinden farklı bir savaş modeli ise, Soğuk Savaş ve siber savaş da birbirinden farklı iki savaş modelidir. Ama birbirlerini tetiklemiştir. Yani Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte, savaşın önlenmesine yönelik çabalar siber savaşın tetiklenmesine yol açmıştır.²

Her iki savaş da, küresel anlamda tüm dünyayı içeren bir savaştır. Şu an yumuşak bir şekilde yükselme dönemini yaşayan siber çatışmalar, uluslararası ilişkilerde dış politika stratejilerinin belirlenmesi süreçlerinde aktif olarak kullanılmaktadır. Siber uzay hakkında uluslararası hukuk kurallarında misilleme yasağının bulunmaması, karşılıklılık ilkesinin olmaması, bilinmezliği içinde barındırması, kanunlara aykırı olmaması gibi sebeplerden dolayı, ülkeler arası çatışmalarda, siber silahlar sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bağlamda, siber uzayda gerçekleşen tüm çatışmalar savaş hukukunda veri iletişimi ve veri koruması süreçlerine yönelik gerçekleşen siber savaş dönemi olarak gösterilmektedir.³

Aynı zamanda, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler tarafından saldırıya uğrama korkusuna sahip ülkeler, günümüz siber dünyasında da bu hissi farklı boyutlarda yaşamaktadırlar. Bu doğrultuda, Rusya'nın izlemiş olduğu siber stratejilerin NATO üyesi ülkelerini korkutması bu durumun en güzel örneğidir. Soğuk Savaş'ın siber savaştan farkı ise, siber savaşın sadece iki kutup arasında yaşanmıyor olmasıdır. Caydırma ve çevreleme stratejisi Soğuk Savaş'ta uygulanırken, siber savaşta hibrit yöntemler ve enformasyon çağı etkili olmuştur. Siber

² Ahmet Emre Köker (2021), *Tehdit, Caydırıcılık ve Güvenlik: Çatışma ve Savaş İkileminde Siber Dünya*, İstanbul: Urzeni Yayınları, ss. 279-283.

³ Hans Joachim Heintze & Pierre Thielbörger (2016), *From Cold War to Cyber War: The Evolution of the International Law of Peace and Armed Conflict over the Last 25 Years*, Cham: Springer, s. 24.

caydırıcılık da, aynı nükleer caydırıcılık gibi, korku salmakta ve cesaret kırmaktadır. Çünkü aynı saldırının kendisine karşı yapılabilme ihtimali, ülkelerin bu yeni silahı aleni kullanmalarını engellemektedir. Yani stratejik davranışın unsurları değişmemiştir; değişen, yalnızca bunların uygulanacağı durumların çok daha karmaşık hale gelmesidir.⁴ Siber uzayın asimetrik özellikleri de bu karmaşıklığın asıl sebebidir.

Siber uzayın hâkim olarak kullanıldığı uluslararası ilişkilerde, büyük devletler, küçük devletlere karşı bile her türlü silahlı saldırıdan ziyade siber yöntemleri kullanmaya başlamıştır. Bunun en güzel örneği, 21. yüzyılda bu alanı en başarılı kullanan Rusya'nın NATO üyesi Estonya'ya veya eski Sovyet coğrafyasında olan Gürcistan ve Ukrayna'ya yönelik gerçekleştirdiği saldırgan hamlelerde görülmektedir. Bu hamleler, yeni bir dünya savaşına giden süreçte yeni bir alan olan siber uzayı Rusya'nın aktif bir şekilde kullandığını göstermektedir.

Aynı zamanda, uluslararası örgütlerin uluslararası politika aktörü olarak değerlendirilmesi ve ön plana alınması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk kapsamında, Rusya'nın karşısında hem bölgesel, hem de küresel anlamda önemi düzeyde rol üstlenen NATO, bu makalede örnek olarak alınmıştır. NATO, siyasi, ekonomik, kültürel, askeri vb. birçok alanda önemli roller üstlenmekte, bireylerin hayatını ve düşüncelerini şekillendirmekte ve devletlerin politikalarını etkilemektedir. Bu çerçevede, hem coğrafi bir rol üstlenmekte, hem de amacı ve fonksiyonları itibarıyla küresel bir etkiye sahip olabilmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, iki karşıt cephede olan ülkelerin ve örgütlerin güvenlik tedbirleri değişmiştir. Bu değişim, uluslararası güvenlik sistemini de tamamen değiştirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş'ın getirmiş olduğu tehditlerin ortadan kalkmasıyla birlikte, NATO için “*siber uzay*” en önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Böylece, hem Rusya, hem de NATO için uluslararası sistemde ortaya çıkan yapısal değişikliklerin etkileri “*siber savaş*” kavramının önemini artırmıştır. Bu yeni süreçte hangi sorunlarla karşılaşıldığı, bu sorunlar karşısında çözüme hangi politikalarla ulaşılmaya çalışıldığı ve kavramın uluslararası ilişkiler bağlamındaki önemi bu makalede analiz edilecektir.

Bu makalede tartışılan ilkelerin, kavramların ve fikirlerin çoğu, Rusya ve NATO içerisinde kullanılan sistemler, kurallar, kanunlar, söylemler, demeçler vb. bilişsel işlemlerdeki beklentileri, değerleri ve algıları içermektedir. Bu sebeple, bu süreci açıklamak için Dönüşüm Teorisi ve bu teoriyi açıklamaya yönelik Dönüştürücü Öğrenme Süreci'nin kullanılması

---

⁴ Lawrence Freedman (2014), *Strateji*, İstanbul: Alfa Yayınları, s. 41.

araştırmayı geliştirmiştir. Özellikle NATO'nun siber uzayda ortaya koymaya çalıştığı bütünleşik müfredata yapılan vurgunun temeli, siber savaş sürecinin fikri temelini oluşturmaktadır. Zaten dönüşüm, tek bir bakış açısı olmayıp, farklı bakış açılarına sahip olmaktır. Burada gerçekleştirilen de, farklı bir bakış açısını ortaya çıkarmaktır.

Çalışmanın birinci bölümde, dönüşüm kavramı üzerinden teknolojinin uluslararası sistemdeki etkisi inşa edilerek, içinde bulunduğumuz süreç Dönüştürücü Öğrenme Kuramı çerçevesinde analiz edilmiştir. Böylece, içinde bulunduğumuz siber savaş süreci kavramsal olarak tanımlanmıştır. İkinci bölümde, Rusya'nın siber güvenlik çalışmalarına verdiği önem, siber uzayı bir doktrin haline getirme çabaları ve uluslararası ilişkilerde gerçekleştirdiği faaliyetlere odaklanılmıştır. Ayrıca, NATO'nun siber uzayda güvenliği sağlama çabalarının tarihi ve NATO'nun siber güvenlik stratejileri incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, Rusya ile NATO arasında gerçekleşen siber kriz vakaları incelenerek, aktörler arasında yaşanan iki seviyeli oyun analiz edilerek çalışma sonlandırılacaktır.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Dönüştürücülük Üzerine İnşa

Birinin diğerine fayda sağlaması amacıyla geliştirilen ve uygulanan “teknoloji” ve “dönüşüm” kavramları arasında tamamlayıcı bir ilişki bulunmaktadır. Dönüşüm kavramı, bazılarının göre bir doktrin olarak bağlamlarda gerçekleşmektedir. Bazı teorisyenler ise “dönüşüm” kavramını bir teori değil, öğrenmenin doğası hakkında bir epistemoloji veya felsefi bir açıklama şeklinde tanımlamaktadır.⁵ “Teknoloji” kavramı ise, tasarımlara atıfta bulunmaktadır. Kavramlar arasındaki bu ilişki, uluslararası ilişkilerde aktif rol oynayan Rusya ve NATO'nun karşılıklı siber güç ilişkisinin şekillenmesine yol açmıştır.

Uluslararası ilişkiler özelinde, iki karşıt grubu ortaya çıkaran ilişkilere yönelik inceleme gerçekleştirilirken ampirik araştırmalara odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, “dönüşüm” ve “dijitalleşme” kavramları ile bağlantılı vakalarda siber uzay da denkleme eklenmelidir. Bunun temel sebebi, yapıda ortaya çıkan bir dönüşümü anlamamız için olaya bütünleştirici bir şekilde yaklaşmamız gerektiğidir. Kapsam bu şekilde genişletildiğinde, uluslararası ilişkilerin anarşik yapısında faaliyet gösteren karşıt gruptaki NATO ve Rusya'nın sistemde yeni bir çatışma süreci içinde olduğu görülmektedir. Çünkü içinde bulunulan süreçte faaliyet gösteren her iki aktör de, destekçilerinden daha iyi bir algı kazanmayı amaçlamaktadır. Bu amaç

---

⁵ Dale H. Schunk (2012), *Learning Theories: An Educational Perspective*, Sixth Edition, New Jersey: Pearson Education, ss. 230-233.

doğrultusunda, kendi inançlarını, varsayımlarını, hislerini ve deneyimlerini ön plana çıkaracak şekilde karşılıklı stresi artıracak bir süreci yaratmaktadır. Dönüştürücü Öğrenme Kuramı çerçevesinde içinde bulunulan bu süreç, Soğuk Savaş'tan siber savaşa geçişi içeren bir dönemi simgelemektedir. Böylece, içinde bulunduğumuz bu sürece yönelik ortaya koyduğumuz perspektifler “*siber savaş*” dönüşümünü kolaylaştırmaktadır.

Ortaya koyduğumuz bu perspektifte eleştirel yansıtma ile çatışma ve iş birliğine yönelik iletişim becerileri kuramın olmazsa olmaz temel dayanaklarıdır. Bu temel dayanaklar sonucunda, içinde bulunduğumuz süreci bir teori ile açıklayabilmemiz için siber çatışma sürecinde öğrenilenleri bilimsel olarak ortaya koymamız gerekmektedir.

Dale H. Schunk'a göre, öğrenme; yeni strateji, inanç, bilgi, beceri, davranış veya tutum kazanımı ya da değişimi olarak tanımlamaktadır.⁶ Siber uzayda yaşandığını iddia ettiğimiz siber savaş dönemi de, geçmişte öğrenilmiş veya kabul edilmiş geleneksel yapıyı teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte farklı bir şekilde siber uzay sorunsalı ile öğrenmemizi sağlamaktadır. Ayrıca, teoriler, hipotezlerin üretilmesine ve test edilmesine izin vermektedir. İnşacılar, bilgiyi gerçek olarak görmek yerine, onu çalışan bir hipotez olarak yorumlamaktadır.⁷ Bu makalede ortaya koyduğumuz “*siber savaş*” dönemi sorunsalını dayandırdığımız “*dönüşüm*”, siber uzay şeklinde beşinci boyutta ortaya çıkan olguların var olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu olguları etkileyen ilkelerin var olduğunu ve keşfedilmesi için test edilmesi gerekmediğine bizi ulaştırmaktadır. Bu doğrultuda, dönüşüm kavramı kullanılarak, bu makalede genel tahminlerde bulunulmaktadır. Bu nedenle, araştırma, farklı yorumlara açıktır.

İnşacı teorisyenler, bilimsel gerçeklerin var olduğu ve keşfedilmeyi beklediği fikrini reddetmektedir.⁸ Aynı zamanda, hiçbir ifadenin doğru olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır. O yüzden, uluslararası ilişkilerde aktörlerin içinde bulunduğu süreç yorumlanırken, duruma makul şüphe ile bakılması yeterlidir. Bu makalede, siber uzayda yaşanan olaylara şüpheyle yaklaşılmaktadır. Bu şüphe sonucunda, Rusya ve NATO arasındaki ilişkilerde rol oynayan siber unsurlarla sürece yönelik genel değerlendirmeler gerçekleştirilmektedir.

---

6 A.g.e., s. 123.

7 Paul Cobb & Janet Bowers (1999), “Cognitive And Situated Learning Perspectives in Theory and Practice”, *Educational Researcher*, Cilt 28, Sayı: 2, ss. 4-15.

8 Catherine T. Fosnot (2005), *Constructivism: Theory, Perspectives, And Practice*, Second Edition, New York & London: Teachers College Press.

Uluslararası ilişkilerde aktörlerin faaliyet gösterdiği küresel dünya, zihinsel olarak birçok farklı şekilde inşa edilebilir. Bu nedenle, hiçbir teorinin gerçek doğruluğu söylediği sonucuna ulaşamayız. Bu durum, makalenin temel dayanağı olan dönüşüm kavramı için de geçerlidir. Dijitalleşmenin etkisiyle hayatın her alanında ortaya çıkan dönüşüm sonucunda, aktörler, kendi içinde kabul ettikleri doğruları ve sahip oldukları kritik verileri saklamaktadır. Bu veriler gizli bilgilerdir. Dolayısıyla, tüm bilgiler öznel ve kişiseldir. Fakat siber uzayın bilinmez, tahmin edilemez ve öngörülemez özelliği, yapıyı tanımlamaya yönelik ortaya çıkan öznel ve kişisel tanımlamalara yönelik risk ve tehditleri artırmaktadır. Zaten karşıt iki grup olarak Rusya ve NATO üye ülkeleri arasındaki yaşanan siber çatışmalar ve bu çatışmalara yönelik yetkililer tarafından gerçekleştirilen söylemler, bu bilginin izinsiz kullanımı, ele geçirilmesi, engellenmesi vb. konularını içermektedir.

Tüm bu anlatılanlar ışığında, dönüşüm kavramının bir alt dalı olarak gösterilen “*dışsal dönüştürücülük*” kavramı, bilgi edinmenin, dünyada var olan yapıların yeniden inşasını temsil ettiğini belirtmektedir. Bu görüş, deneyimler ile öğretim ve modellere maruz kalma gibi dış dünyanın bilgi üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu varsaymaktadır. Bu sebeple, bilgi, gerçeği yansıttığı ölçüde doğru kabul edilmektedir.⁹ Ayrıca Rusya’nın siber uzayda güç kazandığı, NATO’nun siber güvenliği sağlama konusunda güç kaybettiği, her iki karşıt grup arasında siber savaş dönemi şeklinde uzunca bir süre hissedilen gerilimli korku sürecinin yaşandığı sonucuna ulaşmamızda, dönüşüm kavramı önemli bir görev üstlenmektedir. Bu bakış açısı, uluslararası ilişkilerin temelini oluşturan Realizm ve Liberalizm gibi birçok çağdaş teoriyle de uyumludur.

1.2. Dönüştürücü Öğrenme Kuramı

Bireylerin hayata bakış açıları, kendi deneyimleri, varsayımları ve inançları doğrultusunda gelişmektedir. Bu doğrultuda, inanç, varsayım ve deneyimler, bireylerin perspektiflerinin oluşmasında farklı bir vizyon kazandırmaktadır. Dönüştürücü Öğrenme kavramı ise, bu noktada ön plana çıkmaktadır. Kavram, deneyim, inanç ve varsayımlara eleştirel bir şekilde yaklaşarak, dünyanın algılanmasında yeni yöntemler geliştirilmesine katkı sağlanmaktadır.¹⁰ Bu perspektif, uluslararası ilişkilerde önemli birer aktör olan devletler ve kurumlar için de aynı şekilde gerçekleşmektedir.

⁹ Albert Bandura (1999), “Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective, Stanford University, USA”, *Asian Journal Of Social Psychology*, Cilt 2, Sayı: 1, ss. 21-41.

¹⁰ Burhan Akpınar (2010), “Transformatif Öğrenme Kuramı: Dönüşerek ve Değişerek Öğrenme”, *Anadolu University Journal of Social Sciences*, Cilt 10, Sayı: 2, ss. 185-198.

Dönüştürücü Öğrenme, hayatı yorumlayabilmek için varsayımların, deneyimlerin, duyguların ve inançların sorgulandığı gerilimli bir süreçtir. Öğrenme kuramlarının en yeni üyelerinden biri olan Dönüştürücü Öğrenme kuramının temeli, eleştirel yansıtma ve iletişim becerilerine dayanmaktadır.¹¹ Çalışmada, uluslararası ilişkilerde içinde bulunduğumuz sürecin tanımlanması, anlamlandırılması ve öğrenilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, Dönüştürücü Öğrenmenin anlamı, kapsamı, eleştirel yansıtmaları ve perspektif dönüşüme etkisi gibi temel kavramların etkilendiği felsefi akımlardan yola çıkılarak, süreç, siber savaş dönemi olarak tanımlanmıştır.

Siber savaş döneminin oluşmasıyla birlikte, günümüz uluslararası ilişkiler yapısını oluşturan temel teoriler anarşik yapıyı yeniden biçimlendirmiştir. Dönüştürücü Öğrenme Kuramı, süreci tanımlamak için bu noktada kullanılmıştır. Kullanan bu biçimlendirme, hayata dair daha gelişmiş bir algı geliştirilebilmesi amacıyla deneyimlerin, duyguların ve varsayımların sorgulamasını içermektedir. Çalışmada ortaya koyulan hipoteze yönelik eleştiriler olabilir. Çünkü ortaya konacak ikilemlere yönelik verilecek tek bir cevap bulunmamaktadır. Tek bir cevabın bulunmamasının sebebi ise, kullanılan teorilerin uluslararası toplumun yerleşmiş değerlerini sorgulamıyor olmasıdır. Ayrıca, geleceğin uluslararası sisteminin gerilimli, belirsiz ve karmaşıklıktan kaynaklanacak şekilde oluşacak olması da bir etkidir.

Belirsiz, gerilimli, karmaşık bu süreç, Rusya'nın ve NATO'nun risk ve tehditlere yönelik bakışlarını değiştirmelerine yol açmıştır. Değişen tehdit algısı, düşman tanımlamasını ve risk parametrelerini değiştirmiştir.¹² Bunun en önemli sebebi, siber uzayın sivilleşmesidir. Örneğin, uluslararası sistemde hâkim olarak kullanılan yapı, Vestfalya sisteminin yarattığı ulus-devlet modelinden doğrudan etkilenmiştir. Bu etkinin benzeri, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle siber savaş döneminin konuşulmasını doğuran süreçte de görülmektedir.

Ayrıca, Colin S. Gray'a göre, günümüzde artık askeri yetenekler; hava gücü, uzay gücü, bilgiye dayalı savaş, siber savaş ve stratejik bilgi savaşı gibi alanlarda güvenlik, politik ve stratejik mücadeleleri kapsamaktadır.¹³ Askeri yeteneklerin genişlediğini belirten Gray'ın stratejik kültür bakışı çerçevesinde NATO ve Rusya'nın üst düzey yetkililerinin açıklamaları da değerlendirildiğinde, Soğuk Savaş ruhunun aslında bambaşka bir boyutta içinde tehdit, korku ve riskleri içerecek şekilde tamamen güvenlik kaygısı baz alınacak şekilde devam

¹¹ Egemen Şen & Hatice Şahin (2017), "Dönüştürücü Öğrenme Kuramı: Baskın Paradigmayı Yıkma", *Tip Dünyası Eğitimi*, Cilt 5, Sayı: 49, ss. 39-48.

¹² Salih Bıçakcı (2014), "NATO'nun Gelişen Tehdit Algısı: 21. Yüzyılda Siber Güvenlik", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 10, Sayı: 40, ss. 101-130.

¹³ Colin S. Gray (2008), *Modern Strateji*, İstanbul: Truva Yayınları.

ettiğini göstermektedir. Bu durum da, geçmişteki korkuların siber savaş boyutunda yaşandığını göstermektedir. Benzer bir süreç olmayan ve birbirlerinden tamamen farklı bir boyutta yaşanan siber savaş yıllarını Soğuk Savaş ile aynı kefeye koyamayız. Her ne kadar içinde bulunduğumuz siber savaş sürecini Soğuk Savaş ile aynı kefeye koyamasak da, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber uluslararası sistemin güvenlik dinamiklerinin değişerek siber güvenliği önemli hale getirdiği tartışmasız bir gerçektir.

Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra, özellikle Rusya ve NATO üyesi ülkeler arasında günümüzde siber savaş yaşanmaya başlamıştır. Bu iddianın gerçekliğini ortaya koymamızda Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-NATO'nun 5. maddesi etkili olmuştur.¹⁴ Bu maddeye göre; müttefiklerden birine yönelik gerçekleştirilecek bir saldırının bütün müttefiklere karşı yapıldığı belirtilmekte ve bu kapsamda karşılık verileceği vurgulanmaktadır. 17.10.2018 tarihinde NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'in Rusya tarafından NATO üyesi ülkelere yönelik siber saldırıların gerçekleştirildiğini iddia ettiği ve madde 5'in devreye sokulabileceğini belirttiği sözleri¹⁵, siber uzayın uluslararası ilişkilerin güvenlik literatüründeki önemini gösteren en güzel örneklerden biri olmuştur. Böylece, NATO'nun üyeleriyle iş birliği geliştirmeleri, toplu savunma uygulamaları ve kriz yönetimi stratejilerinin belirlenmesine dayalı güvenlik yaklaşımını ittifakların siber alandaki faaliyetlerinde yürütme niyeti herkes tarafından görülmüştür.

Sonuç olarak, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber uluslararası sistemin güvenlik dinamikleri değişmiştir. NATO ve Rusya, yeni durumun gereklerine göre yeniden yapılanmıştır. Bu doğrultuda, dünyanın en büyük askeri örgütlerinden biri olan NATO'nun siber strateji kavramına bakışı, Colin S. Gray'in stratejik kültür bakışını destekler nitelikte olmuştur. Bu bakış, kısaca; stratejik olsun olmasın, geçmişte paylaşılan kültürün bir şekilde davranıştan ayrılmasının mümkün olmadığı sonucuna dayanmaktadır. Bu sebeple, NATO'nun Soğuk Savaş döneminde yaşadığı geçmiş korkularının 21. yüzyıl güvenlik bakışını şekillendirdiği yönünde stratejik kültürle bir bağ kurulabilir. Aynı zamanda, Rusya'nın geçmişten gelen

---

¹⁴ Madde 5: Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda saldırı gerçekleşmesi halinde BM Yasası'nın 51. Maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel veya toplu olarak silahlı kuvvet kullanımı dahil olmak üzere tüm eylemlerin gerçekleştirilebileceği konusunda bu maddeyle anlaşılmıştır. Ayrıca bu tarz saldırıların gerçekleşmesi halinde konunun Güvenlik Konseyi'ne bildirileceği ve Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri alması halinde gerçekleştirilen önlemlerin sonlandırılacağı belirtilmiştir. Bakınız; NATO, "The North Atlantic Treaty Washington D.C. - 4 April 1949", Erişim Tarihi: 24.11.2020, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en.

¹⁵ *Türkiye Gazetesi* (2018), "NATO Gözünü Kararttı! Büyük Tehdit", 17.09.2018, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/fotogaleri/nato-gozunu-karartti-buyuk-tehdit-16610>.

Avrupa'ya hâkim olma ve süper güç olma fikirlerinin de, gelecek siber savaş stratejilerine yönelik dış politika oluşturma süreci hakkında bir stratejik kültür yarattığı düşünülebilir. NATO ülkeleri ve Rusya arasında gerçekleştiğini iddia ettiğimiz bu siber çatışma sürecinin gelişimi hakkında şu noktalar ön plana çıkmıştır.

2. Rusya ve NATO'ya Yönelik İncelemeler

2.1. Rusya'nın Siber Güvenlik Stratejisi ve Politikaları

Rusya, kendi siber gündemi olan güçlü bir uluslararası aktördür. Rusya, NATO için çok önemli bir rakip güçtür. Aynı zamanda NATO'ya üye ülkeler için de, Rusya, çok ciddi bir tehdittir. Özellikle son yıllarda yaşanan Estonya, Gürcistan ve Ukrayna sorunları gibi birçok siber saldırıda Rusya'nın etkisinin olduğu yazılmaktadır. Bu kapsamda, siber uzaya yönelik NATO ile Rusya arasındaki dengeyi daha da hassas hale getirmemiz gerekmektedir. Çünkü NATO ile Rusya arasındaki ilişkilerde siber saldırılar sonucunda ortaya çıkabilecek tehditler, günümüzde artık ciddi ve sorunlu konular haline gelmiştir.

Rusya ve NATO arasındaki ikili ilişkilerde birçok açmaz bulunmaktadır. NATO'ya üye devletlerin Rusya'ya yönelik yürüttüğü farklı siber stratejiler ve bu stratejileri uygulamaya yönelik geliştirdikleri çeşitli politikalar, Rusya'nın siber ortamda NATO'dan bir adım önde olmasına yol açmaktadır. Diğer yandan, Rusya, küresel olarak dezenformasyon, propaganda, casusluk ve yıkıcı siber saldırılar yürütmektedir. Bu faaliyetleri yürütürken de gelişmiş siber yetenekler kullanmaktadır. Özellikle bu operasyonları yürütmek için, Rusya, çeşitli güvenlik ve istihbarat teşkilatları tarafından denetlenen çok sayıda birim oluşturmuştur. Oluşturulan bu mekanizmalar sayesinde, Rusya'nın güvenlik kurumları birbirleriyle rekabet etmekte ve genellikle aynı hedefler üzerinde benzer operasyonlar yürütmektedir.¹⁶ Bu durum, rakip güçlerin ve dolayısıyla NATO ve üyelerinin belirli atıf ve motivasyon değerlendirmelerini zorlaştırmaktadır.

Rusya'da siber ortamda faaliyet gösteren en önemli birimlerden biri GRU'dur. Genel olarak GRU olarak anılan Genelkurmay Ana Müdürlüğü, Rusya'nın askeri istihbarat teşkilatıdır.¹⁷ Bu teşkilatın, Rusya'nın en kötü şöhretli ve zarar verici siber operasyonlarına karıştığı iddia edilmektedir. GRU'nun siber birimlerine yönelik ABD'nin ciddi suçlamaları bulunmaktadır. Örneğin, ABD Adalet Bakanlığı, 2016 ABD Başkanlık seçimlerine yönelik gerçekleşen çok

¹⁶ Congressional Research Service, "Russian Cyber Units", Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11718>.

¹⁷ Atalay Keleştemur (2015), *Siber İstihbarat*, İstanbul: Level Kitap Yayınevi.

sayıda zarar verici siber saldırılar hakkında GRU'nun ilgili birimlerinde çalışan personelleri suçladı.

Rusya'nın bu siber birimleri, yüksek bir operasyonel güce sahiptir. Aynı zamanda, bilgisayar korsanlığı araçları ve kötü amaçlı yazılım geliştirmeye yardımcı olan birkaç araştırma enstitüsünü de kontrol etmektedir. Bu kabiliyetler, Rusya'nın siber gücünü pekiştirmekte, siber birimlerinin şüpheli operasyonel güvenlik ve gizlilik seviyelerini artırmaktadır. Bu bağlamda, Rusya'nın artan siber güvenlik bilinci hızlı dijitalleşmeye ayak uydurma ihtiyacını pekiştirmektedir. NATO ve üyeleri arasındaki ayrışmalar da Rusya'ya ciddi avantaj kazandırmaktadır. Ayrıca, dijital altyapıya yönelik artan bağımlılık, geleceğin mücadelelerinin de bu alana kayacağını göstermektedir.¹⁸

2.2. Rusya ve Doktrin Olarak Siber Savaşa Yönelim

NATO'nun izlediği politikalar karşısında Rusya'daki gelişmeleri izlediğimizde, gözümüze çarpan en önemli figür Valery Gerasimov'dir. 27 Şubat 2013 tarihinde dönemin Rusya Genelkurmay Başkanı Gerasimov, *Military Industrial Kurier* dergisinde "The Value of Science in Prediction" isimli bir makale yayınlamıştır. Makalenin genelinde Gerasimov tarafından ortaya konan askeri yaklaşım, "*Gerasimov Doktrini*" olarak adlandırılmaktadır. Gerasimov Doktrini, esasında askeri niteliğe sahip olmayan yöntemlere dayanmaktadır. Bu yöntemin özü, az insan kaybı ve maliyete dayanmaktadır. Böylece, sıcak çatışma süreçlerinin daha kolay yönlendirilmesi ve yönetilmesi hedeflenmektedir. Gerasimov Doktrini'nin ulaşmak istediği bu hedefler, askeri bir müdahale öncesine dayanmaktadır. Böylece, savaş gerçekleşmeden önce siber saldırılar düzenleyerek düşmana göre avantaj sağlanması veya hedefin yıpratılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, psikolojik savaş yöntemleri ile de baskı altına alınan düşmanın morali bozulmakta ve savunma direnci kırılmaktadır. Bunun sonucunda da, kritik altyapılarına zarar verilen düşman, ekonomik bir zarara uğramaktadır.¹⁹

Bu doktrin, yeni bir savaş tarzı, "*genişletilmiş modern savaş teorisi*", hatta "*tam bir melez veya özel bir savaş vizyonu*"dur. Rusya'nın gerçek ama farklı bir meydan okuma tarzıdır. Çevreye korku ve kaos salmayı hedefleyen bu teori gibi, birçok farklı Rus doktrini

¹⁸ Lester Wong (2020), "Cyber Security Awareness Must Keep Pace With Rapid Digitalisation: ST Webinar Panellists", *Straits Times*, 10.12.2020, Erişim Tarihi: 06.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.straitstimes.com/tech/cyber-security-awareness-must-keep-pace-with-rapid-digitalisation-st-webinar-panellists>.

¹⁹ Mark Galeotti (2018), "I'm Sorry for Creating the 'Gerasimov Doctrine'", *Foreign Policy*, 05.03.2018, Erişim Tarihi: 30.01.2020, Erişim Adresi: <https://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doctrine/>.

bulunmaktadır. Fakat Rusya tarafından ortaya konan bu siber strateji, dikkati dağıtmak, bölmek ve demoralize etmek için geniş bir politik hedefi içinde barındırmaktadır.

21. yüzyılda savaşlar artık ilan edilmemekte ve başladıktan sonra da daha önceden bilinmeyen bir şablona göre gelişmektedir. Çünkü zayıf ve yıkım ölçeği, yıkıcı sosyal, ekonomik ve politik sonuçlar açısından bu tür çatışmaların sonucu herhangi bir gerçek savaşın sonuçlarıyla karşılaştırılabilecek bir seviyeye gelmiştir. Artan seviyeye birlikte, bilgi çatışması eylemleri ile askeri kuvvetlerin eylemleri de dahil olmak üzere gizli bir karaktere sahip askeri ve teknolojik araçlarla çatışmalar desteklenmektedir. Gerasimov'un burada işaret ettiği şey, Rus Ordusu'nun uygun bir şekilde kullanılması gerektiğidir. Bu gereklilik çerçevesinde, Rusya tarafından birçok siber saldırı gerçekleştirilmiştir.

2.3. Rusya ve NATO'nun Dâhil Olduğu Siber Kriz Vakaları

Uluslararası ilişkilerde ihtiyaçların tam olarak karşılanamaması sebebiyle, birçok ülke, siber savunma ağlarının güvenliğinin sağlanmasında kendi geleneksel ordularına güvenmeyi ve siber savaş için kendi stratejilerini geliştirmeyi seçmiştir. NATO üyelerinin hepsinin ortak bir sorunun çözümüne yönelik ortak bir yaklaşımda bulunma çabası ise görülmemektedir. Bu durum da NATO'nun siber güvenlik stratejileri oluşturmasını etkilemekte, ayrıca artan siber tehditleri ve saldırıları etkilemektedir. Örneğin, Estonya ve Gürcistan siber krizleri, NATO'nun Rusya'ya karşı siber strateji oluşturmasında ana tetikleyici unsur olmuştur.

2.3.1. Estonya Siber Savaşı (2007)

2007 yılında Estonya'nın savunma sistemini felç eden büyük çapta siber saldırılar gerçekleşti. Saldırılarda, kamu ve özel kuruluşların internet (web) siteleri hedef alındı. Gerçekleşen bu siber saldırılardan sonra, NATO'nun siber saldırılar ile ilgili tehdit algısı, risk parametreleri ve güvenlik algısı tamamen değişti. Bu çerçevede, Estonya siber savaşından sonra 2008 Bükreş Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirvede, üye devletlerin siber uzaydaki güçlerinin artırılmasının, siber güvenliklerinin sağlanmasının ve saldırılara karşı kapasitelerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Söz konusu stratejik gereklilikler çerçevesinde de politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.²⁰

Ayrıca, NATO, güvenlik politikası içerisinde siber kavramını kullanarak iş birliğini geliştirmek, çözümler üretmek ve koordine etmek amacıyla Estonya olayından sonra Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi'ni kurmuştur. Estonya siber saldırısını takip eden dönemde,

²⁰ Merve Seren (2006), "Siber Tehditlerle Mücadelede Farkındalık ve Hazırlık", *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Analiz*, 183, ss. 16-17.

NATO ve Estonya iki “stratejik ortak” gibi hareket etmiştir. Bu ortaklık, üç temel nedene dayanmaktadır. Bunlardan birincisi, Estonya’nın siber saldırılarla nasıl başa çıkacağını bilmemesidir. İkincisi, teknolojik ve ekonomik iş birliği ile NATO üye ülkeleri arasında bağımlılığın önemli bir faktör olmasıdır. Üçüncüsü de, Rusya’nın uluslararası ilişkilerin güçlü bir aktörü olarak NATO karşısında önemli bir konuma sahip olmasıdır. Bir başka ifadeyle, NATO’nun geçmişten günümüze var oluşunun ana sebebini Rusya karşıtlığının beslemesidir. Bu üç sebebe ek olarak, konunun siber savaş kavramını da içermesi, siber konuların da tartışılması gerektiğini göstermiştir. Böylece, Estonya olayı sonrasında, NATO, siber güvenliği hızla ve ciddi olarak gündemine almıştır. Bu olay sonrasında NATO’nun en önemli ülkesi olan ABD’nin o dönemki Başkanı George W. Bush da, ABD sistemlerinin siber saldırılara karşı savunmasızlığını ve hükümetin bunlara karşı savunma geliştirme ihtiyacını kabul etmiştir.²¹ Zaten ilerleyen dönemde gerçekleşen siber saldırılar da bunun doğruluğunu göstermiştir. Örneğin, 2020 yılında SolarWinds siber saldırısını düzenlenmiştir. Söz konusu siber saldırı, Rusya’da faaliyetlerini yürüten Nobelium tarafından gerçekleştirilmiştir. Grubun, 2021 yılında ABD bilgisayar sistemlerine bir kez daha sızdığı tespit edilmiştir. Söz konusu saldırı sonrasında ABD’deki yüzlerce şirket ve organizasyon zarara uğramıştır.²²

2.3.2. Gürcistan Siber Savaşı (2008)

7 Ağustos 2008’de Gürcistan’da ayrılıkçılar ayaklanmıştır. Büyüyen hadiseler, Gürcistan’ı siber saldırılarla birlikte yaşanacak sıcak bir çatışma sürecine götürmüştür. Bu çatışmalarda, Gürcistan’ın bilgi altyapısının Estonya’dan farklı olduğu görülmüştür. Gürcistan’ın gelişmemiş altyapısı, saldırının etkisini hafifletmiştir. Saldırıların etkileri farklı olsa da, hem Gürcistan, hem de Estonya savaşının gelişimi ve saldırı sırasında izlenen yöntemler birbirlerine benzemektedir.²³

Estonya örneğinde olduğu gibi, bu saldırı sonrasında da, NATO, Gürcistan’a destek olmuştur. 2008 yılında “Gürcistan’a Karşı Siber Saldırıları: Belirlenmiş Hukuki Dersler” başlıklı bir rapor, NATO Ortak Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi tarafından yayınlamıştır. Rapor, Rusya-Gürcistan Savaşı sırasındaki siber saldırılara karşı uygulamaları içermiştir.²⁴ Bu bağlamda, kalıplaşmış iki örnek olan Gürcistan ve Estonya örneklerinde görüldüğü üzere,

²¹ Duncan B. Hollis (2007), “Rules of Cyberwar?”, *Los Angeles Times*, 08.09.2007, Erişim Tarihi: 17.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-oct-08-oe-hollis8-story.html>.

²² *Reuters* (2021), “Rus Korsanlar Yeniden Siber Saldırı Düzenledi”, 25.10.2021, Erişim Tarihi: 21.09.2021, Erişim Adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/rus-korsanlar-yeniden-siber-saldiri-duzenledi/6284386.html>.

²³ Salih Bıçakçı, (2014), “NATO’nun Gelişen Tehdit Algısı: 21. Yüzyılda Siber Güvenlik”.

²⁴ Mehmet Ada & Hüseyin Çakır (2017), “Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü’nün (NATO) Siber Güvenlik Stratejisinin İncelenmesi”, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 632-656.

Rusya ve NATO üye ülkeleri arasında ortaya çıkan politik krizlerde siber saldırılar küçük çaplı bir etki unsuru olarak göze çarpmıştır. Ayrıca, bu siber saldırılar şu ana kadar büyük bir kriz yaratmamıştır.

Klasikleşmiş Gürcistan ve Estonya örneklerine ek olarak, Rusya, NATO ve ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük düşmanlarından biri olan İran ile siber güvenlik konusunda bir yakınlaşmaya girmiştir. Bu kapsamda, Rusya ve İran arasında 26 Ocak 2021 tarihinde Moskova'da bilgi güvenliğini ve siber güvenliği genişletmek için bir siber güvenlik anlaşması imzalanmıştır. İmzalanan bu anlaşma, her iki ülke açısından da hem ulusal, hem de uluslararası siber güvenlik alanındaki ikili ilişkilerde önemli bir kilometre taşı olmuştur.²⁵ Bu sebeple, imzalanan bu anlaşmanın NATO'ya karşı bölgesel ve uluslararası iş birliğinin genişletilmesini amaçladığını rahatlıkla söyleyebiliriz. İmzalanan bu anlaşmaya göre, İran ve Rusya, güvenlik, teknik yardım ve siber suçlarla mücadele alanlarında siber iş birliklerini güçlendirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca, asıl amacı istihbarat paylaşımı ve siber alanda savunma olan bu anlaşma çerçevesinde, İran'ın özellikle Batı teknolojisine olan bağımlılığının azaltılması planlanmıştır. Böylece, Rusya, NATO ve ABD karşısında İran'ın savunmasız olmasının önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu şekilde, Rusya, siber uzay üzerinde yeni bir güç dengesi oluşturmaya çalışmıştır. Bu çaba neticesinde, dijital altyapılarını saldırı ve savunmaya yönelik olarak geliştirmektedir. Bu yönelim, Rusya'nın siber uzaydaki gücünü pekiştirmektedir. NATO ise, siber uzayda hem kendisinin, hem de üyelerinin güvenliklerini sağlama mücadelesi vermektedir.

3. NATO'nun Siber Güvenlik Stratejisi ve Politikaları

11 Eylül (9/11) saldırısı gerçekleşikten sonra, NATO, Kasım 2002'de "*Prag Yetenek Taahhütleri*"ni kabul etti. Böylece, siber yeteneklerin ve siber saldırılara karşı korunmanın temeli atıldı. 2007 yılında NATO üyesi Estonya saldırıya uğradı. Bu siber saldırı, sürecin hazırlık boyutunu bir üst noktaya taşımıştır. Resmi bir "*NATO Siber Savunma Politikası*"nın hazırlanmasına ve "*Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi*"nin kurulmasına yol açan bu boyut kapsamı genişletmiştir.²⁶

2008 yılında Bükreş Zirvesi ile NATO'nun yeniden yapılanmasına ve savaş kavramının dönüşmesine yönelik "*Strateji Belgesi*" oluşturuldu. Zirve Bildirgesi'nin 46. maddesi çok

²⁵ *Tehran Times* (2021), "CFR says cybersecurity co-op agreement between Russia, Iran likely to create hurdles for U.S.", 16.03.2021, Erişim Tarihi: 21.09.2021, Erişim Adresi: <https://www.tehrantimes.com/news/459217/CFR-says-cybersecurity-co-op-agreement-between-Russia-Iran-likely>.

²⁶ Özge Güleç & Zülfiykar Aytaç Kışman (2021), "Uluslararası ilişkiler açısından siber güvenlik ve NATO'nun siber güvenlik stratejileri", *Akademik Açık*, Cilt 1, Sayı: 1, ss. 127-154.

önemlidir. Söz konusu maddeyle, NATO'nun güvenlik değişiminin gerçekleştirilmesi amacıyla gereken kaynağın sağlayacağı açıklandı. Bükreş Zirvesi'nin siber güvenliğinin sağlanması noktasındaki en önemli sonucu ise, Brüksel Merkezli NATO Siber Savunma Yönetimi Otoritesi ve Tallin (Tallinn) Siber Savunma İşbirliği Mükemmeliyet Merkezi'nin kurulmasıdır.

2010 yılında Lizbon Zirvesi gerçekleştirildi. Zirvede, NATO'nun gündeminde siber saldırılara yönelik gerçekleştirilecek savunmanın sürekli hale getirilmesi yönünde karar alındı. 19 Kasım 2010'da, Lizbon'daki NATO Zirvesi içinde siber sorunları resmen tanıyan ittifak misyonu, yeni bir stratejik kavram yarattı. Siber saldırıların daha sık, daha düzenli ve daha pahalı hale gelmemesi için NATO'nun önleme, tespit etme, savunma yeteneğini geliştirme ihtiyacı belirtildi. Ayrıca, NATO'nun siber saldırılara karşı siber savunma yeteneklerini geliştirmek, planlamak ve koordine etmek yönünde adım atmasına karar verildi.²⁷

2011 yılında NATO "*Siber Savunma Politikası*" ve "*Siber Savunma Eylem Planı*"nın detayları kabul edildi. Böylece, ittifakın başlıca görevlerinden olan kolektif savunma ve kriz yönetimini gerçekleştirmek amacıyla iletişim ve bilgi sistemlerinin korunmasında merkezileşmiş ve koordineli bir yaklaşım oluşturuldu.²⁸ Yeni belirlenen NATO Siber Savunma Politikası'na göre²⁹:

- ✓ Siber savunma yetenekleri güçlendirilecek,
- ✓ NATO'nun kolektif ve savunma kriz yönetiminin planlama sürecine siber unsurlar entegre edilecek,
- ✓ Müttefikler için kritik olan siber unsurların korunması ve savunmasına odaklanılacak
- ✓ Merkezileşme sağlanarak NATO'nun kendi ağlarını koruması sağlanacak,
- ✓ Kritik altyapıların korunmasında müttefiklere yardım edilecek,
- ✓ Farkındalık programları geliştirilecek,
- ✓ Çalışmalarda üyelerin yanında bağlı ortaklar, uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve akademik çevrede bulunacak,

²⁷ NATO (2010), "Active Engagement, Modern Defence", 19.11.2010, Erişim Tarihi: 10.10.2022, Erişim Adresi: www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm.

²⁸ NATO (2011), "NATO Defence Ministers Adopt New Cyber Defense Policy", 08.06.2011, Erişim Tarihi: 21.01.2022, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_75195.htm.

²⁹ Uğur Akyazı (2013), "Uluslararası Siber Güvenlik Strateji ve Doktrinleri Kapsamında Alınabilecek Tedbirler", içinde 6. *Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı Bildiriler Kitabı*, ss. 216-220.

✓ Tallin'den uzmanlık ve destek alınması için müttefikler teşvik edilecektir.

Bu politikalarda, NATO üyelerine yönelik siber savunma konusunda gerçekleştirilecek topluluk bazındaki çabalar belirtilmektedir. Fakat hangi pratik eylemlerin akacağı hala belirsizliğini korumaktadır.³⁰ Aynı zamanda, siber savunma politikasında açıklanan siber tehditler, 5. maddede belirtilen toplu savunma görevini gerçekleştirmeye yönelik potansiyel kaynak olarak tanımlanmıştır. Potansiyel kaynağı geliştirmek ve operasyonel hale getirmek amacıyla da, 2012 yılında NATO Bilgisayar Olayları Karşılama Kapasitesi tarafından 58 milyon Avroluk bir kontrat imzalanmıştır.³¹

NATO'nun siber güvenlik kapsamında uluslararası seviyede yaptığı ilk çalışmalar, “*Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi*” oluşturulması ve siber savaşta uygulanacak hukuk hakkında “*Tallin El Kitabı*”nın hazırlanmasıdır. Cambridge Üniversitesi uzman grubu görüşlerinden oluşan kitap, 2013 yılında yayınlanmıştır. *Tallin El Kitabı*, NATO destekçi ülkelerinin görüşlerini ya da resmi bir NATO görüşünü temsil etmemektedir.³² 2014 yılında NATO üyeleri tarafından yeni bir karar alındı. Alınan bu karar çerçevesinde, siber savunma topyekün savunmanın vazgeçilmez bir parçası haline getirildi. 5. maddenin yürürlüğe konmasına imkân veren bu yaklaşım sonrasında, 2016 yılında siber uzay askerî operasyon yürütme yeri görülerek ulusal ağların ve altyapıların siber ortamda savunulmasının öncelikli olarak güçlendirilmesi gerektiği yönünde karara varıldı.³³

Realizm'in önemli isimlerinden Clausewitz açısından baktığımızda, alınan kararlar ve el kitabının hazırlanması çok önemlidir. Çünkü bir müttefiki savaş alanına getiren manevra, muharebeyi kazanmak kadar önemlidir. Bu doğrultuda, günümüz toplumlarında “*Yıpratma*” stratejisi, klasik bir savaştan daha önemli bir güce sahiptir. Stratejik olarak yaklaştığımızda, siber saldırılar ile ulaşılmak istenen asıl hedef, rakip halkın ve toplumun moralini yok etmektir. Günümüzde de, Clausewitz'in “*savaş bir bütündür*” bakışı³⁴ doğrultusunda NATO'nun Estonya'da Tallin merkezli bir “*Siber Güvenlik Merkezi*” kurması, NATO'nun

³⁰ NATO, “Cyber defence”, Erişim Tarihi: 20.01.2020, Erişim Adresi:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm.

³¹ Neil Robinson (2017), “Başarılı Bir Siber Savunma İçin Harcama Yapmak”, *NATO Dergisi*, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2017/04/06/basarili-bir-siber-savunma-icin-harcama-yapmak/index.html>.

³² Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, “Siber Savaşa Uygulanacak Hukuk Hakkında Tallinn El Kitabı”, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://docplayer.biz.tr/11039588-Siber-savasa-uygulanacak-hukuk-hakkinda-tallinn-el-kitabi.html>.

³³ Laura Brent (2019), “NATO'nun Siber Uzaydaki Rolü”, *NATO Dergisi*, 12.02.2019, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.nato.int/docu/review/2019/Also-in-2019/natos-role-in-cyberspace-alliance-defence/TR/index.htm>.

³⁴ Carl Von Clausewitz (2015), *Savaş Üzerine*, İstanbul: Doruk Yayınları.

siber uzay olarak tanımladığımız savaş alanına konumlanmasının en güzel örneğidir. Fakat NATO üye ülkelerini eğitmek, saldırı tatbikatlarını yürütmek ve uluslararası siber saldırı durumunda NATO'nun yapacağı stratejileri belirlemek üzere kurulan bu merkez, henüz beklentileri karşılayamamıştır.

2018 yılındaki Brüksel Zirvesi'nde, NATO'nun "*Siber Uzay Operasyonları Merkezi*" geliştirmesi yönünde çalışmalara başlandı. Planlanan Siber Uzay Operasyonları Merkezi'nin birçok amacı bulunmaktadır. Bunlar arasında; ittifakın siber operasyon ve misyonlarının planlamasını yapmak, güvenlik konusunda farkındalık yaratmak ve siber uzay operasyonlarının koordinasyonunu gerçekleştirmek bulunmaktadır. 3 Ekim 2018 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı'nın uluslararası güvenlik konularında başdanışman olan Katie Wheelbarger'ın yaptığı açıklamayla ise, süreç bambaşka bir boyut kazanmıştır. Açıklamada, NATO'nun talep etmesi halinde, ABD'nin Rusya'ya karşı NATO'ya üye ülkelerle siber savaş yeteneklerini ortak bir çalışma altında kullanmaya hazır olduğunu belirtmiştir. ABD tarafından oluşturulan yeni boyutla birlikte, 2018 yılı içerisinde Rusya meydan okumaya devam etmiştir. Öyle ki, Rusya, 300.000 askerinin katılımıyla birlikte düzenlediği tarihinin en büyük ve kapsamlı tatbikatını gerçekleştirmiştir. NATO da, Rusya sınırı yakınında "*Trident Juncture 2018*" askeri tatbikatını yapacağını ilan etmiştir. 2018 yılında yapılan bu tatbikatların en önemli özelliği, NATO'nun Kırım'ın Rusya tarafından ilhakına karşı verilecek tepkilere yönelik senaryoları da içermesidir. Ayrıca, Polonya, Litvanya, Letonya ve Estonya gibi ülkelerin yaşadığı Rusya endişesi de bu süreçte etkili olmuştur. Bu durum, 2021 yılının son aylarında Rusya ve Ukrayna arasında sıcak bir savaşa sürüklenme ihtimali ile ortaya çıkan krizde de aynı şekilde devam etmiştir. Bu krizlerden anlaşıldığı üzere, NATO üyesi küçük ve görece güçsüz ülkeler, güvenliklerini sağlamak için bir çözüm arayışına girmektedir. Bu arayışta da NATO ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, Peter Katzenstein'in büyük kısıtlamaların olduğu bir dünyada ulusal seçimlerin olasılığını korumanın küçük devletlerin ana stratejisi olduğunu belirtmiş olduğu sözleri³⁵, makalede ortaya koyulan görüşü desteklemektedir.

Sonuç olarak, 2018 yılında Brüksel Zirvesi'nde NATO'nun bütünsellik içermesinin önemi belirtildi. Bu bütünsellik çerçevesinde, NATO, ortak savunma ve ortak caydırıcılık kavramlarının güçlendirilmesinin gerekliliği yineledi. Böylece, NATO, kara, deniz ve havada nasıl ittifak etkili çalışıyorsa, siber ortamda da ittifak olunması gerektiğini teyit etti. Fakat

---

³⁵ Peter. J. Katzenstein (1996), *The Culture of National Security: Norms, Identity, and Culture in World Politics*, New York: Columbia University Press. ss. 1-27.

NATO tarafından siber ortamda birlik her ne kadar teyit edilse de, bunda henüz başarılı olunamamıştır. Bu başarısızlıktaki en büyük zorluk ise, sonucunun askeri olmasına rağmen bu sonuca sadece askeri yoldan ulaşılamayacak olmasıdır. İlerleyen dönemlerde üyelerden birisinin kritik altyapısına yönelik gerçekleştirilecek bir siber saldırının NATO üyesi diğer ülkeleri de ilgilendireceği açıktır. İttifakın siber uzayda yeterince güven sağlayamaması ise, üye ülkelerin siber savunma imkân ve kabiliyetlerinin millileşmesine yol açmaktadır. Çünkü NATO özelinde siber güvenliği sağlama yönünde başarılı ve tüm üye devletler tarafından kabul edilen bir yapı üzerinde henüz anlaşılammıştır.

4. NATO ve Rusya Arasındaki İlişkiler: İki Seviyeli Bir Oyun

NATO, SSCB'nin çöküşünün ardından Rusya ile ilişkilerinin temelini oluşturan bazı politika çizgilerini benimsemiştir. Özellikle bu dönemden itibaren NATO ve Rusya ilişkilerinde birçok anlaşmazlık kaynağı oluşmuştur. Fakat dijitalleşmenin hızlanmasıyla birlikte, geleneksel sorunların bir bölümü siber boyuta taşınmıştır. Siber ortama taşınan sorunlarla birlikte, NATO, Rusya'ya karşı ortak siber strateji belirleme sürecine girmiştir. Bu stratejiyle paralel olarak, NATO üyeleri tarafından NATO'nun siber birlik politikası tam destek görmemiştir. Fakat NATO'nun siber uzaya yönelimi konusundaki tutarlılığı ve etkinliği devam etmektedir. Bu yüzden, NATO ile Rusya arasındaki ikili ilişkilerin konuşulmasında siber konuların dâhil edilmemesi, NATO-Rusya ilişkilerine ilişkin bir çalışmada eksik kalacaktır.

NATO üyelerinin bazılarının güçlü siyasi ve ekonomik bir dijital altyapısı mevcutken, çoğunun siber saldırı veya savunma gücü zayıftır. “*Stratejik*” veya “*özel*” ortaklık olarak ortak bir NATO siber yapısının oluşturulamamış olmasından kaynaklı Rusya'dan geldiği iddia edilen siber saldırılara karşı üye ülkeler tek başlarına kendi sanal sistemlerini korumaya çalışmaktadır. Ülkeler arasındaki siber güç farklılıkları ise, savunma konusunda bazı sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar, NATO'nun rekabette zayıf kalmasına yol açmaktadır. Bu sebeple, Rusya'ya yönelik NATO siber güvenlik politikalarını desteklemek için güçlü ülkelerin diğer üye ülkelere desteğini artırması gerekmektedir.

NATO tarafında bu sürecin oluşması aslına bakılırsa bir zorunluluk olmuştur. Çünkü son 20 yılda, Rusya, çok çeşitli siber operasyonları üstlenmek için personelini, yeteneklerini ve kapasitesini artırdı. Tek bir Rus güvenlik veya istihbarat teşkilatı siber operasyonlardan sorumlu değildir. Rus siber birimleri birbirlerinin farkında olmadan benzer operasyonlar bile gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda, bazı Rus kurumlar kurum içi yeteneklerin

geliştirilmesine öncelik verirken, diğerleri operasyonlar için dış aktörlerle sözleşme yapmayı tercih etmektedir.

Genel anlamda, iki rakip güç arasında gerçekleşen siber çatışmalar incelendiğinde, medya ve hükümet raporlarının incelenmesi bize veri sunmaktadır. Medya ve hükümet raporları incelendiğinde, Rusya'nın ilk siber operasyonlarının esas olarak Dağıtılmış Hizmet Reddi (DDoS) saldırılarından oluştuğu görülmektedir. Aynı zamanda Rusya tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen bu saldırılar, genellikle suçlu ve sivil bilgisayar korsanları tarafından gerçekleştirilmiştir. 2007 yılında Estonya'ya yönelik gerçekleşen siber saldırının hedefleri de çevrimiçi bankacılık ve medya kuruluşlarından devlet internet siteleri ve e-posta hizmetlerine kadar uzanmaktaydı. 2008 yılında gerçekleşen Rusya-Gürcistan Savaşı'nda da tüm elektronik operasyonları 12 gün süreyle askıya alan National Bank of Georgia da dâhil olmak üzere 54 potansiyel hedefe yönelik DDoS saldırıları kullanıldı.

Görece NATO'nun zayıf halkaları olarak gözüken bu ülkeler, aynı zamanda Rusya için de stratejik öneme sahiptir. Stratejik olarak öneme sahip bu ülkeler, aslında iki rakip güç arasındaki siber mücadelenin görünen yüzünü bize göstermiştir. Bu kapsamda, iki seviyeli bu rekabet içerisinde sürecin iş birliği ve çatışmayı barındıracağı kaçınılmazdır. İş birliğinin ön plana çıktığının en somut göstergesi, NATO ve ABD arasında gerçekleşen siber uzaydaki stratejik ortaklıktır. Bu stratejik ortaklık çerçevesinde, Rusya tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen siber saldırılarla ilgili NATO-ABD yönetimleri ortak bir payda içinde olduklarını bildirdi.³⁶

Son olarak, günümüze artık bilgisayar saldırıları sadece diğer bilgisayarları değil, daha büyük altyapıları da tehdit etmektedir. Bu durum, virüsleri veya siber saldırıları füzeler kadar tehlikeli hale getirmektedir. Aynı zamanda, siber saldırılar, ölüm riskini ve çatışma maliyetlerini en aza indirme potansiyeline sahiptir. Yani gerçekleşen siber saldırılar, yok etmek veya yıkmak yerine, bozmak veya geçici olarak devre dışı bırakma seçeneği sunmaktadır. Bu süreçte NATO'nun siber güvenliği sağlama noktasında aldığı mesafe tartışmasız ortadadır. Fakat süreçle ilgili ciddi bir sorun bulunmaktadır. Bu sorun, siber saldırıların gerçekleşmesi halinde 5. maddenin ortak savunma olarak ne oranda değerlendireceğidir. Bunu bir başka şekilde ifade edersek, üye ülkelerden birine yönelik gerçekleştirilecek bir siber saldırıda 5. maddenin geçerli olup olmayacağıdır. Bu çerçevede,

---

³⁶ Ömer Tuğrul Çam (2021), "NATO ve AB, siber saldırılar karşısında ABD ile dayanışma açıklaması yaptı", *Anadolu Ajansı*, 15.04.2021, Erişim Tarihi: 11.10.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nato-ve-ab-siber-saldirilar-karsisinda-abd-ile-dayanisma-aciklamasi-yapti/2210200>.

çatışma hukuku kuralları ve savaş hukukuna ilişkin uluslararası hukuk kurallarının siber savaşta uygulanıp uygulanamayacağına yönelik var olan belirsizlik uluslararası ortamda hala tartışılmaktadır.

Sonuç

Tarih boyunca, birey, kurum, örgüt veya devlet gibi farklı tüm aktörler güvenliklerini sağlamaya yönelik tedbirleri almıştır. Çünkü güvenlik kavramı, her aktör için en temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Tabii ki geçmişte uygulanan ilkel güvenlik tedbirleri zaman içerisinde değişime ve dönüşüme uğramıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte modern dijital araçların kullanımı önem kazanmıştır. Artan modern dijital uygulamalar sonrasında siber güvenlik konusu daha da güçlenmiştir.

1949 yılında kurulan NATO'nun temeli, üyeleri arasında iş birliğini geliştirmeye yönelik bir bağ oluşturmaktır. Oluşturulan bu bağ, NATO ittifak ülkelerini her türlü saldırıya karşı korumayı amaçlamaktadır. Bu sebeple, gelişen teknolojilere ayak uydurarak beşinci boyut güvenlik alanı olarak gösterilen siber uzayın NATO'nun güvenlik stratejileri ile politikalarının belirlenmesi sürecine entegre edilmesi oldukça önemlidir.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte SSCB dağılmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yeni bir güç olarak Rusya ortaya çıkmıştır. Rusya, Sovyet mirasına sahip olması sebebiyle, kurumsal olarak NATO ve dolayısıyla üyeleri üzerinde bir baskı ve tehdit unsuru olmuştur. İki karşıt güç arasında siber uzayda ortaya çıkan tartışmalar, demeçler ve çatışmalar sonucunda, konunun üzerine gidilmesi ve içinde bulunulan yapının öğrenilmesi ihtiyacı oluşmuştur. Bu kapsamda, inşacı görüşler bizim süreci yorumlamamıza katkı sağlamıştır.

Her iki karşıt grup da, siber uzayda dijital altyapılarını ve sınırlarını korumayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, süreç, bu karşıt grupların vatandaşlarının kritik verilerinin korunmasına yönelik gerçekleştirilen siber önlemleri ön plana çıkardı. Alınan önlemler, siber uzayın küresel anlamda kullanım yaygınlığını artırdı. Dolayısıyla, bu durum, siber risk ve tehditlerin de aynı oranda artmasına yol açtı. Özellikle artan dijitalleşmeyle birlikte çeşitlenen etkinlikler ve çevrimiçi hizmetlerin daha fazla kullanılması, NATO'ya üye ülkeler arasında yürütülen işlerde siber saldırganlar için yeni açıklıklar ortaya çıkardı. Ortaya çıkan bu açıklıklar, süreçte dönüşüm yaşandığını kanıtlamıştır. Yaşanan bu dönüşüm çerçevesinde, NATO'nun kurumsal olarak ortaya koyduğu stratejiler analiz edildi. Bu analiz sonucunda da, Rusya'nın özellikle dış politikada bir baskı unsuru olarak NATO üyesi ülkeler üzerinde etkili olmaya çalıştığı görüldü. Ayrıca Estonya siber saldırısı, NATO-Rusya ilişkilerine ağır bir

darbe getirdi. Özellikle gerçekleşen bu olay sonrasında süreci bir temele oturtmamız için NATO'nun Rusya'ya tepki göstermesi çıkış noktası oldu. Sonrasında da alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalar, saldırılara karşı gerçekleştirilebilecek bir misilleme etkisini gösterdi. Çünkü NATO üye ülkeleri düzeyindeki koordineli yaklaşım, ulusal düzeyde karşılık bulmadı. Aktörler arasında ulusal uyum olmaması, NATO üyeleri arasındaki siber birleşmenin ve tek sesliliğin olmasını engelledi. Bu engel, sürecin siber savaş dönemi olarak algılanmasını kolaylaştırdı.

Sonuç olarak, son yıllarda Rusya tarafından bir siber saldırının gerçekleşmiyor olması, Rusya ile NATO arasındaki düşmanlığı hafifletme umutlarını ortaya çıkarmaktadır. Fakat uzun vadede, her iki karşıt grup özelinde Soğuk Savaş'tan siber savaşa giden yapının varlığı inkâr edilemeyecektir. Bu yüzden, krizin çözümü, her iki karşıt güç unsurunun siber ortamda güçlü olması ve karşılıklı olarak oluşabilecek tahribatı düşünerek bir siber saldırı gerçekleştirilmemesi özelinde sağlanabilir. Bu sonuca ulaşmamızda, Rusya ve NATO arasında yaşanan belirsiz, gerilimli, karmaşık risk ve tehditlere yönelik yaşanan sürecin dönüşüm kavramı üzerinden incelenmesi katkı sağlamıştır. Böylece, teknolojinin uluslararası sistemdeki etkisi, Dönüştürücü Öğrenme kavramının tecrübe, inanç ve varsayımları eleştirel yansıtmasıyla değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirme sürecin yorumlanması ve dünyanın algılanmasında alternatif yöntemler geliştirilmesini kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda, eleştirel yansıtma ile çatışma ve iş birliğine yönelik iletişim becerileri kuramın olmazsa olmaz temel dayanaklarını oluşturmuştur. Aynı zamanda, siber savaş sürecini açıklamak için dönüşüm teorisi ve bu teoriyi açıklamaya yönelik dönüştürücü öğrenme süreçlerinin kullanılması araştırmayı geliştirmiştir.

KAYNAKÇA

- Ada, Mehmet & Çakır, Hüseyin (2017), “Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü’nün (NATO) Siber Güvenlik Stratejisinin İncelenmesi”, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 632-656.
- Akpınar, Burhan (2010), “Transformatif Öğrenme Kuramı: Dönüşerek ve Değişerek Öğrenme”, *Anadolu University Journal of Social Sciences*, Cilt 10, Sayı: 2, ss. 185-198.
- Akyazı, Uğur (2013), “Uluslararası Siber Güvenlik Strateji ve Doktrinleri Kapsamında Alınabilecek Tedbirler”, içinde 6. *Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı Bildiriler Kitabı*, ss. 216-220.
- Bandura, Albert (1999), “Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective, Stanford University, USA”, *Asian Journal Of Social Psychology*, Cilt 2, Sayı: 1, ss. 21-41.
- Bıçakcı, Salih (2014), “NATO’nun Gelişen Tehdit Algısı: 21. Yüzyılda Siber Güvenlik”, *Uluslararası ilişkiler Dergisi*, Cilt 10, Sayı: 40, ss. 101-130.
- Brent, Laura (2019), “NATO’nun Siber Uzaydaki Rolü”, *NATO Dergisi*, 12.02.2019, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.nato.int/docu/review/2019/Also-in-2019/natos-role-in-cyberspace-alliance-defence/TR/index.htm>.
- Cobb, Paul & Bowers, Janet (1999), “Cognitive And Situated Learning Perspectives in Theory And Practice”, *Educational Researcher*, Cilt 28, Sayı: 2, ss. 4-15.
- Congressional Research Service, “Russian Cyber Units”, Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11718>.
- Çam, Ömer Tuğrul (2021), “NATO ve AB, siber saldırılar karşısında ABD ile dayanışma açıklaması yaptı”, *Anadolu Ajansı*, 15.04.2021, Erişim Tarihi: 11.10.2021, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nato-ve-ab-siber-saldirilar-karsisinda-abd-ile-dayanisma-aciklamasi-yapti/2210200>.
- Fosnot, Catherine T. (2005), *Constructivism: Theory, Perspectives, And Practice*, Second Edition, New York & London: Teachers College Press.
- Freedman, Lawrence (2014), *Strateji*, İstanbul: Alfa Yayınları.

- Galeotti, Mark (2018), “I’m Sorry for Creating the ‘Gerasimov Doctrine’”, *Foreign Policy*, 05.03.2018, Erişim Tarihi: 30.01.2020, Erişim Adresi: <https://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doctrine/>.
- Gray, Colin S. (2008), *Modern Strateji*, İstanbul: Truva Yayınları.
- Güleç, Özge & Kışman, Zülfükar Aytacı (2021), “Uluslararası ilişkiler açısından siber güvenlik ve NATO’nun siber güvenlik stratejileri”, *Akademik Açı*, Cilt 1, Sayı: 1, ss. 127-154.
- Heintze, Hans Joachim & Thielbörger, Pierre (2016), *From Cold War to Cyber War: The Evolution of the International Law of Peace and Armed Conflict over the Last 25 Years*, Cham: Springer.
- Hollis, Duncan B. (2007), “Rules of Cyberwar?”, *Los Angeles Times*, 08.09.2007, Erişim Tarihi: 17.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-oct-08-oe-hollis8-story.html>.
- Katzenstein, Peter J. (1996), *The Culture of National Security: Norms, Identity, and Culture in World Politics*, New York: Columbia University Press.
- Keleştemur, Atalay (2015), *Siber İstihbarat*, İstanbul: Level Kitap Yayınevi.
- Köker, Ahmet Emre (2021), *Tehdit, Caydırıcılık ve Güvenlik: Çatışma ve Savaş İkileminde Siber Dünya*, İstanbul: Urzeni Yayınları.
- Lester Wong (2020), “Cyber Security Awareness Must Keep Pace With Rapid Digitalisation: ST Webinar Panellists”, *Straits Times*, 10.12.2020, Erişim Tarihi: 06.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.straitstimes.com/tech/cyber-security-awareness-must-keep-pace-with-rapid-digitalisation-st-webinar-panellists>.
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, “Siber Savaşa Uygulanacak Hukuk Hakkında Tallinn El Kitabı”, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://docplayer.biz.tr/11039588-Siber-savasa-uygulanacak-hukuk-hakkinda-tallinn-el-kitabi.html>.
- NATO, “Cyber defence”, Erişim Tarihi: 20.01.2020, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm.

- NATO, “The North Atlantic Treaty Washington D.C. - 4 April 1949”, Erişim Tarihi: 24.11.2020, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en.
- NATO (2010), “Active Engagement, Modern Defence”, 19.11.2010, Erişim Tarihi: 10.10.2022, Erişim Adresi: www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm.
- NATO (2011), “NATO Defence Ministers Adopt New Cyber Defense Policy”, 08.06.2011, Erişim Tarihi: 21.01.2022, Erişim Adresi: https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_75195.htm.
- *Reuters* (2021), “Rus Korsanlar Yeniden Siber Saldırı Düzenledi”, 25.10.2021, Erişim Tarihi: 21.09.2021, Erişim Adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/rus-korsanlar-yeniden-siber-saldiri-duzenledi/6284386.html>.
- Robinson, Neil (2017), “Başarılı Bir Siber Savunma İçin Harcama Yapmak”, *NATO Dergisi*, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2017/04/06/basarili-bir-siber-savunma-icin-harcama-yapmak/index.html>.
- Schunk, Dale H. (2012), *Learning Theories: An Educational Perspective*, Sixth Edition, New Jersey: Pearson Education.
- Seren, Merve (2006), “Siber Tehditlerle Mücadelede Farkındalık ve Hazırlık”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Analiz*, 183, ss. 16-17.
- Şen, Egemen & Şahin, Hatice (2017), “Dönüştürücü Öğrenme Kuramı: Baskın Paradigmayı Yıkma”, *Tıp Dünyası Eğitimi*, Cilt 5, Sayı: 49, ss. 39-48.
- *Tehran Times* (2021), “CFR says cybersecurity co-op agreement between Russia, Iran likely to create hurdles for U.S.”, 16.03.2021, Erişim Tarihi: 21.09.2021, Erişim Adresi: <https://www.tehrantimes.com/news/459217/CFR-says-cybersecurity-co-op-agreement-between-Russia-Iran-likely>.
- *Türkiye Gazetesi* (2018), “NATO Gözünü Kararttı! Büyük Tehdit”, 17.09.2018, Erişim Tarihi: 29.01.2020, Erişim Adresi: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/fotogaleri/nato-gozunu-karartti-buyuk-tehdit-16610>.
- Von Clausewitz, Carl (2015), *Savaş Üzerine*, İstanbul: Doruk Yayınları.

KISA AMERİKA TARİHİ IŞIĞINDA AMERİKAN SİYASİ SİSTEMİNE BAKIŞOğuzhan MANİOĞLU¹

Öz: 1492 yılında Cristopher Columbus tarafından keşfi sonrası birçok devletin kolonilerini kurduğu Amerika Birleşik Devletleri, modern demokrasi olgusunun ortaya çıkmış olduğu ilk ülke olarak bilinmektedir. Modern demokrasi olgusunun ortaya çıkmış olan ilk ülke özelliğine sahip olmasının yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri, zenginlik noktasında dünya sıralamalarında daima zirve ve zirveye en yakın noktada yer almış ve bulunduğu konumu korumuştur. Ayrıca, ABD, Başkanlık sisteminin de anavatanı olarak bilinmektedir. Bu çalışma, ülkemizin siyasi tarihi ve parti yapısından farklılık gösteren Amerikan siyasi tarihini kısaca ele alarak, devamında Amerikan siyasi sistemini anayasa, Başkan, yasama, yargı ve bürokrasi noktalarında detaylı bir şekilde inceleyerek, gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalar için başvurulacak bir kaynak makale oluşturmayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: *Amerika tarihi, ABD, Siyasi sistem, Anayasa, Başkan.*

Article Category: Political Science

Date of Submission: 10.01.2023

Date of Acceptance: 01.02.2023

---

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi programı.

Email: oguzhanmanioglu@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9475-2307>.

A LOOK AT AMERICA'S POLITICAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF SHORT AMERICAN HISTORY

Abstract: United States of America, where many states established their colonies after the discovery of the continent by Christopher Columbus in 1492, is known as the first country where the modern democracy emerged. In addition to the fact that it was the hometown of the modern democracy, the United States of America has always kept its place among the richest countries of the world, besides having the oldest constitution. United States is also known as the homeland of the presidential system. This study aims to be a reference for future studies by briefly discussing the political history of the United States and then purports to analyze the political structure of this country by providing a detailed knowledge of the constitution, President, legislative, judiciary, and bureaucracy.

Keywords: *American history, USA, Political system, Constitution, President.*

Giriş

Coğrafi keşiflerin başlamasını sağlayan Atlantik Okyanusu'na yapmış olduğu toplamda dört seferi kapsayan yolculukları ile bilinen Kristof Kolomb, Amerika topraklarını keşfederek kolonizasyon sürecine giden yolu açmıştır. Amerika'nın geçmişten günümüze doğru tarihine baktığımızda ise, bu topraklardaki en ünlü olan 13 koloni, Britanya'ya ait kolonilerden oluşuyordu. Günümüz Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) kuruluşu da, bu sömürgelerin vermiş olduğu bağımsızlık mücadelelerini kazanması neticesiyle olmuştur. ABD topraklarının zenginliği, sahip olduğu doğal kaynaklar ve göçlerle artan insan gücü, bu topraklarda sanayileşme sürecinin kısa bir sürede tamamlanmasının yolunu açmıştır. Ancak sanayileşme sürecindeki hızlı ilerleyişin dezavantajı olarak, yaklaşık 4 sene süren Amerikan İç Savaşı'nın beraberinde getirdiği dağılma tehlikesini de göz önünde tutmak gerekir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin günümüzde sahip olduğu süper güç sıfatının nereden geldiğine bakıldığında ise, Birinci Dünya Savaşı sürecinde İtilaf Devletleri'nin savaşı kazanması noktasında oynadığı kritik rol ve İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya, İtalya ve Japonya karşısında elde etmiş olduğu başarı büyük önem arz etmektedir. Nitekim bu savaşların hemen ardından, Soğuk Savaş döneminde, Batı Bloku ABD liderliğindedir. Bu dönemde, ABD, Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı gibi kendi lehine sonuçlanmayan büyük savaşlar içerisinde yer alarak güç ve prestij kaybetse de, Soğuk Savaş, Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılmasıyla ABD'nin lehine sonlandı ve Sovyetler Birliği (SSCB) de kısa sürede dağıldı.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bir sene sonra, takvim yaprakları 1990 yılını gösterdiğinde, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle başlayan Körfez Savaşı'nda Irak Ordusu'nu yenilgiye uğratan ABD, 1995 ve 1999 yıllarında NATO ülkelerinden aldığı destekle Bosna Savaşı ve Kosova Savaşı'na müdahalelerde bulundu. 2001 yılında ise, New York ve Washington D.C. gibi büyük ABD kentlerinin El Kaide adlı radikal dinci bir terör örgütünün düzenlediği 11 Eylül (9/11) saldırılarına maruz kalmasıyla beraber, bunlara yanıt olarak, ABD, aynı yıl içerisinde terörle mücadele adı altında Afganistan Savaşı'nı² ve 2003 yılında Irak Savaşı'nı³ başlatmış ve her iki savaş da ABD lehine sonuçlanmıştır. Bu savaşların birincisinde tüm dünyanın ve BM Güvenlik Konseyi'nin desteğini alan ABD, ikincisinde ise kendi kurduğu

---

² Council on Foreign Relations, "1999-2021: The U.S. War in Afghanistan", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>.

³ Britannica, "Iraq War 2003-2011", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Iraq-War>.

koalisyonla mücadele vermiştir. Bu şekilde, ABD, günümüze kadar yükselen bir grafik sergileyen ve yıllardır süper güç olarak konumunu koruyan bir ülkedir.

ABD topraklarına ayak basan ilk Batılı kişinin Cenovalı kâşif Kristof Kolomb olduğu düşünülmektedir. Kıtanın keşfinden sonra, birçok Avrupalı devlet, burada koloni kurmuştur. Örneğin, İspanyol kâşif Juan Ponce de León, 1513 yılında ABD'nin güneydoğusunda yer alan kıyı kesimine Florida ismini vermiştir.⁴ Bunun yanında, Fransız kâşif Jacques Cartier'in adlandırdığı Kanada'ya ek olarak Louisiana'yı da içerisine alan bölgede bir Fransız kolonisi kurulmuştur.⁵ İspanya ve Fransa ile karşılaştırdığında, İngiltere'nin bu kıtadaki varlığının daha geç tarihlerde olduğu belirtilse de, İngilizlerin 14 Mayıs 1607'de Virginia'da kurmuş olduğu koloni, Amerika'daki en eski koloni olarak kabul edilmiştir.⁶ 1620 yılında Mayflower isimli gemiyle ABD'ye doğru yola çıkan İngilizler, kıtada yeni koloniler kurmuş ve 1733'te bu koloniler 13 koloni adıyla Britanya İmparatorluğu'na bağlı bir sömürge şeklini almıştır.

1775-1783 Bağımsızlık Savaşı'nda Büyük Britanya ve Fransa arasında gerçekleşen sömürge yarışı ve Avusturya ve Prusya için Orta Avrupa hegemonyası olma mücadelesi, 1756-1763 yıllarında patlak veren küresel çapta gerçekleşen ilk savaş olan Yedi Yıl Savaşı'nın (*Seven Years' War*) başlamasına sebep oldu.⁷ Avrupa'nın büyük güçlerinin de yer aldığı savaşın galibi Britanya İmparatorluğu (İngiltere) oldu; ama savaşın beraberinde getirdiği borçların olumsuz etkisi Britanya'nın Kuzey Amerika'daki kolonilerine ağır vergi yüklemeleriyle kendisini gösterdi. Koloniler, bu konuda seslerini yükselterek, çaya yüklenen vergiler karşısında isyan ettiler. Boston halkı, 1773'te Boston Çay Partisi (*Boston Tea Party*) adı verilen olayda İngiliz gemilerindeki çay balyalarını denize attı ve bu eylemler kısa süre zarfında bağımsızlık isteği yönünde evrildi. Kenti bir yıl süreyle kuşatan Amerikalılar, 4 Temmuz 1776'da bağımsızlıklarını ilan etmişler, 3 Eylül 1783'te imzalanan Paris Barış Antlaşması ile de Büyük Britanya Krallığı ile 13 koloni arasındaki savaş sona ermiş ve kurulan yeni bağımsız devlete Amerika Birleşik Devletleri (ABD) adı verilmiştir.⁸

⁴ Biography.com, "Juan Ponce de León", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.biography.com/explorer/juan-ponce-de-leon>.

⁵ Britannica, "Jacques Cartier", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/biography/Jacques-Cartier>.

⁶ America's Story from America's Library, "Jamestown Was Established May 14, 1607", Erişim Tarihi: 06.03.2020, America's Library, Erişim Adresi: https://www.americaslibrary.govv/jb/colonial/jb_colonial_jamestown_2.html.

⁷ History.com, "Revolutionary War", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/american-revolution/american-revolution-history>.

⁸ History.com, "Congress renames the nation 'United States of America'", Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-in-history/congress-renames-the-nation-united-states-of-america>.

1789-1849 döneminde Batı'ya doğru genişlemek isteyen ABD'nin batısında yer alan toprakların Fransa'ya ait olması nedeniyle, ABD'nin üçüncü Başkanı olan Thomas Jefferson, bu bölgenin önem arz ettiği düşüncesiyle hareket ederek, Fransa'nın yönetiminde bulunan Napolyon Bonapart'a bu toprakları para karşılığında ABD'ye satması teklifini iletmiştir. Bu teklife sıcak bakan Fransa, toprakları ABD'ye satmıştır.⁹ Bundan 11 yıl sonra dönemin ABD Başkanı James Monroe ise, Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nde bir konuşma yaparak, Avrupa ülkelerinden Amerika'ya yönelik müdahale girişimlerini yasaklayan Monroe Doktrini'ni açıklamıştır. 1830 yılına gelindiğinde, Başkan Andrew Jackson, Mississippi Nehri'nin doğusunda bulunan yerli halkı batıdaki yerli topraklarına göç ettirmeyi amaç edinen Yerli İskân Yasası'nı imzalamıştır.¹⁰ 1845 senesinde ise, o güne dek bağımsız bir ülke sıfatına sahip olan Teksas Cumhuriyeti, Başkan John Tyler vasıtasıyla ABD topraklarına katılmıştır. Bu durumu reddeden Meksika'nın Teksas'a müdahalesiyle de Meksika-Amerika Savaşı başlamış; Meksiko'nun 14 Eylül 1847'de düşmesiyle beraber savaşın askeri safhası ABD lehine sona ermiştir. 2 Şubat 1848 tarihinde ise, Guadalupe Hidalgo Antlaşması¹¹ ile bazı eyaletleri oluşturan toprak parçaları 15 milyon Amerikan doları karşılığında ABD'ye bırakılmıştır. Bundan 19 sene sonra, Alaska, Rus İmparatorluğu'ndan satın alınmış, 1898'de de Hawaii işgal edilerek ABD topraklarına katılmıştır. İşte çeşitli yolların kullanıldığı görülen Batı'ya doğru genişleme hareketi neticesinde, ABD, yaklaşık olarak günümüzdeki sınırlarına ulaşmıştır.

Amerikan İç Savaşı (1861-1865) döneminde tarımsal üretim ile beraber çiftliklerdeki işgücü eksikliği Afrika'dan getirilen köleler ile giderilmekteydi. Köleliği kaldırma sözü ile seçime giren Başkan Adayı Abraham Lincoln'ün seçimi kazanmasıyla beraber, 7 eyalet (Güney Carolina, Mississippi, Florida, Alabama, Teksas, Georgia ve Louisiana) ABD'den bağımsızlıklarını ilan ederek Jefferson Davis'in¹² Başkanlık görevini üstlendiği Amerika Konfedere Devletleri'ni (*Confederate States of America*) kurdular. Çok geçmeden bu devletlere Virginia, Arkansas, Kuzey Carolina ve Tennessee de eklendi. 1861 yılına gelindiğinde Amerikan İç Savaşı patlak verdi ve Amerika Konfedere Devletleri'ne ait güneyli

⁹ Monticello.org, "The Louisiana Purchase", Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.monticello.org/thomas-jefferson/louisiana-lewis-clark/the-louisiana-purchase/>.

¹⁰ Britannica, "Indian Removal Act", Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/Indian-Removal-Act>.

¹¹ National Archives, "The Treaty of Guadalupe Hidalgo", Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.archives.gov/education/lessons/guadalupe-hidalgo>.

¹² History.com, "Jefferson Davis elected Confederate president", Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-in-history/jefferson-davis-elected-confederate-president#:~:text=On%20November%206%2C%201861%2C%20Jefferson,Congress%20earlier%20in%20the%20year.>

11 eyalet, ülkenin diğer kısmında kalan Kuzeyli eyaletlere saldırdı. Amerikan İç Savaşı'nın ilk dönemlerinde herhangi bir tarafın üstünlüğünden söz edilemezdi. 1-3 Temmuz 1863'te yaşanan Gettysburg Savaşı ise önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaşta, her iki taraf da askeri varlıklarından belirli bir bölümünü kaybetseler dahi, neticede Kuzeyliler üstünlük sağlamıştır. Bu savaştan iki yıl sonra, 1865'te, Kuzey orduları Güneyli komutan Robert Edward Lee'nin ordularına saldırarak onları teslim olmaya mecbur bıraktılar ve aynı yıl içerisinde geri kalan tüm Güneyli askerler silahlarını bırakarak teslim oldular. Savaşın Kuzeyliler lehine sonlanmasıyla birlikte güneydeki tüm kölelere özgürlük hakkı tanındı ve savaş sonrası Güney ekonomik olarak yıkıma uğradı.

1914-1945 dönemine baktığımızda; ilk olarak 1914-1918 döneminde Birinci Dünya Savaşı başladığında, ABD, halihazırda sanayileşme konusunda ciddi bir yol kat etmiş ve ekonomik olarak yüksek bir refah seviyesindeydi. 1898 yılına kadar Avrupa'nın içişlerine karışmamayı tercih eden ABD, bu tarihte Porto Riko, Guam ve Filipinler'i İspanya'nın elinden almıştır. Başkan Woodrow Wilson, ABD'yi Birinci Dünya Savaşı'na sokarak, savaşın sonucunu İtilaf Devletleri lehine değiştirmiştir. Bu süreç içerisinde ABD'de 1929 yılında Büyük Ekonomik Bunalıma (*Great Depression*) girilse bile, Başkan Franklin Delano Roosevelt, mali ve sosyal sigorta sistemlerinde gerçekleştirdiği yeniliklerle (*New Deal*) ekonomiyi tekrardan canlandırmayı ve güçlendirmeyi başarmıştır.¹³ 1939 yılında ise büyük küresel çatışmalardan bir diğeri olan İkinci Dünya Savaşı patlak vermişti ve ABD, bu savaşa katılmamayı tercih etmekteydi. Fakat 7 Aralık 1941 tarihinde Japonya'nın ABD'nin Oahu adasında yer alan Pasifik Filosu ve Pearl Harbor askeri üslerine karşı düzenlediği sürpriz saldırı neticesinde, ABD de savaşa girmiştir. Takvimler 10 Aralık 1941'i gösterdiğinde, sürpriz saldırıdan yalnızca üç gün sonra Nazi Almanyası'nın ABD'ye savaş ilan etmesiyle Amerika Birleşik Devletleri kendisini biri Pasifik Okyanusu'nda, diğeri Avrupa'da olmak üzere iki cepheli büyük bir savaşta bulmuştur.¹⁴ ABD Ordusu, 6 Haziran 1944'te Fransa sahillerine Almana'ya karşı yapmış olduğu Normandiya Çıkarması ile büyük bir taarruzu başlatmış; Sovyet ve ABD orduları arasında kalan Almanya, bu taarruza bir seneden kısa bir süre dayanabilse de, neticede teslim olmaya mecbur bırakılmıştır.¹⁵ Savaşın Japonya kanadında ise savaş devam etmekte olup, Başkanlık görevinde bulunan Harry Truman'ın onayı ile 6

¹³ John Hardman (1999), "The Great Depression and the New Deal", EDGE, Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/soc_sec/hgreat.htm.

¹⁴ History.com, "Germany declares war on the United States", Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-history/germany-declares-war-on-the-united-states>.

¹⁵ Britannica, "Normandy Invasion", Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Normandy-Invasion>.

Ağustos 1945 yılında Hiroşima ve bundan üç gün sonra da Nagazaki'ye atom bombası atılması sonucu Japonya teslim olmuş ve İkinci Dünya Savaşı sonlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini izleyen 1945-1990 yılları arasında, ABD ve Sovyetler Birliği (SSCB), küresel çapta iki büyük süper güç halini almıştır. Neredeyse tüm diğer devletler ise, bu iki süper güç etrafında kamplaşmaya başlamışlardır. Türkiye'nin ABD tarafında yer almış olduğu Kore Savaşı'nda (1950-1953), SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) komünist Kuzey Kore'yi desteklemiş ve ABD'nin kontrolü altında olan Güney Kore'ye saldırmıştır. Uzun süren bu savaş sonucunda, iki taraf da birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Ayrıca, bu savaş öncesinde, sırasında ve sonrasında, ABD'nin yanında bulunan devletler NATO adlı bir askeri birlik/pakt oluşturarak Batı Bloku adını alırken, Sovyetler Birliği safında olan devletler de ilerleyen yıllarda Varşova Paktı'nı kurarak Doğu Bloku adını almışlardır.¹⁶ Soğuk Savaş'ın simgesi ise 1961 yılında Almanya'nın başkenti Berlin'de inşa edilmiş olan Berlin Duvarı olmuştur.¹⁷ Bu dönemde Amerika'da komünizm korkusunun abartılması sebebiyle, birçok sanatçı ve aydın, kendilerini McCarthyizm (*McCarthyism*) ismi verilen büyük bir baskı ortamında bulmuştur. Tarih 1960'lı yılları gösterdiğinde ise, Başkan John F. Kennedy'nin ilk yıllarında, ABD'nin Türkiye'ye ve İtalya'ya, SSCB'nin de Küba'ya nükleer başlıklı füze yerleştirmesiyle beraber Küba Füze Krizi yaşanmıştır.¹⁸ 1963 yılında Başkan John F. Kennedy'nin suikasta uğraması ve hayatını kaybetmesi sonrasında ise yeni bir kriz sürecine girilmiştir. Aynı yıllarda Kore gibi ikiye ayrılmış Vietnam'ın kuzey ve güney bölgeleri arasında çıkan Vietnam Savaşı şiddetlenmiş olup, SSCB'nin burada başarı elde etmesi halinde dünya üzerinde söz sahibi olan tek devlet olması korkusu ile, ABD, Vietnam'a asker göndermiştir. Bu savaş, ABD'nin 1975 yılında Ho Chi Minh (Saygon) kentini boşaltması ile sona ermiş ve Vietnam, komünizm yanlısı olan Kuzey Vietnamlıların hâkimiyetine geçmiştir. Ronald Reagan'ın 1980 senesinde ABD'ye Başkan seçilmesiyle beraber ABD'deki askeri harcamalar artmış ve Stratejik Savunma Girişimi¹⁹ ismiyle SSCB ile silahlanma noktasında avantajlı duruma geçilmiştir. Buna karşın, aynı tarihlerde Mihail Gorbaçov liderliğindeki SSCB, ABD ile nükleer silahlar konusunda bir anlaşma imzalamış; iki ülke arasındaki problemlerin ortadan kaldırılması için Gorbaçov'un izlediği açıklık

---

¹⁶ Cold War Economy & Relationships, "Eastern & Western Bloc (OECD & COMECON)", Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <http://coldwareconomy.weebly.com/eastern--western-bloc-oecd--comecon.html>.

¹⁷ Warfare History Network, "Symbolism of the Berlin Wall during the Cold War", Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://warfarehistorynetwork.com/2016/06/13/berlin-wall-cold-war/>.

¹⁸ JFK Library "Cuban Missile Crisis", Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/cuban-missile-crisis>.

¹⁹ Atomic Heritage Foundation, "Strategic Defense Initiative (SDI)", Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.atomicheritage.org/history/strategic-defense-initiative-sdi>.

politikasına “*Glasnost*” ve SSCB’nin yeniden yapılanma planına da “*Perestroika*” adı verilmiştir. Bu programlar neticesinde Doğu Bloku zarar görerek blok içerisinde yer alan devletlerde sırayla devrimler yaşanmaya başlamış ve komünist rejimlerin çöküşüyle birlikte SSCB dağılmıştır. Bu sayede, yaklaşık yarım asır süren Soğuk Savaş’ı (1945-1991) ABD kazanmıştır.

1. Amerikan Tarzı Siyaset

1.1. Geniş Perspektiften Siyasi Yapı

Başkanlık sisteminin de anavatanı konumunda olan Amerika Birleşik Devletleri’nde, demokrasi seküler nitelikte olsa da, zaman zaman din ve dinsel etkiler de siyaset arenasında kendisine yer bulmaktadır. Örneğin, siyasi bir teamül haline gelen ABD Başkanlarının İncil’e el basarak Başkanlık yemini etmeleri, katı laik devletlerin uygulamalarından farklı ve dikkat çekici bir unsurdur. Kuzey Amerika kıtasında Kanada ve Meksika arasında bir konuma sahip olan ABD, geniş topraklarda yer almasının avantajı olarak, iklim ve coğrafya çeşitliliğine sahiptir. Zengin topraklarda yetişen sayısız ürün, geniş alana yayılan zengin yeraltı kaynakları ve nüfusun büyüklüğü, ABD’yi ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel açıdan her an gelişmek için gerekli tüm niteliklere sahip bir ülke haline getirmektedir. ABD’nin coğrafi olarak dünyanın geri kalanından uzakta ve güvende olması da dikkat çekici bir durumdur. Fakat bu durum, uzaklık anlamında ABD’ye zorluklar da yaşatabilmektedir.

ABD kurulmadan önce bu bölgede yaşayan ve herhangi bir siyasal sisteme ve otoriteye sahip olmayan yerli halkların bu kıtadaki varlığı da unutulmamalıdır. Yerli halklar göz önünde bulundurulmadığında, Kuzey Amerika’nın siyasi tarihi, Avrupalıların bu bölgeye göç etmesiyle başlar. Bu durumda, ABD’nin siyasi kökleri ancak 17. yüzyıla kadar geriye gitmektedir. Şüphesiz ki, Avrupa’dan yaşanan göçle birlikte bu topraklara gelen insanlar, Avrupa’nın sahip olduğu dini, kültürel ve siyasi değerlere mensup, ama aynı zamanda Avrupalı devletlerin yönetim şekillerinden rahatsız olmaları neticesinde yeni başlangıçlar için ABD’ye geliyorlardı. Göçmenler arasında kâşifler, dini baskıdan kaçanlar ve fakirlikten kaçanlar gibi çeşitlilikler mevcuttu. Yaşamış oldukları bu kötü tecrübelerden arınarak yeni bir düzen kurmak isteyen göçmenlerin geçmişlerinden kurtulmak istediklerini, yeni topraklarında şehir isimlerinin başına “*New*” (Yeni) sıfatını eklemeleri de ispatlıyordu. Örneğin, İngiltere’nin York’unun ABD’de New York (eski adıyla New Amsterdam) olması gibi. Kuzey Amerika’nın doğu sahillerine kurulan ve koloni adını alan topluluklar, sürekli olarak

artmaya devam etti.²⁰ Burada kurulan koloniler, Londra'dan atanan bir Vali ile Büyük Britanya İmparatorluğu'na bağlı olarak yönetilmekteydi.²¹

16. yüzyıldan itibaren Avrupa kıtasından Kuzey Amerika'ya gelen insanların oluşturdukları koloniler, beraberlerinde siyasi kültür ve tecrübeyi de taşıdılar. “Yeni Dünya” (*New World*) olarak isimlendirilen Amerika Birleşik Devletleri, yorgun Avrupa kıtasının tüm siyasi fikirlerine de topraklarını açmıştı. Örneğin, ABD, İngiliz filozof John Locke'un liberal fikirlerinin ilk uygulama alanı durumundaydı. Kralların ilahî (teokratik/geleneksel) yönetime hakkını reddeden ve yönetme hakkının halka dayandığını savunan Locke, düşüncelerinde Cumhuriyet yönetim tarzının değerlerini barındırıyordu.²² Bahsetmiş olduğu bu haklar, Tanrı tarafından verilen doğal haklardı. Bunlar; yaşam hakkı, her türlü hürriyet (özgürlük) ve mülkiyet hakkı şeklindeydi. Mülkiyet hakkı insanların nesnelere üzerinde sahip olduğu hakları, yaşam hakkı insanların yaşam özgürlüklerini, her türlü hürriyet de insanların özgürce ve kendi istedikleri şekilde yaşama serbestilerini ifade ediyordu.

17. yüzyılın sonlarına doğru koloniler üzerindeki İngiliz kontrolü daha da artmıştı ve 1651 yılında Seyir Yasaları (*The Navigation Acts*) ile birlikte ticaretin yalnızca İngiliz gemileriyle yapılması koşulu getirilmişti. 18. yüzyıla girilirken ise, kolonilere verilen seçilmiş yasama organı kurma izni ile birlikte kıta demokrasisinin oluşumunda ilk adım atılmıştı. Bu gidişat, 1765-1783 yılları arasında Amerikan Devrimi'nin gerçekleşmesiyle neticelendi. İngiliz Kralı'nın ve parlamentosunun egemenliği ile kolonilerin yasama organlarının egemenliği kıtayı devrime iten temel sebepleri oluşturuyordu. Her iki taraf da koloni halkına vergi salma yetkisinin kendi bünyesinde olduğunu söylüyordu. İngiliz Parlamentosu tek taraflı olarak koloni halkları üzerine vergiler bindirince, halk, bu durumdan rahatsızlık duydu. Kendilerinden çok uzakta olan bir Kral'ın ve parlamentonun kendilerinin fikrini almadan ve rızalarını almadan vergi koyması kabul edilemez şeklinde görülüyordu. Bu nedenle, bu dönemin ünlü sloganı “*Temsil olmadan vergilendirme yok*”²³ şeklindeydi. Bu süreçte, kolonideki insanlar, dilekçe, protesto, boykot gibi yollarla mevcut duruma karşı çıktılar. İngiltere de buna misilleme olarak koloni parlamentolarını kapatmak ve isyanları askeri güç

---

²⁰ Martin Kelly (2019), “Colonial Governments of the Original 13 Colonies”, ThoughtCo., Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.thoughtco.com/colonial-governments-of-the-thirteen-colonies-104595>.

²¹ Britannica, “American Revolution”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/American-Revolution>.

²² Internet Encyclopedia of Philosophy, “John Locke: Political Philosophy”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.iep.utm.edu/locke-po/>.

²³ National Constitution Center Staff (2019), “On this day: ‘No taxation without representation!’”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://constitutioncenter.org/blog/250-years-ago-today-no-taxation-without-representation>.

kullanarak bastırmakla tehdit etti ve akabinde İngiliz Ordusu'nun Boston'da kolonicilere ateş açması sonucu hayatını kaybedenler oldu. Karşılık olarak kolonideki silahlı kişiler de İngiliz ordusuna saldırdılar. 1774 yılında koloniler Philadelphia'da bir Kıta Kongresi²⁴ düzenledi. Düzenlenen Kongre'de 13 koloniden de delegeler yer alıyordu. Bu kongrede, kolonilerin vergi koyması ve toplaması hakkı onaylandı. İkinci Kıta Kongresi (*The Second Continental Congress*) ile birlikte 1775 yılında ordu oluşturuldu ve 1776'da bir Anayasa Komisyonu kurularak Bağımsızlık Beyannamesi kabul edildi. İngiltere'nin kolonilere saldırmasıyla beraber Amerikan Devrimi'nde az sayıdaki koloni savaşçıları sayısal dezavantajını arazinin iyi bilinmesiyle avantaja çevirmişti. Fransa'nın kolonileri desteklemesiyle birlikte 1783 yılında Yorktown Savaşı'nda (*Battle of Yorktown*) İngiliz Ordusu yenilgiye uğratıldı. Böylelikle, Amerikan Bağımsızlık Savaşı (*American Revolutionary War*) başarıya ulaştı ve ABD bağımsız bir devlet oldu.

Konfederasyon anayasası, bu 13 koloni arasında pek de kuvvetli bir bağ olmasa da ittifak yaratmıştı. Ancak Büyük Britanya'dan kopan ve bağımsızlığını kazanan kolonilerin akıbeti bundan sonra ne olacaktı? Artık olması gereken yeni siyasi bir var oluşun yaşanmasıydı. Tabii ki, yönetim şeklinin Krallık şeklinde olması beklenemezdi. Çünkü bağımsızlık savaşı bir Kral'a karşı verilmişti ve de yeni Kral'ın eski hataları tekrar etmeyeceğinin bir garantisi yoktu. Bu noktada, Amerikalı siyasi önderlere Cumhuriyet rejimi kurma düşüncesi daha mantıklı gelmekteydi. Ancak bu durumda da düşünülmesi gereken konu şu idi: kendi işlerini kendileri yürütmek isteyen koloniler, güçlü bir merkezi yönetim karşısında nasıl hareket edeceklerdi? Bu noktada, "*Kurucu Babalar*"²⁵, devlet yaratılmasının bir canavar yaratmak olduğunu düşünmekteydi. Çünkü şartlar ne olursa olsun, her durumda bireyler devlet karşısında aciz kalacaktı. Devlet otoritesinin sınırlanması isteği, "*kontrol ve denge*"²⁶ (*check and balance*) sistemini doğurdu. 1787 yılında da, dünyanın en eski ve dayanıklı anayasası olarak kabul edilen ABD anayasası hazırlandı.²⁷ Hazırlanan bu anayasa koloniler tarafından da onaylanınca, ABD siyasi sisteminin özü tesis edilmiş oldu.

Amerika Birleşik Devletleri, federal bir yönetim sisteminin hüküm sürdüğü bir yapıdadır. Bir federal devlet ve 50 federe devletten (eyalet veya İngilizce "*state*") oluşmaktadır. ABD'de

---

²⁴ History.com, "Continental Congress", Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/american-revolution/the-continental-congress>.

²⁵ Britannica, "Founding Fathers", Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/Founding-Fathers>.

²⁶ History.com, "Checks and Balances", Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/us-government/checks-and-balances>.

²⁷ United States Senate, "Constitution of the United States", Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm.

devlet dendiği zaman akla ilk olarak federe devletler (eyaletler) gelmekte olup, ülke ve millet kavramları bütünü daha fazla ifade etmektedir. Egemenliğin paylaşımı, federal devlet ile federe devletler arasındadır. Federe devletler, sahip oldukları hakları sıkı sıkıya korumakta ve federal devlete kaptırmamaya çalışmaktadır. Federe devletlerin seçimle gelen bir Başkanı, kendi yasama organı, yargı sistemi ve polisi vardır. Anayasada ise, federal devletin yetkileri ayrıntılarıyla sayılmış geri kalan yetkiler ise federe devlete ait denmiştir.²⁸

Keskin bir kuvvetler ayrılığına sahip olan ABD siyasal sisteminde yürütme gücünü Başkan kullanmaktadır. Başkan, 4 yılda bir, bir Başkan Yardımcısı ile beraber seçmenler tarafından seçilmektedir. Seçim aşaması doğrudan değil, genel seçimde Başkanı seçecek bir delegeler (temsileiler) heyetinin seçilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu sisteme “*Electoral College*” (Seçiciler Kurulu) adı verilmektedir. Bu seçim türünde, en fazla delegeyi kazanan aday Başkanlığı da kazanır. Başkanlığı seçen delege sayıları ise Temsilciler Meclisi üye sayısı (435 kişi) ve Senato üye sayısı (100) ilaveten Columbia Bölgesi (*District of Columbia*) için de 3 üyelik şeklindedir. Toplamda 538 delege sayısına ulaşmakta olup, bazı zamanlarda bir Başkan genel toplamda oyların daha azını alsa dahi, delege çoğunluğunu elde ederek seçimi kazanabilmektedir.²⁹ Örneğin, 2016 yılında yapılan Başkanlık seçiminde, Demokrat aday Hillary Clinton, toplamda daha çok oy almasına karşın Cumhuriyetçi Donald Trump’a seçimi kaybetmiştir. Seçilen Başkan, hem devletin, hem de hükümetin Başkanı olarak görev almakta ve en fazla iki defa ve 8 yıl süreyle seçilebilmektedir. Tüm vatandaşların ve devletin temsili görevi üstlenen Başkan, ABD dış politikasına öncülük eder, ABD Ordusu’nun Başkomutanı olarak görev yapar, önemli mevkilere kendisinin uygun gördüğü kişileri atar, kanunları veto edebilir ve kendi kabinesini oluşturur. Bakanlar ise, Başkan’ın Sekreteri konumundadır. Başkan’ın yapmış olduğu kabine atamalarında onanma ihtiyacı duyulmaz. Başkan, Bakan atamasını Kongre üyeleri arasından veya dışarıdan yapabilmektedir. Yani Başkan, tüm yetkiye sahip kişi konumundadır. Fakat yürütmeye geniş yetkileri olan Başkan, kuvvetler ayrılığı ilkesi uyarınca, yasamada daha etkisizdir ve Kongre’yi kontrol edememektedir. Başkan’ın kanun çıkartmak için partilerle müzakere içerisinde bulunması zorunludur. Başkan’ın üst düzey hakimler, diplomatlar vs. gibi atamalarda da Senato onayına ihtiyaç duyduğu belirtilmelidir.

²⁸ Robert Longley, “Government 101: The United States Federal Government”, ThoughtCo., Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://thoughtco.com/federal-government-structure-4140369>.

²⁹ USA.gov, “Presidential Election Process”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.usa.gov/election>.

Bu yapı içerisinde yasama organına Kongre (*Congress*) adı verilmiştir. Temsilciler Meclisi (*House of Representatives*) ve Senato (*Senate*) olmak üzere iki kamaradan oluşan (bu yönüyle ABD iki kamaralı-*bicameral* bir yasama meclisine sahiptir) ve bütçede değişiklik yapma yetkisine sahip olan Kongre, siyasi sistemde etkin bir yapıdadır. Temsilciler Meclisi halkı temsil ederken, Senato da federe devletleri temsil etmektedir. Temsilciler Meclisi üyeleri Türkiye'deki milletvekillerine benzer niteliktedir. 435 üye, tek adaylı bölgelerden basit çoğunluk yoluyla seçilmektedir. Üyelikler nüfusa göre dağıtılır. Temsilciler 2 yıllığına seçilirler. Senato ise 100 üyeden oluşmaktadır. Senato'da her federe devletin iki üyesi bulunmakta olup, Senato'nun her üyesi 6 yıl görev yapmaktadır. Üyelerin üçte biri iki yılda bir yeniden seçilmekte olup, 1913 yılından beri Senatörler tek üyeli seçim bölgelerinden seçilmektedir. Bunun öncesinde eyalet yasama meclisleri tarafından dolaylı olarak seçilmekteydi.³⁰ Nüfusunun büyüklüğü fark etmeksizin, federe devletler Senato'ya iki Senatör gönderir. Bunun sebebi, federe devletler arasında eşitliğin sağlanmasının istenmesidir.

Senato, üst düzey atamaları ve uluslararası anlaşmaları onama ya da onamama yetkisini bünyesinde barındırır. Senato ve Temsilciler Meclisi, Başkan'ın çıkartmak istediği kanunu reddedebilmekte olup, Temsilciler Meclisi Başkanı veya bir federal yargııcı görevden geri çağırabilmekte ve Senato da cezalandırabilmektedir. Başkan, kanunları veto edebilir ve yargıçları atayabilir. Kongre Başkan'ın veto ettiği bir kanunu üçte iki çoğunlukla çıkarabilir ve anayasayı değiştirerek, *Supreme Court*'un (ABD Anayasa Mahkemesi'ne Yüce Mahkeme denilmektedir) kararlarını geri çevirme yetkisine sahiptir. Ayrıca Senato'nun Başkan'ı azil etme (*impeachment*) yetkisi de mevcuttur. Bu hak bugüne kadar hiç kullanılmasa da, ABD Başkanı Richard Nixon, azledilmemek için istifa etmek zorunda kalmıştır. Önceki ABD Başkanı Donald Trump, eski Başkanlardan Bill Clinton ve Andrew Johnson ise azil sürecinde aklanmışlardır. ABD siyasi sisteminin bir hediyesi olan Anayasa Mahkemesi (*Supreme Court*) yargıçları, ömürlük çalışmak üzere bir sefer seçilmekte olup, bu mahkeme kanunların anayasaya uygunluğunu denetleme yetkisini kendi içerisinde barındırmaktadır. Federe devletlerin de Anayasa Mahkemesi olmasına karşın önemli davalar nihayetinde Federal Anayasa Mahkemesi'ne gelmektedir.

1.2. Anayasa

---

³⁰ The White House, "The Legislative Branch", Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/the-legislative-branch/>.

Bu metin, devletlerin yapısını, kuruluş sürecinde dayandığı ilkeleri vb. temelleri hukuksal boyutta içerisinde barındırmaktadır. Bu metinde değişiklik yapılması düşüncesi mevcut olduğunda, metnin özüne ve kuruluş sürecindeki ilkelere dokunulmadığı müddetçe bir gelişmenin varlığından söz edilebilir. ABD anayasasına bakıldığında, herkes tarafından rahat bir şekilde anlaşılabilir bir dille yazılmış, uzun olmayan yapıda ve az bir revizyon ile günümüze ulaşması, ABD anayasasını diğer anayasalara göre farklı bir noktada konumlandırmaktadır. Anayasanın girişinde: “*Biz insanlar; ‘Daha mükemmel bir Birlik yaratmak, adaleti sağlamak, ülke içinde huzuru güvence altına almak, ortak savunmayı gerçekleştirmek, genel refahı arttırmak ve özgürlüğün nimetlerini kendimize ve gelecek kuşaklara sağlamak için bu Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’ni takdir ve tesis ediyoruz.’*” metni bulunmaktadır.

Bu metin içerisinde, hükümetin varlık sebebinden başlanarak birçok konuda vatandaşlarını aydınlatır nitelikte bilgiler yer almaktadır. ABD’de halkın seçmiş olduğu temsilcilerin oluşturduğu Senato ve Temsilciler Meclisi bulunmakta olup, bu organlar Kongre’yi meydana getirmektedir. Yasama yetkileri de bu Kongre içerisinde bulunmaktadır. Anayasa, ekonomik kararlardan savaş kararlarına tüm yasaların yapılması sorumluluğunu Kongre’ye vermiştir. Bahsetmiş olduğumuz bu anayasa, günümüze değin yalnızca 27 kez değiştirilmiştir (*amendments*). Bu noktadaki ilk 10 değişiklik ise Haklar Bildirgesi’ni (*Bill of Rights*) oluşturmuştur³¹.

1.3. Başkan

Amerika Birleşik Devletleri’nde Başkan devlet başkanı, hükümet başkanı ve silahlı kuvvetlerin başkomutanı olarak görev yapmaktadır. ABD anayasasında yer alan seçim esaslarına göre seçilen Başkan; “*Birleşik Devletler Başkanlığı görevini sadakatle yerine getireceğime ve Birleşik Devlet anayasasını elimden geldiğince gözeticeğime, koruyacağıma ve savunacağıma şerefim üzerine and içerim*” şeklindeki andı yaparak görevine başlamaktadır. Anayasada yer alan ikinci maddeye göre, Başkan, Kongre tarafından oluşturulan yasaların uygulanması ve yürütülmesinden sorumludur. Başkanlık Divanı’nın atanmış bir üyesi tarafından yönetilmekte olan 15 yürütme dairesi aracılığı ile federal hükümetin günlük işleri yürütülmektedir. Bu gruba, Başkanları Bakanlar Kurulu’nun bir parçası olamasa da Başkan’ın tam yetkisi altında olan Merkezi İstihbarat Ajansı (*CIA/Central*

---

³¹ Bill of Rights Institute, “Bill of Rights of the United States of America (1791)”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://billofrightsinstitute.org/founding-documents/bill-of-rights/>.

Intelligence Agency) ve Çevre Koruma Ajansı (EPA/*Environmental Protection Agency*) gibi diğer yürütme ajansları da dahil edilmektedir. Başkan, ayrıca Federal Rezerv Kurulu, (*Board of Governors of the Federal Reserve System*) Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC/*Securities and Exchange Commission*) gibi bağımsız federal komisyonlarının yanında, federal hakimler, büyükelçiler ve diğer federal ofislerin atamasını da yapar. Başkan'ın Yürütme Ofisi (*The Executive Office of the President of the United States-EOP*), Yönetim ve Bütçe Ofisi (*Office of Management and Budget*) ve ABD Ticaret Temsilciliği Ofisi (*Office of the United States Trade Representative*) gibi kuruluşlar Başkan'ın acil personellerinden oluşur.

Başkan, yasaları ya da Kongre tarafından çıkarılan tasarıları veto hakkına sahiptir. Ama Başkan bu kararları veto etse dahi, Kongre, Senato (*Senate*) ve Temsilciler Meclisi'nin (*House of Representatives*) üçte iki çoğunluğunu elde ederek bu vetoyu geçersiz kılabilmektedir. Yürütme organı olan Başkan, diğer ülkeler ile diplomatik ilişkiler yürütür ve Senato'nun üçte ikisi tarafından onaylanması gereken anlaşmalar konusunda müzakere etme ve imzalama yetkisine sahiptir. Başkan, yürütme görevlilerini yönlendiren veya mevcut yasaları netleştiren ve ilerleten yürütme kararları verebilmekte olup, bununla beraber suçlama davaları haricinde, federal suçlar için af (*pardon*)³² ve merhametleri uzatma yetkisine de sahiptir. Bu yetkileri ile birlikte, zaman zaman birlik devletlerine Kongre kararlarıyla ilgili bilgi vermek için toplantılar düzenlenmekte, gerekli ve uygun yargıda bulunulması hususunda tavsiyeler vererek bu önlemlerin dikkate alınması gerekliliğini belirtmektedir. Genellikle Başkanlar bu sorumluluğu her yıl Ocak ayında bir Kongre oturumu ile gelecek yıl için gündemlerini ana hatlarıyla açıklayarak yerine getirmektedir.

ABD Başkanlık şartları ise şöyledir; Başkan, en az 35 yaşında olmalı, ABD vatandaşı olarak doğmuş olmalı ve ABD'de en az 14 yıl yaşamış olmalıdır. Her dört yılda bir Başkanlık seçimi olmakla birlikte, Başkan, halk tarafından doğrudan seçilmemektedir. Bunun yerine, her dört yılın Kasım ayının ilk Salı gününde, her federe devletin kendi seçmenleri tarafından Seçiciler Kurulu üyeleri seçilmekte ve bu ikinci seçmenlerin oyu ile de Başkan seçilmektedir. Bu kurul ise 538 üyeden meydana gelmektedir. Seçilen Başkan, dört yıllık süre ile en fazla iki dönem görev yapabilmektedir.

1.4. Yasama

---

³² The United States Department of Justice, "Pardon Information and Instructions", Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.justice.gov/pardon/pardon-information-and-instructions>.

Anayasanın birinci maddesi ile kurulmuş olan yasama organı, ABD Kongresi'ni oluşturan Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşmaktadır. Anayasa, Kongre'ye; yasaları yürürlüğe koyma ve savaş ilan etme, birçok Başkanlık atamasını onaylama veya reddetme hakkıyla birlikte önemli soruşturma yetkileri de vermiştir.

Temsilciler Meclisi, ABD'nin toplam nüfusuna oranla 50 eyalet arasında bölünmüş 435 seçilmiş üyeden oluşmakta olup, Columbia Bölgesi, Porto Riko ve ABD'nin diğer dört bölgesini temsil eden 6 oy kullanmayan üye yer almaktadır. Meclis üyeleri iki yılda bir seçilmekte ve en az 25 yaşında olmakla birlikte en az 7 senedir ABD vatandaşı ve ikametleri aday oldukları eyalette olmalıdır. Meclis'in kendi inisiyatifine verilen gelir faturaları başlatma, federal yetkililer hakkında itiraz yetkilerinin yanı sıra, hiçbir adayın seçim oylarının çoğunu alamaması durumunda, seçimin Seçiciler Kurulu sürecini terk etmesi sayesinde en fazla oyu alan üç aday arasından Başkanı seçmek gibi bir önemli yetkisi vardır. Temsilciler Meclisi Başkanı daima Meclis'te en yüksek temsile sahip siyasi partiden kendileri içerisinde seçilerek aynı zamanda Meclis Sözcüsü olarak görev yaparken; Senato Başkanı iktidar partisinden olmakta ve Başkan Yardımcısı olmadığı takdirde ancak kendi içlerinde bir seçimle Başkan belirleyebilmektedir.

Senato, her eyaletten iki tane olmak üzere toplam 100 Senatörden oluşmaktadır. 1913 yılında 17. değişikliğin³³ onaylanmasına dek, Senatörler, halk oylarıyla değil, eyalet yasama organları tarafından seçilmiştir. O süreçten beri her eyaletten insanlar 6 yıllığına seçilmektedir. Senatörler, anayasanın üçüncü maddesi gereğince üç sınıfa ayrılmakta; Senato'nun yaklaşık üçte biri her iki yılda bir yeniden seçilmektedir. Senatör seçilme yaş şartı 30 olmakla birlikte, en az 9 yıl ABD vatandaşı olması ve ikametlerinin aday oldukları eyalette olması da gerekmektedir. ABD Başkan Yardımcısı, Senato Başkanı olarak görev yapmakta ve Senato'da eşitlik olması durumunda belirleyici oy kullanmaktadır.³⁴ Senato, Başkan'ın rızasını gerektiren atamalarını teyit etme ve antlaşmaları onaylama yetkisine sahiptir. Meclis de, Başkan Yardımcılığı'na atamaları ve dış ticareti içeren herhangi bir anlaşmayı onaylamalıdır. Senato, Meclis tarafından atıfta bulunan federal yetkililer için

---

³³ United States Senate, "Landmark Legislation: The Seventeenth Amendment to the Constitution", Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/seventeenth-amendment.htm#:~:text=The%20Seventeenth%20Amendment%20restates%20the,authority%20of%20each%20state%2C%20if>.

³⁴ United States Senate, "About the Vice President (President of the Senate)", Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.senate.gov/about/officers-staff/vice-president.htm#:~:text=The%20Constitution%20names%20the%20vice,ballots%20cast%20in%20presidential%20elections>.

dava açma faaliyetlerini de denemektedir. Mevzuatın geçmesi ve imzalanması için Başkan'a gönderilebilmesi yolunda hem Meclis, hem de Senato çoğunluk oylamasıyla aynı tasarıyı kabul etmek zorundadır. Başkan bir tasarıyı veto ederse, her meclisten en az üçte ikisinin lehte oyu ile tasarıya yapılan vetoyu geçersiz kılabilir.

1.5. Yargı

Yürütme ve yasama organları halk tarafından seçilirken, ABD'de yargı organı üyeleri Başkan tarafından atanmakta ve Senato tarafından da onaylanmaktadır.³⁵ Yargı organını kuran anayasanın üçüncü maddesi, federal yargının şekli ve yapısının belirlenmesi konusunda Kongre'ye yetki vermiştir. Kongre, ABD'nin en üst düzey temyiz mahkemesi ve kararları ile ABD anayasasını yorumlayan organ olan, açılan davalar çerçevesinde devletin ulusa, eyaletin eyalete ve hükümetin yurttaşlara karşı yetkilerinin sınırlarını belirleyen Yüksek Mahkeme'den daha düşük mahkemeleri kurma yetkisi ile bölge mahkemeleri ve temyiz bölge mahkemesi davalarını inceleyen temyiz mahkemelerini kurmuştur. Federal Yargıçlar ancak Temsilciler Meclisi'nin suçlaması ya da Senato'da mahkûmiyet yolu ile görevden uzaklaştırılabilmektedir.³⁶

Yargıçlar ve Yüce Mahkeme (*Supreme Court*) üyeleri belirli bir sürede görevde kalmamakta, emekliliğe veya hayatlarının sonuna dek bu görevi sürdürebilmektedir; ancak mahkûmiyet durumunda bu görev sonlandırılabilir. Bu durum da onların siyasi kaygılardan öte, gerçekleştirdikleri uygulamalarda yalnızca adaleti göz önünde bulundurmalarına yardımcı olmaktadır. Genel olarak, Kongre, federal mahkemelerin yargı yetkisini belirlerken, bazı durumlarda örneğin iki veya daha fazla eyalet arasındaki yaşanan bir anlaşmazlık durumunda, Anayasa, Yüksek Mahkeme'ye yetkiyi, Kongre tarafından çıkarılmayacak bir şekilde vermektedir. Mahkemeler yalnızca fiili davalara ve tartışmalara bakmaktadır. Açılan davalar genellikle bölge mahkemesinden temyiz mahkemesine çıkar ve Yargıtay'da her yıl az sayıda dava yer alsa da bazen davalar Yargıtay'da bitebilir. Federal mahkemeler kanun yorumlama, yasaların anayasaya uygunluğunun belirlenmesi ve münferit davalara uygulama yetkisine sahiptir. Alt mahkemeler Yüksek Mahkeme'nin kararları ile sınırlandırmıştır ve Yüksek Mahkeme bir yasayı yorumladığında, alt mahkemeler bu yorumu belirli davalara uygulamalıdır.

1.6. Bürokrasi

³⁵ United States Courts, "FAQs: Federal Judges, United States Courts", Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.uscourts.gov/faqs-federal-judges>.

³⁶ United States Courts, "About Federal Judges", Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.uscourts.gov/judges-judgeships/about-federal-judges>.

Geniş bir kamu yönetimi örgütüne sahip olan ABD’de, 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak liyakat sistemi yürürlükte bulunmuş olsa da, kişilerin çalıştıkları alanların sürekli olarak değiştirilmesi sebebiyle kimse sabit bir görev ile özdeşleşmemiştir. Elbette bu durum Başkanlık seçimlerine de yansiyarak rekabet sürecinde galip gelen Başkan’ın kendi kadrosuyla yönetime gelmesi neticesini doğurmuştur. Her ne kadar sabit bir sorumluluk ile devlet görevlileri eşleştirilemiyor olsa da, üzerlerinde katı bir denetim düzeni mevcuttur. Örnek olarak, memurlara sendika kurma ve bunlara üye olma hakkı verilmişken, grev hakkı verilmemiş ve memurların bu süreçlere katılımı olumlu bir şekilde karşılıklı almamıştır. Özerk olarak ise FBI ve CIA gibi kuruluşlardan bahsedebiliriz. Ama bu noktada da kuruluşların başına gelecek en üst kademede yer alacak şahsın ataması Başkan tarafından yapılmakta ve Senato’nun onayından geçmektedir. Ayrıca yürütme ayağında kendi elleri ile kurulmuş olan ve görevleri çıkar grupları ile sürdürülebilir bir ilişki kurmak olan birçok komisyon da Danışma Komiteleri adıyla faaliyet göstermektedir.

Sonuç

Amerika Birleşik Devletleri’nin siyasi yapısının ele alınmış olduğu bu makalede görüldüğü üzere, ABD siyaseti, çoğulcu demokrasi temele dayalı federal bir Cumhuriyet yapısına sahiptir. Bu yapı içerisinde 50 federe eyalet ve başkent olarak Washington yer almaktadır. Sistem içerisinde yer alan eyaletler iç işlerinde serbest olmakla beraber, eyalet yönetimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları ABD anayasasında belirtilmiştir. Yürütme erki başında Başkan ile Başkan Yardımcısı, 4 yıl süre içerisinde iki dereceli halk oylaması ile seçilmekte olup, Başkan tarafından atanacak 15 Bakan ile kabine üyesi seviyesindeki bağımsız kuruluşlar federal konularda yetki sahibidir. Başkan’ın atamış olduğu üst düzey yetkililer Senato tarafından onaylanmaktadır. Başkan, Kongre tarafından kabul edilen kanunları veto etme yetkisine sahiptir. Yasama yetkisi Kongre’de bulunmakla beraber, Kongre nüfus esasına göre seçilen 435 üyeli Temsilciler Meclisi ile her eyaletin iki kişiyle temsil etmekte olduğu 100 üyeli Senato’dan oluşmaktadır. Meclis üyeleri 2 yıl, Senatörler ise 6 yıl süreyle görev yapmaktadır. Anayasanın çok az değişikliğe uğradığı ABD’de, anayasa değişikliği için Kongre’nin her iki kanadında 2/3 çoğunluğa ulaşılması gerekmektedir. ABD’deki en yüksek mahkeme olan ve kanunların anayasaya uygunluğunu denetleyen Yüksek Mahkeme, bir Başkan ile 8 üyeden oluşup, yargıçlar Başkan tarafından ömür boyu görev yapmak üzere Senato onayı ile atanmaktadır.

KAYNAKÇA

- America’s Story from America’s Library, “Jamestown Was Established May 14, 1607”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, America’s Library, Erişim Adresi: https://www.americaslibrary.gov/jb/colonial/jb_colonial_jamestown_2.html.
- Atomic Heritage Foundation, “Strategic Defense Initiative (SDI)”, Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.atomicheritage.org/history/strategic-defense-initiative-sdi>.
- Bill of Rights Institute, “Bill of Rights of the United States of America (1791)”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://billofrightsinstitute.org/founding-documents/bill-of-rights/>.
- Biography.com, “Juan Ponce de León”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.biography.com/explorer/juan-ponce-de-leon>.
- Britannica, “American Revolution”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/American-Revolution>.
- Britannica, “Founding Fathers”, Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/Founding-Fathers>.
- Britannica, “Indian Removal Act”, Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/Indian-Removal-Act>.
- Britannica, “Iraq War 2003-2011”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Iraq-War>.
- Britannica, “Jacques Cartier”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/biography/Jacques-Cartier>.
- Britannica, “Normandy Invasion”, Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/event/Normandy-Invasion>.
- Cold War Economy & Relationships, “Eastern & Western Bloc (OECD & COMECON)”, Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <http://coldwareconomy.weebly.com/eastern--western-bloc-oecd--comecon.html>.
- Constitution of the United States, Erişim Tarihi: 6 Mart 2020, Erişim Adresi: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm.

- Council on Foreign Relations, “1999-2021: The U.S. War in Afghanistan”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>.
- Hardman, John (1999), “The Great Depression and the New Deal”, EDGE, Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/soc_sec/hgreat.htm.
- History.com, “Checks and Balances”, Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/us-government/checks-and-balances>.
- History.com, “Congress renames the nation ‘United States of America’”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-in-history/congress-renames-the-nation-united-states-of-america>.
- History.com, “Continental Congress”, Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/american-revolution/the-continental-congress>.
- History.com, “Germany declares war on the United States”, Erişim Tarihi: 08.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-history/germany-declares-war-on-the-united-states>.
- History.com, “Jefferson Davis elected Confederate president”, Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/this-day-in-history/jefferson-davis-elected-confederate-president#:~:text=On%20November%206%2C%201861%2C%20Jefferson,Congress%20earlier%20in%20the%20year>.
- History.com, “Revolutionary War”, Erişim Tarihi: 06.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.history.com/topics/american-revolution/american-revolution-history>.
- Internet Encyclopedia of Philosophy, “John Locke: Political Philosophy”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.iep.utm.edu/locke-po/>.
- JFK Library “Cuban Missile Crisis”, Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/cuban-missile-crisis>.
- Kelly, Martin (2019), “Colonial Governments of the Original 13 Colonies”, ThoughtCo., Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.thoughtco.com/colonial-governments-of-the-thirteen-colonies-104595>.

- Longley, Robert, “Government 101: The United States Federal Government”, ThoughtCo., Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://thoughtco.com/federal-government-structure-4140369>.
- Monticello.org, “The Louisiana Purchase”, Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.monticello.org/thomas-jefferson/louisiana-lewis-clark/the-louisiana-purchase/>.
- National Archives, “The Treaty of Guadalupe Hidalgo”, Erişim Tarihi: 07.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.archives.gov/education/lessons/guadalupe-hidalgo>.
- National Constitution Center Staff (2019), “On this day: ‘No taxation without representation!’”, Erişim Tarihi: 10.03.2020, Erişim Adresi: <https://constitutioncenter.org/blog/250-years-ago-today-no-taxation-without-representation>.
- The United States Department of Justice, “Pardon Information and Instructions”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.justice.gov/pardon/pardon-information-and-instructions>.
- The White House, “The Legislative Branch”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/the-legislative-branch/>.
- United States Courts, “About Federal Judges”, Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.uscourts.gov/judges-judgeships/about-federal-judges>.
- United States Courts, “FAQs: Federal Judges, United States Courts”, Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.uscourts.gov/faqs-federal-judges>.
- United States Senate, “About the Vice President (President of the Senate)”, Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.senate.gov/about/officers-staff/vice-president.htm#:~:text=The%20Constitution%20names%20the%20vice,ballots%20cast%20in%20presidential%20elections>.
- United States Senate, “Constitution of the United States”, Erişim Tarihi: 11.03.2020, Erişim Adresi: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm.
- United States Senate, “Landmark Legislation: The Seventeenth Amendment to the Constitution”, Erişim Tarihi: 13.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and->

constitution/seventeenth-amendment.htm#:~:text=The%20Seventeenth%20Amendment%20restates%20the,authority%20of%20each%20state%2C%20if.

- USA.gov, “Presidential Election Process”, Erişim Tarihi: 12.03.2020, Erişim Adresi: <https://www.usa.gov/election>.
- Warfare History Network, “Sybolism of the Berlin Wall during the Cold War”, Erişim Tarihi: 09.03.2020, Erişim Adresi: <https://warfarehistorynetwork.com/2016/06/13/berlin-wall-cold-war/>.

DENİZCİLİK POLİTİKALARININ AĞ YÖNETİMİ YAKLAŞIMIYLA KAMU POLİTİKASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: AB ÖRNEĞİ

Eda TUTAK¹

Öz: 21. yüzyılda denizlerin artan önemi karşısında, devletler, bu alanlardan daha yüksek fayda elde edebilmek ve ekonomik, siyasi ve uluslararası hukuk açısından hâkimiyet sağlayabilmek amacıyla yeni politika ve stratejiler geliştirmektedir. Özellikle küresel ticaret ve enerji kaynağı bağlamında sürdürülebilir ekonomik kalkınma açısından giderek stratejik önemi artan deniz alanları, devletlere küresel rekabet üstünlüğü sağlayan bir araca dönüşmüştür. Ortaya çıkan bu koşullar, denizcilik ile ilgili konuların ulusal ve uluslararası ölçekte ekonomik, askeri ve diplomatik ilişkilerin bir parçası olarak devletler tarafından yönlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmış ve denizcilik politikaları, kamu politikalarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Devletler ve uluslararası örgütler tarafından yayınlanan denizcilik stratejileri ve bu konuda denizcilik politikası oluşturma süreçleri, üzerinde düşünülmüş bir kamusal politik eylemin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, denizcilik politikalarını kamu politikası açısından ağ yönetimi yaklaşımıyla değerlendirmek ve Avrupa Birliği özelinde incelemektir. Bu kapsamda, çalışmada öncelikle denizcilik politikası kavramsal düzeyde ele alınmış ve denizcilik politikalarına dair detaylı bir literatür araştırmasına yer verilmiştir. Ardından, politika analizi teorilerinden ağ yönetimi yaklaşımı üzerinde durulmuş ve denizcilik politikaları, ağ yönetimi yaklaşımıyla kamu politikası açısından değerlendirilmiştir. Son olarak, Avrupa Birliği (AB) Entegre Denizcilik Politikası'nın ele alındığı bu çalışmada, AB özelindeki bu girişimin kapsamı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Denizcilik politikası, Kamu politikası, Ağ yönetimi, AB Entegre Denizcilik Politikası.*

Article Category: Political Science / International Relations

Date of Submission: 03.12.2022

Date of Acceptance: 22.12.2022

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi.
Email: edatutak@gumushane.edu.tr.
ORCID: 0000-0002-8567-8106.

EVALUATION OF MARITIME POLICIES IN TERMS OF PUBLIC POLICY WITH A NETWORK MANAGEMENT APPROACH: CASE OF EU

Abstract: In the face of the increasing importance of the seas in the 21st century, states are developing new policies and strategies in order to gain higher benefits from these areas and to gain dominance in terms of economic power, political power, and international law. Marine areas, which have increasingly strategic importance in terms of sustainable economic development, especially in the context of global trade and energy resources, have turned into an instrument that provides a global competitive advantage to states. These emerging conditions have led to the need for maritime-related issues to be directed by states as part of economic, military, and diplomatic relations on a national and international scale, and maritime policies have become an important part of public policies. Maritime strategies published by states and international organizations and the processes of creating maritime policy in this regard emerge as the result of a deliberate public policy action. The aim of this study is to evaluate maritime policies with a network management approach in terms of public policy and to examine them specifically in the European Union (EU). In this context, firstly, maritime policy was discussed at the conceptual level and a detailed literature research on maritime policies was included in the study. Then, the network management approach, one of the theories of policy analysis, was emphasized and maritime policies were evaluated in terms of public policy with a network management approach. Finally, in this study where the EU Integrated Maritime Policy is discussed, the scope of this EU-specific initiative is examined.

Keywords: *Maritime policy, Public policy, Network management, EU Integrated Maritime Policy.*

Giriş

Denizcilik faaliyetlerinin genel olarak hem ulusal, hem de sınır ötesi bir boyutu olduğundan ve özellikle son yıllarda denizlerin sürdürülebilir çevre, ekonomi ve ulusal güçteki artan rolü nedeniyle, denizlere dair tüm faaliyetler daha uzun vadeli planlarla yürütülmektedir. Okyanuslar ve denizler, 21. yüzyılda her zamankinden daha yoğun bir şekilde kullanılmakta ve bu durum deniz ortamı üzerindeki baskıyı da artırmaktadır. Ticaretin küreselleşmesi, dünya çapında mal taşımacılığı ve özellikle değişen iklim ve etkilerine uyum sağlama ihtiyacı gibi zorluklar, denizlerde izlenen politika ve stratejilerin kapsamını genişletmiş, sektörler arası ve sınırlar arası yönetim yaklaşımları ortaya çıkarmıştır.²

21. yüzyıla geçişin en önemli özelliklerinden biri, denizcilik stratejik hedeflerine ilişkin devletlerin yürüttüğü yeni nesil bir siyasi eylemin ortaya çıkması olmuştur.³ Son yıllarda geliştirilen denizcilik politikalarının enerji, ulaşım, çevre ve ekonomi gibi devlet politikaları ile eşdeğer bir kamu politikası olduğu yönündeki görüşler hızla yaygınlaşmıştır. Özellikle deniz alanlarından faydalanmak teknolojik açıdan daha erişilebilir bir boyut kazandığından, bu alanlardaki faaliyetlerin yasal çerçevesini belirlemek ve ulusal çıkarları maksimize etmek amacıyla devletlerin ve uluslararası örgütlerin denizlere dair siyasi girişimleri ve politik eylemleri önem kazanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, denizcilik politikalarını kamu politikası açısından AB uygulamaları özelinde değerlendirmektir. Bu kapsamda, çalışmada öncelikle denizcilik politikası kavramsal olarak ele alınmış ve denizcilik politikalarına dair kapsamlı bir literatür araştırması sunulmuştur. Ardından, politika analizi teorilerinden biri olan ağ yönetimi yaklaşımı incelenmiş ve denizcilik politikaları ağ yönetimi yaklaşımıyla kamu politikası açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada, son olarak, AB Entegre Denizcilik Politikası ana hatlarıyla ele alınırken, AB'nin denizcilik alanındaki bu girişiminin kamu politikası oluşturma süreçlerini karşıladığı, geniş çapta bir paydaş katılımı ile her devletin kendine özgü farklılıklarını dikkate alan ulusal denizcilik politikalarına imkân verdiği vurgulanmıştır.

1. Denizcilik Politikaları

Tüm denizlerde ekonomik faaliyetlerin sürekli artması, deniz taşımacılığı, denizlerden çıkarılan enerji kaynakları, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, rekreasyon ve turizm gibi

---

² Nicole Schaefer & Vittorio Barale (2011), "Maritime Spatial Planning: Opportunities & Challenges in the Framework of the EU Integrated Maritime Policy", *Journal of Coastal Conservation*, Sayı: 15, s. 238.

³ Juan L. Suarez de Vivero vd. (2009), "Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope", *Marine Policy*, Sayı: 33, s. 624.

ekonomik temelli faaliyetler bir taraftan denizlerin stratejik önemini artırırken, diğer taraftan deniz çevresinin bozulmasına neden olmaktadır. Denize dair faaliyetlerin artması ise çevresel kaygıları beraberinde getirmekte, sürdürülebilirliğin sektöre uğraması hem ulusal, hem de uluslararası toplumun hayati çıkarlarını riske attığından denizcilik strateji ve politikaları öncelikli bir boyut kazanmaktadır. Bu kapsamda, denize dair tüm faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesi süreci olarak tanımlanan denizcilik politikaları, devletler ve uluslararası örgütler açısından kritik bir gündem haline gelmiştir.

Denizcilik politikaları, genel olarak denizcilik faaliyetlerinin verimliliğini artırmak üzere geliştirilmiş kamu politikaları olarak değerlendirilebilir ve denizlerdeki toplumsal çıkarların devlet desteği ile korunması üzerine yapılandırılmış siyasi kararlar olarak tanımlanabilmektedir. Kamu politikasının etkili bir aracı haline gelen denizcilik politikaları, sadece ulusal hükümet kararlarını değil, uluslar üstü hükümeti (Avrupa Komisyonu gibi) ve dünya çapındaki örgütleri (Uluslararası Denizcilik Örgütü, BM gibi) de kapsamaktadır.⁴

Mevcut durumda, her devletin bütünleştirilmiş bir denizcilik politikasına sahip olduğu söylenemez; bu politikalar daha çok parçalı durumda yürütülmektedir. Bu durum, deniz kaynaklarının verimsiz kullanılmasına ve ekosistem temelli ilerlememesine neden olmaktadır. Bu nedenle, daha verimli ve uygun maliyetli bir yaklaşım sunarak denizcilik politikalarının tek bir çatı altında toplanmasına imkân veren entegre ulusal denizcilik politikalarının uygulanması önem arz etmektedir. Deniz kaynakları genellikle kamu malıdır ve bunların yönetimi devletin sorumluluğunda olduğundan, denizcilik politikası kıyı ve deniz alanlarını ulusal ihtiyaçlarla ilişkilendirerek ulusal kamu politikasının bir alt bileşenini oluşturmaktadır.⁵

Denizcilik politikası, en geniş anlamda ana aktörün devlet olduğu siyasi düzene yanıt vererek, okyanus ve denizcilik meseleleri, sosyal ve ekonomik ilişkilerde (ulusal ve/veya uluslararası ölçekte) kullanılan deniz alanına dair bir devlet meselesi olarak kabul edilmektedir.⁶ Denizcilik politikalarının amacı, deniz ve kıyı ekosistemine zarar vermeden denizlere dair sürdürülebilir ulusal faydanın maksimize edilmesidir. Denizcilik politikası söyleminin en sembolik girişimi olan mavi büyüme de bu amaca hizmet eden en önemli araçlardan biridir.

---

⁴ Alfred J. Baird (2006), "Maritime Policy in Scotland", *Maritime. Policy & Management*, Cilt 32, Sayı: 4, s. 385.

⁵ Hatim Al-Bisher vd. (2012), "The Concept of Integrated National Maritime Policy and Its Application to Saudi Arabia", *Maritime. Policy & Management*, Cilt 39, Sayı: 5, s. 528.

⁶ Juan L. Suarez de Vivero vd. (2009), "Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope", s. 624.

Avrupa Birliği, 2009 yılında yeni Avrupa Entegre Denizcilik Politikası'nın başarılı bir şekilde uygulanmasını desteklemek için bilimden yararlanarak bilim-politika ilişkilerinin “*yeni bir yönetim biçimini*” temsil ettiğini vurgulamıştır.⁷ Denizcilik politikası, bilim, teknoloji, sosyoloji, ekonomi ve siyaseti içeren disiplinler arası bir boyuta sahiptir. Dolayısıyla, bu alanda çok boyutlu ve karmaşık ilişkileri içeren bir süreç yönetilmektedir.

1.1. Denizcilik Politikalarına İlişkin Literatür Taraması

Bu çalışmada, denizlerin 2000'li yılların başından itibaren ekonomik, askeri, diplomatik, çevresel açıdan daha yoğun kullanıldığı savunulmaktadır. Denizcilik politikalarına duyulan ihtiyaç ve girişimler de bu tarihten itibaren artış göstermiş ve bu alanda akademik çalışmalar yaygınlaşmıştır. Bu nedenle çalışmada sunulan literatür, 2000-2023 yılları arasında yayınlanan denizcilik politikalarına dair genel ve özel kapsamda unsurlar içeren çalışmaları kapsamaktadır. Bu kapsamdaki akademik çalışmalara ait özet bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo I: *Denizcilik Politikalarına İlişkin Literatür Özeti*

Yazar/lar (Yıl)	Çalışmanın Amacı	Ülke/Bölge	Çalışmanın Sonucu
Baird (2006)	Denizcilik politikasını açıklayarak, İskoçya'da denizcilik politikasına ihtiyaç olup olmadığını incelemek ve oluşturulacak denizcilik politikasının hangi alanları kapsayacağını belirlemektir.	İskoçya	İskoç hükümeti, kapsamlı bir denizcilik politikası geliştirmelidir. Denizcilik politikasının merkezinde deniz taşımacılığına dair faaliyetler yer alırken oluşturulacak politikanın temel amacı, sürdürülebilir ulaşım sistemi geliştirmek ve İskoç ekonomisine uzun vadeli faydalar sağlamak olmalıdır. Denizcilik politikasının oluşturulması bu alanda yeni bir idari yapılanmayı da gerekli kılmaktadır. Oluşturulacak kapsamlı denizcilik politikası ancak bu alana yeterli kaynakların tahsis edilmesiyle

⁷ Jan-Stefan Fritz (2010), “Towards a ‘New Form of Governance’ in Science-Policy Relations in the European Maritime Policy”, *Marine Policy*, Sayı: 34, s. 1.

			başarı sağlayabilecektir.
Li & Cheng (2007)	Ulusal ekonomik kalkınma ile denizcilik politikası arasındaki ilişkiyi incelemektedir.	Küresel	Denizcilik politikası, politika yapımcıların rasyonel kararlarının sonucundan ziyade ekonomik koşullar tarafından belirlenmektedir. Ekonomik göstergeler ile denizcilik politikasının gelişimi arasında güçlü bir ilişki vardır.
Koivurova (2009)	AB tarafından benimsenen Entegre Denizcilik Politikası'nı; uluslararası okyanus yönetişimi ve deniz hukuku açısından, AB ve büyük federal devletlerin entegre okyanus politikalarının bir karşılaştırması olarak Kanada ile AB rasında bir karşılaştırma açısından ve entegre denizcilik politikasının geleceği açısından toplam üç bağlamda incelemeyi amaçlamaktadır.	Kanada ve AB	AB Entegre Denizcilik Politikası, AB'nin denizcilik alanlarına ilişkin yeni bir vizyon oluşturmuştur. Bu politikadan önce Avrupa denizleri yoktu sadece üye devletlerin ulusal denizleri vardı. Bu politikayla birlikte, Avrupa denizleri AB topraklarının bir parçası olarak görülmektedir ve bu yolla "Entegre Denizcilik Politikası" daha üniter bir AB vizyonuna ve AB'nin uluslararası bir denizcilik aktörü olmasına katkı sağlamıştır.
Suarez de Vivero vd. (2009)	Bu çalışma, son yıllarda formüle edilen denizcilik politikalarını kamu politikası açısından ele almak ve uygulandıkları coğrafi alanın onları istisnai kılıp kılmadığını incelemektir.	Küresel	Denizcilik politikalarının ve deniz mekânsal planlamasının coğrafi çerçevesi, denizcilik politikaları gelişiminin ayrılmaz bir parçasını temsil etmektedir.
Wakefield (2010)	Farklı çıkarlar ve aktörlerin ortak değerler	Avrupa	Entegre Denizcilik Politikası, Avrupa denizleri için değerli bir

	temelinde faaliyet göstermesi kapsamında AB Entegre Denizcilik Politikası'nın AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında değerlendirilmesi.		anayasa ortaya koyarken, uygulamanın gerçekliğini AB balıkçılık politikası belirlemektedir. Balıkçılık politikası, denizlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak amacıyla ticari çıkarların ötesinde değerlere hizmet etmelidir.
Fritz (2010)	Avrupa denizcilik politikasıyla ilgili olarak bilim-politika ilişkisini analiz etmek, problemlerin üstesinden gelmek ve uygulanması gereken ilkeleri belirleyebilmek için en yeni kavramsal ve ampirik araştırmalardan bazılarını dayanarak çerçeveler sunmayı amaçlamaktadır.	Avrupa	Bilimsel ve teknolojik uzmanlık, AB Denizcilik Politikası'nın uygulanmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Mükemmelliği temel alan bir denizcilik politikası, bilimsel toplulukların uygulama sürecine dâhil edilmesi ile gerçekleştirilebilir.
Schaefer & Barale (2011)	AB'nin denizcilik mekânsal planlaması için yol haritası kapsamında on temel ilke kabul etmiştir. Bu çalışmanın amacı, bu ilkelerin çeşitli yönlerine farklı açılardan ışık tutmak ve dünyanın farklı denizcilik alanlarındaki uygulamalar ve örnekleri incelemektir.	Avrupa	Denizcilik mekânsal planlaması; yasal kesinlik, öngörülebilirlik ve şeffaflık sağladığından özellikle birden fazla ülkede faaliyet gösteren yatırımcılar ve operatörler için maliyetleri azaltmakta ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi arttıracak bir süreç olarak görülmektedir.
Al-Bisher vd. (2012)	Suudi Arabistan'da entegre ulusal denizcilik politikası geliştirilmesine	Suudi Arabistan	Suudi Arabistan, ülke refahının devam etmesi için denizlere bağımlıdır, ancak ele alınmayan

	yönelik bir analiz gerçekleştirmek ve bu politikanın oluşturulmasını engelleyen faktörleri inceleyerek çözüm önerileri sunmaktır.		bazı güvenlik tehditleri, ekonomik fırsatlar ve çevresel zararlar nedeniyle mevcut sektörel sistem başarısız olmaktadır. Bu başarısızlığın temel nedeni, deniz kaynaklarının tutarlı bir şekilde kullanılmasına yönelik entegre bir politikanın olmamasıdır.
Freire-Gibb vd. (2014)	Mevcut Avrupa deniz yönetişiminin güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini (SWOT) ele alarak değerlendirmek.	Avrupa	Avrupa deniz bölgelerinde Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi, her üye ülkeye politika yapma ve uygulama imkânı vermesi açısından güçlüdür. Avrupa ekonomisinden etkilenme durumu hem fırsat, hem de tehdit olarak değerlendirilebilir ve AB deniz bölgelerinde sürdürülebilir sağlıklı su elde edilmesi için en etkili politika olma potansiyeline sahiptir.
Fritz & Hanus (2015)	AB'nin Entegre Denizcilik Politikasının geleceği kapsamında önemli görülen öncelikler için somut önerilerde bulunmayı ve denizlerin, okyanusların yönetimine yönelik daha bilgiye dayalı ve bütüncül bir yaklaşım temeli oluşturulma temelini araştırmaktır.	Avrupa	AB Entegre Denizcilik yaklaşımının iki temel zayıflığı vardır. Bu zayıflıkların giderilmesi şu yollarla mümkündür: İlk olarak, AB denizcilik politikasında öncelik belirleme ve strateji oluşturma süreci entegre yerine sektörel olarak belirlenmelidir. İkinci olarak, denizcilik faaliyetlerinde tutarlı bir yatırım stratejisi sunan entegre bir finansman aracı oluşturulmalıdır.
Mance vd. (2015)	Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin Entegre Denizcilik Politikası	Avrupa	AB, üye ülkelerin deniz ve deniz kaynaklarının kullanımında tahsis mekanizmasını, yasal ve ticari

	kapsamında Hırvatistan'a kendi denizcilik politikalarını ortaya koyması için verdiği manevra alanını incelemeyi ve Hırvatistan açısından ortak uygulamaların beklenen sonuçları hakkında analitik bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.		uygulamaları kendi kararlarına bırakarak, üye devletlere başarılı denizcilik politikalarıyla rekabet etme imkânı vermiştir.
Senaratne (2016)	Hint Okyanusu bölgesi için oluşturulacak denizcilik politikasının formüle edilmesinde kamu diplomasisinin önemini araştırmaktır.	Hint Okyanusu bölgesi	Hint Okyanusu bölgesinde ortak bir denizcilik politikasının oluşturulması, sadece devletlerin değil, bölgedeki doğal kaynakların da korunması açısından faydalıdır. Kamu diplomasisi, ortak bir denizcilik politikası formüle etmede yararlı bir araçtır. Buna ek olarak, kamu diplomasisi, bölgede deniz emniyeti ve güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturulacak politika ve stratejilerin formüle edilmesi ve uygulanmasındaki iş birliğine halkı ve hükümetleri etkileyerek katkı sunacaktır.
Pluciński (2017)	Polonya denizcilik ekonomisinin mevcut gelişme aşamalarını ve buna bağlı olarak uygulanan denizcilik politikasını analiz etmek ve Polonya'nın ekonomik dönüşümünden sonra kurulan bağımsız yerel	Polonya	Polonya denizcilik politikaları genel olarak devlet korumasında yürütülmekteydi. Ancak 1989'da yerini liberal bir yaklaşıma ve belirli denizcilik sektörlerinin gelişimini yöneten serbest piyasa düzenlemelerine bıraktı. AB üyesi olan Polonya, AB için Entegre Denizcilik Politikası kapsamında

	yönetimler de dâhil olmak üzere, kamu faktörünün ülke denizcilik politikasının uygulanmasındaki rolünü ortaya koymaktır.		ulusal politikasına yön vermektedir. AB üyesi her devletin kendine özgü yasal, örgütsel ve mali çerçevesi olacağından, Polonya denizcilik politikasının bölgesel ve yerel farklılıkların önemi artacak ve bu politikanın en önemli aracı, kalkınmayı teşvik eden modern mekanizmalar olacaktır.
Suarez de Vivero vd. (2019)	Gıda güvenliği ve deniz güvenliği arasındaki bağlantıyı inceleyerek Avrupa Birliği'nin denizcilik politalarına nasıl yansıdığını incelemektir.	Avrupa	Avrupa gıda güvenliği politikası, okyanusların genel sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak için kıyı toplulukları ve balık stokları arasındaki metabolik ilişkileri, ticaret ilişkileri aracılığıyla güçlendirmelidir.
Schumacher vd. (2020)	Kıyı ve denizcilik politikalarının uygulanmasını desteklemek için bilimsel bilgilerin karar verme sürecine dahil edilmesinde ve politika uygulamasının desteklenmesinde önemli bir rol oynayan mevcut karar destek araçlarını Baltık Denizi özelinde analiz etmektir. Bu kapsamda, kullanıcı ihtiyaçları ile mevcut sistem arasındaki boşluklar, zayıflıklar ve beklentileri belirlemeyi amaçlamaktadır.	Baltık Denizi	Çalışma kapsamında görüş alınan paydaşların karar destek araçlarını genellikle arka plan bilgisi olarak kullandığı belirlenmiştir. Karar destek araçlarının kullandığı engellerden biri farkındalık ve deneyim eksikliğidir. Bu nedenle, kıyı ve deniz politikasının uygulanmasında araçsal mekanizmanın pratik önemini ortaya koymak geliştirilmesi gerekmektedir. Sistemdeki mevcut boşlukları doldurmak amacıyla insan refahı üzerindeki etkileri ele alan, çevresel ve sosyo-ekonomik yönleri birbirine bağlayan karar destek araçları geliştirilmelidir.

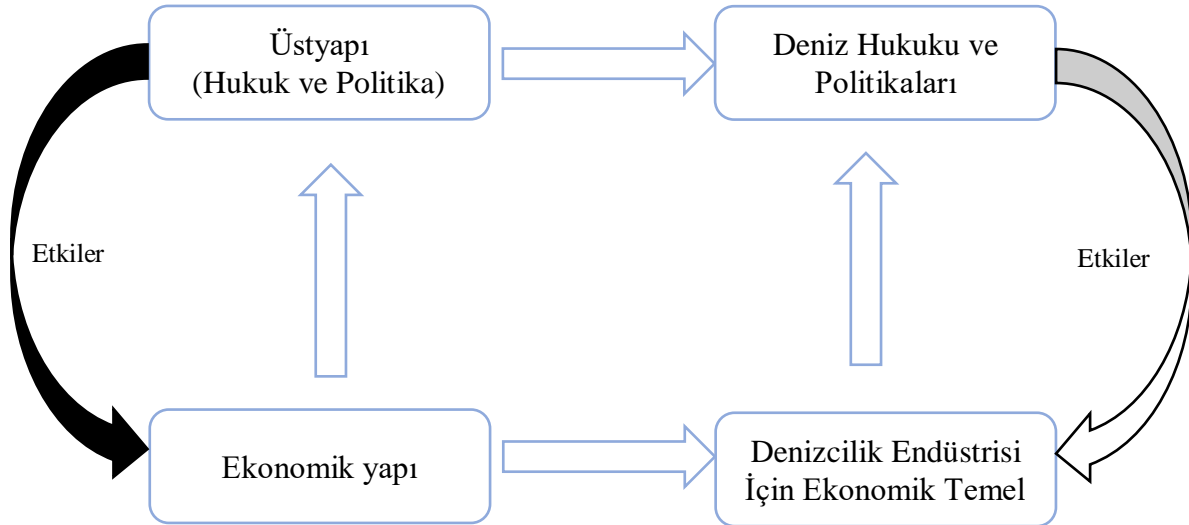
Agarwala (2022)	Denizcilik alanındaki yıkıcı teknolojilerle ilişkili mevcut politika çerçevesine ilişkin bazı temel konuları inceleyerek, yönetim boşluğunu yaratan nedenleri araştırmak ve bu teknolojilerin potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için politika yapıcılara bir politika çerçevesi sunmaktır.	Küresel	Yaşanılan teknolojik gelişmeler çağında geçmiş yıllara yönelik politikalar ve iş modelleri bu çağın ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Politika oluşturulurken kamu yararı ile yenilikçilerin çıkarlarının dengelenmesi gerekmektedir. Denizcilik alanı söz konusu olduğunda, düzenleyicilerin riskleri yönetmeyi ve onlardan kaçınmayı içeren bir süreç izlemeleri denizcilik politikalarını başarılı kılacaktır.
Pentz & Klenk (2023)	İklim değişikliğinin kaynak yönetimi kapsamında (balıkçılık yönetimi özelinde) denizcilik politikalarına etkisini incelemektir.	Küresel	Uluslararası anlaşmalar ve dünya çapındaki uygulamalar, iklim değişikliğinin balıkçılık yönetimi politikalarında etkili olduğunu ve bu alanda ihtiyatlı yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir. Kaynak yönetimi kurumları, iklim değişikliğinden kaynaklanan belirsizlikleri öngören yönetim stratejileri izlemelidir.
Axon & Collier (2023)	ABD denizcilik politikalarının derinlemesine analizini gerçekleştirerek mavi ekonomi için adalet, kapsayıcılık ve eşitliği nasıl daha iyi entegre edebileceği konusunda önerilerde bulunmaktır.	ABD	Mavi ekonomi için ekonomik uygulanabilirlik ve çevresel sürdürülebilirlik esastır. Denizcilik politikalarının sürdürülebilir kıyı kaynakları yönetiminde sosyal eşitlik, paydaş katılımı ve işbirliğini dengelenmesi gerekmektedir. Adil geçişi yaygınlaştırmak için politika ve eylemlerde küçük yasal reformlardan ziyade büyük ölçekli

			dönüşümsel değişiklik şarttır.
--	--	--	--------------------------------

Tablo I incelendiğinde, denizcilik politikalarının daha çok Avrupa bölgesi kapsamında AB özelinde değerlendirildiği görülmektedir. Özellikle AB Entegre Denizcilik Politikası'nı farklı açılardan değerlendiren çalışmaların sayısı oldukça yüksektir. Bu durumun temel nedeni, AB'nin denizcilik politikalarını kamu politikası süreciyle yürütmesi ve bu sürecin uzun vadeli planlama sonucu gerçekleştirilmiş olması, geniş çapta paydaş katılımına imkân vermesi ve kapsamının oldukça geniş olmasıdır.

Li ve Cheng (2007), çalışmalarında, ulusal denizcilik politikalarının ekonomik koşullar tarafından şekillendiğini öne sürmüşlerdir.⁸ Ekonomi ve politika arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapan çalışmada, hukukun gelişiminin toplumun gelişimine bağlı olduğu, ekonomik değişimin de hukuktaki değişimi beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Denizcilik politikası ve ekonomik temel arasındaki ilişki Şekil I'de gösterilmiştir.

Şekil I: Denizcilik Politikası ve Ekonomik Temel⁹

Denizcilik politikasının ekonomik koşullar tarafından şekillendiğini gösteren Şekil I incelendiğinde; ekonomik yapının politik ve hukuki süreçleri etkilediği ve döngüsel etkiyle bu durumun ekonomik çıktıların olduğu açıkça görülmektedir. Denizlerin hem kullanım alanı, hem de etkilediği alan oldukça geniştir. Dolayısıyla, bu alanda oluşturulacak politikaların da çok boyutlu ve geniş kapsamlı olması kaçınılmazdır. Denizcilik politikalarının askeri, ekonomik, kültürel, enerji, diplomatik, teknolojik, sosyal ve bilimsel boyutu bulunmaktadır ve

⁸ K. X. Li & Jin Cheng (2007), "The Determinants of Maritime Policy", *Maritime. Policy & Management*, Cilt 34, Sayı: 6, s. 521.

⁹ A.g.e., s. 526.

bu nedenle, uzun yıllar adı geçen politikaların çatısı altında varlığını sürdürmüştür. Ancak 2000’li yılların başından itibaren yaşanan küresel gelişmeler neticesinde deniz alanlarının toplumsal hayatın her alanında daha yoğun kullanımı, denizcilige dair politik yaklaşımların bağımsız olarak ele alınmasını sağlamıştır.

2. Politika Analizi Teorilerinden Ağ Yönetimi Yaklaşımı

Genel olarak politika tanımı yapılırken, beş temel görüş kullanılmaktadır. Bunlar; hükümet tercihi ve kararı olarak politika, belgeleme yolu olarak politika, problem çözme olarak politika, uygulamalar açısından politika ve bir uzman bilgisi olarak politikadır.¹⁰ Kamu politikasının tanımlanmasında en yaygın biçimde kullanılan yaklaşım ise, bir problem çözme amacı taşıması ve bu yönde bir dizi siyasi karar içermesidir. Aslında her politika temelde bir problemi çözmek üzere ortaya çıkmaktadır. Bu demokratik yönetimlerde toplumun genelinin çıkarlarını korumak üzere oluşturulurken, otoriter yönetimlerde daha çok toplumun belli bir kesiminin çıkarlarını korumak üzere yapılandırılmaktadır. Kamu politikası, toplumda kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında bir katalizör olarak görülmektedir.¹¹ Toplumun genelini ilgilendiren sorunlara çözüm ararken, sürdürülebilir refahın gözetilmesi temel hedefler arasındadır.

Ulusal ölçekte politika yapıcılarının halkın desteğini kazanmasındaki en önemli araçlarından biri kamu politikalarıdır. Askeri, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık gibi alanlarda izlenen kamu politikalarının vatandaşların daha iyi koşullarda yaşamasına katkı sunması, hükümetin meşru yönetiminin en önemli gücünü oluşturmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle sürekli değişen yaşam koşullarında sürdürülebilir refah ve gelecek kaygısı artık hükümetlerin kamu politikalarının yerel unsurlardan çok küresel unsurlardan etkilenmesini beraberinde getirmiştir. Bir kamu politikası oluşturulurken farklı aktörlerden, süreçlerden ve gelişmelerden etkilenilmesi politika yapım sürecini giderek karmaşık hale getirmekte ve sonuçta bu politikaların analizini zorlaştırmaktadır. Bu durum, kamu politikaları analizinde sistematik bir yol izlenmesini gerekli kıldığından süreç yönetimi yaklaşımı, ağ yönetimi yaklaşımı ve bilişsel yaklaşım gibi teoriler, politika analiz sürecinde sıkça kullanılmaktadır.¹²

Politika analizi teorilerinden ağ yönetimi yaklaşımı, 1970’li yıllarda ilk olarak ABD’de daha sonra İngiltere’de ve diğer ülkelerde yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır.¹³ Ağ yönetimi

¹⁰ Shahjahan Bhuiyanaan & Ali Farazmand (2020), “Society and Public Policy in the Middle East and North Africa”, *International Journal of Public Administration*, Cilt 43, Sayı: 5, ss. 373-374.

¹¹ A.g.e., s. 376.

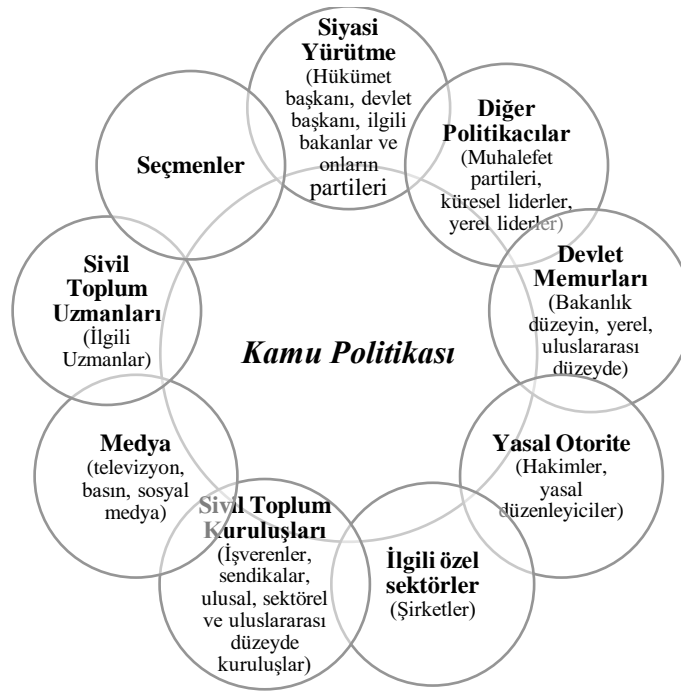
¹² Aydın Usta (2013), “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 24, s. 85.

¹³ A.g.e., s. 88.

yaklaşımının en önemli özelliği, politika oluşturma sürecinde etkili hükümet ve hükümet dışı karar vericiler (politika aktörleri) arasındaki resmi ve gayri resmi ilişkilere odaklanmasıdır.¹⁴

Demokratik toplumlarda politika oluşturma sürecinin başında seçilmiş karar alıcılar bulunmaktadır. Dolayısıyla, politika oluşum sürecinin başındaki politika aktörü hükümettir. Ancak hükümet tek başına etkili bir aktör değildir. Politika yapım sürecinde etkili olan diğer aktörler de bulunmakla birlikte küreselleşmenin etkisiyle sürece uluslararası aktörler de dâhil olmuştur. Şekil II’de ağ yönetimi yaklaşımıyla kamu politikası oluşturulması sürecinde genel olarak etkili olan politika aktörleri gösterilmiştir.

Şekil II: Politika Ağı¹⁵

Şekil II’de verilen politika aktörleri, bir kamu politikasının oluşum sürecinde etkili olan aktörleri kapsamaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle, burada sayılan aktörlerin küresel düzeydeki temsilcilerini de söz konusu ağa dâhil etmek gerekmektedir. Devlet tekelinde bulunan politika yapım süreçleri, zamanla uluslararası aktörlerin de etkili olduğu kapsamlı bir sürece dönüşmüştür. Ağ yönetimi yaklaşımında bir kamu politikası, dünyadaki gelişmeler neticesinde resmi ve gayri resmi aktörler arasındaki etkileşim ve hiyerarşik olmayan yatay ilişkiler sonucunda meydana gelmektedir.¹⁶

¹⁴ Hugh Compston (2008), “The Future of Public Policy”, *World Futures*, Sayı: 64, s. 44.

¹⁵ A.g.e., s. 48.

¹⁶ Aydın Usta (2013), “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, ss. 88-92.

3. Denizcilik Politikalarının Ağ Yönetimi Yaklaşımıyla Kamu Politikası Açısından Değerlendirilmesi

Devletlerin denizcilik politikası, genellikle savunma ve güvenlik, nakliye, ticaret, ulaşım, enerji, telekomünikasyon, petrol ve maden çıkarma, balıkçılık, çevre koruma, bilimsel araştırma ve turizm olmak üzere birçok farklı alanlarda ele alınmaktadır. Ancak son yıllarda denizlerin giderek artan kullanımı, bu alanlarda ekolojik tahribatı da beraberinde getirdiğinden, denizlere dair politikaların tek bir çatı altında toplanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 21. yüzyılda denizlerden faydalanmanın teknolojik açıdan daha imkânlı hale gelmesi, deniz ekosisteminin iklim değişikliğinin etkilerini azaltıcı rolünün bulunması, denizlerin toplumsal hayatın sürdürülebilirliğine farklı boyutlarda olumlu katkı sağlaması gibi nedenler, denizleri, yüzyılın stratejik rekabet alanlarına dönüştürmüştür. Tüm bu gelişmeler kapsamında, ulusal ve uluslararası denizcilik politikalarının oluşturulması ve sürdürülmesi devletlerin ve uluslararası örgütlerin öncelikli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Deniz alanlarının sürdürülebilir ve verimli kullanımını sağlayabilmek amacıyla devlet ve küresel örgüt girişimleri son on yılda hız kazanırken, denizcilik politikalarının kamu politikasının bir parçası olarak ele alınarak değerlendirilmesi de giderek yaygınlaşmıştır.¹⁷

Devletler tarafından ilan edilen politika ve stratejilerin yanında, uluslararası örgütler tarafından başlatılan ortak denizcilik politikaları çalışmaları da giderek yaygınlaşmaktadır. Küresel ticaretin yüzde 80'inden fazlasının denizler yoluyla taşındığı günümüzde, deniz alanlarının önemi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸ Buna ek olarak, iklim değişikliğinin etkileri tüm dünyayı olumsuz yönde etkilerken, deniz ekosisteminin bu etkilerin azaltılmasında oynadığı olumlu rol de bu önemi arttırmaktadır. Son olarak, kıt karasal kaynakların hızla azalması devletlerin deniz doğal kaynaklarına yönlendirmiş ve derin deniz yataklarında keşfedilmemiş hidrokarbon kaynaklarının varlığı denizlere ilgiyi arttırmıştır. 21. yüzyılda ortaya çıkan bu gelişmeler genel olarak değerlendirildiğinde, denizlere dair çok boyutlu strateji ve politikaların belirlenmesi ve uygulanması kritik önem arz etmektedir. Bu kapsamda, 21. yüzyıla geçişin en önemli özelliklerinden biri, ulusal ve uluslararası boyutta başlatılan denizcilik politikalarına dair siyasi eylemlerdir.

Son yirmi yılda deniz alanlarından sağlanan faydanın artmasıyla birlikte bu alanlarda yeni tehdit ve sorunlar da ortaya çıkmıştır. Deniz çevresinin kirlenmesi, deniz yoluyla insan,

¹⁷ Juan L. Suarez de Vivero vd. (2009), "Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope", s. 624.

¹⁸ UNCTAD (2022), "Review of Maritime Transport 2022", Erişim Tarihi: 03.02.2023, Erişim Adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2022>.

uyuşturucu, silah kaçakçılığının yapılması, deniz biyoçeşitliliğinin azalması, terör eylemleri, yasadışı balıkçılık, deniz sınırı anlaşmazlıkları gibi deniz güvenliğini tehdit eden unsurlarda artış görülmektedir. Dolayısıyla, hem deniz alanlarından mümkün olduğunca yüksek düzeyde faydalanmak, hem de bu alanlarda ortaya çıkan sorunları çözebilmek kapsamlı ve planlı bir politika oluşturma süreci gerektirmektedir. Ulusal boyutuyla ele alındığında, denizcilik politikaları geliştirmek hükümetlerin siyasi eylemleri çerçevesinde yer alan önemli bir kamu politikası olarak görülmekte, uluslararası boyutuyla ise bölgesel ve küresel örgütlerin kamu politikası çerçevesinde yürütülmektedir.

Demokratik toplumlarda seçilmiş yöneticiler toplumsal sorunların çözülmesi amacıyla kamu politikaları oluşturmakta ve genellikle bu yolla meşruiyetlerini güçlendirmektedir. Her politika, siyasi olarak doğası gereği kolektif olarak tanımlanan bir sorunu hedefli bir şekilde çözmek amacıyla alınan bir dizi tutarlı kararlar veya faaliyetler içermektedir.¹⁹ Denizlerin son yirmi yılda toplumsal hayatın her alanındaki artan önemi nedeniyle bu alanlarda gerçekleştirilen tüm faaliyetlerin tabi olacağı, vatandaşların çıkarlarının gözetileceği ve deniz çevresinin korunmasını içeren politikalar da kolektif olarak tanımlanan bir sorunu hedefli bir şekilde çözüme amacına hizmet etmektedir. 21. yüzyılın ortaya çıkardığı iklim değişikliği, doğal kaynakların azalması, çevresel tahribatın artması gibi toplumların geleceğini ilgilendiren sorunların ortaya çıkmasıyla birlikte denizlere dair ekonomik, sosyal, çevresel, kültürel faaliyetleri içeren ve parçalı yapıda bulunan kamu politikalarının tek bir çatı altında toplanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, bazı devletler ulusal denizcilik politikalarını ilan ederken, bazıları da bölgesel ve küresel örgütler aracılığıyla entegre denizcilik politikaları yürütmektedir.

Kamu politikaları oluşturulurken sadece yerel unsurlardan değil, küresel gelişmelerden de etkilendiğinden denizlere dair uluslararası girişimlerin (BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, AB Entegre Denizcilik Politikası gibi) artması, ulusal denizcilik politikalarının da tetikleyicisidir. Kamu politikası oluşturma sürecinde farklı çevrelerden etkili olan birçok aktör yer almaktadır. Bu aktörler, ulusal ve uluslararası boyutuyla karar verme sistemi içinden ve dışından olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir. Küreselleşmenin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte uluslararası aktörlerin politika yapım sürecine etkisi de hızla artarken, teknolojik gelişmeyle birlikte hem yerel, hem küresel sivil aktörlerin de politika yapım sürecine dâhili giderek artmaktadır. AB, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası aktörler,

---

¹⁹ Rui Pedro Lourenço (2023), "Government Transparency: Monitoring Public Policy Accumulation and Administrative Overload", *Government Information Quarterly*, Sayı: 40, s. 1.

devletlerin siyasi karar alma süreçlerinde etkili olmakta ve bu aktörler arasında en etkili uluslararası örgüt AB olarak kabul edilmektedir.²⁰

Denizcilik politikalarının bir kamu politikası olarak gelişmeye başladığı günümüzde, bu farkındalıkla hareket eden devletler; sürdürülebilir ekonomik, çevresel, kültürel, bilimsel ve sosyal gelişim ile genel olarak ulusal çıkarların sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Hâlihazırda parçalı yapıda ekonomi, çevre, enerji, bilim, kültür ve eğitim politikalarının içerisinde ele alınan denize dair politik yaklaşımların bir araya getirilmesi girişimleri, denizlerde artan insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Kamu politikasının en önemli özelliklerinden biri, kamusal bir sorunun çözülmesinde halkın desteğinin alınarak meşruiyet zemininin sağlanmasıdır. Bu kapsamda, halkın desteğini kazanmak, bir denizcilik politikasının uygulanmasına büyük ölçüde yardımcı olan araçlardan birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde denizlerin nasıl kullanılacağı konusunda kamuoyunda farkındalık yaratmak, gelecek nesillerin kullanımı için deniz kaynaklarının korunmasına da katkı sunmaktadır.²¹

Kamu politikası geliştirme; hakları korumak, ihtiyaçları karşılamak, kaynakları dağıtmak, yasaları oluşturmak, uygulamak veya mevcut olanı değiştirmek, refahı sağlamak, vatandaşları korumak ve diğer herhangi bir ulusal çıkar konusu için hükümetin üstlendiği bir süreçtir. Kamu politikasının hedefleyebileceği çok sayıda konu olmakla birlikte, denizlerin kullanımı ve bu alanların yönetimi, güvenliği, sürdürülebilirliği bu konular arasındadır. Denizlere dair faaliyetler ayrı kamu politikalarının bir parçasıyken, 21. yüzyılda ortaya çıkan gelişmelerin itici gücüyle tek başına ele alınması giderek yaygınlaşmıştır. Denizcilik politikalarını kamu politikası açısından ele alan araştırmalar, daha çok bu politikaların ortak yönlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, kamu politikası çerçevesinde denizcilik politikalarının ortak özellikleri Tablo II'de verilmiştir.

---

²⁰ Yıldız Atmaca (2017), "Türkiye'deki Kamu Yönetimi Uygulamalarında Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Etkileri: Politika Transferi Bağlamında Bir Analiz", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, s. 1.

²¹ Bhagya Senaratne (2016), "The Importance of Public Diplomacy in Formulating a Maritime Policy for the Indian Ocean Region", *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, Cilt 12, Sayı: 1, s. 82.

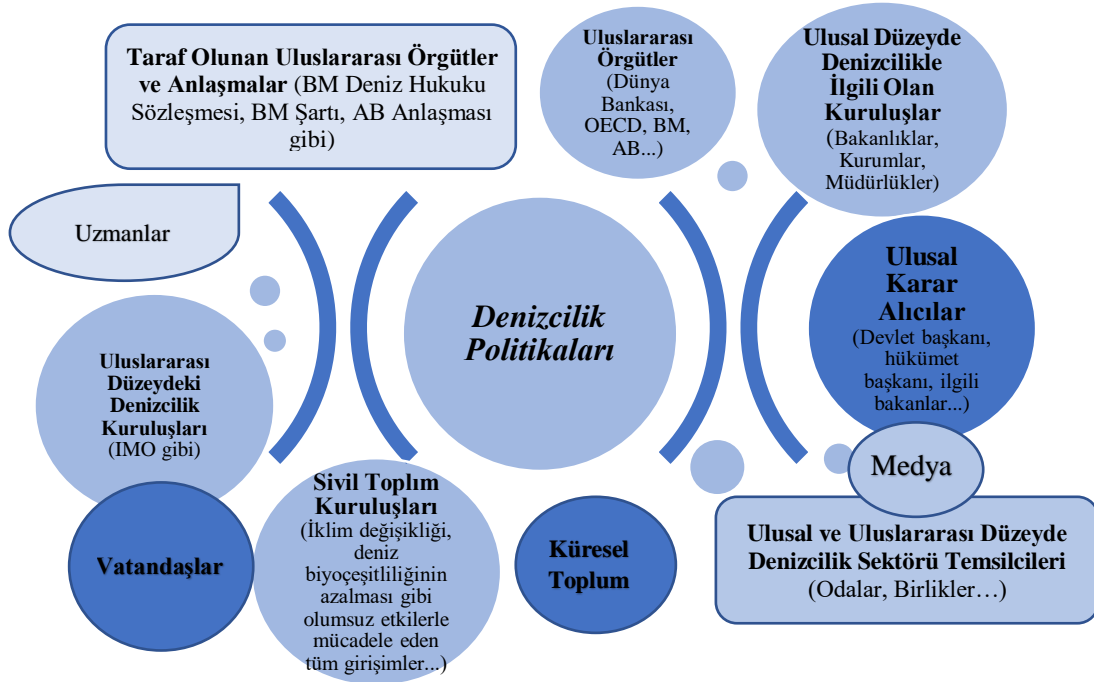
Tablo II: Kamu Politikaları Çerçevesinde Denizcilik Politikaları

Ortak Özellikler	Açıklama
<i>Süreç Benzerliği</i>	Denizcilik politikaları tıpkı diğer kamu politikaları gibi resmi kurumların gündemine kademeli olarak dâhil olmuştur.
<i>Kamusal Sorun Çözme</i>	Denizcilik politikaları diğer kamu politikaları gibi bir dizi toplumsal sorunun çözülmesine katkı sağlamak üzere ilgili tüm konuları devlet gündemine almaktadır.
<i>Etki Genişliği</i>	Denizler toplumun oldukça geniş bir kesimini ilgilendiren farklı ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü, birbirini etkileyen endüstriyel alanların iç içe geçtiği, toplumların hayatında etkisi giderek artan ve toplumsal geleceğin inşasında önemli rol oynayan alanları kapsamaktadır.
<i>Uluslararası Hukuk Boyutu</i>	Denizcilik politikaları sadece devletlerin egemenliğindeki ulusal sınırları kapsamaz, aynı zamanda tartışmalı deniz sınırlarını ve açık denizlerdeki faaliyetleri de içine almaktadır. Bu kapsamda, ulusal çıkarların gözetildiği uluslararası siyasi eylemlerin bütününe içerecek şekilde oluşturulmaktadır.
<i>Paydaş Katılımı</i>	Denizcilik politikaları oluşturulurken sadece resmi kurumlar değil, sivil toplum kuruluşları, endüstriyel paydaşlar, uluslararası kuruluşların da görüşleri, düzenlemeleri ve girişimleri dikkate alınmaktadır.
<i>Şeffaflık</i>	Denizcilik politikaları kamu politikası süreçlerinde olduğu gibi halka açık, katılımcı bir biçimde vatandaşların ihtiyaçları ve çıkarları gözetilerek oluşturulmaktadır.
<i>Müdahale Zorunluluğu</i>	Denizciliğe dair tüm faaliyetlerin yürütülmesinde ulusal çıkarların adaletli biçimde gözetilmesi ancak devlet eliyle gerçekleştirileceğinden denizcilik politikaları önemli bir kamu politikası olarak değerlendirilmektedir.
<i>Mevcut Politikaların Yetersizliği</i>	Denizcilik politikalarının oluşturulması veya değiştirilmesi tıpkı diğer kamu politikalarında olduğu gibi mevcut yasal çerçeve ve uygulamaların yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır. Dinamik bir süreç sonucu kendiliğinden

	gelişen ihtiyaçlara mevcut düzenin cevap verememesi veya vatandaşların çıkarlarını yeterince koruyamaması sonucu denizcilik politikalarına duyulan ihtiyaç artmıştır.
<i>Normatif Çerçeve</i>	Denizlere dair askeri, ticari, kültürel, bilimsel, hukuksal ve çevresel konuların resmi kurallar çerçevesinde sistematik olarak yürütülmesi gerekmektedir. Bu da, ancak denizcilik alanında oluşturulacak kamu politikaları ile sağlanabilecektir.
<i>Uyumlaştırma</i>	Denizcilik politikalarının geliştirilmesi sadece ulusal çıkarların korunması değil, bölgesel ve küresel gelişmelere uyum sağlanması açısından da gereklidir. Bu kapsamda, yeni bir politik sürecin başlatılması ya da revize edilmesi ile bölgesel (AB gibi) ve küresel (BM Sürdürülebilirlik Hedefleri gibi) gelişmelere uyum sağlanacaktır.
<i>Döngüsel Benzerlik</i>	Kamusal alanlarda yürütülen polititkaların en temelde dört aşamanın belirgin şekilde görülmesi önem arz etmektedir. Sorunun tanımlanması ve gündeme alınması, bir politikanın benimsenmesi, önlem ve normatif çerçevenin uygulanması ve son olarak değerlendirmenin yapılarak eksiklerin giderilmesi. Bu aşamalar denizcilik politikalarında da uygulanan en dar anlamdaki süreci ifade etmektedir.

Denizcilik faaliyetleri askeriden çevreye, siyasete, ticarete, hukuka, üretime, enerjiye ve bilime kadar çok geniş kapsamda stratejik hedeflerin gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Bu denli geniş kapsamda ve çok boyutlu bir alanda oluşturulacak politikalar ise birden çok politik aktörün etkisi altındadır. Denizcilik politikalarını ağ yönetimi yaklaşımıyla ele aldığımızda, politika yapım sürecinde etkili olan birden çok ulusal ve uluslararası aktörün olduğu görülmektedir. Yaşanan gelişmeler sonucu ortaya çıkan yeni toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla siyasi gündemi meşgul eden denizcilik politikalarının oluşmasında etkili olan aktörler Şekil III'te verilmiştir.

Şekil III: Denizcilik Politikalarında Etkili Olan Aktörler

Şekil III'te verilen politik aktörler, denizcilik politikaları oluşturulurken güncel gelişmelere bağlı olarak ve etki derecesi değişkenlik göstererek politika yapım sürecine dâhil olmaktadır. Politika yapım sürecinde tüm aktörler, eşit derecede etkili olmadığı gibi güncel gelişmelere bağlı olarak bir aktör diğerlerine nispeten daha fazla ön plana çıkabilmektedir. Örneğin, iklim değişikliği ve artan ticari faaliyetlerin deniz ekosisteminde yarattığı tahribatın artmasıyla birlikte bu kapsamda ulus üstü politikaları bulunan Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) diğer uluslararası örgütlere nazaran daha fazla etkili olabilmektedir. Özellikle AB, denizcilik politikaları kapsamında 21. yüzyılın başından itibaren üye devletlerin katılımıyla oluşturduğu politika ve uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Bu nedenle, denizcilik politikaları araştırmalarının merkezinde genellikle AB yer almakta ve üye devletlerin ulusal denizcilik politikalarıyla birlikte Birlik tarafından ilan edilen Entegre Denizcilik Politikaları önemli bir analiz konusunu oluşturmaktadır. Denizcilik politikalarını ağ yönetimi yaklaşımıyla kamu politikası açısından değerlendiren bu çalışmada son olarak AB Entegre Denizcilik Politikaları incelenmiştir.

4. Avrupa Birliği Entegre Denizcilik Politikası

2000'li yılların başından itibaren, Avrupa Birliği (AB), üye ülkelerin deniz havzaları arasında koordineli bir şekilde entegre denizcilik stratejileri ve politikaları geliştirmeye yönelik adımlar atmış, Avrupa düzeyinde deniz yönetimine bütüncül bir yaklaşım uygulanabilmesi

için çalışmalar başlatmıştır. Bu kapsamda, Ekim 2007’de Avrupa Komisyonu tarafından önerilen AB için Entegre Denizcilik Politikası, Avrupa Konseyi ve Parlamentosu tarafından onaylanmıştır.²² AB Entegre Denizcilik Politikası (*Integrated Maritime Policy-IMP*), ekonomik kalkınmadan ödün vermeden, denizcilik işleriyle ilgili çeşitli ancak birbiriyle bağlantılı görevler arasında diyalog için siyasi bir çerçeve oluşturma girişimini temsil etmektedir. AB’nin Entegre Denizcilik Politikası, denizcilik işleriyle ilgili çok yönlü ve girift politikaları koordine etme ve ekolojik ekonomik kaynakların tahsisine ilişkin sorunları bütüncül, entegre bir şekilde ele alma girişimi olarak tanımlanabilmektedir.²³

AB Entegre Denizcilik Politikası, tüm üye devletleri bağlayan ve ortak daha iyi çevresel duruma ulaşmak amacıyla oluşturulan bir uyum süreci değildir. Her üye devletin farklılıklarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak kendi deniz suları için bir deniz stratejisi geliştirmesidir.²⁴ Her üye devletin denizlere ve kıyılarına dair sahip olduğu özel koşulları dikkate alarak, sürdürülebilir çevre ortamının yaratılması amacıyla kendi deniz stratejisini oluşturması, Birlik tarafından üye devletlerin egemenlikleri ve farklılıklarına duyulan saygı kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca, bu farklılıkların gözetilerek devletlere olanak sağlanması, üyeler arasında rekabeti sağlayacağından daha başarılı deniz stratejilerinin oluşmasına da zemin hazırlamaktadır.

IMP’nin hazırlanma süreci; şeffaflık, halkın katılımı ve ilgili tüm paydaşlarla mümkün olduğunca kapsayıcı şekilde gerçekleştirilmiştir.²⁵ Politika yapım sürecine Avrupa kurumlarına ek olarak üçüncü ülke hükümetleri, vatandaşlar, bilim ve akademi temsilcileri, bireysel şirketler, sivil toplum kuruluşları ve iş dünyası temsilcileri de katılmıştır.²⁶ Bu kapsamda, Avrupa Komisyonu tarafından 2007 yılında yayınlanan “*Avrupa Denizcilik Politikası İstişaresinden Çıkarılan Sonuçlar*” isimli raporda; IMP’nin yapım sürecinde tüm paydaşlardan 490’ın üzerinde katkı alındığı ve denizcilik politikasının paydaşlarla tartışıldığı 230’un üzerinde etkinlik düzenlendiği belirtilmiştir.²⁷ Politika yapım sürecinde bu denli geniş

---

²² Jan-Stefan Fritz (2010), “Towards a ‘New Form of Governance’ in Science-Policy Relations in the European Maritime Policy”, s. 2.

²³ Davor Mance vd. (2015), “Integrated Maritime Policy of the European Union as the Planning Model for Croatia”, *Pomorski Zbornik*, Cilt 49-50, Sayı: 1, s. 29.

²⁴ Jill Wakefield (2010), “Undermining the Integrated Maritime Policy”, *Marine Pollution Bulletin*, Sayı: 60, s. 330.

²⁵ Timo Koivurova (2009), “A Note on the European Union’s Integrated Maritime Policy”, *Ocean Development & International Law*, Cilt 40, Sayı: 2, s. 175.

²⁶ Commission of the European Communities (2007), “Conclusions from the Consultation on a European Maritime Policy”, Erişim Tarihi: 15.01.2023, Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0574:FIN:EN:PDF>.

²⁷ A.g.e.

kapsamda paydaş görüşünün alınması ve halka açık ve katılıma imkân veren bir süreç yönetiminin işletilmesi, IMP'nin meşruiyetini arttıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

AB Entegre Denizcilik Politikası; okyanusları, denizleri, adaları, kıyıları ve denizcilik sektörlerini etkileyen politikaların koordinasyonunu geliştirerek tüm deniz temelli faaliyetlerin ve kıyı bölgelerinin sürdürülebilir kalkınmasını teşvik etmeyi amaçlayan bir politika çerçevesidir.²⁸ AB tarafından yürütülen entegre denizcilik politikası; mavi büyüme, deniz verileri ve bilgisi, deniz mekânsal planlaması, entegre deniz gözetimi ve deniz havzası stratejileri olmak üzere toplam beş alanda gerçekleştirilecek politikaları kapsamaktadır. Bu politika alanları Avrupa Birliği verileri esas alınarak, Tablo III'te özetlenmiştir. Entegre denizcilik politikalarının bünyesinde tek tek ele alınan mavi büyüme, deniz verileri, deniz mekânsal planlaması, deniz gözetimi ve deniz havzası stratejileri topyekün IMP'nin verimli bir biçimde yürütülmesine hizmet etmekte ve söz konusu başlıklarda ayrıca planlama ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Tablo III: Entegre Denizcilik Politikası Bileşenleri²⁹

Politika Alanı	Açıklama	Eylemler
<i>Mavi Büyüme</i>	Mavi büyüme, mavi ekonominin potansiyelini ortaya çıkarmak, sürdürülebilir denizcilik ve denize dair ekonomik faaliyetlerinin gelişimini desteklemek için oluşturulan uzun vadeli bir stratejidir. Mavi büyüme; su ürünleri yetiştiriciliği, kıyı turizmi, deniz biyoteknolojisi, okyanus enerjisi ve deniz yatağı madenciliği gibi konulara odaklanmaktadır.	✓ 2020 ve sonrası için enerji politikası hedeflerine ulaşmak amacıyla 2008 yılında “ <i>Açık Deniz Rüzgâr Enerjisi Tebliği</i> ” yayınlanmıştır. ✓ 2012 yılında Avrupa Komisyonu tarafından “ <i>Mavi Büyüme Stratejisi</i> ” kabul edilmiştir. ✓ 2013 yılında AB su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilir gelişimi için stratejik yönergeler yayınlanmıştır. ✓ 2014 yılında “ <i>Mavi Enerji İletişimi</i> ” eylem planı

²⁸ European Parliament (2023), “Integrated Maritime Policy of the European Union”, 10.03.2022, Erişim Tarihi: 28.01.2023, Erişim Adresi: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.3.8.pdf.

²⁹ A.g.e.

		<p>yayınlanmıştır.</p> <p>✓ 2014 yılında kıyı ve deniz turizminde daha fazla büyüme ve istihdam için bir Avrupa stratejisi yayınlanmıştır.</p> <p>✓ 2016 yılında kamu ve özel paydaşlardan oluşan Okyanus Enerjisi Forumu, “Avrupa için Okyanus Enerjisi İnşa Etmek” başlıklı stratejik yol haritasını sunmuştur.</p>
Deniz Verileri ve Bilgisi	<p>Deniz temelli faaliyetlerin sürdürülebilir gelişimi için kapsamlı deniz araştırması gerçekleştirilmesi, deniz verilerinin toplanması ve bu verilerin entegrasyonunun gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.</p>	<p>✓ 2008 yılında Avrupa Komisyonu, Avrupa deniz ve denizcilik araştırma stratejisini başlatmıştır.</p> <p>✓ 2010 yılında Komisyon, Avrupa’nın denizleri ve okyanusları hakkında bilimsel bilginin kullanımını iyileştirmek, veri toplama ve birleştirme için koordineli bir yaklaşım geliştirmek amacıyla “Denizcilik Bilgisi 2020 Stratejisi”ni kabul etmiştir.</p> <p>✓ 2014 yılında “Denizcilik Bilgisi 2020 Stratejisi için Yol Haritası” yayınlanmıştır.</p>
Deniz Mekânsal Planlaması	<p>Yenilenebilir kaynaklar kullanılarak enerji üretmek, deniz taşımacılığı ve balıkçılık faaliyetleri, ekosistem ve biyoçeşitliliği korumak, petrol ve gaz aramak-işletmek, hammadde çıkarmak, turizm gibi farklı</p>	<p>✓ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, 2014 yılında “Deniz Mekânsal Planlama Direktifi”ni kabul etti.</p> <p>✓ 2021 yılına kadar tüm kıyı AB ülkelerinin denizcilik mekânsal planlarını oluşturması</p>

	<p>amaçlar için deniz alanına yönelik yüksek ve hızla artan talep deniz alanlarında entegre bir planlama ve yönetim yaklaşımı gerektirmiştir. Deniz mekânsal planlaması, farklı denizcilik faaliyetleri arasında daha iyi çatışma yönetimi ve daha fazla işbirliği yoluyla denizcilik ekonomilerinin sürdürülebilir büyümesini ve deniz kaynaklarının kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.</p>	<p>kararlaştırıldı.</p> <p>✓ En az on yılda bir AB ülkelerinin deniz mekânsal planlarını gözden geçirmesi kararlaştırıldı.</p> <p>✓ Tüm AB üye devletlerine Deniz Mekânsal Planlama uygulamalarında destek verebilmek amacıyla “<i>Avrupa Deniz Mekânsal Planlaması Platformu</i>” kuruldu.</p>
<p><i>Entegre Deniz Gözetimi</i></p>	<p>Sınır kontrolü, deniz kirliliği ve deniz ortamı, balıkçılık kontrolü, kanun yaptırımı ve savunma gibi gözetimin farklı yönleriyle ilgili yetkililer arasında bilgi ve veri paylaşımı için ortak yollar sağlamayı amaçlamaktadır. AB genelinde sektörler ve sınırlar arasında uygun, yasal, güvenli ve verimli veri paylaşımını sağlayarak deniz gözetiminin etkinliğini ve maliyet etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır.</p> <p>Deniz gözetim yetkilileri arasında bilgi alışverişinin yürütülmesi AB deniz güvenliği stratejisinin en önemli parçalarından biridir.</p>	<p>✓ 2009’da AB denizcilik alanı için bir ortak bilgi paylaşım ortamının geliştirilmesine yönelik yol gösterici ilkeler belirlendi.</p> <p>✓ 2010’da ortak bilgi paylaşım platformunun kurulması için bir yol haritası sunuldu, 2014 yılında ise bu platform için bir bildiri yayınlandı.</p>
<p><i>Deniz Havzası Stratejileri</i></p>	<p>Deniz ekonomisinin geliştirilmesi ve deniz çevresinin korunmasına yönelik ortak zorlukları ve</p>	<p>✓ 2009 yılında makro bölge düzeyinde geliştirilen ilk kapsamlı strateji olan “<i>Baltık</i></p>

	<p>fırsatları ele almak üzere aynı deniz havzası içindeki ülkeler arasındaki işbirliğine dayalı, bölgeye özgü bir yaklaşımı oluşturmaktadır.</p> <p>AB, bölgesel stratejiler aracılığıyla ortak deniz havzalarında AB üyesi olmayan ülkelerle de işbirliği gerçekleştirerek entegre denizcilik politikasına uluslararası bir boyut kazandırmaktadır.</p>	<p><i>Denizi Bölge Stratejisi</i>” kabul edilmiştir.</p> <p>✓ 2007 yılında Karadeniz, 2011 yılında Atlantik, 2014 yılında Adriyatik, 2016 yılında Kuzey Kutbu, 2009 ve 2017 yılında Akdeniz havzası için bölgesel stratejiler kabul edilmiştir.</p>
--	--	---

AB bünyesinde yürütülen entegre denizcilik politikasının ilk bileşenini oluşturan mavi büyüme, Birlik için denizlerdeki ekonomik faaliyetlere dair en önemli politika alanlarından birini oluşturmaktadır. 2012 yılında kabul edilen Mavi Büyüme stratejisinde, Avrupa dış ticaretinin yüzde 75’i ve AB içindeki ticaretin yüzde 37’sinin deniz yoluyla taşındığı belirtilmiştir.³⁰ Buna ek olarak, aynı belgede; 2000’li yılların başından itibaren denizlerin önemini ortaya koyan üç ana faktör olduğu vurgulanmıştır. Bu faktörlerden ilki, açık denizde ve daha derin sularda çalışmaya imkân sağlayan teknolojik ilerlemedir. İkinci faktör, karasal alanların ve tatlı su kaynaklarının kıt olduğunun giderek daha fazla farkına varılması sonucu denizlerde bulunan gıda ve enerji kaynaklarının öneminin artmasıdır. Üçüncüsü ise, sera gazı emisyonlarının azaltılması amacıyla deniz taşımacılığı ve deniz ekosisteminin olanak veren doğasıdır. Bu üç ana faktör, Avrupa denizleri ve kıyılarının kullanılmayan potansiyelini istihdam ve büyüme için kullanmaya yönelik bir girişim olan mavi büyüme için bir fırsat yaratmıştır.

Bilim ve teknoloji, deniz temelli faaliyetlerde sürdürülebilir ekonomik büyümenin desteklenmesi ile çevrenin korunmasının aynı anda gerçekleştirilmesinin kilit yoludur. AB entegre denizcilik politikasının ikinci bileşenini oluşturan deniz verileri ve bilgisi alanında

³⁰ European Commission (2012), “Blue Growth Opportunities for Marine and Maritime Sustainable Growth”, Erişim Tarihi: 29.01.2023, Erişim Adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2012/0494/COM_COM\(2012\)0494_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2012/0494/COM_COM(2012)0494_EN.pdf).

oluşturulan politikalar ise bu yolun inşasına hizmet etmektedir. Denizlerden ekonomik olarak azami düzeyde yararlanılırken, aynı zamanda deniz ekosisteminin bozulmaması için AB, bilgiye dayalı bir ekonomi ve toplum inşa etmeye çalışmaktadır.³¹

Entegre denizcilik politikasının üçüncü bileşenini oluşturan deniz mekânsal planlaması, siyasi bir süreçle belirlenen ekolojik, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için deniz alanlarındaki insan faaliyetlerinin mekânsal ve zamansal dağılımını analiz ve tahsis eden kamusal bir süreci temsil etmektedir.³² Bu yönüyle, deniz mekânsal planlaması, kamu politikasının toplumsal sorunların çözümüne ilişkin resmi aktörler tarafından oluşturulan planlı ve amaçlı eylemler kapsamında değerlendirilebilmekte ve kamu politikası yapım süreçlerini karşılamaktadır. Entegre denizcilik politikasının dördüncü bileşenini oluşturan entegre deniz gözetimi alanındaki politikalar ise, deniz güvenliğinin sağlanmasına yönelik kontrol ve izleme istemlerinin Birlik içinde koordineli hale getirilmesini kapsamaktadır. Bu işbirliği ise, üye ülkelerin ortak çalışma yeteneklerini arttırırken AB'nin ortak sistem kapasitesine katkı sağlamaktadır.

Son olarak, entegre denizcilik politikasının beşinci bileşeni olan deniz havzası stratejileri, aynı bölgede bulunan devletlerin ortak stratejiler geliştirerek kontrollü faaliyetlerde bulunması açısından önem arz etmektedir. AB üyesi olmayan devletler ile de iş birliğinin geliştirilmesini içeren deniz havzası stratejileri, bölgeye özgü olması yönüyle entegre denizcilik politikası hedeflerine ulaşmada önemli bir politika alanıdır. Denizcilik faaliyetlerinin sınır aşan doğası ve deniz ekosisteminin korunması bağlamında deniz havzalarına yönelik oluşturulan stratejiler, Avrupa denizcilik politikalarının bütünleşmesine ve uluslararasılaşmasına katkı sunmaktadır.

Sonuç

Denizcilik politikaları son yirmi yılın küresel siyaset gündeminde kendine önemli bir yer edinmiştir. Denizlere dair ekonomik, askeri, diplomatik, çevresel, enerji, sosyal, hukuki, bilimsel ve kültürel faaliyetlerin tümü devlet yetkisindedir. Ancak bu kapsamdaki politikalar genellikle ilgili kamu politikalarının çatısı altında parçalı bir yapıda yürütülmüş, 21. yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar neticesinde bağımsız ve

---

³¹ European Commission (2008), "A European Strategy for Marine and Maritime Research a Coherent European Research Area Framework in Support of A Sustainable Use of Oceans and Seas", Erişim Tarihi: 19.01.2023, Erişim Adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2008/0534/COM_COM\(2008\)0534_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2008/0534/COM_COM(2008)0534_EN.pdf).

³² Marine Spatial Planning Global (2023), "About", Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: <https://www.mspglobal2030.org/about/>.

bütüncül denizcilik politikalarına ihtiyaç duyulmuştur. Uzun bir süre denizlere dair konular kamu politikası olarak görülmemiş ve politikacılar tarafından özel ilgiyle ele alınmamıştır. Bu nedenle, denizlere dair bir dizi politika mevcutken özellikle 2000'li yıllara kadar dünya genelinde devletler ve uluslararası örgütler incelendiğinde kurumsallaşmış denizcilik politikalarının bulunmadığı görülmektedir. Bu konudaki en kapsamlı girişimi ilk olarak AB gerçekleştirmiştir. AB'nin denizcilikle ilgili çalışmaları 1970'li yıllara dayanmakta, ancak AB Entegre Denizcilik Politikası'nın temelini 2006 yılında yayınlanan Yeşil Kitap oluşturmaktadır. Bu gelişmeyle, Birlik bünyesinde oluşturulacak ortak denizcilik politikalarının farklı kurum ve kuruluşlar, paydaşlar tarafından derinlemesine tartışılması sağlanmıştır.

Denizcilik politikaları, genel olarak denizcilik faaliyetlerinin verimliliğini artırmak ve denizlerin artan kullanımında ortaya çıkan sorunlara çözüm aramak üzere denizlerdeki toplumsal çıkarların devlet desteği ile korunması amacıyla yapılandırılmış siyasi kararlar olarak tanımlanabilmektedir. Bir kamu politikası temelde toplumsal bir sorunu çözmeye ve mevcut durumu iyileştirmeye odaklandığından denizcilik politikalarının bir kamu politikası olarak ele alınması doğal bir gelişim sürecidir. Teknolojinin hızla geliştiği ve küreselleşmenin etkisiyle hızla yayıldığı günümüzde denizlerden faydalanmak daha imkânlı hale gelmiştir. Giderek azalan karasal kıt kaynaklar deniz doğal kaynaklarına duyulan ihtiyacı arttırmış, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve çevresel tahribatı önlemek amacıyla deniz ekosistemine duyulan ihtiyaç artmıştır. Denizlerde artan ticari, askeri, bilimsel, kültürel, diplomatik faaliyetler bu alanlar üzerindeki baskıyı arttırdığından devletlerin ulusal ve uluslararası deniz alanlarındaki politikaları önem kazanmıştır.

Bu çalışmada, denizcilik politikalarının 21. yüzyılın ortaya çıkardığı gelişmeler neticesinde bir kamu politikası olarak ele alınması gerektiği ve ağ yönetimi yaklaşımıyla değerlendirildiğinde denizcilik politikalarında etkili olan çok sayıda ulusal ve uluslararası aktörün rol oynadığı savunulmuştur. Denizcilik politikalarında etkili olan bu aktörlerin etkisi ve sayısı güncel gelişmelere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, iklim değişikliğinin ve insani faaliyetlerin deniz çevresinde ortaya çıkardığı olumsuz etkileri ortadan kaldırmaya yönelik BM ve AB diğer uluslararası aktörlere nazaran daha kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmekte ve bu kapsamda devletlerin denizcilik politikalarının oluşmasında etki derecesi yüksek aktörler olarak kaydedilmektedir. Denizcilik politika ağını oluşturan ulusal ve küresel nitelikteki aktörler arasında resmi ve gayri resmi etkileşim ve hiyerarşik olmayan yatay ilişkiler bulunmaktadır. Küresel ticaretin ortalama yüzde 80'ninin

taşıdığı denizler, önemli hidrokarbon kaynakları barındırmakta, yenilenebilir enerji üretimine katkı sunmakta, ekosistem tabanlı ekonomik kalkınmaya imkân vermekte ve askeriden çevreye bilimden kültüre toplumsal hayatı birçok açıdan etkilemektedir. Dolayısıyla, bu alanların kullanımına dair problemleri çözen, toplumsal çıkarları gözetilen denizcilik politikalarının kamu politikası çerçevesinde ele alınması son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

- Agarwala, Nitin (2022), “Role of Policy Framework for Disruptive Technologies in the Maritime Domain”, *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*, Cilt 14, Sayı: 1, ss. 1-20.
- Al-Bisher, Hatim & Gray, Tim & Stead, Selina M. (2012), “The Concept of Integrated National Maritime Policy and Its Application to Saudi Arabia”, *Maritime. Policy & Management*, Cilt 39, Sayı: 5, ss. 525-541.
- Atmaca, Yıldız (2017), “Türkiye’deki Kamu Yönetimi Uygulamalarında Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Etkileri: Politika Transferi Bağlamında Bir Analiz”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Axon, Stephen & Collier, Sammy (2023), “Breaking Blue: Establishing comprehensive policy for a just and inclusive transition for the Blue Economy”, *Marine Policy*, Sayı: 147, <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2022.105343>.
- Baird, Alfred J. (2006), “Maritime Policy in Scotland”, *Maritime. Policy & Management*, Cilt 32, Sayı: 4, ss. 383-401.
- Bhuiyanaan, Shahjahan & Farazmand, Ali (2020), “Society and Public Policy in the Middle East and North Africa”, *International Journal of Public Administration*, Cilt 43, Sayı: 5, ss. 373-377.
- Commission of the European Communities (2007), “Conclusions from the Consultation on a European Maritime Policy”, Erişim Tarihi: 15.01.2023, Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0574:FIN:EN:PDF>.
- Compston, Hugh (2008), “The Future of Public Policy”, *World Futures*, Sayı: 64, ss. 43-59.
- European Commission (2008), “A European Strategy for Marine and Maritime Research a Coherent European Research Area Framework in Support of A Sustainable Use of Oceans and Seas”, Erişim Tarihi: 19.01.2023, Erişim Adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2008/0534/COM_COM\(2008\)0534_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2008/0534/COM_COM(2008)0534_EN.pdf).

- European Commission (2012), “Blue Growth Opportunities for Marine and Maritime Sustainable Growth”, Erişim Tarihi: 29.01.2023, Erişim Adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2012/0494/COM_COM\(2012\)0494_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2012/0494/COM_COM(2012)0494_EN.pdf).
- European Parliament (2023), “Integrated Maritime Policy of the European Union”, 10.03.2022, Erişim Tarihi: 28.01.2023, Erişim Adresi: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/121/integrated-maritime-policy-of-the-european-union>.
- Freire-Gibb, Lucio Carlos & Koss, Rebecca & Margonski, Piotr & Papadopoulou, Nadia (2014), “Governance Strengths and Weaknesses to Implement the Marine Strategy Framework Directive in European Waters”, *Marine Policy*, Sayı: 44, ss. 172-178.
- Fritz, Jan-Stefan (2010), “Towards a ‘New Form of Governance’ in Science-Policy Relations in the European Maritime Policy”, *Marine Policy*, Sayı: 34, ss. 1-6.
- Fritz, Jan-Stefan & Hanus, John (2015), “The European Integrated Maritime Policy: The Next Five Years”, *Marine Policy*, Sayı: 53, ss. 1-4.
- Koivurova, Timo (2009), “A Note on the European Union’s Integrated Maritime Policy”, *Ocean Development & International Law*, Cilt 40, Sayı: 2, ss. 171-183.
- Li, K. X. & Cheng, Jin (2007), “The Determinants of Maritime Policy”, *Maritime Policy & Management*, Cilt 34, Sayı: 6, ss. 521-533.
- Lourenço, Rui Pedro (2023), “Government Transparency: Monitoring Public Policy Accumulation and Administrative Overload”, *Government Information Quarterly*, Sayı: 40, ss. 1-10.
- Mance, Davor & Debelić, Borna & Vilke, Siniša (2015), “Integrated Maritime Policy of the European Union as the Planning Model for Croatia”, *Pomorski Zbornik*, Cilt 49-50, Sayı: 1, ss. 29-40.
- Marine Spatial Planning Global (2023), “About”, Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: <https://www.mspsglobal2030.org/about/>.

- Pentz, Brian & Klenk, Nicole (2023), “Will Climate Change Degrade the Efficacy of Marine Resource Management Policies?”, *Marine Policy*, Sayı: 148, <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2022.105462>.
- Pluciński, Michał (2017), “Poland’s Maritime Policy – The Past, A New Approach”, *Ekonomiczne Problemy Usług*, Sayı: 128, ss. 7-19.
- Schaefer, Nicole & Barale, Vittorio (2011), “Maritime Spatial Planning: Opportunities & Challenges in the Framework of the EU Integrated Maritime Policy”, *Journal of Coastal Conservation*, Sayı: 15, ss. 237-245.
- Schumacher, Johanna & Bergqvist, Lisa & Van Beest, Floris M. & Carstensen, Jacob & Gustafsson, Bo & Hasler, Berit & Fleming, Vivi & Nygård, Henrik & Pakalniute, Kristine & Sokolov, Alexander & Zandersen, Marianne & Schernewski, Gerald (2020), “Bridging the Science-Policy Gap-Toward Better Integration of Decision Support Tools in Coastal and Marine Policy Implementation”, *Marine Affairs and Policy*, Sayı: 7, ss. 1-18.
- Senaratne, Bhagya (2016), “The Importance of Public Diplomacy in Formulating a Maritime Policy for the Indian Ocean Region”, *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, Cilt 12, Sayı:1, ss. 79-87.
- Suarez de Vivero, Juan L. & Rodriguez Mateos, Juan C. & Florido del Corral, David (2009), “Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope”, *Marine Policy*, Sayı: 33, ss. 624-634.
- Suarez de Vivero, Juan L. & Rodriguez Mateos, Juan C. & Florido del Corral, David & Barragán, Maria José & Calado, Helena & Kjellefold, Marian & Miasik, Ewelina Janowska (2019), “Food Security and Maritime Security: A New Challenge for the European Union’s Ocean Policy”, *Marine Policy*, Sayı: 108, ss. 1-11.
- UNCTAD (2022), “Review of Maritime Transport 2022”, Erişim Tarihi: 03.02.2023, Erişim Adresi: <https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2022>.
- Usta, Aydın (2013), “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, *Yasama Dergisi*, Sayı: 24, ss. 78-102.
- Wakefield, Jill (2010), “Undermining the Integrated Maritime Policy”, *Marine Pollution Bulletin*, Sayı: 60, ss. 323-333.

TÜRKİYE'DEKİ SİYASİ PARTİLERİN DİASPORADAKİ VATANDAŞLARA YÖNELİK SEÇİM FAALİYETLERİ VE DİASPORADAKİ TÜRK VATANDAŞLARININ OY TERCİHLERİ

Ahmet CEYLAN¹

Leman İNCEDERE²

İsa USLU³

Öz: Bu çalışmada, 7 Haziran 2015 genel seçimleri, 1 Kasım 2015 genel seçimleri ve 24 Haziran 2018 genel seçimlerinde siyasi partilerin Almanya, Fransa ve Hollanda'daki Türk vatandaşlarına yönelik seçim faaliyetleri ve bu ülkelerdeki Türk vatandaşlarının oy tercihleri karşılaştırmalı biçimde ele alınmıştır. Yurt dışı oyların milletvekili dağılımı üzerindeki etkisi ve ülke geneli seçim barajının aşılmasındaki rolü, konunun özgün önemini oluşturmuştur. Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesi ile birlikte Cumhurbaşkanı seçiminde gerekli oy oranının yüzde 50'nin üzerine çıkması, yurt dışı oyların var olan önemini güçlendirmiştir. Araştırmada, siyasi parti ve aday performanslarının, Avrupa'da artan göçmen karşıtlığının yarattığı tepkiselliğin, kökleri yaklaşık yarım asra dayanan sivil toplum örgütlerinin seçim çalışmalarının ve diaspora kurumlarının faaliyetlerinin yurt dışı oy oranlarında farklılaşan biçimlerde etki sahibi olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yurt dışı oyları, Türkiyeli göçmenler, Diaspora, Siyasi partiler, Diaspora oyları.*

Article Category: Political Science

Date of Submission: 02.12.2022

Date of Acceptance: 23.12.2022

---

¹ Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Araştırmaları Merkezi (BAUMUS) Doktora Sonrası Araştırmacısı, İstanbul, Türkiye.

Email: ahmetceylan.politik@gmail.com.

ORCID: 0000-0003-3032-2599.

² Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Manisa, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-0212-6040.

³ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Programı, Muğla, Türkiye.

Email: isa.uslu20@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-7795-7260.

**THE ELECTORAL ACTIVITIES OF POLITICAL PARTIES IN TÜRKİYE
TARGETING CITIZENS IN THE DIASPORA AND THE VOTING PREFERENCES
OF TURKISH CITIZENS IN THE DIASPORA**

Abstract: This study conducts a comparative analysis of the election activities of political parties that targeted Turkish citizens residing in Germany, France, and the Netherlands during the general elections held on June 7, 2015, November 1, 2015, and June 24, 2018, as well as the voting preferences of Turkish citizens in these countries. The influence of external votes on the distribution of deputies and the role in passing the nationwide electoral threshold formed the unique importance of the issue. Along with the transition to the Presidential Government System in Turkey, increasing the required voting rates to 50 percent in presidential elections has strengthened the existing importance of external votes. The research emphasizes that the performances of political parties and candidates, the reactivity created by the increasing anti-immigrant sentiment in Europe, the electoral work of non-governmental organizations with roots dating back about half a century and the activities of diaspora institutions have a different impact on the external vote rates.

Keywords: *External voting, Turkish immigrants, Diaspora, Political parties.*

Giriş

Türkiye'deki genel seçimlerde yurt dışındaki seçmenlerin oy kullanım hakları 1980'li yıllardan itibaren hayata geçirilmeye başlanan değişiklikler çerçevesinde, gümrük kapılarından diplomatik temsilciliklere doğru genişletilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. İlk kez 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hayata geçirilen yurt dışı seçmenlerin Türkiye'deki seçimlerde oy kullanım hakları, 7 Haziran 2015 itibariyle bir genel seçimde de tatbik edilmiştir. Yurt dışı seçmen sayısındaki yoğunluk, Türkiye'de kayıtlı seçmen sayısı bakımından en yoğun üçüncü şehir konumundaki İzmir'in hemen ardından dördüncü sırada yer bulmuştur. Bu bağlamda, yurt dışı seçim sonuçları, parlamentoda milletvekili dağılımını etkileyebilecek potansiyeli bakımından kritik bir önemi haiz olmuştur. Siyasi partiler, uygulama ile birlikte yurt dışındaki seçmenlerin oyunu alabilmek amacıyla siyasi iletişim stratejilerini genişletmişlerdir. Bu siyasi iletişim stratejilerinin temelinde siyasi partilerin seçim beyannameleri ve bildirgeleri yer almıştır. Bu bağlamda, yurt dışındaki Türk vatandaşlarının oy kullanım haklarının hukuki arka planlarının irdelenmesini takiben, siyasi partilerin 7 Haziran, 1 Kasım ve 24 Haziran genel seçimlerindeki beyanname ve bildirgelerinden hareketle yurt dışı seçmenlere yönelik seçim vaatleri ve seçim sonuçları ele alınmıştır. İlgili metinlerin yanı sıra, broşür, mektup gibi diğer yazılı materyaller de incelemeye dâhil edilmiştir. Araştırmanın sınırlılığı kapsamında bahsi geçen seçimler itibariyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) grup oluşturmak suretiyle temsil kabiliyeti yakalayan siyasi partilerin yazılı metinleri ele alınmıştır. Çalışmada, yurt dışı seçmen sayısının yaklaşık 2/3'lik bölümünün ikamet ettiği ülkeler olan Almanya, Fransa ve Hollanda'daki seçim sonuçları irdelenmiştir.

Yurt dışındaki Türk vatandaşlarının ve Türkiye kökenlilerin net sayısının elde edilmesinde çeşitli Bakanlıklar, kurum ve kuruluşların çeşitli araştırmaları ve devlet yetkililerinin beyanlarından istifa edilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri (DİYİH) raporuna göre; Almanya'da 2016 yılı sonu itibariyle 769.155'i erkek, 723.425'i kadın olmak üzere 1.492.580 Türk vatandaşı hayatını idame ettirmektedir.⁴ Fransa'da 380.640'ı erkek, 337.360'ı kadın olmak üzere 718.000 Türk vatandaşı bulunmaktadır. Hollanda'da 38.104'i erkek, 37.319'u kadın olmakla birlikte 75.423 Türk, yalnızca Türk vatandaşı olarak yaşamlarını

⁴ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri (DİYİH) (2016), "Yurt Dışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler", Erişim Tarihi: 20.08.2020, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3592/diyih-2016-raporu.pdf>.

sürdürmektedir. Hollanda'daki Türk kökenlilerin sayısı ise 204.700'i erkek, 192.771'i kadın olmakla birlikte 397.471'dir.⁵ Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, CHP İstanbul milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ilgili olarak TBMM'ye vermiş olduğu soru önergesine ilişkin 2019'un ilk günlerinde bir yanıt vermiştir. Yanıtta, genel bir yaklaşım çerçevesinde yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sayıları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bilgilendirmeye göre, Almanya'da yaklaşık olarak 2.000.000, Fransa'da 700.000, Hollanda'da ise 500.000 Türk vatandaşı yaşamını sürdürmektedir.⁶

Yurt dışındaki Türkiye kökenli göçmenlerin Türkiye'deki siyasi gündeme ilişkin takip eğilimleri, Türkiye'deki siyasete katılım biçimleri ve yurt dışı oylar ile ilgili çalışmalarda son yıllarda bir artış gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Kaya ve Kentel'in⁷ Almanya ve Fransa'daki Türkiye kökenli göçmenlerin Türkiye'deki siyasi katılım süreç ve eğilimlerini gözlemledikleri çalışma ile Kaya ve Kentel'in⁸ Belçika'daki Türkiye kökenli göçmenlerin anavatanlarındaki siyaseti ele alışlarına ilişkin araştırma, ilgili ülkelerdeki göçmenlerin siyasi katılım süreçleri konusunda önem arz etmiştir. Bilgili⁹, Mencütek¹⁰ ve Mencütek ile Erdoğan'ın¹¹ konu özelindeki çalışmalarında, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve yurt dışı oylara odaklanılmıştır. Bilecen ve Araz'ın¹² İngiltere'deki Türklerin siyasi katılımları ile ilgili çalışmaları, Yıldırım'ın¹³ 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçimleri itibarıyla yurt dışı oyların karakterine ilişkin irdelemesi, Adar'ın¹⁴ Almanya merkezli olmak

⁵ A.g.e.

⁶ BBC Türkçe (2019), "Hangi ülkede kaç Türk vatandaşı yaşıyor?", Erişim Tarihi: 08.07.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47134873>.

⁷ Ayhan Kaya & Ferhat Kentel (2005), *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

⁸ Ayhan Kaya & Ferhat Kentel (2008), *Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

⁹ Özge Bilgili (2014), "Extra-Territorial Voting in Turkey: Lessons Learnt", CIDOB Opinion Paper, Erişim Tarihi: 10.10.2020,

https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/opinion/mediterraneo_y_oriente_medio/extra_territorial_voting_in_turkey_lessons_learnt.

¹⁰ Zeynep Mencütek (2015), "External Voting: Mapping Motivations of Emigrants and Concerns of Host Countries", *Insight Turkey*, Cilt 17, Sayı: 4, ss. 145-169.

¹¹ Zeynep Mencütek & Murat Erdoğan (2015), "The Implementation of Voting from Abroad: Evidence from the 2014 Turkish Presidential Election", *International Migration*, Cilt 54, Sayı: 3, ss. 1-15.

¹² Tuncay Bilecen & Mustafa Saygın Araz (2015), "Londra'da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlerin Etnik ve Mezhepsel Aidiyetlerinin Siyasi Tutum ve Davranışlarına Etkisi", *Göç Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 2, ss. 189-207.

¹³ Deniz Yıldırım (2016), "Gurbetin Oyları: 7 Haziran'dan 1 Kasım'a Yurtdışı Seçmen Davranışı", *Alternatif Politika*, Cilt 8, Sayı: 2, ss. 378-379.

¹⁴ Sinem Adar (2019), "Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture", SWP Research Paper, Erişim Tarihi: 12.10.2020, Erişim Adresi: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2019RP07_ada.pdf.

üzere yurt dışı oyların etkisi ve önemi konulu raporu ve Sevi vd.'nin¹⁵ 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden 2018 yılındaki son genel seçime dek uzanan süreçte yurt dışı oyların katılım oranı ve gelişim süreçlerine ilişkin analizleri ön plana çıkmaktadır.

1. Yurt Dışındaki Türklerin Türkiye’de Oy Kullanım Haklarının Hukuki Gelişim Sürecine İlişkin Genel Bir Değerlendirme

Türk vatandaşlarının emek hareketleri çerçevesinde yurt dışına yönelimleri, 1960’lı yıllardan itibaren kitlesel bir görünüm almıştır. Buna karşın, yurt dışındaki Türk vatandaşlarının Türkiye’deki siyasi katılım süreçlerine dahil 1980’li yıllarda hayata geçirilen öncül değişikliklerle sağlanmaya çalışılmıştır. 1987 tarihli Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanunu’nda yapılan değişiklik sonrası uygulamada köklü bir değişim sağlanamamış ve vatandaşlar, ancak sınır kapılarında oy verebilmişlerdir.¹⁶ 23 Temmuz 1995 tarihinde anayasanın 67. maddesinde hayata geçirilen değişiklik çerçevesinde, yurt dışındaki vatandaşların oylarını kullanabilmeleri için kanunun gerekli tedbirleri alacağı vurgulanmıştır.¹⁷ 2008 yılında hayata geçirilen yeni değişiklikler çerçevesinde, Türkiye’de yaşamayan vatandaşların buldukları ülkelerde oy kullanımının önü açılmıştır. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi’nin ilgili başvuruya binaen vermiş olduğu kararda, mektup biçiminde oyun, posta yolu ile kullanımının iptali yer almıştır.¹⁸ Seçim Kanunu’nda 9 Mayıs 2012 yılında hayata geçirilen değişiklikle ise, yurt dışındaki vatandaşlara, buldukları ülkelerdeki temsilciliklerde oy kullanım hakkı tanınmıştır.¹⁹ Türkiye, yurt dışındaki vatandaşlarının oy kullanım hakkının tatbikinde, diplomatik temsilciliklerde, yahut belirlenmiş diğer bölgelerde şahsen oy kullanımını kabul etmiştir. Bu bağlamda ilk uygulama ise 10 Ağustos 2014 tarihli Türkiye Cumhuriyeti’nin 12. Cumhurbaşkanı seçimleri olmuştur.²⁰ 10 Ağustos seçimlerinde yurt dışında kayıtlı genel seçmen sayısı 2.798.726 olarak kayıtlara geçerken, 232.795 kişi oylarını yurt dışı temsilciliklerde kullanmış ve katılım oranı yüzde 8,37 olmuştur. 297.340 vatandaş ise oylarını gümrük kapılarında kullanmış ve katılım oranı yüzde 10,62 olarak not

¹⁵ Semra Sevi vd. (2019), “How do Turks Abroad Vote?”, *Turkish Studies*, Cilt 21, Sayı: 2, ss. 208-230.

¹⁶ Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 16.

¹⁷ TBMM, “Seçimler ve Seçmen Kütükleri Yasasında Yapılan Değişiklik”, Erişim Tarihi: 29.07.2020, Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf.

¹⁸ *Resmî Gazete* (2008), “Anayasa Mahkemesi Kararı”, Sayı: 26927, 2008, Erişim Tarihi: 17.12.2020, Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080705-15.htm>.

¹⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”, Erişim Tarihi: 12.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.298.pdf> ;

Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi Bağlamında Avrupa Türk Toplumunun Siyasi Katılımının Analizi -Almanya, Hollanda, Belçika Örnekleri-”, içinde (derleyen: Barış Özdal) *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, s. 200.

²⁰ Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, s. 18.

edilmiştir. Oy kullanan toplam seçmen sayısı 530.135 olurken, genel katılım oranı ise yüzde 18,94 olmuştur.²¹

2. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri

2.1. 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Yurt Dışındaki Seçmenlere Yönelik Vaatleri

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ikamet ettikleri bölgelerin diplomatik temsilciliklerinde oy kullanabilmesinin önünün açılması, siyasi partileri yurt dışındaki seçmenlere ulaşma motivasyonu ile harekete geçirmiştir. Siyasi partilerin kurumsal kimlikleri ile düzenlemiş oldukları miting ve çalışmalar ile dolaylı etkileşim içerisinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği faaliyetler, seçim kampanyalarının önemli parçalarını oluşturmuştur. Yurt dışındaki seçmenlere ulaşma noktasında önem kazanan bir diğer propaganda örneği ise, siyasi partilerin seçim beyannamelerinde/bildirgelerinde yurt dışında ikamet eden seçmenlere yönelik yer verilen vaatler olmuştur. Çalışma kapsamında, 7 Haziran 2015 genel seçimleri neticesinde TBMM’de temsil hakkı kazanan siyasi partilerin seçim beyannamelerinde/bildirgelerinde ilgili gruba yönelik geliştirilen vaatler, temel yazılı metinler olarak ele alınmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde yurt dışındaki seçmenlere yönelik olarak; eğitim, kültür ve ekonomi temalarının ağırlıklı olduğu bir beyanname metni hazırlamıştır. Parti, ilgili ülkelerde kreş ve orta öğretim seviyesinde Yurt Dışı Türk okullarının kurulmasının yanı sıra, üniversitelerin çatısı altında Diaspora Araştırma Enstitüleri’nin açılması ve geliştirilmesinin teşvik edileceğini belirtmiştir. Parti, dil eğitiminin yaygınlaştırılması ve kültürel faaliyetler kapsamında, Yunus Emre Enstitüleri’nin dünya genelinde daha etkin bir şekilde kullanılacağı vaadinde bulunmuştur. Söz konusu dönemdeki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, yurt dışındaki temsilcilikleri aracılığıyla göçmen vatandaşların buldukları ülkelerdeki sosyal haklarının takibi konusunda daha etkin bir misyon üstlenileceğini belirtmiştir. Yurt içindeki seçmenlere yönelik olarak hazırlanan doğum hediyesi, çeyiz hesabı, konut destek hesabı gibi uygulamalardan yurt dışında yaşayanların da faydalanacağı yönündeki vurgular, beyannamenin ekonomik temelli öne çıkan vaatleri

²¹ Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2014), “Dış Temsilciliklerde ve Gümrük Kapılarında Oy Kullanan Seçmen Sayısı ve Katılım Oranları”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/onikinci-cumhurbaskani-secimi/3456>.

arasında yer almıştır.²² Seçim kampanyası çerçevesinde Almanya'nın Dortmund kentinde seçmenlerle buluşan Başbakan ve AK Parti Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, “Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız için dövizli askerlik bedelini ya da harcını 6 bin Euro’dan bin Euro’ya indiriyoruz. Ta ki kimse bu korkuyla vatandaşlık konusunda bir korkuya düşmesin”²³ değerlendirmesi çerçevesinde, askerlik odaklı vaadi yurt dışı seçmenlerle paylaşmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 7 Haziran 2015 genel seçimleri için hazırladığı seçim bildirgesinde “Yurt Dışındaki İnsanlarımız” başlığının altında; eğitim, kültürel etkileşim, diplomatik girişimler, temsiliyet, askerlik, yurt dışındaki hizmetler ve Türkiye’deki hizmetler konularında seçim vaatleri paylaşmıştır. Parti, yurt dışındaki Türk vatandaşlarının sorunlarının tespit edilip çözüme kavuşturulması amacıyla, yurt dışı seçim bölgelerinin oluşturulması için gerekli adımların atılacağı vaadinde bulunmuştur. Bu minvalde, her 300.000 seçmeni bir milletvekili temsil edecek şekilde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının TBMM’de 10 milletvekili ile temsilinin sağlanacağı seçim vaatleri arasında yer almıştır. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında devam eden üyelik sürecinin işletilmesinde yurt dışındaki vatandaşların da görüşlerine başvurulacağını ifade edilmesi suretiyle, dış politika yapım sürecinde yurt dışındaki seçmenlerden alınan geri bildirimlerin de göz önünde bulundurulacağı vaat edilmiştir. Parti bildirgesinde, yurt dışında ikamet eden seçmenlerin askerlik görevini, Türkiye’nin yurt dışındaki tanıtımına yönelik düzenlenecek olan programlarda görev alarak yerine getirebilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılacağı beyan edilmiştir. Çifte vatandaşlık konusunun ve vatandaşların gümrük kapılarında yaşadığı sorunların çözümü için gerekli önlemlerin alınacağı vurgusu, konu özelinde bildirgenin öne çıkanları arasında yer bulmuştur. İlgili vaatlerin yanı sıra, emeklilerin yurt dışından getirdikleri araçları Türkiye’de daha uzun süre kullanabilmesine imkân verecek düzenlemelerin de hayata geçirileceği vaat edilmiştir.²⁴

Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) 7 Haziran 2015 genel seçimleri için hazırlanmış olduğu seçim beyannamesinde, göçmen vatandaşların yargı alanında karşılaşmış oldukları problemlerin çözümü ve milli kimliklerinin muhafazası yönündeki eğilim dikkat çekici olmuştur. Parti, yurt dışında ikamet eden vatandaşların adalete ulaşma noktasında yaşadığı

²² Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf>.

²³ CNN Türk (2015), “Davutoğlu: “Dövizli askerliği 1000 Euro’ya düşürüyoruz”, Erişim Tarihi: 06.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.cnntrk.com/dunya/davutoglu-dovizli-askerligi-1000-euroya-dusuruyoruz>.

²⁴ Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi”, Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Tarihi: <https://chp.azureedge.net/41d1fed67c144d45b4b3d5f770e3e243.pdf>.

engellerin kaldırılacağı ve yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının haklarının güvence altına alınması için uluslararası düzeyde diplomatik girişimlerin hayata geçirileceğini vurgulamıştır. Seçim beyannamesinde, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının buldukları ülkelerde temel insan haklarından doğan, kazanılmış tüm sosyal ve ekonomik haklarının güvence altına alınması için gerekli adımlar atılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, yurt dışında ikamet eden vatandaşların ve çocuklarının milli kimliklerinden bir kopma yaşamamaları ve içinde doğup büyüdüğü toplumla çatışmaya düşmemeleri için sağlanan eğitim imkânlarının artırılacağı vurgulanmıştır.²⁵

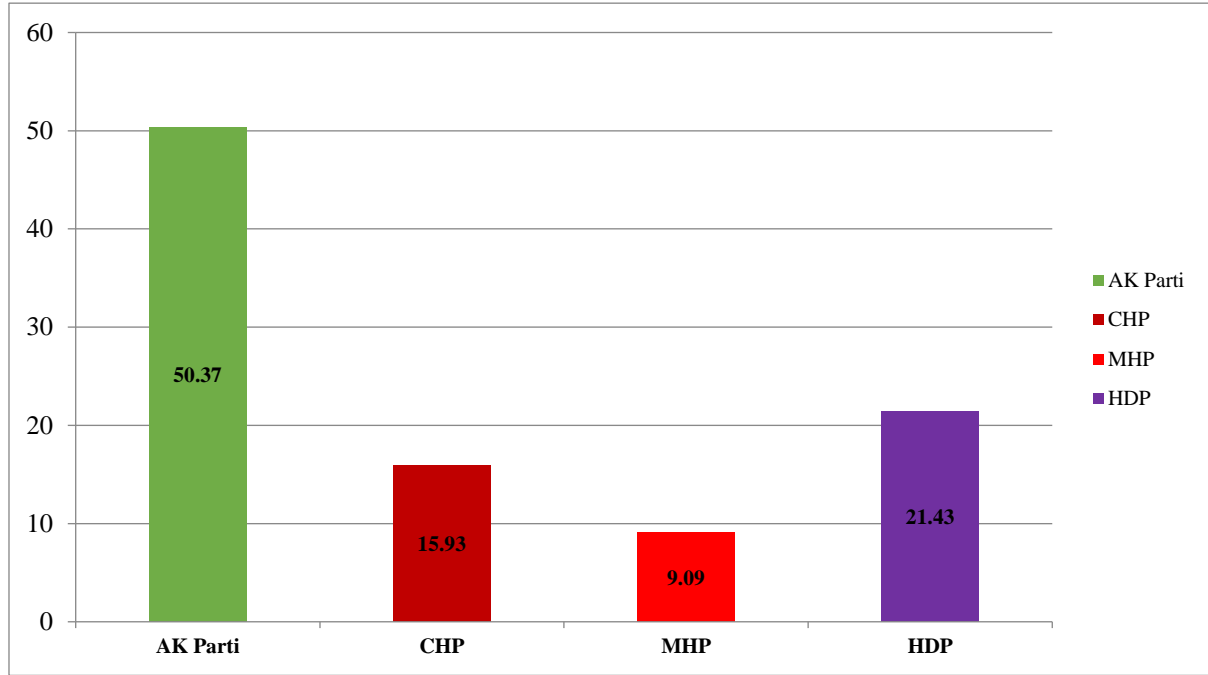
Halkların Demokratik Partisi (HDP), dönemin parti eş genel başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ imzalı mektuplarla yurt dışında ikamet eden seçmenlere destek çağrısında bulunmuştur. Parti, bahsi geçen mektubun yanı sıra “*Bizler Yurtdışında Yaşayanlar, Yurdunu İçinde Taşıyanlarız*” başlıklı içerisinde vaatlerinin yer aldığı bir broşür ile seçmenlere ulaşmaya çalışmıştır. HDP’nin ilk defa parti çatısı altında katıldığı genel seçimlerde, partinin yüzde 10’luk ülke geneli seçim barajına takılmaması motivasyonu ile öne çıkan “*Bizler Meclise*” sloganı broşürde sıklıkla vurgulanmıştır. Yeni bir anayasa ile birlikte herkesin tüm etnik farklılıklarına rağmen eşit yurttaş olduğu mesajı, eşitliğin ve barışın temel referans alındığı bir gelecek vurgusu ve kimsenin düşünceleri nedeniyle yurdundan ayrılmak zorunda kalmaması temennisi yer almıştır. Broşürde, dövizle askerlik uygulamasıyla yurt dışında ikamet edenler üzerinden rant elde edildiği vurgulanarak, vicdani ret hakkı vaat olarak sunulmuştur. Ek olarak, sosyal güvenlik sistemine Türkiye’de dâhil olmalarına karşın yurt dışında çalışan göçmenlerin, Türkiye’deki emeklilik haklarında karşılaşmış oldukları sorunların çözümüne ilişkin vaatler de ilgili broşürde kendisine yer bulmuştur.²⁶

2.2. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Yurt Dışı Sonuçları

²⁵ Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi:

https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf.

²⁶ *Hürriyet* (2015), “İşte partilerin yurt dışındaki Türklere vaatleri”, Erişim Tarihi: 13.02.2021, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/iste-partilerin-yurt-disindaki-turklere-vaatleri-28972588>.

Grafik I: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Yurt Dışı Sonuçları²⁷

Yurt dışındaki seçmenlerin İstanbul, Ankara ve İzmir’i takiben Türkiye’nin dördüncü büyük seçmen kitlesini oluşturması, siyasi partilerin bu gruba yönelik faaliyetlerini güçlendirmiştir. 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde yurt dışı seçmenler, Türkiye’deki katılım oranının yarısından daha az bir oranda (yüzde 32,5) seçime katılım gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte, yurt dışı oyları, parlamentoda temsil kabiliyeti yakalayan siyasi partilerin birbirlerinden milletvekilliği kazanmalarına ya da birbirlerine milletvekilliği kaybetmelerine sebebiyet vermiştir.²⁸ Yurt dışı oylar çerçevesinde birer milletvekilliği CHP ve MHP’den AK Parti’ye, bir milletvekilliği ise MHP’den HDP’ye geçmiştir.²⁹

Tablo I: 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin Ülkelere Göre Sonuçları

Ülkeler Partiler	Almanya 	Fransa 	Hollanda
AK Parti	% 53,7	% 50,7	% 64,3
CHP	% 16	% 9,6	% 11,6
MHP	% 9,7	% 7	% 10,2
HDP	% 17,5	% 29,6	% 10,8

²⁷ Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/7-haziran-2015--25-donem-milletvekili-genel-secimi/3304>.

²⁸ Deniz Yıldırım (2016), “Gurbetin Oyları: 7 Haziran’dan 1 Kasım’a Yurtdışı Seçmen Davranışı”, s. 385.

²⁹ Volkan Yanardağ (2015), “Yurtdışından gelen oylar 3 ilde sonuçları değiştirdi”, *HaberTürk*, Erişim Tarihi: 18.08.2020, Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1090029-yurtdisindan-gelen-oylar-3-ilde-sonuclari-degistirdi>.

7 Haziran 2015 genel seçimlerinde Almanya’da seçime katılım oranı yüzde 33,9 olmuş ve yurt dışı sandıkları katılım oranı olan yüzde 32,5’in üzerine çıkmıştır. AK Parti, 7 Haziran genel seçimlerinde yurt dışı seçim sonuçlarına paralel bir biçimde Almanya’da da birinci parti konumunda yer almıştır.³⁰ CHP, 7 Haziran genel seçimlerinde çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında en yüksek oy oranını Almanya’da elde etmiştir.

Fransa, çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında 7 Haziran seçimleri özelinde, yüzde 36,5 katılım oranı ile seçmenlerin sandığa en çok ilgi gösterdikleri ülke olmuştur. Fransa, ilgili seçim dönemi özelinde çalışma odağında yer alan ülkeler arasında HDP’nin en çok oy aldığı ülke olurken, AK Parti’nin de en düşük oy oranını elde ettiği ülke olarak sivrilmiştir. Bununla birlikte, CHP ve MHP’nin aldıkları oy oranları yüzde 10’luk Türkiye geneli seçim barajının altında kalması itibariyle dikkat çekmiştir.

Hollanda, 7 Haziran seçimlerinde yüzde 31’lik katılım oranı ile üç ülke arasındaki en düşük katılım oranına sahip olmasının yanı sıra, yurt dışı sandıkları katılım oranının da altında kalmıştır. Hollanda, söz konusu üç ülke arasında HDP’nin en az oy elde ettiği ülke konumunda bulunurken, AK Parti’nin en fazla oy aldığı ülke olmuştur. MHP ise, üç ülke arasında en fazla oy oranına Hollanda’da ulaşmıştır.

3. 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri

3.1. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Yurt Dışındaki Seçmenlere Yönelik Vaatleri

7 Haziran 2015 genel seçimleri neticesinde hiçbir siyasi parti, tek başına iktidarı sağlayabilecek parlamento çoğunluğunu yakalayamamıştır. Türk siyasi hayatında özel bir önem arz eden hükümet krizini takiben, 1 Kasım 2015 tarihinde yeniden genel seçimlere gidilmiştir.³¹ Siyasi partilerin bir bölümü 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde yurt dışındaki seçmenler için yer alan vaatlerini 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde de revize ederken, bir bölümü önceki seçimde yer verdikleri vaatlerini korumuşlardır.

---

³⁰ Bahsi geçen sonuçlar, seçim öncesi araştırmalarda da gözlemlenebilir özellikler barındırmıştır. Öyle ki; 2013 yılının Ekim ayında Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO) tarafından gerçekleştirilen alan araştırmasında, Almanya’daki Türklerin oy kullanmaları halinde tercihlerinin yüzde 58 oranında AK Parti yönünde olacağı gözlemi paylaşılmıştır. Bakınız; Murat Erdoğan (2013), *Türkiye Kökenli Alman Vatandaşlarının Almanya Federal Meclisi (Bundestag) Seçimlerinde Siyasi Davranışları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) Yayınları.

³¹ Tanıl Bora (2017), *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 902-903.

AK Parti, ilgili dönem itibariyle 7 Haziran seçimleri için açıklamış olduğu yurt dışında ikamet eden seçmenlere yönelik seçim vaatlerine yeni bazı eklemeler yapmıştır. Partinin yeni vaatlerinde, ekonomik vurgular güç kazanmıştır. Ülkeler arası ikili anlaşmalar yoluyla, Türkiye'den borçlanarak emekli olan yurt dışındaki emeklilerin buldukları ülkelerde yarı-zamanlı çalışabilmelerinin önünün açılacağı vaat edilmiştir. Emekli seçmen grubunun hedeflendiği bir diğer seçim vaadi ise, Türkiye'ye emeklilerin getirdikleri araçların kalış süresinin iki yıla çıkarılacağı istikametinde gelişmiştir. Vatandaşların 1 Kasım 2015 tarihinden itibaren aileleriyle birlikte Türkiye'ye gelmek istemeleri durumunda, Türk Hava Yolları (THY) uçuşlarından indirimli yararlanacakları vaat edilmiştir. Askerlik yükümlülüğü bulunan vatandaşların dövizli askerlikten 6.000 Euro yerine 1.000 Euro'ya yararlanacakları belirtilmiştir. Yurt dışında ikamet eden ailelere ekonomik destek sağlamak amacıyla, birinci çocuk için 300 TL, ikincisi için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocuklar içinse 600 TL yardımda bulunulacağı vurgulanmıştır. Yurt dışındaki din görevlisi ve öğretmen sayılarının artırılacağı, pasaport harçlarının yetişkinler için 100 Euro'ya düşürüleceği, yurt dışındaki vatandaşların mobil cihazlarını harç ücreti ödmeden Türkiye'de dört ay boyunca kullanabilmelerinin önünün açılması beyannamede yurt dışındaki vatandaşlara yönelik ekonomik tarafı ön plana çıkan vaatler olarak sıralanmıştır. Özellikle devlet üniversitelerinin, Türk nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde hizmet verebilmesi ve yerleşke açabilmesi için gerekli adımların atılacağı, yurt dışındaki lisansüstü eğitilmiş vatandaşların ülkemizle olan temaslarının güçlendirilmesi amacıyla iletişim ağı ve veri tabanı oluşturulacağı yönünde vaatler yer almıştır.³² Ele alınan vaatler, 7 Haziran 2015 genel seçimleri için hazırlanan seçim beyannamesinde olmayan ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde yurt dışında ikamet eden vatandaşlara yönelik geliştirilen ekonomik yönü ağır basan hamleler olarak gözlemlenmiştir.

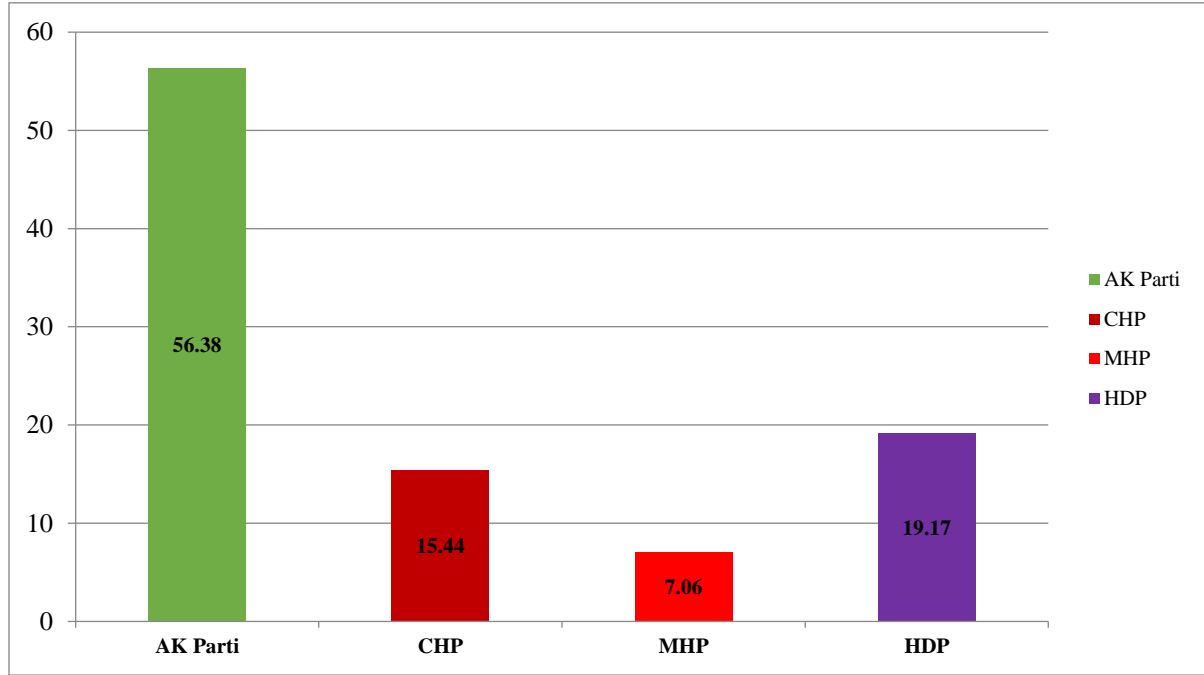
CHP ve MHP ise, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde yurt dışında ikamet eden seçmenlere yönelik hazırlanmış olduğu vaat ve politikalarını 1 Kasım 2015 genel seçimleri için de büyük oranda korumuş ve köklü bir revizyona tabi tutmamıştır.³³ Benzer bir mahiyetle, HDP'nin yazılı vaatlerinde de dikkat çekici bir değişiklik yer bulmamıştır.

3.2. 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Yurt Dışı Sonuçları

³² Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2015), "1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi", Erişim Tarihi: 09.11.2020, <http://www.akparti.org.tr/media/272099/1-kasim-2015-genel-secimleri-secim-beyannamesi.pdf>.

³³ Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2015), "1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi", Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Adresi: <https://chp.azureedge.net/1ad6a863883e456ea3eb6c84db38c771.pdf>.

Grafik II: 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Yurt Dışı Sonuçları

7 Haziran seçimlerinde Türkiye genelinde yüzde 83,92 olarak kaydedilen seçime katılma oranı, 1 Kasım'da 1,5 puanlık bir artışla yüzde 85,23 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, yurt dışı katılımında ise yüzde 32,5'ten yüzde 40,01'e yükselmiştir. İlgili seçimlerde gümrük kapısı katılım oranları ise yüzde 4,34'ten yüzde 4,78'e çıkmıştır. 1 Kasım seçimlerinde AK Parti yurt dışındaki seçmenlerin çoğunluğunun oyunu alarak birinci parti olurken, HDP ikinci, CHP üçüncü, MHP ise dördüncü parti olmuştur. AK Parti'nin oyları, ülke geneli seçim sonuçlarına benzer bir biçimde yurt dışı seçmenler arasında da önemli bir artış göstermiştir. Parti, yüzde 50,37'lik oy oranını yüzde 56,38'e taşımıştır. Bununla birlikte, TBMM'de temsil kabiliyeti yakalayan diğer siyasi partilerden CHP yüzde 15,93'den yüzde 15,44'e, HDP yüzde 21,43'den yüzde 19,17'e MHP yüzde 9,09'dan yüzde 7,06'ya gerilemiştir.

Tablo II: 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinin Ülkelere Sonuçları

Ülkeler Partiler	Almanya 	Fransa 	Hollanda
AK Parti	% 59,7	% 58,1	% 69,6
CHP	% 14,8	% 8,6	% 11,6
MHP	% 7,5	% 5,3	% 9
HDP	% 15,9	% 25,8	% 7,9

1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Almanya'daki katılım oranlarında da bir artış yaşanmış ve 7 Haziran'da yüzde 33,9 olan katılım oranı, 1 Kasım'da yüzde 40,4'e yükselmiştir. AK Parti'nin 7 Haziran seçimlerinde yüzde 53,7 olan Almanya'daki oy oranı yüzde 60'a

yaklaşmıştır. CHP'nin oyları yüzde 16'dan yüzde 14,8'e³⁴, HDP'nin oyları yüzde 17,5'den yüzde 15,9'a, MHP'nin oyları ise yüzde 9,7'den yüzde 7,5'e gerilemiştir.

En fazla yurt dışı seçmene sahip ülkeler sıralamasında ikinci sırada yer alan Fransa'da, 1 Kasım seçimlerinde katılım oranı yüzde 36,5'dan yüzde 44,4'e yükselmiştir. 7 Haziran'da çalışmanın odağında bulunan üç ülke arasında HDP'nin en yüksek oy aldığı ülke olan Fransa'da, parti, yüzde 3,8 puanlık bir gerileme yaşayarak yüzde 25,8 oy almıştır. Parti, bununla birlikte Fransa oylarındaki ikinciliğini korumayı başarmıştır. Türkiye geneli, yurt dışı oyları geneli ve Almanya'daki sonuçlara benzer bir biçimde AK Parti oylarında Fransa'da da artış yaşanmıştır. AK Parti oylarında yüzde 7,4 puanlık bir artış gözlenmiş ve parti, yüzde 58,1 oy oranı ile Fransa oylarında ilk sıradaki yerini korumuştur. Ülke geneli ve yurt dışı oylardaki düşüşe paralel bir biçimde CHP oyları yüzde 9,6'dan yüzde 8,6'ya, MHP oyları da yüzde 7'den yüzde 5,3'e gerilemiştir. Bu oranlar, üç ülke içindeki sonuçlarla karşılaştırıldığında; HDP dışındaki diğer siyasi partilerin en düşük, HDP'nin ise en yüksek oyu Fransa'da aldığına işaret etmektedir.

Hollanda'da 7 Haziran'da yüzde 31 olarak beliren seçimlere katılım oranı, 1 Kasım'da yüzde 46'ya yükselmiştir. Oran, ele alınan üç ülke arasında en yüksek katılma oranına tekabül etmiştir. AK Parti oylarındaki 1 Kasım seçimlerinde gözlemlenen genel artış eğilimi Hollanda'da da sürmüştür. Parti, ülkedeki oy oranını yüzde 64,3'den yüzde 69,6'ya yükseltmiş ve tartışılan üç ülke arasında en yüksek oy oranına ulaşmıştır. Hollanda, incelenen ülkeler arasında HDP'nin en düşük oy aldığı ülke olma özelliği ile dikkat çekmiştir. Partinin oy oranları yüzde 10,8'den yüzde 7,9'a gerilemiştir. Ülkedeki MHP oyları ise yüzde 10,2'den yüzde 9'a inmiştir. Bununla birlikte, Hollanda, MHP'nin üç ülke arasında en fazla oy aldığı ülke olmuştur. MHP, Hollanda'da elde etmiş olduğu oy oranı ile yurt dışı genel oy ortalamasının üzerinde konumlanmıştır. CHP'nin Hollanda oylarında ise iki seçim arasında bir değişim yaşanmamıştır.

3.3. 7 Haziran 2015-1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Yurt Dışı Seçim Sonuçlarındaki Değişikliklere İlişkin Özet Bir Değerlendirme

7 Haziran 2015 genel seçimlerinde bir hükümet kurulamamasını takiben 1 Kasım 2015 genel seçimlerine gidilmesi, Türk siyasi yaşamının önemli kırılma noktaları arasında yer almıştır. İki seçim süreci arasında, ülke kamuoyunda; yönetim sistemi tartışmaları, seçilmiş

³⁴ Bununla birlikte, CHP, oy oranı itibarıyla Almanya özelinde üçüncü sırada yer almış olmakla birlikte, çalışmanın odağında yer alan 3 ülke arasında en yüksek oyu Almanya'da elde etmiştir.

Cumhurbaşkanı'nın sistem içerisindeki konumuna ilişkin farklılaşan görüşler ve koalisyon formülü tartışmalarının yanı sıra artan güvenlik endişeleri ön plana çıkmıştır. İki seçim arası artış gösteren terör eylemleri, 1 Kasım 2015 genel seçimlerine gidilen sürecin en önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır.³⁵ AK Parti, oylarını yüzde 40,87'den yüzde 49,50'ye yükseltirken, CHP'nin oldukça sınırlı bir oy artışı olmuştur. Parti, oylarını yüzde 24,95'ten yüzde 25,32'ye taşımıştır. 7 Haziran seçimlerinde TBMM'de temsil kabiliyeti yakalayan diğer iki parti oy kaybı ile karşı karşıya kalmıştır. MHP, yüzde 16,29'dan yüzde 11,90'a gerilerken, HDP yüzde 13,12'den yüzde 10,76'ya düşmüştür. İki genel seçimde Türkiye geneli seçim sonuçlarında karşılaşılan bu çarpıcı farklılık, yurt dışı oylarında da benzer şekilde gelişmiştir. Öyle ki, 7 Haziran'da yüzde 50,37 olan AK Parti yurt dışı toplam oy oranı, 1 Kasım itibarıyla yüzde 56,38'e yükselmiştir. Ülke geneli oy oranlarında CHP'nin kaydetmiş olduğu küçük artış, yurt dışı seçim sonuçlarına yansımamıştır. Bununla birlikte, parti, TBMM'de temsil kabiliyeti yakalayan MHP ve HDP'ye nazaran yurt dışı oylarında daha düşük bir kayıp yaşamıştır. CHP'nin 7 Haziran'da yüzde 15,93 olan yurt dışı oy oranı, görece küçük bir kayıp ile yüzde 15,44'e gerilemiştir. Öte yandan, HDP'nin yüzde 21,43 olan oy oranı yüzde 19,17'ye gerilerken, MHP'nin yüzde 9,09'luk oy oranı yüzde 7,06'ya düşmüştür. Ele alınan üç ülkede de seçmenlerin genel yaklaşımı, ülke geneli oy trendi ile paralel gelişmiştir.

İlgili bölümde tartışılmış olduğu üzere, Türkiye geneli seçim sonuçları ile yurt dışı seçmenlerin davranışlarının arz ettiği benzerliğe ilişkin bir başka gözlem sahası ise seçimlere katılım oranının trendi üzerinden gelişim göstermiştir. 7 Haziran'da yüzde 83,92 olarak kaydedilen katılım oranı, iki seçim sürecinde yaşanan yoğun siyasi gelişmelere koşut olarak yurt içi, yurt dışı ve gümrük sandıkları dâhil 1 Kasım'da yüzde 85,23 olmuştur. Bahsi geçen oran yurt dışında da artış eğilimi taşımış ve yüzde 32,5'ten yüzde 40,01'e yükselmiştir. Gümrük katılım oranı ise 7 Haziran seçimlerinde yüzde 4,34 olurken, 1 Kasım seçimlerinde yüzde 4,78'e yükselmiştir.³⁶ Katılım oranlarındaki artış, Türkiye'de siyasetin hareketli yapısının yanı sıra yurt dışı oy kullanım kültürünün güç kazanmaya başlayan muhtevası ile de bir arada ele alınabilecektir.

7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçimleri, ülke siyasetinde yurt dışı oyların öneminin yakinen gözlemlenebildiği siyasi süreçler olmuştur. Öyle ki, yurt dışı oyları siyasi partilerin

³⁵ Altan Öymen (2016), *Kayıp Yaz 2015*, İstanbul: Doğan Kitap, s. 297.

³⁶ Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2015), "1 Kasım 2015 Genel Seçimleri", Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/1-kasim-2015--26-donem-milletvekili-genel-secimi/3413>.

TBMM'deki temsilci sayısını doğrudan etkileme özelliği göstermiştir. Bu bağlamda, 7 Haziran 2015 genel seçimleri itibariyle 3 ilde milletvekilliği el değiştirmiştir. Değişim çerçevesinde birer milletvekilliği CHP ve MHP'den AK Parti'ye, bir milletvekilliği ise MHP'den HDP'ye geçmiştir. 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde ise yurt dışı oyların etkisiyle AK Parti, 3 milletvekilliği elde etmiştir. Yurt dışı oyların bir diğer etkisi ise ülke geneli yüzde 10'luk seçim barajının aşılmasındaki rolü ile ilişkilidir. 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde yurt dışından kazanılan 234.000 oy, HDP'nin yüzde 10'luk ülke geneli seçim barajını aşmasında önemli bir etken olmuştur.³⁷

4. 21 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri

4.1. 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimlerinde Siyasi Partilerin Yurt Dışındaki Seçmenlere Yönelik Vaatleri

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve 27. dönem milletvekilliği genel seçimi; 16 Nisan 2017 referandumuyla onaylanan, 21 Ocak 2017 tarih ve 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu'yla Türkiye'de hükümet sisteminin değiştirilmesinin ardından yapılan ilk seçimdir. Geçiş yapılan hükümet sistemi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılmıştır. Yeni sistem, Cumhurbaşkanlığı seçiminde adayların seçimi kazanabilmesi için yüzde 50'nin üzerinde oy almasını gerekli kılmıştır. İttifak sisteminin, ittifak ortağı bir partinin ülke geneli yüzde 10'luk seçim barajını aşması durumunda ittifakın diğer ortaklarına da TBMM'de temsil kabiliyeti yakalayabilme imkânı vermesinden dolayı, siyasi partilerin ittifaklar halinde seçime katılmaları sonucu doğmuştur. Bu minvalde, 24 Haziran seçim sürecinde AK Parti, MHP ve Büyük Birlik Partisi (BBP)'den oluşan Cumhurbaşkanlığı İttifakı ile CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Parti (DP)'den oluşan Millet İttifakı adında iki başat ittifak oluşmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte, 24 Haziran 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri bir arada gerçekleştirilmiştir. Bu seçim döneminde, AK Parti, CHP ve ilk kez genel seçimlere katılacak olan İYİ Parti, seçim beyannamelerinde yurt dışındaki seçmenlere yönelik vaatlere yer vermişlerdir. MHP, ilgili seçim dönemi itibariyle konuyu dar ve diaspora odaklı bir perspektifle ele alarak, soyut olarak değerlendirilebilecek ifadeler çerçevesinde konuya yaklaşmıştır. HDP, seçim beyannamelerinde yurt dışı seçmenlere yönelik vaatlere yer vermemiştir. Bununla birlikte, 7 Mayıs 2018 tarihinde Selahattin Demirtaş tarafından Edirne F Tipi Kapalı Cezaevi'nden yurt dışında ikamet eden seçmenlere

³⁷ Sinem Adar (2019), "Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture", s. 18.

yönelik kaleme alınan mektup, partinin bu seçim sürecinde ilgili seçim materyali olarak kullanılmıştır.

AK Parti, TBMM’de Yurt Dışı Türkler Komisyonu adıyla daimî bir ihtisas komisyonu kurulmasının sağlanacağı ve yurt dışında yaşayan gençlerin ülkede staj imkânlarının arttırılacağı vaatlerini beyannamesinde paylaşmıştır. TÜBİTAK, üniversiteler ve araştırma merkezleri aracılığıyla diasporanın; sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, sağlık, hukuki ve diğer ilgili alanlardaki meselelerinin yakından takip edildiği vurgulanmış ve ilgili araştırmalara yönelik teşviklerin güçlendirileceği belirtilmiştir. Vatandaşların ihtiyaç duyduğu alanlarda, üniversitelerin yurt dışında bölüm açmalarının teşvik edileceği ve yurt dışındaki vatandaşların göç tarihini yansıtacak göç müzeleri kurulacağı da seçim beyannamesinde kendisine yer bulmuştur. Beynamede, dövizli askerlik işlemlerinde “38 yaş sorununun” ortadan kaldırılacağı, lise ve üniversite düzeyinde değişim programları ile yurt dışındaki Türkiye kökenli gençlerin Türkiye’de zaman geçirmesinin teşvik edileceği dile getirilmiştir. Yurt dışındaki vatandaşlara yönelik Türkçe kütüphaneler oluşturulup, yurt dışındaki Türkçe yerel medyanın güçlenmesinin destekleneceği belirtilmiştir. İlgili vaat çerçevesinde, Basın İlan Kurumu kanununda değişiklik yapılması suretiyle yurt dışındaki Türk medyasına kamu ilan ve reklamlarının verilmesinin önünün açılacağına ilişkin beyanat, beyannamenin dikkat çekenleri arasında yer almıştır. Türkiye’ye kesin dönüş yapanlar için kamu hizmetlerinin önündeki engel oluşturduğu düşünülen zorlukların ortadan kaldırılacağı ve yurt dışındaki Türkiye kökenli gençlerin kamu kurumlarında istihdamı için Kamu Personeli Seçme Sınavı’nda (KPSS) yeni modüller açılacağı da bildirmede kendisine yer bulan vaatlerden olmuştur. Parti, konsolosluk işlemlerinde elektronik ödeme seçeneğinin sunulacağını kamuoyu ile vaat olarak paylaşmıştır.³⁸

CHP, yurt dışındaki seçmenlere yönelik vaatlerini; “*eğitim sorunlarının çözümü*”, “*diplomatik girişimler*”, “*yurt dışında temsil*”, “*askerlik*” ve “*Türkiye’deki hizmetler*” başlıklarında kamuoyu ile paylaşmıştır. Buna göre; ihtiyaç duyulan alanlar için eğitim atasesi ve öğretmen atamaları yapılacağı ve atamalarda Avrupa’da yaşayan Türkiye kökenli eğitimcilerle öncelik verileceği vaat edilmiştir. Ayrıca, yurt dışında başladıkları eğitimlerine Türkiye’de devam etmek isteyen gençlerin, yıl kaybına uğramamaları için ilgili düzenlemelerin yapılacağı,

---

³⁸ Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2018), “24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318779/24-haziran-2018-cumhurbaşkanlığı-seçimleri-ve-genel-seçimler-seçim-beyannamesi-sayfalar.pdf>.

bununla birlikte yine yurt dışında diploma alan gençlerin üniversite denkliklerinin sağlanması için gerekli düzenlemelerin gerçekleştirileceği de beyannamede kendisine yer bulmuştur. Çifte vatandaşlık hakkının kazanılması için gereken tüm diplomatik girişimlerin gerçekleştirileceği de partinin vaatlerinden olmuştur. Yurt dışı temsilciliklerinde öncelikle yurt dışında yetişmiş gençlerin görev almalarının sağlanması konusu da beyannamede yer verilen başlıklar arasında yer almıştır. Konsolosluk hizmetlerinin geliştirilerek, işlem harçlarının yarı yarıya düşürülmesi, bu işlemlerin olabildiğince çevrimiçi şeklinde gerçekleştirilmesi için yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesine yönelik beyanatlar bildirgede yer bulmuştur. Parti; boşanma, miras, noter vekâleti, defin ve otopsi gibi işlemlerdeki bürokratik engellerin ortadan kaldırılacağını belirtmiştir. Sosyal güvenlik hizmetlerinin mümkün olan tüm hallerde Başkonsolosluklarda gerçekleştirilmesinin sağlanacağı ve bu işlemler için Türkiye'ye gitme mecburiyetinin kaldırılacağı beyanı, bürokratik zorluklara karşı geliştirilen seçim vaatleri arasında yer almıştır. Emeklilerin yurt dışından getirdikleri araçların Türkiye'de kalış süresinin iki yıldan beş yıla çıkarılması ve emeklilerin maaşlarının kamu bankalarının yurt dışı şubelerine yatırılmasına olanak tanınması konusu da vaatler arasında sıralanmıştır. Mavi Kart sahiplerinin Türkiye'de bankacılık, telekomünikasyon gibi alanlarda yaşadığı sorunlarının çözüme kavuşturulacağı ve yurt dışından alınan telefonların Türkiye'deki kullanım sürelerinin dört aydan bir yıla çıkarılması bildirgedeki vaatler arasında yer almıştır. Bununla birlikte, yurt dışında edinilen “*askerlik yapamaz*” raporunun Türkiye tarafından kabul edileceği; yurt dışında yaşayan yurtaşların askerlik hizmetini, tanıtım programlarında görev yaparak tamamlamalarına olanak tanınacağı da belirtilmiştir.³⁹

MHP, “*Cumhur İttifakı Millet Akli*” sloganıyla paylaştığı 24 Haziran seçim beyannamesinde, doğrudan yurt dışı seçmenleri ilgilendiren vaatlere yer ayırmamış, bununla birlikte diaspora gruplara yönelik ilginin güçlendirileceği beyanında bulunmuştur. Parti, ilgili seçim dönemindeki diğer vaatlerini de ekseri olarak içinde bulunduğu ittifak politikası çerçevesinde ele almıştır.

Seçimlerden kısa bir süre önce kurulan ve ilk kez 24 Haziran 2018 tarihinde bir genel seçime katılan İYİ Parti, “*Milletimizle Sözleşme*” başlığı ile hazırladığı seçim beyannamesinde, yurt dışında ikamet eden seçmenlere yönelik vaatlerini paylaşmıştır. Parti, ayrıntıları ilgili bölümde ele alınmış olan yurt dışına yönelik artış eğilimindeki yüksek nitelikli göçleri

³⁹ Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2018), “24 Haziran 2018 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi”, Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Adresi: <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3>.

beyannamesinde konu edinmiştir. Parti beyannamesinde ilgili göç hareketleri, beyin göçü kapsamında tartışılmış ve konu özelinde tersine beyin göçü politikaları geliştirileceği vaadi yer bulmuştur. Parti beyannamesinde, yurt dışında yaşayan vatandaşlar için seçmen sayısına göre sandığa erişimi kolaylaştıracak yeni seçim bölgeleri oluşturulacağı belirtilmiştir. İlgili değişiklik neticesinde de, yurt dışında ikamet eden seçmenlere kendi milletvekillerini seçme imkânı sağlanacağı vaat edilmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Hazine Müsteşarlığı'nın iş birliği ile yurt dışında yaşayan vatandaşların döviz cinsi tasarruflarını ikamet ettikleri ülkelerdeki yatırım alternatiflerine göre daha yüksek getiri ile Türkiye'de değerlendirmelerine imkân verilmesi, ilgili seçmen grubuna yönelik ekonomik vaatler arasında yer almıştır. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının kültürel kimliklerini korumaları ve geliştirmeleri için öğrenci değişim programları gibi diğer yaygın ve örgün eğitim imkânlarının gündeme alınacağı bu konudaki bir diğer seçim vaadi olmuştur. Bahsi geçen vaatlerin yanı sıra; ilgili ülkelerle tahsis edilecek iyi ilişkiler çerçevesinde Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısı, tarihi, Türkçe ve Türk kültürü derslerinin seçmeli ders olarak okutulması için gerekli desteklerin sağlanması vaadi beyannamede yer alan başlıklardan olmuştur.⁴⁰

4.2. 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Seçimi Yurt Dışı Sonuçları

24 Haziran 2018 tarihinde 27. dönem milletvekili seçimi ile birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde 6 aday yarışmıştır. Yurt dışı temsilcilerinde 1.341.218, gümrük kapılarında ise 165.325 olmak üzere toplam 1.506.543 geçerli oy kullanılmıştır. Bahsi geçen oyların 894.585'ini AK Parti ve Cumhur İttifakı bileşenlerinin adayları olan Recep Tayyip Erdoğan alırken, 388.533'ünü CHP'nin Cumhurbaşkanı adayları Muharrem İnce almıştır. HDP'nin Cumhurbaşkanı adayları Selahattin Demirtaş 166.404, İYİ Parti Cumhurbaşkanı adayları Meral Akşener 45.172 ve SP'nin adayları Temel Karamollaoğlu 8.822 seçmenin oyunu kazanmıştır. Vatan Partisi'nin Cumhurbaşkanı adayları Doğu Perinçek ise 3.027 seçmen tarafından tercih edilmiştir.⁴¹ 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerine benzer bir mahiyetle, 24 Haziran 2018 genel seçimlerinde de AK Parti ve HDP'nin yurt dışı oy oranlarının yurt içi oy oranlarından yüksek olduğu gözlemlenmiştir.⁴² AK Parti, ilgili seçim

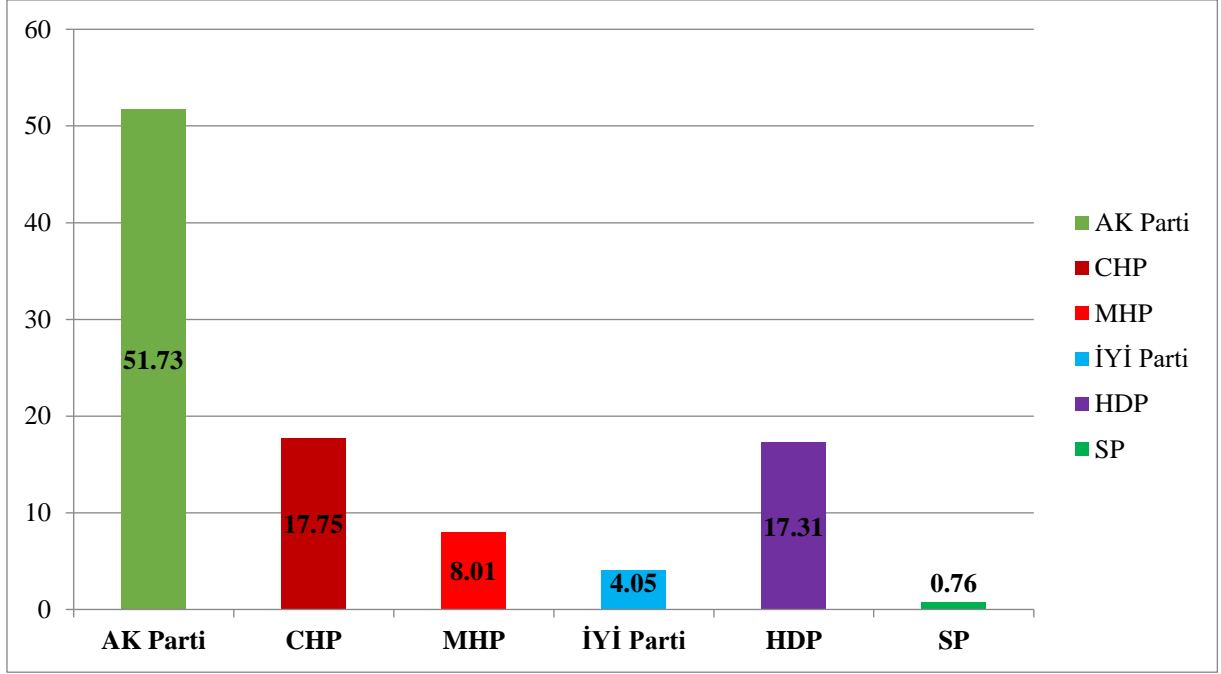
⁴⁰ İYİ Parti (2018), "24 Haziran 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi", Erişim Tarihi: 13.12.2020, Erişim Adresi: https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf.

⁴¹ Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2018), "24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı", Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536>.

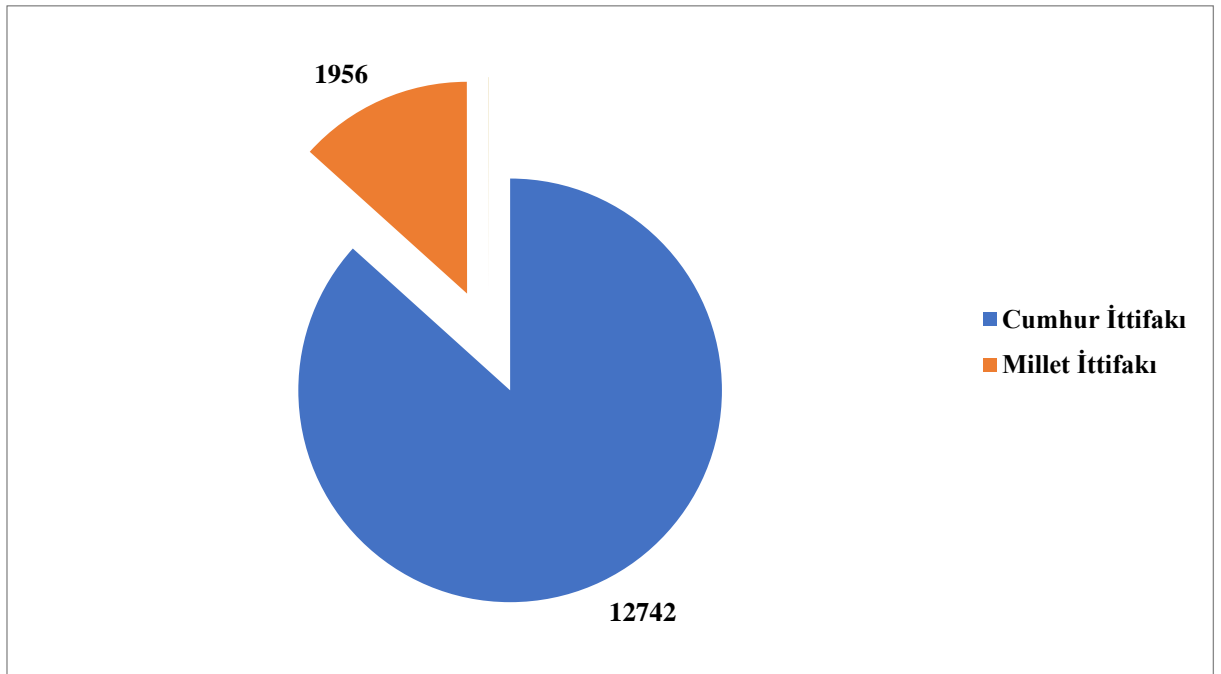
⁴² Semra Sevi vd. (2019), "How do Turks Abroad Vote?", s. 6.

itibariyle yurt içinde yüzde 42,56, yurt dışında ise yüzde 51,73 oy oranına ulaşırken, HDP yurt içinde yüzde 11,7, yurt dışında ise yüzde 17,31'lik bir oy oranına ulaşmıştır.

Grafik III: 24 Haziran 2018 Milletvekilliği Seçimi Yurt Dışı Sonuçları

Grafik IV: 24 Haziran 2018 Seçimleri Yurt Dışı Oyların İttifaklara Göre Dağılımı

7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçim süreçlerine paralel olarak, 24 Haziran seçimlerinde de katılım oranı artış trendini sürdürmüştür. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde gümrük kapıları katılım oranı yüzde 5,52, yurt dışı sandık sonuçlarındaki katılım oranı yüzde 44,62, olurken,

Türkiye geneli katılım yüzde 86,24 olarak not edilmiştir. İlgili oran milletvekili seçimlerinde gümrük kapısı ve yurt dışı toplam katılımında yüzde 50,09 olurken, ülke geneli katılım oranı yüzde 86,22'ye ulaşmıştır. Seçimlerde ittifaklar için kullanılan toplam 14.698 oydan Cumhuriyet İttifakı 12.742 oy alırken, Millet İttifakı 1.956 oy almıştır. Cumhuriyet İttifakı'nı oluşturan AK Parti ve MHP, yurt dışında kullanılan oyların yaklaşık yüzde 60'ını almayı başarmıştır. Bununla birlikte, Millet İttifakı'nı oluşturan CHP, İYİ Parti ve SP ise yurt dışında kullanılan oyların yüzde 22,5'ini alabilmiştir. HDP ise, her iki ittifak içerisinde yer almadan yurt dışındaki seçmenlerin yüzde 17,3'ünün oyunu almıştır.⁴³ AK Parti, 24 Haziran seçimlerinde 1 Kasım seçimlerine kıyasla yaklaşık 5 puanlık bir oy kaybı yaşamış olmakla birlikte, yurt dışındaki seçmenlerin en çok destek verdiği parti olma başarısını sürdürmüştür. CHP, 1 Kasım seçimlerine göre oy oranında sınırlı bir artış elde etmiştir. Bununla birlikte, HDP, 1 Kasım ve 24 Haziran seçimlerinde oy kaybını sürdürmüştür.

Tablo III: 24 Haziran 2018 Milletvekili Seçiminin Ülkelere Göre Sonuçları

Ülkeler Partiler	Almanya 	Fransa 	Hollanda
AK Parti	% 55,7	% 55,1	% 63
CHP	% 15,6	% 9	% 12,7
MHP	% 8,4	% 8,1	% 10,2
HDP	% 14,8	% 24,5	% 9,1
İYİ Parti	% 3,3	% 1,9	% 3,3

AK Parti, Cumhurbaşkanlığı seçiminde olduğu gibi parlamento seçiminde de Almanya'da oyların yarısından fazlasını (yüzde 55,7) alarak birinci parti olmuştur. CHP yüzde 15,6, MHP yüzde 8,4, İYİ Parti yüzde 3,3 ve HDP yüzde 14,8'lik oy oranı elde etmiştir. 1 Kasım 2015 seçimlerine kıyasla AK Parti Almanya'da 4 puanlık bir oy kaybı yaşarken, HDP ise 1 puanlık kayıp yaşamıştır. Öte yandan, CHP ve MHP oylarını birer puan artırmışlardır.⁴⁴ Almanya, CHP'nin önceki seçim dönemleri ile birlikte 24 Haziran'da da çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında en fazla oy aldığı ülke olmuştur.

AK Parti, Fransa'da 1 Kasım seçimlerine kıyasla 3 puana yaklaşan bir oy kaybı yaşamıştır. Parti, bununla birlikte yüzde 55,1'lik oy oranı ile Fransa oylarında birinci sırada yer almıştır. MHP, bir önceki seçime göre oylarını yaklaşık 3 puan civarında artırmış ve yüzde 8,1 oy oranını yakalamıştır. CHP, Fransa'daki oyların yüzde 9'unu, HDP ise yüzde 24,5'ini almıştır.

⁴³ Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2018), "24 Haziran 2018 27. Dönem Milletvekili Seçimleri", Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536>.

⁴⁴ A.g.e.

Bununla birlikte, oyların sadece yüzde 1,9'unu alan İYİ Parti, sonuncu sırada yer almıştır.⁴⁵ İYİ Parti, çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında en az oyu Fransa'da elde etmiştir. Öte yandan, Fransa, önceki seçim dönemlerinde olduğu gibi AK Parti ve CHP'nin 24 Haziran seçimlerinde de çalışmanın odağında bulunan üç ülke arasında en az oy aldığı ülke konumundadır. Bununla birlikte, HDP, daha önceki seçim dönemleri ile birlikte 24 Haziran seçimlerinde de yine en yüksek oyu Fransa'da yakalamıştır.

AK Parti, Hollanda'da bir önceki seçime göre yedi puana yaklaşan bir oy kaybı yaşamış olsa da, yüzde 63'lük oy oranı ile birinci parti olmayı başarmıştır. Hollanda oylarında CHP yüzde 12,7, MHP yüzde 10,2, İYİ Parti yüzde 3,3 ve HDP yüzde 9,1'lik bir oy oranı yakalamıştır.⁴⁶ Hollanda, önceki seçim dönemlerinde olduğu gibi AK Parti ve MHP'nin 24 Haziran seçimlerinde üç ülke arasında en fazla oy aldığı ülke konumundadır. Hollanda, önceki iki genel seçimde olduğu üzere ilgili seçimde de çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında HDP'nin en düşük oy aldığı ülke olmuştur.

5. Yurt Dışı Seçim Sonuçlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Özet Bir Tartışma

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye'deki seçimlerde siyasi tercihlerinin şekillenmesinde, siyasi partilerin ve adayların faaliyetlerinin yanı sıra, ikamet edilen ülkede varlık gösteren dini, etnik, siyasi, kültürel örgütlenmeler ve etnik işletmeler etki sahibi olabilmektedir. Avrupa'ya yönelik göç hareketlerinin ilk dönemlerinde, göçmenlerin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kurulan çeşitli sivil toplum örgütlenmeleri, Türkiye merkezli dini ve siyasi fikirlerden güçlü şekilde etkilenmiştir.⁴⁷ Millî Görüş hareketi olarak isimlendirilen geleneğin partileri arasında yer alan; Milli Nizam Partisi (MNP), Milli Selamet Partisi (MSP) ve Refah Partisi (RP), 1970'li yıllarda İslami bir program benimseyerek faaliyete geçen yurt dışı örgütlerle güçlü bir etkileşim içerisinde olmuşlardır.⁴⁸ Bahsi geçen partilerin yanı sıra, MHP de kısa bir süre içerisinde yurt dışı örgütlenmesine yönelik girişimlerde bulunmuştur. Benzer bir etkileşim ağı içerisinde 12 Mart 1971 muhtırasından sonra siyasi nedenlerle yurt dışına sığınan birçok kişiye yurt dışındaki sivil oluşumlar yardım

---

⁴⁵ A.g.e.

⁴⁶ A.g.e.

⁴⁷ Yusuf Adıgüzel (2016), *Göç Sosyolojisi*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 196; Michel Bruneau, *Küçük Asya'dan Türkiye'ye Azınlıklar, Etnik-Milli Homojenleştirme, Diasporalar* (2018), Çeviri: Ayhan Güneş, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 336.

⁴⁸ Nicole Pope & Hugh Pope (2004), *Çıplak Türkiye*, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, s. 189.

ve destek sağlamışlardır. Bu gelişmeler, yoğunluklu olarak İslami referanslarla hareket eden oluşumları siyasi ekseninde hareket eden bir kimliğe bürümüştür.⁴⁹

Yurt dışında dine dayalı sivil örgütlenmeler arasında; İslam Kültür Merkezleri Birliği, İslam Toplumu Millî Görüş Teşkilatı, İslam Cemaatleri ve Cemiyetleri Birliği, Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu ve Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) gibi kuruluşlar yer almaktadır. 1975 yılında kurulan Millî Görüş Teşkilatı, Millî Görüş geleneğinden gelen partilerle ve hareketin doğal lideri olarak addedilen Necmettin Erbakan ile yakın ilişkiler kurmuştur.⁵⁰ Kamusal anlamda dini kurumların başını çeken DİTİB, doğrudan Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı bir çatı örgütlenmesidir. Faaliyetleri ve faaliyet alanları Büyükelçilik ve Konsolosluklar tarafından organize edilmektedir.⁵¹ Dini örgütlenmelerin yanında, yurt dışında siyasi ve kültürel alanda faaliyetlerini devam ettiren örgütler de bulunmaktadır. Bunların başında; Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri, Avrupa Nizam-ı Âlem Federasyonu (sonraki ismi “*Avrupa Kültür Dernekleri Birliği*” (ATB) olmuştur)⁵², Avrupa Türk İslam Birliği (ATİB), Avrupa Atatürkçü Düşünce Dernekleri Federasyonu (Avrupa-ADD), Avrupa Kürt Dernekleri Federasyonu, Avrupa Kürdistan Dernekleri Federasyonu, Avrupalı Türk Demokratlar Birliği (UTED) ve Avrupa Türk Konfederasyonu gelmektedir. Ele alınan sivil örgütlemelerin yanı sıra, 2008 yılında CHP'nin, 2015 yılında ise AK Parti'nin faaliyete geçirdikleri Brüksel Ofisleri de ilgili bağlamın önemli bileşenleri arasındadır. Ofisler, dış politik gelişmeleri takip misyonlarının yanı sıra, partileri adına göçmeleri örgütlemek noktasında önem arz eden bir pozisyona evrilmişlerdir.⁵³ Tartışılan sivil toplum örgütlenmelerinde görev alan ve yurt dışı seçmenler nazarında ön plana

⁴⁹ Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, s. 259; Yusuf Adıgüzel (2016), *Göç Sosyolojisi*, İstanbul, s. 197.

⁵⁰ Müstakil İş Adamları Derneği (MÜSİAD) ve Kombassan gibi diasporadaki İslami tandanslı sivil toplum kuruluşları ve şirketler, Millî Görüş hareketinin bir uzantısı olan AK Parti ve partinin içinden çıktığı Refah Partisi'ne güçlü ve sürekli bir sosyal ve siyasi sermaye sağlamışlardır. Bakınız; Ayhan Kaya (2016), *İslam, Göç ve Entegrasyon Güvenlikleştirme Çağı*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 58-61; Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, ss. 252-263; Thomas Faist (2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Ankara: Bağlam Yayınları, ss. 308-309; Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, ss. 205- 206.

⁵¹ Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, s. 269; Thomas Faist (2003), *Uluslararası Göç*, ss. 308-309; Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, ss. 206- 207.

⁵² ATB, BBP'ne yakın bir çizgide konumlanmaktadır. Türk Federasyonu'ndan ayrılan ATB'nin ayrılma nedeni, Türkiye siyasi yaşamında meydana gelen gelişmelerin bir yansımasıdır. ATB'nin kurulmasına öncülük eden BBP'nin de o dönem MHP'den ayrılmış olmasıyla Türkiye'de yaşanan yol ayrımı Avrupa'da da kendisini göstermiştir. Bakınız; Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”.

⁵³ Nermin Abadan-Unat (2017), *Bitmeyen Göç*, s. 269; Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, ss. 208- 211.

çıkan kimi isimlerin, siyasi partilerin listelerinde milletvekili adayı olarak belirmeye başlamaları bu noktada dikkat çekici bir başka gelişmedir.⁵⁴

Türkiye kökenli göçmenlerin oy trendlerinin şekillenmesinde etkili olan bir diğer önemli parametre ise medya faktörüdür. Yurt dışındaki Türk vatandaşları, ikamet ettikleri ülkelerde kendilerinin oluşturdukları medya kuruluşlarının yanı sıra, Türkiye merkezli medya kuruluşlarını takip eğilimi göstermektedir. İktidardaki AK Parti'nin Türkiye medyası üzerindeki güçlü nüfuzu, yurt dışındaki seçmenleri etkileyebilen ve muhalefet partilerine karşı avantajlı bir konum elde etmesini sağlayan unsurlar arasındadır.⁵⁵ Türkiye'den gelen haberler, etnik köken aidiyetinin yüksek olduğu kesimlerde oy verme davranışının şekillenmesinde güçlü etki gösterebilmektedir.⁵⁶ Sadece Almanya'da 150'den fazla dernek ve yaklaşık 100 kadar gazete, dergi, internet sitesi ve süreli yayının Kürt siyasası iddiası ile varlık göstermesi, bu minvalde dikkat çekici bir yoğunluğa işaret etmektedir.⁵⁷ İlgili bölümlerde tartışılmış olduğu üzere, HDP'nin yurt dışı seçim sonuçlarında sahip olduğu etki, güçlü medya gücü ile bir arada ele alınması gereken özellikler barındırmaktadır.

Yurt dışındaki seçmenlerin seçimlere katılım oranları dünyadaki örneklerine benzer bir biçimde düşük kalmıştır. Yurt dışında oy kullanma uygulamasının alt yapısının yeteri düzeyde hazır olmaması ve göçmenlerin bir bölümünün Türkiye'deki siyaseti takip konusundaki mesafeli yaklaşımları düşük katılımın gerekçeleri arasındadır.⁵⁸ Bununla birlikte, Sevi ve diğerlerine göre, ilgili seçimler itibarıyla anavatana coğrafi olarak yakın bir ülkede ikamet etmek; iki ülke arasında daha çok seyahat imkânı, anavatandaki seçim faaliyetlerine muhatap olma ihtimalinin artması gibi gerekçeler çerçevesinde seçimlere katılımı artırıcı bir faktör olarak tartışılabilecektir.⁵⁹

AK Parti'nin genel yurt dışı seçim başarısının ve 24 Haziran seçim zaferinin sebepleri arasında; partinin, teşkilat ve adayların performanslarının yanı sıra, bir diğer kritik etken

⁵⁴ Aslı Selin Okyay (2015), "Diaspora-making as a State-led Project Turkey's Expansive Diaspora Strategy and Its Implications for Emigrant and Kin Populations", Doktora Tezi, Florence: European University Institute, ss. 219-220.

⁵⁵ Sinem Adar (2019), "Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture", s. 19.

⁵⁶ Tolga Sakman (2018), "2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi", s. 213.

⁵⁷ Tanıl Bora (2017), *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, ss. 864-866; Michel Bruneau, *Küçük Asya'dan Türkiye'ye Azınlıklar, Etnik-Millî Homojenleştirme, Diasporalar* (2018), s. 336

⁵⁸ Nermin Abadan-Unat (2015), "Türkiye'nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştiri, Öngörü", içinde (derleyen: Murat Erdoğan & Ayhan Kaya) *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 274; Ayhan Kaya & Ferhat Kentel (2005), *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, s. 72; Semra Sevi vd. (2019), "How do Turks Abroad Vote?", s. 17.

⁵⁹ Semra Sevi vd. (2019), "How do Turks Abroad Vote?", s. 17.

olarak Millî Görüş hareketinin mirası örgütlenmelerin partiye olan destekleri ön plana çıkmaktadır. İlgili dernek, vakıf vb. sivil toplum kuruluşlarıyla hedef kitlenin önemli bir bölümüne ulaşan parti, siyasi mobilizasyonu güçlü kılmıştır. Bununla birlikte, partinin çalışmanın odağında yer alan üç ülke arasında en az oyu Fransa’da elde etmesi dikkat çekici bir öneme sahiptir. Seçmenlerin demografik, kültürel ve ekonomik farklılıklarının yanı sıra, sonuçlar üzerinde etkili olan bir başka faktör de Fransa’daki Millî Görüş hareketine yakın örgütlenmelerin Almanya’daki kadar büyük ölçekli bir güçten yoksunluğudur.⁶⁰

AK Parti ile birlikte Türkiye’deki muhafazakâr kesimlerin güç kazandığına ilişkin gözlemler ve kamusal alanda artan dini görünürlük, yurt dışında hayatını idame eden muhafazakâr kesimlerin Türkiye’deki siyasi tercihlerinde etki sahibi olmuştur. Benzeri bir biçimde, hak ve özgürlükler konusunda göreceli bir iyileşme olduğuna inanan Kürt seçmenlerin bir bölümü de AK Parti’ye oy verme konusunda motivasyon geliştirmiştir. Bununla birlikte, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinden itibaren hem HDP’nin parti olarak seçimlere katılması, hem de kamuoyunda çözüm süreci olarak da anılan müzakere sürecinin sona ermesi, yurt dışı Kürt seçmenlerin önemli bir bölümünün HDP’ye yönelmesi sonucunu doğurmuştur.⁶¹ HDP’nin genel seçimlere parti kimliği ile katılmasının yurt dışı oylara etkisi, HDP ve AK Parti arasındaki rekabetin yanı sıra, HDP ve CHP arasındaki oy geçişlerinde de gözlemlenmiştir. İki parti arasında bilhassa seküler eğilimli ve Alevi seçmenler konusunda yaşanan rekabet dikkat çekmiştir.⁶²

Dindarlık, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının önemli bir bölümü tarafından kimliklerinin bir parçası olarak kabul görmektedir. Bu durum, hem ikamet edilen ülkelerdeki, hem de Türkiye’deki seçim dönemlerinde oy tercihlerini belirleyen çift taraflı bir etki yaratabilmektedir.⁶³ Öte yandan, dindarlık, Adar’a göre göçmenlerin oy tercihinde birincil

⁶⁰ Ayhan Kaya & Ferhat Kentel (2005), *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, s. 73.

⁶¹ Tanıl Bora (2017), *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*; Semra Sevi vd., “How do Turks”, s. 13.

⁶² Aslı Selin Okyay (2015), “Diaspora-making as a State-led Project Turkey’s Expansive Diaspora Strategy and Its Implications for Emigrant and Kin Populations”, ss. 219-220.

⁶³ Tolga Sakman (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, s. 214. Avrupa’da Almanya, Fransa ve Hollanda başta olmak üzere aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesiyle birlikte; Müslümanların topluma entegre olmalarının önünde dini nedenlerin engel olarak görülmesi, farklı toplumlarda yaşanan ekonomik krizlere ve suç oranlarının artışına göçmenlerin sebep olarak gösterilmesi göçmen karşıtlığı ve ırkçılığı beraberinde getirmektedir. Bakınız; Gökçen Cıvaş (2020), “Aki Karusmäki” Limanında Yersiz Yurtsuz Umutlar”, içinde (derleyen: Yıldız Derya Birincioğlu ve Uğur Baloğlu) *Kültürötesi İmgeler Ulusötesi Avrupa Sinemasında Göç, Sürgün, Kimlik ve Aksan Tartışmaları*, İstanbul: Doruk Yayınları, s. 106; İsmail Ermağan (2016), “Avrupa Birliğinde Müslüman Göçmenlerin Entegrasyonu”, içinde (derleyen: Abdullatif Çeviker & Faruk Bal) *Türk-İslam Dünyasında Göç ve Göç Yönetimi*, İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınları, ss. 310-311. Yaşanan bu gelişmeler, yurt dışındaki Türkiyeli göçmenlerin seçim dönemlerinde oylarını alabilmek için Türkiye’deki siyasi

motivasyon olmaktan uzaktır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ilgili kitle nazarındaki “karizmatik” imajı ve yurt içi ve yurt dışındaki devlet kurumlarındaki hizmet kalitesinin arttığına olan inanç, “güçlü bir Türkiye” algısı çerçevesinde seçim sonuçları üzerinde etki sahibi olmaktadır.⁶⁴ Bu minvalde vurgulanması gereken bir diğer husus ise, AK Parti'nin “Neo-Osmanlıcı” olarak da isimlendirilen dış politikasına paralel biçimde, kamu yönetiminde yeni diaspora kurumlarının ihdasıdır.⁶⁵ Bu kurumların başında Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE) gelmektedir. Diaspora politikalarının tatbikinde ilgili kurumlar ve iktidar partisi arasındaki sınırların kaybolan yapısı, bu kurumların faaliyetlerinin iktidar partisi ile bir arada ele alınması sonucunu doğurmaktadır.⁶⁶ Bu doğrultuda tartışılması gereken bir başka husus ise, mevcut diaspora politikasının yurt dışında iktidara yakın kesimleri hedeflediği ve muhalif olarak tanımlanabilecek grupları kapsamadığı kanaatidir.⁶⁷ Bu durum, son yıllarda Türkiye'den yurt dışına yönelik artış gösteren ve muhalif kimliği ile ön plana çıkan yeni göç hareketlerinin öznelere ile diaspora kurumlarının ilişkisinin geleceği adına da soru işaretleri içeren bir nitelik taşımaktadır.

Sonuç

7 Haziran 2015 genel seçimleri, yurt dışı seçmenlerin oy kullanım hakları noktasında kritik bir eşik olmuş ve siyasi partiler beyanname/bildirgeleriyle ilgili gruba ulaşmaya çalışmışlardır. AK Parti, yurt dışı oylardan en fazla faydalanan parti olurken, yurt dışından gelen 234.000 dolayındaki oy HDP'nin ülke geneli yüzde 10'luk seçim barajını aşmasında etki sahibi olmuştur. HDP, çalışma itibarıyla ele alınan 2015 genel seçimleri ve 24 Haziran 2018 genel seçiminde de yurt dışı oylarda ikinci sırada yer almıştır.

Yurt dışı seçmenlerin köken ülkelerindeki seçimlere katılım oranı, dünyadaki örneklere paralel biçimde Türkiye pratiğinde de yurt içi katılım oranına kıyasla daha düşük seyretmektedir. Bununla birlikte, yurt dışı seçmenlerin katılım oranları istikrarlı bir artış

---

partilerin dini, etnik ve milliyetçi söylemlerini artırmalarına ve popülist söylemlere zemin hazırlayabilmektedir. İlgili durum ise, göçmenlerin gerçek sorunlarının tartışılmasının ve çözüme kavuşturulmasının önüne geçebilmektedir.

⁶⁴ Sinem Adar (2019), “Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture”, s. 20.

⁶⁵ Tanıl Bora (2017), *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, ss. 481-483; Zeynep Mencütek & Bahar Başer (2017), “Mobilizing Diasporas: Insights from Turkey's Attempts to Reach Turkish Citizens Abroad”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Cilt 20, Sayı: 1, s. 16.

⁶⁶ Sinem Adar (2019), “Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture”, s. 9.

⁶⁷ Zeynep Mencütek & Bahar Başer (2017), “Mobilizing Diasporas: Insights from Turkey's Attempts to Reach Turkish Citizens Abroad”, s. 16.

göstermektedir. Yurt dışında oy verme uygulamasının seçmenler nezdinde benimsenmeye başlanması ve sistemin mevcut aksaklıkların kademeli olarak giderilmesi katılım oranlarının artışına etki eden faktörlerdir. 10 Ağustos 2014 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yurt dışı sandık ve gümrük kapıları katılım oranı toplamı yüzde 18 bandında seyrederken, 24 Haziran 2018 genel seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yüzde 50 dolayına ulaşmıştır. Bu bağlamda belirtilmesi gereken bir başka husus ise, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Cumhurbaşkanlığı seçiminde gerekli oy oranının yüzde 50'nin üzerine çıkması nedeniyle yurt dışı oyların kazandığı önemlidir. Bu durumun siyasi partilerin, yurt dışındaki seçmenlere yönelik kampanyalarının ve vaatlerinin güçlenmesi sonucunu doğurması beklenebilecektir. Bu durumun yanı sıra, yurt dışı oyların artan önemine koşut olarak, yurt dışı seçmenler arasındaki etkili/popüler isimlerin, siyasi partilerin vitrininde ön plana çıkmaya başlamaları ihtimali güç kazanmaktadır.

İktidar partisinin yurt dışı oylar konusunda avantajlı bir konum yakaladığı gözlemlenmiştir. Bu avantajın oluşmasında, iktidar partisi ile adayının seçim performansı, Avrupa'da yaklaşık yarım asırlık geçmişleri bulunan sivil toplum örgütlerinden güçlü bir şekilde istifade edilmesi ve diaspora kurumlarının etkileri başat unsurlar olarak ön plana çıkmıştır. Söz konusu faktörlerin yanı sıra, yurt dışı seçmenlerin demografik yapısı, sosyo-kültürel konumları, etnik ve dini hassasiyetleri önem arz etmiştir. AK Parti, 2015 genel seçimlerinin yanı sıra, 2018 yılındaki genel seçimde de yurt dışı seçmenler arasında en çok oyu alan parti olurken, partinin Cumhurbaşkanlığı çerçevesinde aday gösterdiği Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde en yüksek oyu elde etmiştir. CHP, üç seçimde de en yüksek oy oranına Almanya'da ulaşmıştır. HDP, üç seçimde de en yüksek oy oranına Fransa'da ulaşırken, AK Parti ve MHP üç seçimde de en düşük oy oranı ile bu ülkede karşılaşmıştır. AK Parti ve MHP'nin üç seçimde de en yüksek oy oranını ulaştıkları ülke Hollanda olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan ve Muharrem İnce, 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde partilerinin yurt dışı oy oranlarının üstünde oy oranına ulaşan adaylar olmuşlardır.

Avrupa'da göç süreçlerinin güvenlikçi yaklaşımlar ekseninde ele alınmasıyla birlikte artan göçmen karşıtlığı ve aşırı sağ söylemler, diasporadaki milliyetçi ve muhafazakâr seçmenlerin kimlik muhafazası eğilimlerini güçlendirici bir faktör olarak sivrilmektedir. Önemli bir bölümü Millî Görüş hareketi çizgisinden gelen, yurt dışındaki varlıkları yaklaşık yarım asra uzanan, dini eğilimleri yüksek sivil toplum örgütlenmelerinin iktidar partisi seçim faaliyetlerine sunmuş oldukları destek, sonuçlar üzerinde etkisi gözlemlenen bir başka unsurdur.

Türkiye’de devlete bağlı diaspora kurumlarının önemli bir bölümünün mevcut siyasi iktidar döneminde kurulmuş olması, siyasi iktidar ile devlet kurumlarının çalışma anlayışları arasında benzerlikler doğurmaktadır. Bu durum, ilgili kurum ve kuruluşların faaliyet ve hizmetlerinin yurt dışı seçmenler nezdinde yaratmış olduğu olumlu etkilerin, iktidar partisi lehine yorumlanabilmesini mümkün kılmaktadır.

Yurt dışındaki Türk vatandaşları, tek bir siyasi görüş altında ele alınamamaktadır. Etnik ve dini hassasiyetlerle kristalize olan yurt dışı seçmen topluluğunun yanı sıra, muhalif eğilimleri güçlü göçmen grupların varlığı bu bağlamda tartışılması gereken bir hususiyet barındırmaktadır. Yakın dönemler itibariyle Türkiye’den ayrılma eğilimleri artan ve kamuoyunda muhalif olarak nitelendirilen yeni-“*seküler*” diaspora gruplarının yurt dışındaki varlıkları dikkat çekici bir görünüm kazanmaya başlamıştır.⁶⁸ Ekseri olarak milliyetçi ve muhafazakâr eğilimleri çerçevesinde ön plana çıkan diaspora kurumlarının, kendilerini bahsi geçen kimlikler çerçevesinde tanımlamayan yurt dışı seçmenler karşısında nasıl bir tavır alacağı önemli bir gözlem alanı olarak belirmektedir. Bu bağlamda, araştırma özelinde vurgulanması gereken bir başka husus ise, son yıllarda güçlenme eğilimi taşıdığı gözlemlenen yeni modern diaspora gruplarının Türkiye’deki seçim süreçleri ile ilişkilerinin ne şekilde gelişeceği. Bununla birlikte, yeni diaspora grupları ile daha önceki dönemlerde oluşmuş muhafazakâr ve milliyetçi eksende şekillenmiş diaspora grupları arasındaki ilişkinin seyri, yeni dönemde tartışılabilecek başlıca konu başlıkları arasındadır. Bu ilişkinin seyri, yurt dışındaki seçmenlerin Türkiye’deki seçimlere katılım motivasyonlarını etkileyebilecek bir nitelik taşımaktadır.

---

⁶⁸ Gözde Kazaz & H. İlksen Mavituna (2018), *Bu Ülkeden Gitmek*, İstanbul: Metropolis Yayıncılık; İbrahim Sirkeci (2017), “Turkey’s Refugees, Syrians and Refugees from Turkey, A Country of Insecurity”, *Migration Letters*, Cilt 14, Sayı: 1, s. 131; İbrahim Sirkeci (2020), “Göç Meselesi”, *Pasajlar Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 5, s. 18.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin (2015), “Türkiye’nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştiri, Öngörü”, içinde (derleyen: Murat Erdoğan & Ayhan Kaya) *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 261-276.
- Abadan-Unat, Nermin (2017), *Bitmeyen Göç*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf>.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2015), “1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, <http://www.akparti.org.tr/media/272099/1-kasim-2015-genel-secimleri-secim-beyannamesi.pdf>.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) (2018), “24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.akparti.org.tr/media/318779/24-haziran-2018-cumhurbaskanligi-secimleri-ve-genel-secimler-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf>.
- Adar, Sinem (2019), “Rethinking Political Attitudes of Migrants from Turkey and Their Germany-Born Children: Beyond Loyalty and Democratic Culture”, SWP Research Paper, Erişim Tarihi: 12.10.2020, Erişim Adresi: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2019RP07_ada.pdf.
- Adıgüzel, Yusuf (2016), *Göç Sosyolojisi*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri (DİYİH) (2016), “Yurt Dışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler”, Erişim Tarihi: 20.08.2020, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3592/diyih-2016-raporu.pdf>.
- *BBC Türkçe* (2019), “Hangi ülkede kaç Türk vatandaşı yaşıyor?”, Erişim Tarihi: 08.07.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47134873>.
- Bilecen, Tuncay & Araz, Mustafa Saygın (2015), “Londra’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlerin Etnik ve Mezhepsel Aidiyetlerinin Siyasi Tutum ve Davranışlarına Etkisi”, *Göç Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 2, ss. 189-207.

- Bilgili, Özge (2014), “Extra-Territorial Voting in Turkey: Lessons Learnt”, CIDOB Opinion Paper, Erişim Tarihi: 10.10.2020, https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/opinion/mediterraneo_y_oriente_medio/extra_territorial_voting_in_turkey_lessons_learnt.
- Bora, Tanıl (2017), *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bruneau, Michel (2018), *Küçük Asya’dan Türkiye’ye Azınlıklar, Etnik-Milli Homojenleştirme, Diasporalar*. Çeviri: Ayhan Güneş. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cıvaş, Gökçen (2020), “Aki Karusmäki” Limanında Yersiz Yurtsuz Umutlar”, içinde (derleyen: Yıldız Derya Birincioğlu ve Uğur Baloğlu) *Kültürötesi İmgeler Ulusötesi Avrupa Sinemasında Göç, Sürgün, Kimlik ve Aksan Tartışmaları*, İstanbul: Doruk Yayınları, ss. 82-116.
- CNN Türk (2015), “Davutoğlu: “Dövizli askerliği 1000 Euro’ya düşürüyoruz”, Erişim Tarihi: 06.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/davutoglu-dovizli-askerligi-1000-euroya-dusuruyoruz>.
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi”, Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Tarihi: <https://chp.azureedge.net/41d1fed67c144d45b4b3d5f770e3e243.pdf>.
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2015), “1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi”, Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Adresi: <https://chp.azureedge.net/1ad6a863883e456ea3eb6c84db38c771.pdf>.
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) (2018), “24 Haziran 2018 Genel Seçimleri Seçim Bildirgesi”, Erişim Tarihi: 04.09.2020, Erişim Adresi: <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3>.
- Erdoğan, Murat (2013), *Türkiye Kökenli Alman Vatandaşlarının Almanya Federal Meclisi (Bundestag) Seçimlerinde Siyasi Davranışları*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) Yayınları.
- Ermağan, İsmail (2016), “Avrupa Birliğinde Müslüman Göçmenlerin Entegrasyonu”, içinde (derleyen: Abdullatif Çeviker & Faruk Bal) *Türk-İslam Dünyasında Göç ve Göç Yönetimi*, İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınları, ss. 291-319.
- Faist, Thomas (2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Ankara: Bağlam Yayınları.

- *Hürriyet* (2015), “İşte partilerin yurt dışındaki Türklere vaatleri”, Erişim Tarihi: 13.02.2021, Erişim Adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/iste-partilerin-yurt-disindaki-turklere-vaatleri-28972588>.
- İYİ Parti (2018), “24 Haziran 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 13.12.2020, Erişim Adresi: https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf.
- Kaya, Ayhan (2016), *İslam, Göç ve Entegrasyon Güvenlikleştirme Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, Ayhan & Ferhat Kentel (2005), *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, Ayhan & Ferhat Kentel (2008), *Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazaz, Gözde & H. İlksen Mavituna (2018), *Bu Ülkeden Gitmek*. İstanbul: Metropolis Yayıncılık.
- Mencütek, Zeynep (2015), “External Voting: Mapping Motivations of Emigrants and Concerns of Host Countries”, *Insight Turkey*, Cilt 17, Sayı: 4, ss. 145-169.
- Mencütek, Zeynep & Erdoğan, Murat (2015), “The Implementation of Voting from Abroad: Evidence from the 2014 Turkish Presidential Election”, *International Migration*, Cilt 54, Sayı: 3, ss. 1-15.
- Mencütek, Zeynep & Başer, Bahar (2017), “Mobilizing Diasporas: Insights from Turkey’s Attempts to Reach Turkish Citizens Abroad”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Cilt 20, Sayı: 1, ss. 86-105.
- Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf.
- Okyay, Aslı Selin (2015), “Diaspora-making as a State-led Project Turkey’s Expansive Diaspora Strategy and Its Implications for Emigrant and Kin Populations”, Doktora Tezi, European University Institute.
- Öymen, Altan (2016), *Kayıp Yaz 2015*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Pope, Nicole & Pope, Hugh (2004), *Çıplak Türkiye*. İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- *Resmî Gazete* (2008), “Anayasa Mahkemesi Kararı”, Sayı: 26927, 2008, Erişim Tarihi: 17.12.2020, Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080705-15.htm>.

- Sakman, Tolga (2018), “2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi Bağlamında Avrupa Türk Toplumunun Siyasi Katılımının Analizi -Almanya, Hollanda, Belçika Örnekleri-”, içinde (derleyen: Barış Özdal) *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 199-230.
- Sevi, Semra & Mekik, Can Şerif & Blais, André & Çakır, Semih (2019), “How do Turks Abroad Vote?”, *Turkish Studies*, Cilt 21, Sayı: 2, ss. 208-230.
- Sirkeci, İbrahim (2017), “Turkey’s Refugees, Syrians and Refugees from Turkey, A Country of Insecurity” *Migration Letters*, Cilt 14, Sayı: 1, ss. 127-144.
- Sirkeci, İbrahim (2020), “Göç Meselesi”, *Pasajlar Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 5, ss. 11-34.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”, Erişim Tarihi: 12.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.298.pdf>.
- TBMM, “Seçimler ve Seçmen Kütükleri Yasasında Yapılan Değişiklik”, Erişim Tarihi: 29.07.2020, Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf.
- Yanardağ, Volkan (2015), “Yurtdışından gelen oylar 3 ilde sonuçları değiştirdi”, *HaberTürk*, Erişim Tarihi: 18.08.2020, Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1090029-yurtdisindan-gelen-oylar-3-ilde-sonuclari-degistirdi>.
- Yıldırım, Deniz (2016), “Gurbetin Oyları: 7 Haziran’dan 1 Kasım’a Yurtdışı Seçmen Davranışı”, *Alternatif Politika*, Cilt 8, Sayı: 2, ss. 376-403.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2014), “Dış Temsilciliklerde ve Gümrük Kapılarında Oy Kullanan Seçmen Sayısı ve Katılım Oranları”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.yzk.gov.tr/tr/onikinci-cumhurbaskani-secimi/3456>.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2015), “7 Haziran 2015 Genel Seçimleri”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.yzk.gov.tr/tr/7-haziran-2015--25-donem-milletvekili-genel-secimi/3304>.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2015), “1 Kasım 2015 Genel Seçimleri”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.yzk.gov.tr/tr/1-kasim-2015--26-donem-milletvekili-genel-secimi/3413>.

- Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2018), “24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536>.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK) (2018), “24 Haziran 2018 27. Dönem Milletvekili Seçimleri”, Erişim Tarihi: 27.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536>.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI HAZIRLANMASININ ÖNEMİ

Burcu PAKALIN¹

Kadir ERMAN²

Seda GÜL³

Öz: Ülkemizde normal bireylerden farklı olarak yetersizlik gösteren bireylerin topluma kazandırılması ve kendilerini değerli hissetmeleri sürecinde en önemli unsurlardan birisi de eğitimidir. Bu çalışma kapsamında, özel eğitim okullarında özel gereksinimli öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programına tabi tutulmasının önemi, bireysel gelişim raporu hazırlamanın faydaları, bu raporların hazırlanma sürecinde karşılaşılan sorunlar ve buna ait çözümler, bireysel gelişim raporu hazırlamada iş birliği içerisinde olunan kişiler, kullanılan kaynak ve materyalleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Bireysel gelişim raporu, Özel eğitim, Özel eğitim okulları.*

Article Category: Education Sciences

Date of Submission: 03.02.2023

Date of Acceptance: 22.02.2023

---

¹ Kıryarlar Özel Eğitim Uygulama Okulu, Söke /Aydın, Türkiye.

Email: burcupakalin09@gmail.com.

² Kisir İlkokulu, Söke/Aydın, Türkiye.

Email: kadirerman@gmail.com.

³ Bağarası Nesrin Demirtaş Bilgin Anaokulu, Söke/Aydın, Türkiye.

Email: seda_damla_asli@hotmail.com.

THE IMPORTANCE OF PREPARING INDIVIDUALIZED EDUCATIONAL PROGRAM FOR STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS

Abstract: In our country, education is the one of the most important factors in the process of integrating individuals who have disabilities and seem different from normal individuals into the society and making them feel valuable. Within the scope of this study, the importance of subjecting students with special needs to an individualized education program in special education schools, the benefits of preparing individual development reports, the problems encountered in preparation process and their solutions, the people who are cooperated in preparing an individual development report, the resources and materials used will be discussed.

Keywords: *Individual development report, Special education, Special education schools.*

Giriş

Her bireyin birbirinden farklı ilgileri, yetenekleri, fiziksel özellikleri, zekâ yapısı vardır.⁴ Yaşadığımız toplumda, her bireyin aynı özelliklere sahip olması mümkün değildir. Normal bireylerden farklı olarak yetersizlik gösteren bireyleri ise, toplum olarak kazanmamız gerekmektedir. Kazanma sürecinde en önemli unsur ise eğitimidir. Bu anlamda, özel gereksinimli bireyler özel bir eğitim programına tabi tutulmalı, böylelikle bu bireylerin istenilen davranışları kazanmaları ve kendi kendine yetebilen bireyler olmaları sağlanmalıdır. “01/07/2005 tarih ve 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 15. maddesine bakıldığında, engellilerin herhangi bir nedenle eğitim görmelerinin engellenmesi mümkün değildir. Engelliler, yaşadıkları çevrede bütünlük ortamlarda, özel durumlarını ve farklılıklarını dikkate alarak, eşitlik temelinde, ayrımcılık yapılmadan ömür boyu eğitim alma olanağından yararlanırlar.”⁵

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi gereği, normal bireyler eğitim hakkına nasıl sahipse, özel gereksinimli bireyler de eğitim hakkına sahiptirler. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, modern toplumun temel koşullarından biridir.⁶

Bireysel eğitim programlama (BEP), özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik bir öğretim programı olup, özel eğitime ihtiyaç duyan tüm öğrencilere uygun bir öğrenme çevresi sağlanması ve bu bireylerin gelişim göstermeleri için önemli bir araç özelliği taşır.⁷ Özel eğitime gereksinimi olan bireyin eğitim sürecinde eğitsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bireye özgü Bireysel eğitim programı hazırlama ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaçtan dolayı, bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan özel eğitim uygulama okulunda çalışmakta olan özel eğitim öğretmenleri ve diğer branş öğretmenlerinin bireysel eğitim programı kısacası BEP hakkındaki görüşleri alınacaktır.

Bu bölümde, problem çözme, araştırma hedefi, araştırmanın önemi, araştırma varsayımları, araştırma sınırlamaları ve araştırma terimleri ele alınmaktadır. Hem bireysel, hem de eğitimsel olarak çeşitli nedenlerle akranlarından önemli ölçüde ayrılan kişi, özel eğitime ihtiyaç duyan bireydir.⁸ Eğitimin özü ve amacı, bireyi toplumsal yaşama uyumlu hale getirmek ve onun

⁴ Hasan Avcıoğlu (2011), “Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlamaya İlişkin Görüşleri”, *Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 12, Sayı: 1, ss. 39-53.

⁵ *Resmî Gazete* (2005), “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 25868, 7 Temmuz 2005.

⁶ Emine Sema Batu vd. (2004), “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Görüş ve Önerileri”, *Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 33-50.

⁷ Hasan Avcıoğlu (2011), “Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlamaya İlişkin Görüşleri”, ss. 39-53.

⁸ *Resmî Gazete* (2018), “ÖEHY, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, 30471, 7 Temmuz 2018.

gelecek yaşamına zemin oluşturmaktır. Özel pedagojinin amacı, öğrencilerin var olan beceri ve yeteneklerini geliştirmektir. Ayrıca, yaralanmanın bir sakatlığa dönüşmesini önlemek için alınan önlemleri de içerir. Çünkü özel eğitimin temel amacı, özel eğitimin ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Eğitim ortamı, çocuğun iletişim kurduğu ve öğretme-öğrenmenin gerçekleştiği ortamdır. Psikolojik, sosyal ve fiziksel boyutları olan bu ortam, öğrenmeye göre düzenlenmelidir. Eğitimin temel önkoşulu, eğitim ortamları ve uygun organizasyonu ile ilgili uygulamalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmaktır. Öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde belirleyici olan öğretmendir. Düzenleme yapılırken, sınıftaki çocukların her bir eğitim hedefine ulaşabilmesi için öğretmenin görüş ve önerileri sorulmalıdır.⁹

1. Niçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlanmalıdır?

Bireysel özel eğitim ihtiyaçlarının değerlendirilmesi sonucunda, güçlü ve zayıf yönler belirlenir. Bu bireyler, ölçülebilir, sistemli ve hedef odaklı bir programa uygun olarak eğitimlerine devam etmelidirler. BEP hazırlamak ve buna uygun aksiyon almak, özel eğitimin temellerinden biridir. Özel eğitim, özel gereksinimli bireylerin eğitiminde önemli bir rol oynar. Bir BEP'in birincil amacı, öğrencilere en üst düzeyde fayda sağlayacak özel eğitim fırsatlarını sağlamaktır.¹⁰

BEP'de yer alması gereken maddeler ise; öğrencinin mevcut/mevcut akademik düzeyi, öğretim yılı sonunda ulaşılması beklenen uzun vadeli amaçlar, uzun vadeli amaçlara ulaşmak için gereken kısa vadeli amaçlar, başlangıç ve bitiş tarihlerinin değerlendirilmesi, nerede, ne zaman ve hangi ek hizmetlerin verileceği öğrenciye sağlanacağı ve ne kadar süreyle kazanacağını sağlayan kazanımlardır.¹¹

Öğretmenlerin deneyimlerini ve uzmanlıklarını, karşılaştıkları zorlukları, problemlerin çözümlerini, yararlandıkları kaynakları ve birlikte çalıştıkları kişileri belirlemek, bireysel öğretmenlerin öğrencilerine daha faydalı olabilmesi için önemlidir.

Özel eğitim, bilişsel ve bedensel özellikleri ile eğitimsel başarıları ve farklılıkları açısından yaşlılarından fark edilir ölçüde ayrımı bulunan bireylerin bilişsel, duyuşsal ve eğitim

⁹ Resmi Gazete (2005), "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", 25868, 7 Temmuz 2005.

¹⁰ Sezgin Vuran vd. (2017), "İşbirliği ile bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme süreci durum çalışması", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 18, Sayı: 2, ss.165-184.

¹¹ Tevhide Kargın (2007), "Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 8, Sayı: 1, ss. 1-13.

ihtiyaçlarını karşılayabilmek için buna uygun eğitilmiş ve yetkinliğe sahip personel ile uygun bir eğitim çevresinde tasarlanmış bir eğitimidir.

Bireysel eğitim programı; özel eğitimli bireylerin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel davranışların performansını dikkate alarak, gerekli ek eğitim deneyimini, ortamı, personeli ve çalışmalarını ana hatlarıyla belirleyen bir plandır. Bu eğitim planı, ebeveynler, özel eğitim ve sınıf öğretmenleri, okul idaresi ve diğer ilgili profesyonellerden oluşan bir ekip ile oluşturulur.¹²

Zihinsel engel; entelektüel yetersizlik, kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerileri olarak kendini gösteren hem entelektüel işlevsellikte, hem de uyumsal davranışta önemli sınırlamalar ile karakterize edilen bir yetersizliktir. Bu engel, 18 yaşından önce başlamaktadır.¹³

2. Özel Eğitim Kavramı

Özel eğitim gereksinimi olan bireylere yönelik eğitim, pek çoğunun aksine, engellerin engele dönüşmesini önlemez; amacı, bu bireyleri bağımsız kılmak, üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların yeteneklerini üst düzeyde kullanmalarını sağlamak, bağımsız ve özgür olmalarına yardımcı olmaktır. Kısacası, bu gibi özel bireylerin toplumla bütünleşme çabasına “*özel eğitim*” denir.¹⁴

Özel eğitimin birçok tanımı bulunmaktadır. Özel eğitim, öğretimle de alakalıdır. Aynı şey, genel eğitim için de geçerlidir. O halde şu sorular sorulmalıdır: kime, neyi, nerede, nasıl? Kime sorusunun cevabı, bireysel olarak planlanmış bireysel eğitim programı gerektiren çocuklardır. Neyi sorusunun cevabı, çocuğun engel türüne uygun ihtiyaçlarının öğretilmesidir. Örneğin, görme engelli bireye, onlar için oluşturulmuş bir alfabe olan Braille ile okuma yazma öğretmek bu soruya cevap vermektedir. Nerede sorusunun cevabı ise, özel eğitim alan çocuklarına engel türüne uygun sınıf ve okullarda eğitim-öğretim görmesidir. Nasıl sorusunun cevabı da, özel eğitimin öğretmenler tarafından planlı ve programlı bir şekilde uygulanmasıdır.¹⁵

3. Özel Gereksinimli Birey

Özel gereksinimli bireyler kavramı, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de (1997) özel eğitim gerektiren birey başlığı altında yer almakta ve “*çeşitli*

¹² Mehmet Özyürek (2009), *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi*, Ankara: Kök Yayınları.

¹³ İbrahim Coşkun & Gül Erdin (2014), “Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Kaynaştırma Öğrencilerin Dinlediği Anlama Becerilerinin İncelenmesi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 41, ss. 1-18.

¹⁴ MEB (2002), *Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

¹⁵ Süleyman Eripek (2005), *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 21.

nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶

4. Özel Eğitim Öğrencilerin Engel Türüne Göre Sınıflandırma

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre, özel gereksinimli bireyler 13 alan başlığı altında sınıflandırılmıştır. Bu alanlar şunlardır:¹⁷

1. Birden fazla yetersizlik,
2. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu,
3. Dil ve konuşma güçlüğü,
4. Duygu ve davranış bozukluğu,
5. Görme yetersizliği,
6. İşitme yetersizliği,
7. Kas ve sinir sistemine bağlı yetersizlikler,
8. Ortopedik yetersizlik,
9. Otizm spektrum bozukluğu,
10. Özel öğrenme güçlüğü,
11. Süreğen hastalık,
12. Üstün zekâ ve üstün yetenek,
13. Zihinsel yetersizlik.

5. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Okul çağındaki kişilerde daha önce fark edilmeyen eksiklikler için, öncelikle sınıf öğretmenlerinin gözlem ve değerlendirmeleri ile rehber öğretmenlerin davranışsal ve akademik değerlendirmeleri sonucunda okul bünyesinde bazı önlemler alınır. Bu, fiziki imkânların sağlanması, ek ev ödevi, velilerle iş birliği ve öğrenme eksikliği ile başa çıkma gibi tedbirlerden oluşur. Alınan tedbirlere rağmen sınıf seviyesinden veya sınıf arkadaşlarından önemli ölçüde farklı olan öğrenci, sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler, okul müdürleri ve velilerin onayı ile RAM’a (Rehberlik ve Araştırma Merkez) yönlendirilir.

---

¹⁶ Mehmet Tabak (2021), “Okul İdarecileri ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Eğitim Programlarının Uygulanmasında İdareci-Öğretmen İş birliğine Yönelik Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

¹⁷ Resmi Gazete (2018), “ÖEHY, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, 30471, 7 Temmuz 2018.

RAM tarafından yürütülen eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonucunda bireyler, yaşlarına ve engel türlerine uygun eğitim kurumlarına yönlendirilmekte ve yerleştirme işlemi Özel Eğitim Hizmetleri Komisyonu tarafından yürütülmektedir.¹⁸

573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile özel eğitim; özel yetiştirilmiş kadrosu, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, engelleri ve özellikleri ile bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarına uygun bir ortamda verilen eğitim olarak ifade edilmektedir. Bu kanun hükmünde kararnamede, resmi olarak verilen tanımdan da anlaşılacağı üzere, ülkemizde engellilere yönelik eğitim, özel olarak yetiştirilmiş personel, program, materyal vb. durumlarına ve engellilik derecelerine bağlı olarak yürütülmektedir. Özellikle gerekli araç ve gereç ile okullarda ve eğitim kurumlarında eğitim verilmektedir. Bu okullar ise, öğrencileri hayata hazırlama, üretme, kendi kendine yetebilmesini sağlamaktadır.¹⁹

6. Özel Eğitim Gören Öğrencilere Ait Eğitim Uygulamaları

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmenliği'nde özel eğitim öğrencilerine ait eğitim uygulamaları şu şekilde belirtilmiştir.

MADDE 27: (1) İlkokulda görme veya işitme engelli öğrenciye yönelik özel pedagojik sınıflar açılır. 5. sınıftan itibaren ilkokulu bitiren öğrencilere aynı okulda kaynaştırma/bütünleştirme uygulaması yoluyla tam gün ders verilir.

(2) İmam Hatip Liseleri hariç diğer lise ve ilkokullarda hafif zihinsel engelliler veya hafif otistik öğrenciler için özel pedagoji sınıfı açılmaktadır.

(3) Bu sınıflarda eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- a) Aynı tür yetersizliği olan öğrencilere birleştirilmiş sınıf uygulaması ile eğitim yapılır.
- b) Öğrenciler temel eğitim programını deneyimler. Öğrencilerin takip ettiği programa göre bir IEP oluşturulur.
- c) Sınıfların mevcudu en fazla 10 öğrenciden oluşur. Ancak otizmi olan öğrenciler için sınıf mevcutları en fazla 4'tür.

---

¹⁸ Engin Yılmaz & Emine Sema Batu (2016), "Farklı Branştan İlkokul Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Yasal Düzenlemeler ve Kaynaştırma Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 3, ss. 247-268.

¹⁹ Berrin Küçlü (2021), "Özel Eğitim Okullarında Çalışan Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Motivasyonunu Etkileyen Faktörler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

ç) Öğrenciler, BEP geliştirme birimi tarafından belirlenen dersleri ve iş birlikçi etkinlikleri akranlarıyla birlikte tamamlar.

d) Görme veya işitme engelli öğrencilere açık olan sınıflarda, birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar ders, özel öğretmen tarafından yapılır. Ancak yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi dersini tamamlayan öğretmenler tarafından verilmektedir. Özel pedagoğ, dersin uygulanmasına destek olmak için bölümün öğretmenleri tarafından verilen derslere katılmaktadır.

e) Hafif düzeyde zihinsel engelli veya hafif otizimli öğrencilere açık olan sınıflarda, birinci sınıftan dördüncü sınıfa ve beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan dersler özel öğretmen tarafından yürütülür. İlkokulda açılan sınıflarda kültür ve ahlak bilgisi, ortaokul sınıflarında din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ile meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.

f) Yabancı dil dersleri, işitme engelli, zihinsel engelli veya otizimli öğrenciler için zorunlu dersler arasında sayılmaz. Bu öğrenciler merkezi sistem sınavında yabancı dil dersi sınavından muaf tutulurlar.

g) Görme veya işitme engelli öğrencilere açık olan özel pedagoji sınıflarında, ilköğretim okulu haftalık görme veya işitme engelliler dersi takip edilir. Hafif düzeyde zihinsel engelli veya hafif otizimli öğrencilere açılan özel eğitim sınıflarında, bu engel türüne göre haftalık ders programı uygulanır.

ğ) Bu dersler ders, teneffüs, yemek ve diğer faaliyet saatlerine göre açık oldukları okulun programını takip eder.

h) Görme engelli öğrenciler için resim, şekil ve grafik içeren sorular yerine betimleme veya benzeri sorular oluşturularak kabartma şeklinde değerlendirilir.

MADDE 28: (1) Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve mesleki ortaöğretim kurumlarında özel pedagoji programları uygulayan özel pedagoji sınıfları açılabilir. Bu sınıflarda öğretme-öğrenme hizmetleri uygulanırken aşağıdaki hususlara dikkat edilir:

- a) Birleştirilmiş sınıf uygulamasında aynı tip öğrenciler yetiştirilir
- b) Sınıf mevcutları sınıfa göre belirlenir.
- c) Engel türüne göre hazırlanmış özel eğitim programları yürütülür.

ç) Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için özel bir pedagoji okulunun, orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için açık sınıflarda haftalık temel eğitim kursları; Özel eğitim lisesi (seviye III) haftalık ders programı uygulanır.

d) Özel pedagoji meslek yüksekokulunun haftalık programı, görme engelliler, işitme engelliler veya hafif zihinsel engelliler ve biraz otistikler için ikinci sınıfa açık sınıflarda yürütülür.

e) Hafif düzeyde zihinsel engelli veya hafif düzeyde otizmli öğrencilere yönelik özel pedagojik sınıf açılabilmesi için, işletme ekonomisi ve meslek etiği çerçevesinde mesleki eğitim programlarının okutulduğu alanlar ve alanlar bulunmalıdır. Açık sınıflara katılan öğrenciler okulun bir alanına atanır. Aynı okulda birden fazla özel eğitim sınıfı varsa sınıflara daha fazla konu atanabilir.

f) Öğrencilerin başarısı, tamamladıkları programın yürütüldüğü özel eğitim okullarında değerlendirme ölçütlerine göre değerlendirilir.

g) Okul öncesi düzeyde, açık sınıfların etkinlikleri okulöncesi öğretmeni ve özel pedagoğ tarafından kontrol edilir.

ğ) Özel öğretmenler ilköğretim, ortaokul ve lise kademelerinde açık sınıflarda ders verirler. Din kültürü ve ahlak bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve diğer beden eğitimi dersleri ile meslek dersleri ilköğretim sınıflarına alan öğretmenleri tarafından haftalık olarak verilmektedir. Dersin uygulanması uzman öğretmenin derslerine katılan özel öğretmenler tarafından desteklenmektedir.

h) Bu dersler okul programına göre yapılır, ders, teneffüs, öğle yemeği ve diğer etkinliklere göre açıktır.

i) Özel pedagoji meslek okulu ve özel pedagoji okulunda (III düzeyi) öğrenim görenlere tamamlanan müfredata göre (Ek-8 veya Ek-9) mezuniyet belgesi verilir.

ı) Öğrenciler BEP gelişim planına göre akranları ile ders ve işbirlikçi etkinlikler yapabilirler.

j) Görme engelli öğrenciler için resim, şekil ve grafik içeren sorular yerine açıklama veya betimleme benzeri sorular hazırlanarak kabartma olarak değerlendirilir.

6.1. Eğitim Uygulama Okulu I., II. ve III. Kademe

Özel eğitim sınıflarında veya özel okullarda, orta veya ağır düzeyde gelişimsel yetersizliği olan kişilerin, kişinin bağımsız bir yaşam sürdürebilmesi için temel becerileri kazanmasına

yönelik programlar yapılır. Bakanlık, ilkokul programlarını takip edemeyen orta ve ileri düzeyde gelişimsel yetersizliği olan sürücülerin bu düzeyde öğrenimlerine devam edebilmeleri için özel pedagoji gündüzlü okul kurmuştur. Bu okullarda orta ve ileri derecede zihinsel engelli ve otizmli öğrenciler ayrı ayrı aynı binada engel türlerine göre düzenlenen sınıflarda eğitimlerine devam etmektedirler. Özel eğitim okulunun ilk yılı (1., 2., 3. ve 4. sınıflar) birinci kademe, sonraki yıl (5. sınıf, 6. sınıf, 7. sınıf ve 8. sınıf) ikinci kademe eğitimden oluşur. Bu okullarda uygulanan özel eğitim müfredatı, akademik derslerin yanı sıra, öğrencilere bağımsız yaşama, beslenme, sağlık ve güvenlik, iletişim becerileri konularında rehberlik ederek uyum becerilerini geliştirir.²⁰

Bakanlık, genel eğitim, mesleki ve teknik orta öğretimi takip edemeyen orta ve ağır zihinsel engelli öğrenciler için özel bir pedagoji okuludur. Özel Pedagoji Okulu'nda ikinci seviyeyi geçenler, RAM'da ve il/ilçe özel pedagoji kurulu kararı sonrasında Özel Pedagoji Okulu üçüncü seviyede tekrar eğitime alınırlar ve 9, 10, 11, 12. seviyede eğitime devam ederler. Özel Eğitim Okulu üçüncü seviyede, akademik derslerin yanı sıra, bağımsız yaşam, beslenme, sağlık ve güvenlik, iletişim becerileri, iş ve beceri uygulama dersleri gibi öğrencilerin ince motor becerilerini geliştiren kurslar bulunmaktadır.

7. Özel Eğitim Öğretmeni

Özel eğitim öğretmeni, öğrencinin bireysel özelliklerini, aile yaşantısını, yaşantılarını, öğrencinin en iyi nasıl öğrendiğini ve öğrenciye en uygun özel eğitim yöntem ve teknikleri belirleyebilmelidir. Öğrencinin öğreneceği en iyi yöntem ve teknikleri bilmelidir. Bunun yanı sıra, öğrenciyi bireysel ve grup eğitiminde destek olmalıdır. Özel Eğitim öğretmeni, özel gereksinimli bireyi sadece sınıf ortamında değil, dışarıda yer alan sosyal ortamlarda da desteklemelidir.²¹

8. Branş Öğretmenleri

Branş öğretmenleri, görevlendirildikleri sınıfta veya alanda derslerin planlanması ve işlenmesinden, ilgili uygulama ve deneylerin yürütülmesinden, sınıf dışında akademik ve sosyal etkinliklere katılımdan, yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasından sorumludur.²²

9. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

²⁰ Resmi Gazete (2018), "ÖEHY, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği", 30471, 7 Temmuz 2018.

²¹ Ömer Faruk Toprak (2018) "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Sürecine İlişkin Ekip Üyelerinin Deneyimleri: Bir Ortaokul Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

²² MEB (2002), *Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Özel gereksinimli öğrencilerin kişisel bakım, iletişim, akademik ve sosyal beceriler gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanmış, özel gereksinimli öğrenciler için en uygun eğitim ortamlarından ve destek hizmetlerinden faydalanmasını amaçlayan yazılı bir belgedir.²³

9.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Yasal Dayanağı

Bu programın Türkiye'deki yasal dayanağı 1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'na dayanmaktadır. Bu Kanunun amacı, özel eğitime muhtaç çocukların Türk millî eğitim sisteminin genel ilkelerine göre yetiştirilmesi, onlara iş ve meslek kazandırılması, çevreye ve topluma uyum sağlamasına ilişkin esasları düzenlemektir (madde 1). Bu kanun, 573 sayılı kanunun çıkması ile yürürlükten kalkmıştır.²⁴

573 sayılı Özel Pedagoji Yönetmeliği'nin (f) maddesi, özel eğitime ihtiyaç duyan kişiler için bireysel eğitim planı hazırlanmasını ve bireysel eğitim programlarının uygulanmasını gerektirir; bu durumda BEP zorunludur.

9.2. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Faydaları

- Öğrenci ihtiyaçlarının kapsamlı bir şekilde değerlendirmesini sağlar.
- Bireyin öğrenme hızına göre plan oluşturulur.
- Ebeveynler ve eğitim kurumları arasında iletişim artar.
- Öğrenciler rahatlıkla gözlemlenir. Öğrencinin değerlendirilmesini ve ölçülmesini kolaylaştır.
- Farklı konu alanlarıyla iş birliğinin oluşmasını sağlar.

Öğrenci açısından; BEP'de engelli öğrencinin ihtiyaçlarına göre eğitim hedefleri belirlenir. Bu sayede öğrencinin mevcut yaşamdaki eksiklikleri giderilebilir. Öğretim hedefleri planlanır, engelli öğrencilerin çalışmaları düzenlenir. Geleneksel eğitim yöntemine göre öğrenme sürecindeki çeşitli sorunlar nedeniyle hedef davranışları kazanamayan öğrenciler, bireyselleştirilmiş öğretim programı sayesinde istenilen davranışları kazanmaya başlarlar. Bir öğrenci detaylı bir ön elemeden geçtiğinde, öğrencinin engelinden kaynaklanan çeşitli ihtiyaçlar tespit edilecektir. Belirlenen ihtiyaçları olan öğrencilerde çeşitli eğitim programları uygulanarak bu bireyin ihtiyaçları karşılanmaktadır. Verilecek özel eğitim hizmetleri ile bilgi

²³ Ömer Faruk Toprak (2018) "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Sürecine İlişkin Ekip Üyelerinin Deneyimleri: Bir Ortaokul Örneği".

²⁴ Canan Çimen Öztürk (2009), "Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Görüşlerinin Belirlenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

ve beceri eksikliklerinin nasıl giderileceği açıktır. Engelliler, birçok farklı açıdan tanımlanır, eğitim o kişinin ihtiyaçlarına göre yapılır. Kendi performansını maksimize eder. BEP, bireyi bağımsız bir yaşama hazırlar. Öğretmen açısından; öğretmene nereden, neyi, nasıl ve ne kadar süreyle öğretmeye başlayacağına rehberlik eder. Öğretmenler için bir plan ve rehber görevi görür. Öğretmenlerin alternatifler geliştirmesini sağlar. Aile açısından; aile, çocuğu hakkında neyi yapıp neyi yapamadığına dair fikir sahibi olur. Çünkü ailenin, çocuğuna nasıl davranacağını bilmek için çocuğun neyi bildiğini ve neyi bilmediğini öğrenmesi gerekmektedir. Aileler, çocuklarının hangi davranışları kazanacağını önceden bilirler. Bu davranışları bilerek ve evde bu davranışları uygulayarak, öğrencilerde davranış değişikliğinin sürekliliğini sağlar. Okul ve veli arasındaki fikir ayrılığı ortadan kalkar.

9.3. BEP Ekibi

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre, BEP ekibinin okul müdürünün görevlendireceği bir müdür yardımcısının liderliğinde oluşturulması gerekmektedir. Oluşturulacak ekip, müdürün görevlendireceği bir müdür yardımcısı, özel gereksinimli öğretmenlerin yetiştirilmesinden sorumlu öğretmen, öğrencinin sınıf öğretmeni, öğrencinin diğer derslerine katılan alan öğretmenleri, okul müfettişinden oluşur.²⁵

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre, BEP ekibinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

- BEP'in hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili öğretim çalışmalarının koordinasyonunu sağlar.
- Okulun diğer birim ve komisyonları ile iş birliği sağlar.
- Öğrenimine devam eden öğrenciler arasında açılacak kursları ve kaynaştırma/kaynaştırma yoluyla destek sınıfta eğitim alan öğrenciler için haftalık ders saat sayısını belirler.
- Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine hak kazanan öğrenciler, temel veya mesleki ve teknik ortaöğretim programlarıyla veya bu programların özel eğitim sınıflarında uygulanmasıyla özel okullarda öğrenimlerine devam eden öğrenciler arasından belirlenir, başvurur ve okul yönetimine bildirir.

---

²⁵ Resmi Gazete (1997), "Kararname, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", 23011, 6 Haziran 1997.

- Öğretim ve değerlendirmede kullanılan yöntem ve teknikler ile öğretim araç gereçlerini belirler.
- İlköğretim öğrencilerinin velilerinin yazılı isteği üzerine bir defa sınıf tekrarına karar verilir.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerden sınavlarda refakat edilmesi gerekenleri belirler.
- Özel eğitim veren okulların öğrencilerinden, grup eğitimine uyum sağlamayan öğrencileri hazırlamak için bireysel eğitime başlanmasına ve bireysel eğitime son verilmesine karar verilir.
- İlköğretim öğrencilerinin velilerinin yazılı isteği üzerine bir defa sınıf tekrarı yapmalarına karar verilir.
- Çeşitli nedenlerle okula geç kalan ve ilçe veya ilçe özel pedagoji kurulu kararıyla temel eğitimde özel eğitim uygulayan bir okula nakil veya özel eğitime katılma kararı alan öğrencilerin yerleştirilmesi eğitim. Bu programların sağlandığı pedagojik sınıflar yaşlarına, gelişim özelliklerine ve eğitim düzeylerine uygun bir sınıfta karar vermeleri için uygulanır.
- Okulun diğer kurul ve birimleri ile iş birliği içinde çalışır.

9.4. Bep Geliştirme Biriminde Üyelerin Görevleri Nelerdir?

- Başkan: BEP birimini oluşturur, üyeleri atar ve toplantıları planlar. Bu, bireysel eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi sırasında uyarılma gerektirir. Bireysel eğitim programının geliştirilmesi sürecinde yapılan çalışma ve değerlendirmelerin takibidir. Gerekli donanımın sağlanması için özel eğitim servisleri ile iş birliği içinde çalışır.
- Gezerek Özel Eğitim Görevi Verilen Öğretmen: Kaynaştırma eğitim ortamlarında ve özel eğitim kurumlarında bireyin ihtiyaçlarına göre hazırlanan BEP'i uygular. Öğrenme çıktısı değerlendirme sürecinin geliştirilmesi sırasında görüşünü sunar. Gerekirse, bireyleri, aileleri, öğretmenleri ve kurumları bilgilendirir.
- Öğretmen: BEP'in uygulanmasında ve değerlendirilmesinde aktif rol alın. Planlanan eğitim programlarını gerçeğe dönüştürür. Bireysel gelişimi temel alan bireyselleştirilmiş eğitim programları için yeni öneriler geliştirir.

- Özel Gereksinimli Bireyler: Bireysel eğitim programınızı hazırlarken kendinde eksik olan ihtiyaç ve isteklerinizi belirtir. Programda aktif olarak katılır.
- Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman: Görüşünü ifade eder ve kişinin özel eğitim ihtiyaçlarına göre kişiye rehberlik eder. Bireyin gelişimini izler.
- Eğitim, İzleme ve Değerlendirme Ekip Temsilcisi: Bireysel eğitim destek hizmetlerinin uygulanmasına öncülük eder. Kişisel gelişim ile birlikte psikolojik danışmanlık ile birlikte çalışır.
- Eğitim Programları Hazırlamakla Görevlendirilen Öğretmen: Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, sunulması ve değerlendirilmesinde etkin rol oynar. Değerlendirme ölçekleri hazırlar. Gerekli araç ve gereçleri sağlamak için Başkan ile birlikte çalışır. Gerektiğinde bireylere, ailelere ve öğretmenlere tavsiyelerde bulunuruz.²⁶

9.5. BEP Hazırlık Süreci

Müfredat, öğrenci ihtiyaçlarına dayalı yeteneklerini ve ihtiyaç duyduğu eğitim faaliyetlerini içeren adımları gösteren bir süreç tasarımıdır. Bir BEP, üç ana öğeden oluşur. Bu öğeler bireyselleştirme, eğitim programları ve plan şeklinde açıklanabilir. Bireyselleştirme, bireysel eğitim ihtiyaçlarına odaklanmak anlamına gelir. Eğitim programları, öğrencilere sağlanan eğitim içeriklerini ve süreçleri içerir. Planlama unsurları ise BEP geliştirme süreci ile ilgilidir.²⁷

BEP, özel eğitim hizmetlerin uygunluğuna bağlı olarak, özel pedagojik hizmetlerin nerede, ne kadar süreyle, kimler tarafından ve hangi amaçlara ulaşmak için verildiğini gösteren bireysel müfredattır. Yapılan açıklamada özel eğitim hizmetlerine uygun olduğu tespit edilen özel gereksinimli bireyler için bireysel çalışma programı yapılmasına dikkat edilmelidir.²⁸

BEP, temelde, öğrencilere nerede ve nasıl ulaşılabileceğini gösteren bir hareket dizgesi ve özel gereksinim ihtiyacı olan öğrencilere verilen hizmetlerin matbu olarak düzenlenip anlatılmasıdır. BEP hazırlama süreci, aşağıdakileri içerir:²⁹

²⁶ Tuba Uyar (2020), "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Nedir", IENSTITU, 28.02.2020, Erişim Tarihi: 23.05.2022, Erişim Adresi: <https://www.ienstiti.com/blog/bireysellestirilmis-egitim-programi-bep-nedir>.

²⁷ Canan Öztürk Çimen (2009), "Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Görüşlerinin Belirlenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

²⁸ Tevhide Kargın (2007), "Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, ss. 1-13.

²⁹ A.g.e.

- Öğrencinin mevcut/mevcut eğitim performans düzeyini açığa çıkarır.
- Öğrenciye kazandırılması planlanan uzun dönemli hedefleri ortaya koyar.
- Kısa dönem hedefler belirleyerek uzun dönemli hedefleri ulaşmayı sağlar. Planlanan hedeflere ulaşmak için kullanılacak araç gereç ve materyalleri belirler.
- Kısa dönemli hedefleri kazanmak için de hedeflerin başlama ve bitiş tarihlerini belirler.

Belirtilen hedeflerin ne kadarı ulaşıp ulaşılmadığını görmek için de değerlendirme ve izleme.

Özel gereksinimli bireye verilecek eğitimin ne kadar sürede, nerede ve kimler tarafından verileceği belirlemek. Bu açıklamalara bakıldığında BEP'in özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde yol gösteren bir yazılı belge olduğu anlaşılmaktadır.³⁰

10. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında öncelikle BEP hakkında yöneticilerin, öğretmenlerin karşılaştığı güçlükler, çözüm önerileri ve görüşlerinden bahsedilmiştir.

Yılmaz (2013)³¹, Gaziantep İl merkezi (Şahinbey ve Şehitkamil ilçeleri) yaptığı nitel araştırma yöntemleriyle yaptığı çalışmada, BEP uygulama sürecinde sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Eğitim eksikliği, malzeme eksikliği, yetersiz fiziki yapı, destek personeli eksikliği, yetersiz danışmanlık, mevzuat, öğretmen direnci ve ebeveyn farkındalığı eksikliği en temel sorunlar olarak gösterilmiştir. BEP uygulama sürecinde engelin en önemli sebebi, velilerin, öğretmenlerin, okul yöneticilerin BEP hakkında ne olduğu, nasıl hazırlanacağı ve nasıl uygulanacağı hakkında eğitim almadıkları ile ilişkili bulunmuştur.

Burunsuz (2019)³², BEP uygulama sürecinde 12 öğretmenin görüşlerini almış ve bu görüşmelerde hizmet içi eğitimlerin gerekli olduğunu belirtmiştir. Verilen eğitimlerin ise uzman öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği belirtilmiştir. BEP uygulama sürecinde hizmet içine yönelik verilen bilgiler ile kaynaştırma uygulaması bilgileri örtüşmektedir. Özel eğitim ve rehberlik öğretmenlerinin daha fazla bilgiye sahip olduğu belirtilmiştir. BEP

³⁰ Tevhide Kargın (2007), "Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, ss.1-13.

³¹ Mehmet Fatih Yılmaz (2013), "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (Bep) Uygulamasında ilköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Karşılaştıkları Engellerin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

³² Elif Burunsuz (2019), "İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

hazırlarken en önemli husus, uygulamanın öğrenci seviyesine uygun olmasıdır. Bunun dışında, bazı öğretmenlerin BEP’i hazır indirdikleri, hazır indirilen BEP’in de etkili olmadığı ilişkilendirilmiştir. BEP hazırlarken karşılaşılan sorunlar ise; süre sıkıntısı, velilerin eğitimsizliği, RAM raporlarının uygun olmaması ve öğretmenlerin BEP hazırlama ve uygulamada yetersiz olduğu şeklinde belirtilmiştir.

Öztürk ve Eratay³³, 2010’da; 9 öğretmene yaptığı araştırmada sadece 1 öğretmen zihinsel engelliler öğretmenliğinden mezun olmuştur. Mezuniyeti sebebiyle öğretmenlerin BEP hakkında bilgi sahibi olmamaları, özel eğitim okullarında kendi alanında branşlaşmış öğretmenlerin görev almasından kaynaklanmaktadır. BEP hakkında görüşlerden 5’i BEP ‘in gerekli olduğunu belirtmiştir. Akademik anlamda BEP hakkında bilgisi olmayan öğretmene hizmet içi eğitim verilmelidir. Özel eğitim okullarında denetimi özel eğitim konusunda bilgi sahibi olan müfettişlerce yapılmalıdır. BEP hazırlama ve uygulama sürecinde sınıf öğretmeni, okul yönetimi, aile ve diğer eğitimciler iş birliği halinde olursa daha aktif şekilde yürütüleceği ilişkilendirilmiştir. BEP hazırlama ve uygulama sadece özel eğitim öğretmenin görevi değil diğer branştaki öğretmenlerinde görevidir. Bunun öğretmenlerin üniversitelerinde bu eğitimi almalıdır.

Sonuç

Özel eğitim okullarında branşında uzman öğretmen bulunması zorunludur. Yeterli sayıda özel bu okullara eğitimle ilgili olmayan diğer alanlarda yetişmiş uzmanlar atanamaz. Branşında uzman dahi olsalar öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, yürütme ve geliştirme konusunda hizmet içi eğitimler almaları ve sürekli alanda gerçekleşen yenilikleri takip etmeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak, bir özel eğitim okulunda görev alan veya alacak olan öğretmenlerin, özel eğitim alan mezunu değilse, en az 1 yıl özel eğitim bir sınıfında derslere katılım sağlaması ve bir özel eğitim öğretmenin nasıl çalıştığını anlaması gerekmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin tespiti ile ilgili olarak öğrenci ebeveynleri de özel pedagoji konusunda bilgilendirilmelidir. Ebeveynler, özel eğitim konusunda bilgiye sahip olmadan çocuğunu bu okullarda eğitim-öğretime dahil ediyorsa, okulda alanında uzman öğretmenler ile ebeveynlere gerekli desteği vermek ile mükelleftir. Kanuna göre bireysel eğitim programının hazırlanması ve uygulanmasında anne-babalar yer almalı, bu süreçte aktif olmalı ve eğitimlerle

---

³³ Canan Çimen Öztürk & Emine Eratay (2010), “Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Görüşlerin Belirlenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı: 2, ss. 145-159.

desteklenmelidir. Özel eğitim okullarındaki altyapı eksiklikleri giderilmelidir. Özel eğitim okullarında çalışan müdürler özel eğitim mezunu olmalıdır.

Bunun dışında, bireysel çalışma programı, hazırlık aşamasında öğrencinin öğretmeni, ebeveynleri ve diğer aile bireyleri, okul yönetimi ve okulun diğer öğretmenleri arasında yürütülmesi icap eden iş birliği gerektiren bir süreçtir. Bu sürecin etkin bir şekilde geçebilmesi için bireysel eğitim programının taraflarının bireysel eğitim programının hazırlanması ve uygulanması sürecinde sürece aktif olarak katılması gerekmektedir. Ayrıca, bireyselleştirilmiş eğitim programı, sadece özel eğitim öğretmenleri tarafından hazırlanması gereken bir program olmamakla beraber öğrenciyle birebir çalışan tüm öğretmenler, bireyselleştirilmiş bir eğitim programı tasarlamalı ve uygulamalıdır. Bu nedenle, üniversitelerin eğitim bölümünün tamamında bireysel müfredat ders olarak yürütülmelidir.

KAYNAKÇA

- Avcıoğlu, Hasan (2011), “Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlamaya İlişkin Görüşleri”, *Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 12, Sayı: 1, ss. 39-53.
- Batu, Emine Sema & Kırcaali İftar, Gönül, & Uzuner, Yıldız (2004), “Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Görüş ve Önerileri”, *Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 5, Sayı: 2, ss. 33-50.
- Burunsuz, Elif (2019), “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Coşkun, İbrahim & Erdin Gül (2014), “Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Kaynaştıma Öğrencilerin Dinlediği Anlama Becerilerinin İncelenmesi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 41, ss. 1-18.
- Eripek, Süleyman (2005), *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kargın, Tevhide (2007), “Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 8, Sayı: 1, ss. 1-13.
- Küçlü, Berrin (2021), “Özel Eğitim Okullarında Çalışan Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Motivasyonunu Etkileyen Faktörler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- MEB (2002), *Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Öztürk, Canan Çimen (2009), “Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Görüşlerinin Belirlenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Öztürk, Canan Çimen & Eratay, Emine (2010), “Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

Hakkında Görüşlerin Belirlenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı: 2, ss. 145-159.

- Özyürek, Mehmet (2009), *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri ve Geliştirilmesi*, Ankara: Kök Yayınları.
- *Resmi Gazete* (1997), “Kararname, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, 23011, 6 Haziran 1997.
- *Resmi Gazete* (2005), “Özürümler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 25868, 7 Temmuz 2005.
- *Resmi Gazete* (2018), “ÖEHY, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, 30471, 7 Temmuz 2018.
- Tabak, Mehmet (2021), “Okul İdarecileri ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Eğitim Programlarının Uygulanmasında İdareci-Öğretmen İş birliğine Yönelik Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Toprak, Ömer Faruk (2018), “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Sürecine İlişkin Ekip Üyelerinin Deneyimleri: Bir Ortaokul Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Uyar, Tuba (2020), “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Nedir”, IENSTITU, 28.02.2020, Erişim Tarihi: 23.05.2022, Erişim Adresi: <https://www.ienstiti.com/blog/bireysellestirilmis-egitim-programi-bep-nedir>.
- Vuran, Sezgin & Bozkuş-Genç, Gül den & Sani-Bozkurt, Sunagül (2017), “İşbirliği ile Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Süreci Durum Çalışması”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 18, Sayı: 2, ss. 165-184.
- Yılmaz, Engin & Batu, Emine Sema (2016), “Farklı Branştan İlkokul Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Yasal Düzenlemeler ve Kaynaştırma Uygulamaları Hakkındaki Görüşler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 3, ss. 247-268.
- Yılmaz, Mehmet Fatih (2013), “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (Bep) Uygulamasında ilköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Karşılaştıkları

Engellerin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.